

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Neringa Bladaitė

Visuomeninio saugumo neapibrėžtumas: NATO mažųjų valstybių atvejis

DAKTARO DISERTACIJA

Socialiniai mokslai,
politikos mokslai (S 002)

VILNIUS 2022

Disertacija rengta 2017–2021 metais Vilniaus universitete.

Mokslinė vadovė – doc. dr. Margarita Šešelgytė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, politikos mokslai – S 002).

Gynimo taryba:

Pirmininkė – prof. dr. Dovilė Jakniūnaitė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, politikos mokslai – S 002).

Nariai:

prof. dr. Tomas Janeliūnas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, politikos mokslai – S 002),

prof. dr. Mindaugas Jurkynas (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, politikos mokslai – S 002),

doc. dr. Asta Maskaliūnaitė (Baltijos gynybos koledžas, socialiniai mokslai, politikos mokslai – S 002),

prof. dr. Gediminas Vitkus (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, politikos mokslai – S 002).

Disertacija ginama viešame Gynimo tarybos posėdyje 2022 m. rugsėjo mėn. 30 d. 15 val. Vilniaus universiteto, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto 402 auditorijoje. Adresas: Vokiečių g., 10, 402, Vilnius Lietuva. tel. +370 5 251 41 30; el. paštas tspmi@tspmi.lt.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekose ir VU interneto svetainėje adresu: <https://www.vu.lt/naujienos/ivykiu-kalendorius>

<https://doi.org/10.15388/vu.thesis.369>
<https://orcid.org/0000-0002-4724-1624>

VILNIUS UNIVERSITY

Neringa Bladaitė

Indeterminacy of Societal Security: The Case of NATO's Small States

DOCTORAL DISSERTATION

Social Science
Political Science (S 002)

VILNIUS 2022

The dissertation was prepared between 2017 and 2021 at Vilnius University.

Academic supervisor – Doc. Dr. Margarita Šešelgytė (Vilniaus University, Social Science, Political Science– S 002).

This doctoral dissertation will be defended in a public/closed meeting of the Dissertation Defence Panel:

Chairman – Prof. Dr. Dovilė Jakniūnaitė (Vilniaus University, Social Science, Political Science– S 002).

Members:

Prof. Dr. Tomas Janeliūnas (Vilniaus University, Social Science, Political Science– S 002),

Prof. Dr. Mindaugas Jurkynas (Vytautas Magnus University, Social Science, Political Science– S 002).

Doc. Dr. Asta Maskaliūnaitė (Baltic Defence College, Social Science, Political Science– S 002).

Prof. Dr. Gediminas Vitkus (Vilniaus University, Social Science, Political Science– S 002).

The dissertation shall be defended at a public meeting of the Dissertation Defence Panel at 3 p.m. on 30 of September 2022 at the Institute of International Relations and Political Science, Vilnius University (Room 402).

Address: Vokiečių str. 10, LT-01130, Vilnius, Lithuania.

Tel. +370 5 251 41 30; e-mail: tspmi@tspmi.lt

The text of this dissertation can be accessed at the libraries of Vilnius University, as well as on the website of Vilnius University:

www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

TURINYS

ĮVADAS.....	7
1. VISUOMENINIS SAUGUMAS IR MAŽOSIOS VALSTYBĖS	23
1.1. Visuomeninis saugumas: sąvokos problemika ir ištakos	23
1.1.1. Klasikinis visuomeninis saugumas: tapatybinė kryptis	25
1.1.2. Praktinis visuomeninis saugumas: funkcionalistinė kryptis ..	31
1.2. Visuomeninio saugumo ontologinis neapibrėžtumas: kieno saugumas? Kokios grėsmės?	43
1.2.1. Pirminio referento problema.....	44
1.2.2. Grėsmių identifikavimo iššūkiai.....	46
1.3. Siūlomas visuomeninio saugumo analizės modelis	51
1.4. Mažųjų valstybių saugumas: visuomeninio saugumo dėmens svarba ir sąsaja su pagrindiniais bruožais	53
1.4.1. Pagrindiniai mažųjų valstybių saugumo bruožai ir jų aktualumas visuomeniniame saugume	54
1.4.2. Mažųjų valstybių visuomeninio saugumo grėsmės ir pažeidimai.....	58
1.4.3. Galimos mažųjų valstybių atsako strategijos visuomeninio saugumo lygmenyje.....	64
2. TYRIMO METODOLOGIJA	70
3. MAŽŪJŲ VALSTYBIŲ VISUOMENINIO SAUGUMO FORMOS RAIŠKA IR TIPAI.....	82
3.1. Visuomeninio saugumo elementų reikšmės	82
3.1.1. Referento pozicijos kategorija	82
3.1.2. Grėsmių kategorija.....	99
3.1.3. Atsako veiksmų kategorija.....	104
3.1.4. Kategorijų kombinacijos.....	107
3.2. Visuomeninio saugumo formų tipai	112
3.2.1. Visuomeninis saugumas kaip nacionalinės saugumo politikos pagrindas, orientuotas į individus: Islandijos atvejis.....	114
3.2.1.1. Pirminio referento pozicija Islandijos atveju.....	116
3.2.1.2. Su referentu siejamos grėsmės Islandijos atveju....	119
3.2.1.3. Islandijos visuomeninio saugumo užtikrinimo strategija	129

3.2.1.4. Visuomeninio saugumo Tipas I: pagrindiniai bruožai.....	133
3.2.2. Visuomeninis saugumas subordinuotas valstybės apsaugai: Estijos atvejis.....	137
3.2.2.1. Pirminio referento pozicija Estijos atveju	138
3.2.2.2. Su pirminiu referentu siejamos grėsmės Estijos atveju	140
3.2.2.3. Estijos visuomeninio saugumo užtikrinimo strategija	148
3.2.2.4. Visuomeninio saugumo Tipas II: pagrindiniai bruožai.....	152
3.2.3. Funkcinis visuomeninis saugumas: Danijos atvejis	155
3.2.3.1. Pirminio referento pozicija Danijos atveju.....	156
3.2.3.2. Su referentu siejamos grėsmės Danijos atveju	158
3.2.3.3. Danijos visuomeninio saugumo užtikrinimo strategija	164
3.2.3.4 Visuomeninio saugumo Tipas III: funkcinis visuomeninis saugumas.....	167
IŠVADOS.....	172
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	175
PRIEDAI	193
SUMMARY	223
APIE AUTOREJŲ.....	237
ABOUT THE AUTHOR.....	237
PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS	238
PADĖKA.....	239

ĮVADAS

Tarptautiniuose santykiuose didelis valstybės dydis ilgą laiką buvo vertinamas kaip savaiminis ir potencialus galios šaltinis, tuo tarpu mažumas siejamas su ribotu savarankišku veikimu ir net išlikimo iššūkiais¹. Šios prielaidos aktualumas skyrėsi priklausomai nuo tarptautinės sistemos raidos etapų. XIX a. po Vienos kongreso tarptautinėje arenoje dominavo Jungtinė karalystė, Austrija, Prūsija, Prancūzija ir Rusija. Beveik visą amžių šios galios diktavo taisykles ir susitarimus, pagal kuriuos turėjo veikti likusios valstybės. Įsivyravo sistema su ryškia didžiųjų ir mažųjų galių / valstybių perskyra, kai pastarosioms teko susitaikyti su „taisyklių priėmėju“ vaidmeniu². Išlikimo grėsmė ryškiausiai pasireiškė XX a., kai įvykę du pasauliniai karai kuriam laikui ištrynė dalį mažųjų valstybių iš pasaulio žemėlapio. Viename iš savo darbų Annett'ė Baker Fox pesimistiškai konstatavo, kad Antrasis pasaulinis karas žymėjo mažųjų galių pabaigą. Anot jos, buvo pademonstruota, kad tokios valstybės ne tik neturi šansų išlikti modernaus karo sąlygomis, bet jų veikimo galimybės dėl galios stokos taip pat būtų abejotinos net ir esant taikai³. Tačiau, kaip pastebi Jeann'ė Hey, pasibaigus Šaltajam karui, mažosios valstybės tapo matomos ir gerbiamos tarptautinėje arenoje kaip niekada anksčiau⁴. Tai, visų pirma, lėmė susikūrusios ir sustiprėjusios tarptautinės organizacijos bei aljansai (Jungtinės Tautos, NATO, ES), tarptautinės teisės ir normų įsivyravimas. Tarptautiniai formatai tapo įgalinančiu veiksmu, kurio dėka mažosios valstybės įgijo galimybę dalyvauti tarptautinių klausimų sprendimuose⁵.

Visgi, svarbu pabrėžti, kad joms būdingas veikimas per aljansus ar tarptautines organizacijas net ir dabartiniame kontekste yra, visų pirma, siejamas su saugumo poreikių užtikrinimu. Mažosios, priešingai nei

---

¹Christopher S. Browning, „Small, Smart and Salient? Rethinking Identity in the Small States Literature”, *Cambridge Review of International Affairs*, 19(4), (2006):669-684, 669.

² Anders Wivel, Alyson J.K. Bailes, Clive Archer, „Setting the scene: Small stated and international security,” kn. *Small States and International Security: Europe and Beyond*, sud. Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel (Routledge, 2014), 3.

³ Bkers A. Fox, Fox „The Power of Small States: Diplomacy in World War II,” kn. *Small States in International Relations*, sud. Christine Ingebritsen, Iver Neumann, Sieglinde Gstohl, Jessica Beyer, (Seatle: University of Wasington Press, 2006), 39.

⁴ Jeanne A. K. Hey, (2003) „Introducing Small State Foreign Policy,” kn. *Small States in World Politics*, sud. Jeanne A. K. Hey, (Boulder, co, 2003), 1

⁵ Wivel et al., *Setting the scene*, 4.

didžiosios, valstybės dažniausiai pačios nėra pajėgios sukaupti ar padidinti resursus tiek, kad savarankiškai galėtų užtikrinti savo saugumą⁶.

Kompleksiškai vertinant objektyvius su dydžiu susijusius kriterijus, tokius kaip: teritorijos dydis, populiacija, bendrasis vidaus produktas (BVP) ir, žinoma, kariniai pajėgumai, mažosios valstybės dažniausiai atlieka silpnųjų vaidmenį⁷. Dėl šios priežasties jos savo saugumą labiausiai sieja su išoriniais apsaugos garantais (sąjungomis su didžiosiomis valstybėmis, aljansais, tarptautinėmis organizacijomis). Kaip pastebi David'as A. Lake'as, siekdamas išorinės paramos ir išipareigojimų ginti, mažosios valstybės yra linkusios save subordinuoti hierarchinėms struktūroms ar net renkasi aukoti dalį sprendimų priėmimo laisvės⁸.

Taip pat pastebėtina, kad dėl saugumo architektūros, kurioje dominuoja išorės veikėjai, mažosios valstybės tam tikra prasme tampa priklausomos nuo tarptautinės sistemos stabilumo⁹. Mažųjų valstybių problematiką nagrinėjančioje literatūroje pabrėžiama, kad esant status quo, šios šalys yra sąlyginai saugesnės – išoriniai apsaugos mechanizmai tvaresni, sąlygos aktyviai veikti per tarptautinius formatus yra palankios, o papildomos apsaugos suteikia ir visuotinis tarptautinės teisės bei normų laikymasis¹⁰. Priešingu atveju, vykstant galių balanso kaitai, esant įtampai tarp didžiųjų valstybių ar išryškėjus agresoriui, iškyla autonomijos apribojimo, ignoravimo (palikimo likimo valiai) ar įtraukimo į neaktualius / svetimus konfliktus rizikos¹¹. Pastarąjį dešimtmetį vis dažniau imama kalbėti apie aštrėjančią kovą tarp demokratijų ir autokratijų, kur mažos valstybės potencialiai gali tapti tam tikrais derybų objektais. Apie nusistovėjusios tarptautinės tvarkos kaitą signalizuoja ir kiti ženklai: Rusija toliau demonstruoja agresyvią politiką kaimyninių šalių atžvilgiu, kinta JAV ir Kinijos vaidmuo, o įvykęs „Brexit“

---

⁶ David Vital, *The inequality of states: a study of the small power in international relations* (Oxford: Clarendon Press, 1967), 29.

⁷ Wivel et al., *Setting the scene*, 6-9.

⁸ David A. Lake, *Hierarchy in International Relations* (Ithaca: Cornell University Press, 2009), 9.

⁹ Olav Fagelund Knudsen. „Analysing Small-State Security: The Role of External Factors“ kn. *Small States and the Security Challenge in the New Europe*, sud. Werner Bauwens, Armand Clesse, Olav F. Knudsen (Brassey's Atlantic Commentaries No. 8, 1996), 3-20.

¹⁰ Baldacchino Godfrey, Anders Wivel, „Small States: Concepts and Theories,“ kn. *Handbook on the Politics of Small States*, sud. Godfrey Baldacchino, Anders Wivel (Cheltenham: Edward Elgar, 2020), 7.

¹¹ Glenn Snyder, „The Security Dilemma in Alliance Politics“, *World Politics*, 36, (1984), 467.

kelia klausimų dėl Europos sąjungos tvarumo¹². Tokio pobūdžio pokyčiai ir įtampos perauga į didesnio ar mažesnio masto krizes ir konfliktus, kuriems, dėl ribotų politinės, karinės, ekonominės ir administracinės sistemos pajėgumų, mažosioms valstybės yra itin paveikios¹³. **Visa tai atskleidžia, kad mažųjų valstybių saugumo pasirinkimai dažniausiai yra determinuoti nuo jų mažai priklausančių sisteminių veiksnių ir jos vis dar gali susidurti su klasikiniiais saugumo iššūkiais: politinio suvereniteto ir net teritorinio integralumo išsaugojimo klausimais¹⁴.**

Negana to, pastaruosius du dešimtmečius stebima saugumo sampratos plėtra ir tam tikrų akcentų pasikeitimai. Ėmė vyrauti kompleksinis saugumo suvokimas¹⁵. Pagrindinis žiūros taškas nuo ilgai vyravusios valstybės ėmė leisti į visuomenės ar net individo lygį¹⁶. Saugumas imtas traktuoti ne tik kaip piliečių gyvybės apsauga, bet ir gyvenimo kokybės užtikrinimas užkardant tokias grėsmes kaip: teisinė / turtinė nelygybė, žmogaus teisių pažeidimai, atskirų grupių diskriminacija, nepakankamas politinis atstovavimas ir t. t.¹⁷ Svarbu pastebėti, kad vadinamasis „išgyvenimo +“ (ang. Survival Plus) konceptas, plėtojamas kritinių saugumo studijų krypties, yra labiau sietinas su vakarų demokratijomis – didelei daliai pasaulio valstybių vis dar aktualus išgyvenimo klausimas¹⁸. Tačiau visuomeninis saugumas naują aktualumą įgauna ir priešiško nekarinio veikimo kontekste.

Pastarąjį dešimtmetį Rusijos vykdyti veiksmai kaimyninėse šalyse pademonstravo, kad šiuolaikiniuose konfliktuose pirminės priemonės siekiant paveikti valstybę dažnai, visų pirma, yra nukreipiamos tiesiogiai į visuomenę

---

¹² Anne-Marie Brady, Baldur Thorhallsson, „Small States and the Turning Point in Global Politics,” kn. *Small States and New Security Environment*, sud. Anne-Marie Brady, Baldur Thorhallsson (Switzerland: Springer Nature, 2021), 1-2.

¹³ Godfrey Baldacchino, Anders Wivel, „*Small States: Concepts and Theories*”, kn. *Handbook on the Politics of Small States*, sud. Godfrey Baldacchino, Anders Wivel (Cheltenham: Edward Elgar, 2020), 7.

¹⁴ Alyson Bailes, Jean-Marc Rickli, Baldur Thorhallsson, „Small States, Survival and Strategy,” kn. *Small States and International Security: Europe and Beyond*, sud. Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel (Routledge, 2014), 26-28.

Taip pat žiūrėti:

Michael Handel, „Weak States in International System,” *Small States in International Relations*, (2006): 149-193, 150.

Robert O. Keohane, „Lilliputians ‘Dilemmas: Small States in International Politics,” *Small States in International Relations*, (2006): 55-77, 59.

¹⁵ Easterly Williams, „Small States, Small Problems? Income, Growth, and Volatility in Small States,” *World Development*, 28(11), (2000): 2013-2027.

¹⁶ Bales et al., *Small states survival strategies*, 28.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ken Booth, *Theory of World Security*, (United Kingdom: Cambridge University, 2007).

(ang. *population-centric*)¹⁹. Pirminiu taikiniu tampa nebe valstybė ir jos suverenitetas ar teritorija, bet pati visuomenė: siekiama suardyti jos integralumą ir organiškus ryšius su valstybe, mėginama kvestionuoti ar net transformuoti tapatybę, didinamas susipriešinimas tarp skirtingų visuomenės narių / grupių. Taip formuojamas palankus kontekstas destruktijai ir net karinės jėgos naudojimui. Toks nekarinių ir karinių priemonių derinimas pasižymi keliais bruožais: 1. siekiama veikti iki atviro (oficialaus) karinio konflikto ribos, neišprovokuojant reakcijos (pavyzdžiui NATO įsitraukimo, kuomet būtų aktyvuojamas kolektyvinės gynybos principas)²⁰; 2. operacijos, apjungiančios karinių ir nenarinių priemonių spektrą paprastai yra gerai koordinuotos ir dažniausiai užslėptos ar yra netiesioginio pobūdžio, be aiškios ribos tarp taikos, konflikto ir karo stadijų²¹. Taip pat pastebima, kad pastaraisiais metais ima ryškėti „aštriosios galios“ (ang. *sharp power*) strategija, kurią plačiai taiko Kinija²². Pagrindinis jos tikslas – išskverbti į veikiamos šalies politikos ir informacijos lauką, galiausiai jį pakeičiant savo naudai. Šios strategijos kontekste naudojamos itin plataus spektro priemonės, parenkamos pagal konkrečios valstybės charakteristiką ir ryšį su Kinija. Jos gali apimti ekonominę šantažą, propagandą, veikimą per diasporas, infrastruktūros elementus ir kt. Tačiau išskirtiniu Kinijos veikimo bruožu laikomas itin pažangių technologijų pasitelkimas²³.

Atkreiptinas dėmesys, kad technologijų išstobulėjimas ir paplitimas kasdiniame gyvenime yra vienas iš itin svarbių veiksnių, sudarančių palankias sąlygas priešiškam į visuomenę nukreiptam veikimui. Vis daugiau viešųjų paslaugų perkeliama į skaitmeninę erdvę (sveikatos apsaugos paslaugos, bankų sistema ir t. t.). Tai ne tik padidina kibernetinių nusikaltimų rizikas, bet ir lemia lengvesnį duomenų pasiekiamumą, sudaro palankias

---

¹⁹ Christopher S. Chivvis, *Understanding Russian “Hybrid Warfare” And What Can Be Done About it*, Testimony, (RAND Corporation, 2017), 2, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/CT400/CT468/RAND_CT468.pdf, (žiūrėta 2019 05 20).

²⁰ Dave Johnson, „Russia’s Approach to Conflict –Implications for NATO’s Deterrence and Defence” Research Paper, No. 111, (Rome: NATO Defence College, 2015), 2, https://www.files.ethz.ch/isn/190782/rp_111.pdf, (žiūrėta 2020 01 15).

²¹ Ibid, 8.

²² Anne-Marie Brady, „Magic Weapons: China’s political influence activities under Xi Jinping” (pranešimas konferencijoje „The corrosion of democracy under China’s global influence” Arlington, Virginia, JAV, 2017, rugsėjo 16-17 d.), <https://protop.org/wp-content/uploads/2018/03/magicweaponsanne-mariebradyseptember162017.pdf>, (žiūrėta 2020 11 20).

²³ Christopher Walker, Shanthi Kalathil, Jessica Ludwig, „The Cutting Edge of Sharp Power,” *Journal of Democracy*, 31, No1, (2020): 124-137, <https://muse.jhu.edu/article/745959/pdf>

sąlygas šnipinėjimui. Dėl socialinių tinklų naudojimo, atskiros visuomenės grupės ar individai gali būti pasiekiami tiesiogiai, todėl tai itin palengvina nuomonės formavimą, propagandos skleidimą, dezinformavimą ir kitus priešiškus veiksmus. Antras svarbus veiksnys – besiformuojančios bendruomenės ir net tapatybės, išeinančios už valstybės ribų. Dėl globalizacijos procesų, o kartu ir prasiplėtusių komunikacijos galimybių, bendrų idėjų vienijamos grupės gali suburti bendraminčius iš viso pasaulio (pvz.: religinės grupuotės, sąmokslų teorijų šalininkai, alternatyvių politinių idėjų vystytojai, mažumos ir t. t.). Tikslingai veikiant, šiomis grupėmis gali būti manipuluojama destruktiniams tikslams pasiekti. Bendrai pastebima, kad taikant nekarinius tiesiogiai su visuomene siejamus instrumentus yra pasiektas kokybiškai naujas efektyvumo lygis, kuris padidina šių elementų svorį ir svarbą²⁴. Tradicinės gynybos priemonės yra neveiksmingos prieš tokį veikimą²⁵.

Valstybės atsakomybe tapo apsaugoti šalį ne tik nuo karinių, bet ir nuo kitų, tiesiogiai su visuomene susijusių grėsmių ir krizių, o atsakant į jas aktualiais išlieka jau minėti būdingieji mažųjų valstybių saugumo bruožai (riboti resursai ir paveikumas išoriniams sukrėtimams)²⁶. Neišvengiamai, mažųjų valstybių nacionalinių saugumo strategijų kontekste atsiranda principinis neapibrėžtumas dėl visuomeninio saugumo traktavimo / pozicionavimo: neaiškiais tampa ribos tarp valstybės ir visuomenės saugumo poreikių bei probleminiu tampa prioritetų sudėliojimas.

Šiame kontekste išryškėja **disertacijoje nagrinėjama problema**:

Kintant grėsmių pobūdžiui, nacionalinio saugumo kontekste vis svarbesne tampa pati visuomenė: viena vertus, ji per se tampa gintinu objektu, kita vertus, ji suponuoja naujus pažeidimus valstybei (veikiama minkštosios galios svertasi pasitelkiant propagandą, technologijas ir t. t.). Tačiau dėl istoriškai būdingo resursų trūkumo ir poveikimo išoriniams sukrėtimams, mažosios valstybės yra linkusios, visų pirma, siekti užtikrinti valstybės ir jos atributų (suvereniteto ir teritorinio integralumo) apsaugą.

Atsižvelgiant į tai, formuluojamas pagrindinis darbo **klausimas**: *kaip mažosios valstybės konceptualizuoja visuomeninį saugumą?*

---

²⁴ Chivvis, *Understanding Russian "Hybrid Warfare"*, 7.

²⁵ Ibid.

²⁶ Wivel et al., *Setting the scene*, 4.

Temos naujumas ir aktualumas (trumpa literatūros apžvalga)

Detaliau nagrinėti visuomeninį saugumą mažųjų valstybių studijų lauke skatina ne tik jau aptartas praktinis aktualumas, išryškėjęs pastaraisiais metais, bet ir esamos neužpildytos nišos teorinių svarstymų lauke.

I. Visų pirma, stokojama aiškių analitinių instrumentų, padedančių atlikti visuomeninio saugumo analizę, kuri dėl apibūdinimo komplikuotumo ir persidengimo su kitais saugumo objektais (individais, valstybe ir t. t.) gali būti itin sudėtinga.

Visuomeninio saugumo koncepto ištakas galima užčiuopti debatų, ieškant perskyrų tarp individo ir valstybės, valstybės ir tarptautinio saugumo lygmenų lauke. Saugumo studijose pastebimos kelios saugumo objektų dominavimo ir plėtros stadijos. Pirmojoje (Antrasis pasaulinis karas – 1970 m.) stadijoje dominavo karinio saugumo temos, branduolinis ginklavimasis, ginkluotės varžybos ir galios balansas tarp dviejų polių – Sovietų Sąjungos ir JAV. Antroji saugumo studijų plėtros stadija (1970-1989 m.), siejama su Vietnamo karo pabaiga, atkreipė dėmesį, kad saugumas nebūtinai priklauso tik nuo karinių pajėgumų – daug gali priklausyti ir nuo ekonominių, politinių valstybių galimybių, vidaus politikos dinamikos, turimų išteklių ir populiacijos. Tačiau bene ryškiausiai saugumo samprata buvo praplėsta trečiosios stadijos kontekste (po Šaltojo karo pabaigos), kai į diskusijų lauką buvo įtraukta eilė naujų veikėjų, o tarp jų ir visuomenė (taip pat tarptautinės organizacijos, nevalstybiniai veikėjai).²⁷ Pirmieji visuomeninį saugumą konceptualizuoti pradėjo Kopenhagos mokyklos mokslininkai Barry'is. Buzan'as ir Ole'ė Waever'is, kurie savo darbuose (pasirodę 1990–2000 m.) ėmė kalbėti apie saugumo lygmens esančio tarp valstybės ir individo bruožus²⁸. B. Buzan'as išskyrė penkis nacionalinio saugumo sektorius: karinį, politinį, ekonominį, aplinkosauginį ir visuomeninį. Kiekvienas iš jų apibrėžia tam tikrą saugumo problematiką su vidiniais prioritetais, tačiau visi jie yra

---

²⁷ Iulian Chifu, *Societal Security: An agenda for the Eastern Europe*, 2009, 2, http://www.cpc-ew.ro/pdfs/societal_security.pdf, (žiūrėta 2020 08 04).

²⁸ Barry Buzan, *Žmonės, valstybės ir baimė. Tarptautinio saugumo studijos po Šaltojo karo*, (Eugrimas, 1997), 168–169.

Barry Buzan „New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century”, *International Affairs*, 67(3), 1991.

Ole Wæver, „Securitization and desecuritization”, kn. *On Security*, sud. Ronnie D. Lipschutz, (New York, NY: Columbia University Press, 1995), 46–86, https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/872615/mod_resource/content/1/Waever.pdf, (žiūrėta 2020 09 14).

Ole Waever, „Societal Security: The Concept”, kn. *Identity, Migration, and the New Security Agenda* (New York: St. Martin's Press, 1993).

tarpusavyje glaudžiai susiję²⁹. Klasikiniais tapusiuose darbuose sutariama, kad visuomeninio saugumo koncepcija apjungia nekarines grėsmes su nekariniais sprendimais, kai pagrindinis ginamasis objektas yra ne valstybė (nacionalinis saugumas) *per se* ar jos individai, o visuomenė³⁰. Pabrėžiama, kad grėsmės visuomenei gali kilti tiek iš išorės, tiek iš valstybės vidaus³¹. Šie teiginiai, tam tikra prasme, tampa pamatiniais ir kartojasi kitų autorių darbuose.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad klasikinėje Kopenhagos mokyklos priėjoje centriniu visuomeninio saugumo elementu tampa visuomenės tapatybė³². Grėsmės traktuotos kaip pavojai tapatybės išlikimui, kai saugomi tokie jos elementai, kaip darnus tradicijų vystymasis, kalba, kultūra, religija ir papročiai³³. Iulian'as Chiufu analizuodamas Rumunijos, Ukrainos ir Moldovos atvejus, šalia tapatybės dėmens, iškelia galimas sanglaudos problemas³⁴. Straipsnyje pritaikomas sanglaudos indikatorių modelis, kuris be tapatybės elementų apima ir demokratijos padėtį (lygi), polinkį į vadovaujamąją demokratiją, teisės vaidmenį, visuomenės segmentaciją (ypatingai etninę ir turtinę)³⁵. Panašus tapatybinis žiūros taškas išlaikomas ir visuomeninį saugumą taikant per saugumo dilemos prieigą. Tokiu atveju saugumo dilema gali būti užčiuopiama dviem pjūviais: nacionalizmo ir etniškumo santykiyje arba santykiyje tarp status quo ir revizionizmo³⁶. Paul'as Roe šią prieigą taiko analizuodamas etninius konfliktus ir etninio smurto reiškinių. Jis parodo, kaip tapatybės saugumas tampa objektu, kuris ginamas visomis įmanomomis priemonėmis. Autorius nagrinėjo etninio smurtą serbų ir kroatų bei vengrų ir rumunų atvejais³⁷.

---

²⁹ Barry Buzan „New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century”, *International Affairs*, 67, No. 3, (1991), 433.

³⁰ Peter Hough, *Understanding Global Security*, (London and New York: Routledge, 2004), 106-123.

³¹ Buzan, *Žmonės, valstybės ir baimė*, 168.

³² Barry Buzan, Ole Waver, Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, (London: Lynne Rienner Publishers, 1998), 120.

³³ Buzan, *Žmonės, valstybės ir baimė*, 168.

³⁴ Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko, „*Societal Security in the Trilateral Region of Romania-Ukraine-Republic of Moldova*,” *Editura Curtea Veche*, 2008.

³⁵ Iulian Chifu, „Identity and Multiculturalism, Diversity and Societal Cohesion,” kn. *From Misunderstanding towards openness and collaboration in multicultural societies*, sud. Pontos Chisinau, (2005), 230-245.

³⁶ Paul Roe, „Societal Security” Kn, *Contemporary Security Studies*, sud. Alan Collins (Oxford University Press, 2007) 164-182, 175.

³⁷ Paul Roe, *Ethnic Violence and the Societal Security Dilemma*, (Routledge series in nationalism and Ethnicity, 2005).

Visgi, iš naujaisių tyrimų galima pastebėti, kad klausimų, siejamų su visuomeniniu saugumu, laukas gerokai prasiplėtė, o ir šio saugumo lygmens naratyvai labai skiriasi, priklausomai nuo tiriamų atvejų. Tai bene geriausiai atsispindi 2018 m. pasirodžiusi kolektyvinė studija „*Visuomeninis saugumas Baltijos jūros regione: kompetencijos planavimas ir politikos aktualumo didinimas*“, kurioje svarstoma visuomeninio saugumo padėtis skirtingose Baltijos jūros regiono valstybėse³⁸. Čia atkreipiamas dėmesys, kad visos šio regiono šalys yra vienaip ar kitaip pažeidžiamos būtent šiame saugumo sektoriuje ir kad tai gali būti itin pavojinga kintančių grėsmių kontekste³⁹. Nepaisant to, išryškėja esminiai visuomeninio saugumo turinio skirtumai. Pavyzdžiui, skyriuose, nagrinėjančiuose šiaurės šalis kaip grėsmės visuomeniniam saugumui, išskiriami aspektai susiję su gerovės valstybės modelio nunykimu ar nepakankamu piliečių atsparumu⁴⁰. Tuo tarpu Latvijos atveju, ši saugumo sritis dažniausiai tapatinama su tautinių mažumų klausimais. Būtent šiuo aspektu Latvijos visuomeninis saugumas nagrinėtas Žanetos Ozolinės sudarytoje studijoje⁴¹. Tačiau Diana Potjomkina ir Elizabete Vizgunova, atkreipia dėmesį, kad visuomeninio saugumo suvokimas šalyje plečiasi, apimdamas socialinės ir ekonominės atskirties elementus⁴². Pastaraisiais metais visuomeninis saugumas taip pat imtas sieti su praktinio veikimo elementais – atsparumu (ang. Resilience) ir atsistatymu po krizių⁴³.

Šiame kontekste išryškėja paradoksali situacija, kai stebima visuomeninio saugumo turinio plėtra, tačiau konceptualizacijų / instrumentų

---

³⁸ Andris Sprūds, Elizabete Vizgunova, sud., *Societal Security in the Baltic Sea region: Expertise Mapping and Raising Policy Relevance*, (Riga: Latvian Institute of International Affairs), 2018, https://liia.lv/en/publications/societal-security-in-the-baltic-sea-region-expertise-mapping-and-raising-policy-relevance-716?get_file=1 (žiūrėta 2019 05 01).

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Malle Hjortshoj, „Denmark: Societal Security in a Time of Upheaval,” kn., *Societal Security in the Baltic Sea region: Expertise Mapping and Raising Policy Relevance*, sud., Andris Sprūds, Elizabete Vizgunova, (Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2018), 13-26.

⁴¹ Ozoliņa, Žaneta sud., *Societal Security. Inclusion-Exclusion Dilemma, A Portrait of Russian-Speaking Community*, Riga, 2016.

⁴² Diana Potjomkina, Elizabete Vizgunova, „Societal Security in Latvia: New Wine in Old Bottles?” kn., *Societal Security in the Baltic Sea region: Expertise Mapping and Raising Policy Relevance*, sud., Andris Sprūds, Elizabete Vizgunova, (Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2018), 118-143.

⁴³ Bengt Sundelius, „A Brief Embedded Societal Security”, *Information & Security An International Journal*, No. 17, 2005, 23-37, http://connections-qj.org/system/files/17.02_Sundelius.pdf (žiūrėta 2020 01 15).

kaip tirti šį pakankamai komplikuoatą fenomeną neatsiranda. Net naujausiose studijose, kuriose visuomeninio saugumo reikšmė nutolsta nuo klasikinės, formuojant teorinį pagrindą, dažniausiai apsiribojama jau minėtų B. Buzan'o ir O. Wæver'o pagrindinių idėjų išdėstymu, net jei jos niekaip nepajungiamos tyrimo atlikimui. Viena vertus, tai susiję su jau aptartu visuomeninio saugumo sąvokos problemiškumu, kuris aptariamas bendroje B. Buzan'o ir O. Wæver'o studijoje „Saugumas: naujas analizės modelis“. Čia atkreipiamas dėmesys, kad visuomeninis saugumas, kaip tyrimo objektas, yra sudėtingas nes dažnai painiojamas su kitais saugumo sektoriais⁴⁴. Kita vertus, tai gali būti sietina su vienu pagrindinių priegigos teiginių, kad visuomeninis saugumas ir su juo sietinos grėsmės gali labai skirtis priklausomai nuo konkrečių veikėjų, istorinio periodo ir regiono⁴⁵. Todėl pagrindiniu būdu žiūrėti į visuomeninį saugumą išlieka konkrečių atvejų analizė, nagrinėjant atskiras šalis, vengiant platesnių apibendrinimų ar teorijos pildymo.

Atsižvelgiant į tai, **disertacijoje siekiama suformuluoti ir pritaikyti analitinį visuomeninio saugumo vertinimo instrumentą**, kuris atlieptų besiplečiantį turinio lauką ir galėtų būti taikomas analizuojant skirtingo konteksto ar daugybinius atvejus. Toks instrumentas pretenduotų reikšmingai papildyti visuomeninio saugumo prieigą teoriniame lygmenyje ir potencialiai galėtų būti taikomas kitiems panašaus pobūdžio tyrimams atlikti / konceptualizuoti. Darbas taip pat praplečia ir esamų empirinių tyrimų visumą, kur dominuoja vieno atvejo studijos: tiriami keli atvejai ir įvedama bendresnė mažųjų valstybių kategoriją.

II. *Visuomeninio saugumo dėmuo lyginant su kitais yra menkai ištirtas mažųjų valstybių saugumo studijų kontekste.*

Kaip jau buvo aptarta, mažųjų valstybių saugumo studijos vystėsi kartu su tarptautine sistema ir kintančiu grėsmių pobūdžiu⁴⁶. Pirmoji tyrimų banga (nuo 1950 m.), priskirtina tuo metu dominavusiai realizmo / neorealizmo tarptautinių santykių teorijai, daugiausiai nagrinėjo dydžio apibrėžimą bei „kietojo“ saugumo problemas⁴⁷. Antrosios ir trečios (1990 m.)

---

⁴⁴ Buzan, Wæver, *Security: A New Framework for Analysis*, 120.

⁴⁵ Ibid, 121.

⁴⁶ Iver B. Neumann, Sieglinde Gstohl, „Lilliputians in Gulliver's World? Small States in International Relations,“ *Working Paper - I*, Center for Small State Studies, University of Iceland, Institute of international Affairs, 2004, 13, <https://ams.hi.is/wpcontent/uploads/old/Lilliputians%20Endanlegt%202004.pdf>, (žiūrėta 2019 06 02).

⁴⁷ **Apibrėžimo diskusijos:**

bangos tyrimai atliepė neoliberalizmo, institucionalizmo ir konstruktyvizmo kryptis ir fokusavosi į mažųjų valstybių ekonominius iššūkius bei veikimo per tarptautines organizacijas galimybes⁴⁸. Bendrai galima teigti, kad pakankamai

---

Keohane O. Robert, „Lilliputians’ Dilemma: Small States in International Politics“, *International Organization*, 23, No. 2, (1969): 291–310;

David Vital. *The inequality of states: a study of the small power in international relations*. (Oxford: Clarendon Press, 1967);

David Vital, „The Inequality of states: A Study of the Small Power in International relations“. Kn. Cristine Ingebriten, Iver B. Neumann, Sieglinde Gstohl sud., *Small States in International Relations*. (Reykjėvik: University of Island Press, 2006).

Karinio saugumo problemos ir diskusijos dėl išlikimo galimybių:

Wiberg Håkan, „The Security of Small Nations: Challenges and Defences“, *Journal of Peace Research*, 24 (4), (1987), 343.

Laurent Goetschel, „Neutrality, a Really Dead Concept?“, *Cooperation and Conflict*, 32, No. 2, (1999):115-139.

Stephan M. Walt, Alliances: Balancing and Bandwagoning, kn. *The Origins of Alliances*, sud. Stephan M. Walt, (Cornell University Press, 1990).

⁴⁸ **Mažosios valstybės tarptautinėje sistemoje**

Jeanne A.K. Hey sud., *Small states in world politics: explaining small state behavior*, (Boulder, CO: Lynne Rienner, 2003);

Andrew F. Cooper, Timothy M. Shaw sud., *The diplomacies of small states: between vulnerability and resilience*, (New York: Palgrave-Macmillan, 2009);

Mažosios valstybės kaip tarptautinio statuso siekėjos ir normų kūrėjos:

William C. Wohlforth, Benjamin de Carvalho, Halvard Leira, Iver B. Neumann, „Moral authority and status in International Relations: Good states and the social dimension of status seeking.“ *Review of International Studies*, 2017, <https://www.cambridge.org/core/journals/review-of-international-studies/article/moral-authority-and-status-in-international-relations-good-states-and-the-social-dimension-of-status-seeking/FB10606021D9BF21C2157BB3ED66E5C1>, (žiūrėta 2020 10 02);

Benjamin de Carvalho, Iver B. Neumann sud., *Small State Status Seeking: Norway's Quest for International Standing*, (Routledge, 2016);

Christine Ingebritsen, „Norm entrepreneurs: Scandinavia’s role in world politics,“ *Cooperation and Conflict*, 37(1), (2002): 11-23;

Annika Björkdahl, „Norm advocacy: a small state strategy to influence the EU,“ *Journal of European Public Policy*, 15(1), (2008):135-154.

Studijos nagrinėjančios mažųjų valstybių veikimą konkrečiuose tarptauriniuose formatuose:

Petra Butler, Caroline Morris, sud. *Small states in a legal world*. (New York: Springer, 2017);

John G. Ikenberry, *After victory: Institutions, strategic restraint and the rebuilding of order after major wars*, (Princeton: Princeton University Press, 2001);

Christine Ingebritsen, *The Nordic states and European unity*, (Ithaca: Cornell University Press, 1998);

Daniel Naurin, Rutger Lindahl, „Out in the cold? Flexible integration and the political status of Euro opt-outs,“ *European Union Politics*, 11(4), (2010): 485–509;

ilgą laiką dominavo tyrimai, nagrinėjantys suvereniteto apsaugos ir įtakos tarptautinei sistemai plėtros mechanizmus. Tačiau pastaruosius du dešimtmečius laukas sparčiai plėtėsi. Dėl globalizacijos dalinai sumažėjusio karinių konfliktų kiekio ir nekarinio priešišku šalių veikimo vis aktualesniais tapo nekonvenciniai saugumo klausimai. Įsivyravo kompleksinis saugumo suvokimas. Mažųjų valstybių saugumą tapo įprasta vertinti per jau minėtus B. Buzan išgrynintus nacionalinio saugumo sektorius, kiekviename iš jų išskiriant su mažumu susijusią charakteristiką⁴⁹. **Iš esamos literatūros galima pastebėti, kad visuomeninis saugumas, nors yra laikomas aktuali, analizės prasme gali būti vadinamas tam tikra *terra incognita*.** Nėra išskiriami bendriniai mažųjų valstybių bruožai, kaip kad galima pastebėti karinio, politinio, ekonominio ar aplinkosauginio saugumo sektorių atvejais. Taip pat nėra sutariama, kokie tipiniai mažųjų valstybių pažeidimai ir kokios būdingiausios atsako strategijos šiuo atveju vyrauja.

Visgi iš esamų tekstų galima įžvelgti tam tikrų konceptualizavimo bandymų. Bene didžiausią indėlį tyrinėdama mažąsias valstybes visuomeninio saugumo aspektu yra padariusi Alyson Bailes. Mėgindama bendrine prasme kalbėti apie šią mažai nagrinėtą saugumo plotmę, ji taip pat atsispiria nuo klasikinių Kopenhagos mokyklos teiginių, tačiau ištyrusi Norvegijos ir Švedijos atvejus, daro išvadą, kad šiose šalyse visuomeninis saugumas siejamas su parengtumu ir gebėjimu reaguoti į *force majeure* aplinkybes, o klasikinė tapatybinė reikšmė čia neišryškėja⁵⁰. Vėliau, svarstydama visuomeninio saugumo galimas implikacijas mažosioms valstybėms, ji taip pat atkreipia dėmesį į praktinį šio saugumo segmento pritaikomumą. Anot jos, tinkamai išgrynintas visuomeninio saugumo konceptas gali įvesti naudingus elementus į nacionalines saugumo strategijas⁵¹. Tačiau autorė šių teiginių nei tolimesniais teoriniais svarstymais, nei tyrimais nebeapgrindžia. Dar vieną visuomeninio saugumo kampą į

Diana Panke, „Small states in the European Union: Structural disadvantages in EU policy-making and counter-strategies,” *Journal of European Public Policy*, 17(6), (2010): 799-817;

Clive Archer, Neill Nugent, „Introduction: small states and the European Union,” *Current Politics and Economics of Europe*, 11(1), (2002): 1-10;

Alyson J. K. Bailes, Baldur Thorhallsson, „Instrumentalising the European Union in small state strategy,” *Journal of European Integration*, 35(2), (2013): 99-115.

⁴⁹ Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel sud., *Small States and International Security: Europe and Beyond*, (Routledge, 2014).

⁵⁰ Alyson J. K. Bailes, „Societal Security and Small States,” kn. *Small States and International Security: Europe and Beyond*, sud. Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel, (Routledge, 2014). 69-70.

⁵¹ Bailes, *Societal Security and Small states*, 77.

diskusiją įveda Baldur‘as Thorhallsson‘as plėtodamas saugumo „pastogės“ (ang. Security Shelter) konceptą. Jis mažųjų valstybių saugumą siūlo vertinti per tris lygmenis: 1. politinis (įeina ir karinis saugumas), 2. ekonominis, 3. visuomeninis (*ang. societal*)⁵². Tai bene vienintelis kompleksinis modelis mažųjų valstybių tyrimų lauke, šalia tradicinių karinio ir ekonominio saugumo elementų įtraukiantis papildomą, tiesiogiai siejamą su visuomene. Šiame kontekste visuomeninis saugumas siejamas su galima mažų visuomenių saviizoliacijos grėsme. Atitinkamai, kaip pagrindinės priemonės to išvengti įvardinami tarptautinės integracijos mechanizmai, kurie gali užtikrinti prieigą prie tarptautinių kultūros ir inovacijų tinklų⁵³.

Taigi, matomi tik tam tikri epizodiniai bandymus kalbėti apie galimą mažumo charakteristiką šiame saugumo sektoriuje. O iš esamų tyrimų aiškėja panaši kaip ir bendrinių visuomeninių saugumo studijų kontekste tendencija, kai visuomeniniam saugumui suteikiamos daugialypės reikšmės. Todėl sisteminis, tiek teorinius tiek praktinio taikymo aspektus apimantis tyrimas galėtų užpildyti esamą nišą mažųjų valstybių saugumo studijų lauke.

Atsižvelgiant į jau aptartą praktinį kontekstą ir esamą literatūrą, apibrėžiamas **disertacijos tikslas** – suformuluoti analitinį visuomeninio saugumo tyrimo instrumentą ir remiantis juo išanalizuoti, kaip mažosios valstybės konceptualizuoja šį saugumo sektorių.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti visuomeninio saugumo sąvokos problemiką, jos ištakas ir raidą (klasikine forma bei susijusiose teorinėse perspektyvose),

---

⁵² Anders, Wivel, Baldur Thorhallsson, „Brexit and Small States in Europe: Hedging, Hiding or Seeking Shelter“, kn. *The Routledge Handbook of the Politics of Brexit*, sud. Patric Diamond, Peter Nedergaard, Ben Rosamond, (London: Routledge, 2019), <https://uni.hi.is/baldurt/files/2018/04/WivelThorhallssonBrexitandsmallstatesFinalDRAFT.pdf>, (žiūrėta 2019 11 02).

⁵³ Baldur Thorhallsson, „Studying Small States: A Review“, *Small States & Territories Journal*, 1, No. 1, (2018): 13-34, 27.

Taip pat žiūrėti:

Baldur Thorhallsson, Alyson J. K. Bailes, „Do Small States Need “Alliance Shelter”?, Scotland and the Nordic Nations“, kn. *Security in a Small Nation: Scotland, Democracy, Politics*, sud. Andrew W. Neal, (London: Open Book Publishers, 2017); Baldur Thorhallsson, „Do Small States Need Shelter? The Economic and Political Turmoil in Iceland“, kn. *Small States in the Modern World: Vulnerabilities and Opportunities*, sud. Harald Baldersheim, Michael Keating, (Edward Elgar, 2016).

identifikuojant esmines koncepto problemas ir sąsajas su mažųjų valstybių pagrindiniais bruožais.

2. Suformuoti visuomeninio saugumo analizės modelį, kuris būtų taikytinas siekiant identifikuoti šio saugumo lygmens formą konkrečiais atvejais.
3. Taikant išgrynintą visuomenės saugumo analizės modelį, ištirti pasirinktus atvejus nustatant, kaip visuomeninis saugumas konceptualizuojamas mažųjų valstybių strategijose.
4. Įvertinti empirinio tyrimo, pagal disertacijoje sukonstruotą vertinimo modelį, implikacijas visuomeninio saugumo teorijai.

Tyrimo objektas ir atvejų atranka

Atsižvelgiant į nagrinėjamą problemą ir suformuotą tikslą bei uždavinius, disertacijos tyrimo objektu tampa visuomenės saugumo dėmuo ir jo forma nacionalinėse mažųjų valstybių saugumo strategijose. Nors, kaip jau buvo užsiminta, mažosios valstybės pasižymi tam tikra bendra charakteristika, tačiau šios kategorijos valstybių negalima suabsoliutinti. Egzistuoja regioniniai skirtumai, kurie gali reikšmingai nulemti saugumo politikos pasirinkimus ir bendrą veikimą.

Siekiant suvaldyti tyrimo atvejų skaičių, įvedami du pagrindiniai atrankos kriterijai:

- Narystė NATO

Aljansui priklausančios mažosios valstybės pasižymi esminiu panašumu: jos bent dalinai išsprendžia mažosioms valstybėms būdingą negebėjimo apsiginti savarankiškai nuo karinių grėsmių problemą. Dalyvavimas kolektyvinės gynybos sistemoje fundamentaliai pakeičia jų saugumo politiką: gynybos nuo išorinių grėsmių funkcija didžiąja dalimi nuo nacionalinio lygmens perkeliama tarpvalstybinei struktūrai. Mažosios valstybės savo saugumą ima tiesiogiai sieti su kolektyvinio gynybos principo taikymu, o aljansas tampa pagrindine institucine terpe, kurioje vystosi jų saugumo politika⁵⁴. Tokiomis aplinkybėmis susidaro specifinis kontekstas visuomeninio saugumo raiškai.

- Populiacija mažesnė nei 10 mln.

Tyrimo laukas apima NATO mažąsias valstybes, todėl kyla poreikis 28 šalis-nares suklasifikuoti pagal dydį, siekiant atsirinkti į tyrimą įtrauktinus atvejus. Dydžio apibrėžimas yra vienas pagrindinių ir tebevykstančių teorinių debatų mažųjų valstybių studijų lauke Nesutariama, kokiais kriterijais –

---

⁵⁴ Martynas Zapolskis, „Mažųjų NATO šalių naštos pasidalijimo elgesys 2007-2012 metais“ (Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2015) 53-55.

objektyviaisiais (kiekybiniais), ar subjektyviaisiais (identiteto, įtakos) – reikėtų vadovautis vertinant valstybių mažumą. David'as Vital'is išskiria konkrečius kiekybinius mažumo parametrus⁵⁵ tokius kaip: BVP, populiacija, plotas, karinių pajėgų dydis, ginkluotės skaičius ir galia. Tačiau toks vertinimas pilnai neatitinka dabartinės tarptautinės aplinkos, kai veikdamos per tarptautines organizacijas ir kitus formatus, mažosios valstybės gali daryti neproporcingai didelę (objektyvias dydžio kriterijais vadovaujantis) įtaką sistemai. Robert'as O. Keohane'ė atkreipė dėmesį į intersubjektyvius mažumo suvokimo elementus⁵⁶. Anders'as Wivel'is pastebi, kad beveik penkis dešimtmečius besitęsiantys debatai dėl dydžio apibrėžimo įtvirtino tam tikrą fundamentalų dviprasmiškumą⁵⁷. Tai lemia, kad naujausiose studijose, suformuojami tam tikri darbiniai mažumo apibrėžimai, kurie yra aktualūs konkrečios problemos analizei. Tokios priegios bus laikomasi ir disertacijoje.

Atsižvelgiant į pagrindinį tyrimo objektą – visuomeninio saugumo dėmens formą nacionalinio saugumo strategijose – pagrindiniu mažumo indikatoriumi tampa populiacijos dydis. Literatūroje pastebima, kad vienas iš dydžio požymių – visuomenės mažumas (ang. Small society) yra aktualus keliose srityse. Visų pirma, viešajame administravime, kai ribotam kiekiui gyventojų valstybės valdymo aparatas turi užtikrinti tas pačias būtinausias paslaugas kaip ir didžiosios valstybėse. Taip pat visuomenės mažumas atsispindi ir sociokultūrinėje plotmėje: nemaža dalis populiacijos gali būti susisaisčiusi asmeniniais ryšiais taip pat pastebimi glaudūs komunikaciniai tinklai⁵⁸. Šie specifiniai mažos visuomenės bruožai, kurie pastebimi mažą gyventojų skaičių turinčiose valstybėse, tampa aktualiais ir mėginant įvertinti visuomeninio saugumo reikšmę.

Disertacijoje vadovaujama D. Vital'io siūlomai ir mažųjų valstybių studijų lauke paplitusiu 10 milijonų gyventojų kriterijumi mažumai apibrėžti. Pagal 2020 m. duomenis, 14-oje NATO valstybių populiacijos dydis yra mažesnis nei 10 milijonų (Albanija, Bulgarija, Kroatija, Danija, Estija, Vengrija, Islandija, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Norvegija, Slovakija ir Slovėnija, Šiaurės Makedonija)⁵⁹. Šios išvardintos šalys tampa pirmine imtimi, kuri antrame tyrimo etape susiaurinama iki trijų atvejų: Islandijos, Estijos ir Danijos.

---

⁵⁵ David Vital, *The Inequality of states*.

⁵⁶ Keohane O. Robert, *Lilliputians' Dilemma*.

⁵⁷ Godfrey Baldacchino, Anders Wivel sud., *Handbook on Small States Politics*, (Edward Elgar Publishing, 2020), 3.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ NATO- North Atlantic Treaty Organization, *countryeconomy.com*, <https://countryeconomy.com/countries/groups/nato>, (žiūrėta 2021 12 20)

Tyrimo etapai ir įrankiai

Siekiant atsakyti į pagrindinį darbo klausimą – kaip mažųjų valstybių saugumo strategijose konceptualizuojamas visuomenės saugumas – disertacijoje atliekama atvejų studija.

Pagrindinis disertacijos tyrimo metodas – kokybinė turinio analizė. Ji vykdoma remiantis Philipp'o. Mayring'o suformuota analizės struktūra ir gairėmis. P. Mayring'o priegios pagrindinis bruožas – kategorizavimas. Sekant analizės žingsnius, pasirinktų šaltinių turinys ir jo elementai pagal pobūdį iškristalizuojami į kategorijas⁶⁰. Kategorijos tiesiogiai siejamos su pasirinkta teorine prieiga. Pagrindiniais šaltiniais laikomi strateginiai pasirinktų šalių dokumentai (saugumo strategijos, partijų susitarimai, žvalgybos institucijų ataskaitos ir t. t.) ir kontekstinė informacija (aktualios visuomenės apklausos, nuomonės tyrimai ir kita statistinė informacija).

Tyrimas vykdomas dviem etapais. Pirmame, pagal tiriamas kategorijas, analizuojama visa atvejų imtis (14 minėtų valstybių). Išryškėjusios visuomeninio saugumo reikšmės sugrupuojamos. Siekiant atskleisti kiekvienai iš grupių būdingus bruožus ir išryškėjusias kategorijų reikšmes, antrame tyrimo etape atliekama detali trijų atvejų (kurie reprezentuoja grupes / tipus) analizė. Taip išryškėję visuomeninio saugumo formų tipai atskleidžiami per Islandijos, Estijos ir Danijos pavyzdžius.

Galimi tyrimo ribotumai

1. Analizuojant visuomeninio saugumo formas pasirinktais atvejais, į tyrimo apimtį kaip kintamieji nuosekliai nėra įtraukiami šie aspektai: istorinė praeitis, išskirtiniai kultūros bruožai, socioekonominė visuomenės charakteristika ir pan. Tai gali suponuoti mažesnę išvadų universalumą.
2. Disertacijoje nagrinėjami mažųjų valstybių atvejai, jų nelyginant su kitais dydžio parametru skirtingais atvejais. Tokio tipo palyginimas potencialiai galėtų atskleisti papildomus visuomeninio saugumo aspektus. Tai gali būti laikoma tolimesnių tyrimų kryptimi.

---

⁶⁰ Florian Kohlbacher, „The Use of Qualitative Content Analysis in Case Study Research, Philipp Mayring's approach” *Forum Qualitative Sozialforschung*, 2006, 4. 2. 2., <https://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/75/153#g31> (žiūrėta 2021 03 04).

Ginamieji teiginiai

1. Teoriniame visuomeninio saugumo lygmenyje vyrauja ontologinis neapibrėžtumas, kuris pasireiškia per: a) pirminio referento apibrėžimo problemą b) grėsmių identifikavimo problemą, todėl visuomeninio saugumo identifikavimas tiek teorinėje, tiek praktinėje plotmėje yra itin sudėtingas.
2. Visuomeninio saugumo formą konkrečios valstybės atveju galima nustatyti identifikavus šiuos elementus: referentą, su juo siejamas grėsmes ir būdingą atsako strategiją.
3. Mažosioms valstybėms būdingi trys visuomeninio saugumo tipai:
  - a) visuomeninis saugumas kaip saugumo politikos pagrindas;
  - b) visuomeninis saugumas subordinuotas valstybės poreikiams;
  - c) funkcionalistinis visuomeninis saugumas.

Darbo struktūra

Darbas susideda iš trijų pagrindinių dalių. Pirmojoje darbo dalyje analizuojamas visuomeninio saugumo konceptas: jo ištakos, raida ir problematika. Taip pat atskleidžiamas visuomeninio saugumo aktualumas mažosioms valstybėms ir pateikiamas galimas visuomeninio saugumo vertinimo modelis (kuris vėliau taikomas tyrime). Antroji disertacijos dalis yra skirta tyrimo metodikos aprašymui. Čia detalizuojamos pagrindinės tyrimo kategorijos ir tiriamos jų sąsajos bei įvardinama, kokia forma ir apimtimi taikomi pasirinkti metodai. Atlikto tyrimo rezultatai pateikiami trečiojoje darbo dalyje, kur per pasirinktus atvejus, aptariami išryškėję mažųjų valstybių visuomeninio saugumo tipai, jų logika bei bruožai. Galiausiai darbas apibendrinamas išvadamis, kuriose išdėstomi pagrindiniai darbo atradimai ir įvertinamas ginamųjų teiginių statusas.

1. VISUOMENINIS SAUGUMAS IR MAŽOSIOS VALSTYBĖS

Nepaisant to, kad visuomeninio saugumo koncepcija nėra nauja (ištakos siejamos su XX-ojo amžiaus antrąja puse), iš esamos literatūros galima pastebėti, kad ji yra nevienalytė ir labai fragmentiška. Akademiame lauke visuomeninis saugumas dažnai persidengia skirtingų disciplinų ar saugumo studijų tradicijų laukuose (yra multidisciplinarus), o praktikoje dažnai konkuruoja su kitais panašiais konceptais (pvz. krizių ar rizikų valdymu). Galima teigti, kad visuomeninio saugumo ribos nėra nusistovėjusios: stokojama sąvokų, trūksta sutarimo dėl bendrinių reikšmių ir principų. Tai ypatingai apsunkina šios priegos taikymą tyrimuose. Atsižvelgiant į tai, vienas iš disertacijos uždavinių yra atlikti nuoseklią visuomeninio saugumo teorinės koncepcijos analizę, išgryninant originalų analizės modelį, kuris galėtų būti taikomas operacionalizuojant pačią priegą. Todėl teorinei darbo daliai iškeliami šie tikslai:

- a. Įvertinti visuomeninio saugumo sąvokos problematiką, jos ištakas ir raidą (klasikine forma bei susijusiose teorinėse perspektyvose);
- b. Identifikuoti atsikartojančias reikšmes ir kategorijas, kurios galėtų būti laikomos visuomeninio saugumo koncepciniu pagrindu;
- c. Išgryninti galimus visuomeninio saugumo turinio vertinimo elementus, kurie būtų taikytini jį tiriant mažųjų valstybių saugumo strategijose;
- d. Apžvelgti visuomeninio saugumo dėmens implikacijas mažosioms valstybėms.

Pagal šiuos tikslus struktūruojama teorinė darbo dalis. Pirmame poskyryje apžvelgiamos teorinės visuomeninio saugumo ištakos ir esama problematika. Antrame – pateikiamas siūlomas visuomeninio saugumo analizės modelis. Galiausiai, aptariamas visuomeninio saugumo aktualumas mažosioms valstybėms ir jo sąsaja su pagrindiniais jų bruožais.

1.1. Visuomeninis saugumas: sąvokos problematika ir ištakos

Nors visuomeninio saugumo apibrėžimas literatūroje nėra atskirai nagrinėjamas, tačiau iš bendros tyrimų visumos galima matyti, kad jis yra probleminis tiek formos, tiek reikšmės aspektu. Pats visuomeninio saugumo (ang. Societal security) terminas nėra nusistovėjęs ar, juo labiau, universalus. Jis dažnai painiojamas su socialine apsauga (ang. Social security) ar individų poreikių užtikrinimu⁶¹, arba yra siejamas su valstybės vidaus saugumu (ang. homeland security, internal security / safety), kuris savo turiniu daugiausiai

---

⁶¹ Buzan, et al., *Security: A New Framework for Analysis*, 1998,120.

referuoja į prevencines priemones, civilinę apsaugą ir tam tikras administracines struktūras⁶². Negana to, dalyje nacionalinių kalbų nėra atitinkamų žodžių ar įprastiniais tapusių vertinių priskirtinų šiam konceptui⁶³. Visa tai lemia, kad visuomeninio saugumo apibrėžimas (ang. Societal security) naudojamas kaip sinonimas, dažnai tiek teoriniame, tiek praktiniame lauke, siekiant apibūdinti visiškai skirtingus reiškinius. Būtent tai visai prieigai suteikia daug painumo.

Atlikus detalią visuomeninio saugumo tyrimų lauko analizę galima matyti, kad B. Buzan'o įvestas visuomeninio saugumo terminas (ang. Societal security) ilgainiui imtas vartoti kaip tam tikra bendrinė / skėtinė sąvoka, apibrėžianti saugumo lygmenį, esantį tarp valstybės ir individo, nebūtinai jam suteikiant Kopenhagos mokyklos priskirtą reikšmę⁶⁴. Priklausomai nuo konteksto ir teorinės prieigos, pabrėžiami skirtingi visuomenės elementai ir savybės. Galiausiai pastebima, kad visuomeninis saugumas ima tapti populiariu signaliniu žodžiu junginiu, pačia bendriausia prasme referuojančiu į nekonvencinį požiūrį į saugumą. Tai pastaraisiais metais ėmė ryškėti įvairių konkursų, mokslinių tyrimų finansavimui gauti, kontekste⁶⁵. Toks platus reikšmių diapazonas per ilgą laiką susiniveliavęs po viena visuomeninio saugumo sąvoka ne tik išryškina taikymo problemišumą, bet ir demonstruoja itin tamprią visuomeninio saugumo sąsają su kontekstu. Atskiros mokyklos, dominavusios tam tikrais istoriniais periodais, išryškino ir įvedė skirtingus požiūrius ir savaip praplėtė visuomeninio saugumo reikšmę. Tai suponuoja, kad siekiant identifikuoti ir suprasti pilną visuomeninio saugumo reikšmių spektrą, svarbu kompleksiskai įvertinti koncepcijos ištakas ir jos bendrą raidą, dekonstruojant šiuo metu vyraujančią itin platų visuomeninio saugumo sąvokos vertinimą, kuris tam tikra prasme apima viską, bet kartu yra ir labai nekonkretus.

Pagal Pinar'ą Bilgir'ą, visuomenės, kaip objekto, svarstymus saugumo studijų lauke chronologiškai galima suskirstyti į tris pagrindinius etapus: Šaltojo karo metu išryškėję pirmieji bandymai, po Šaltojo karo įvykusi

---

⁶² Bailes, *Societal security and Small States*, 67.

⁶³ Sprūds, et al., *Societal Security in the Baltic Sea region*, 8-12.

⁶⁴ Bailes, *Societal security and Small States*, 67.

⁶⁵ Mark Rhinard, „Societal Security in theory and practice”, kn. *Nordic Societal Security: Convergence and Divergence*, sud. Sebastian Larsson, Mark Rhinard, (London and New York: Routledge, 2021), 30, https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/40049/9780367492922_text.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (žiūrėta 2022 02 04).

konceptualizacija (sektoriaus išskyrimas) ir XXI a. teorinė plėtotė⁶⁶. Šie etapai apima skirtingų saugumo studijų kryptių idėjas ir teiginius, tačiau toks linijinis skirstymas apriboja galimus reikšmių / turinio apibendrinimus, kurie vertinant pakankamai fragmentišką koncepciją, yra itin svarbūs. Tuo tarpu Mark'as Rhinard'as, grupuodamas esamus tyrimus mėgina įvesti turinio skirtį ir kalba apie išryškėjusias tapatybinio ir funkcionalistinio visuomeninio saugumo kryptis⁶⁷. Pastebėtina, kad M. Rhinard'o siūlomas skirstymas, yra vienas iš nedaugelio bandymų sistemiskai užčiuopti visuomeninio saugumo reikšmių daugialypiškumą. Atsižvelgiant į tai, disertacijoje, pateikiant visuomeninio saugumo teorinės raidos apžvalgą, pasirenkama remtis jo siūlomu dualizmu (tapatybės ir funkcionalumo), tačiau neapsiribojama šio autoriaus išskiriamais darbais. Siekiama atskleisti visuomeninio saugumo reikšmių ištakas, subtilybes ir galimai atsikartojančius elementus, todėl į analizės lauką įtraukiamas platesnis (nei M. Rhinard'as išskiria) tiek laikmečio, tiek prieigų prasme, tyrimų spektras.

1.1.1. Klasikinis visuomeninis saugumas: tapatybinė kryptis

Nors bandymų kalbėti apie visuomenę saugumo studijų kontekste buvo dar vykstant Antrajam pasauliniam karui (bus aptariama kitame poskyryje), tačiau bene didžiausi nuopelnai keičiant nusistovėjusį požiūrį į saugumą, kurio centre kaip vienintelis ir pagrindinis veikėjas vyravo valstybė bei karinio pobūdžio grėsmės, priskiriami vadinamajai Kopenhagos mokyklai ir jos mokslininkams. Būtent jie suformavo visuomeninio saugumo (ang. Societal security) sąvoką ir pamėgino konceptualizuoti šį saugumo lygmenį išskirdami dedikuotą sektorių. Dėl šių struktūruotų elementų įvedimo, jų suformuotas visuomeninio saugumo konceptas tapo pagrindu vėlesnėms diskusijoms bei teorinėms plėtotėms ir yra laikomas klasikiniu.

B. Buzan'as, vienas žymiausių šios mokyklos atstovų, visuomeninio saugumo idėją pirmą kartą iškėlė savo žymiajame veikale „Žmonės, valstybė ir baimė“. Nagrinėdamas valstybės ir individo, kaip saugumo objektų, skirtumus jis atkreipia dėmesį, kad valstybė, visų pirma, egzistuoja, arba jos esmė glūdi ne fiziniu (teritorija, sienos, valdžios institucijos ir t. t.), o sociopolitiniu lygiu⁶⁸. Be plačiai paplitusios ir įsišaknijusios tarp gyventojų valstybės idėjos, valstybės institucijoms, pačioms savaime, yra sunku

---

⁶⁶ Pinar Bilgin, „Individual and Societal Dimension of Security“. *International Studies Review*, No. 2, (2003): 203–222, 203, <https://www.jstor.org/stable/3186403>, (žiūrėta 2021 02 10).

⁶⁷ Rhinard, *Societal Security in theory and practice*, 26.

⁶⁸ Buzan, *Žmonės, valstybės ir baimė*, 101.

funkcionuoti ir išlikti: valstybės idėja įtvirtina valdžios legitimumą valstybės gyventojų mintyse. Atsispiriant nuo šių teiginių, B. Buzan'as suformuoja prielaidą: „jei valstybės šerdis yra jos idėja, laikoma gyventojų galvose, tai pati idėja tampa nacionalinio saugumo objektu“⁶⁹. Detalizuodamas valstybės idėjos konceptą jis atkreipia dėmesį, kad ją apibrėžiant, nuorodų į tokias pagrindines valdymo funkcijas, kaip pilietinės tvarkos, kolektyvinės gerovės ir išorinės apsaugos užtikrinimas, tikrai neužtenka. Anot jo, pagrindiniai valstybės idėjos šaltiniai glūdi tautoje ir tautos organizuojančioje ideologijoje⁷⁰. Šiame kontekste visuomenė tampa valstybės idėjos savininke ir puoselėtoja, nuo kurios priklauso valstybės išlikimas.

Valstybės idėjos svarba pabrėžiama ir skiriant valstybes į silpnųjų ir stipriųjų kategorijas. Pagal B. Buzan'ą, silpnumas ir stiprumas atspindi sociopolitinio integralumo laipsnį. Silpnomis valstybėmis laikomos tos, kurių idėja ir institucijos yra silpnos, atitinkamai stipriomis laikomos valstybės, turinčios stiprią idėją ir institucijas⁷¹. Per tokią kategorijų logiką išryškėja visuomeninio ir politinio saugumo sąsaja. Pabrėžiama, kad politinė fragmentacija padaro valstybę labai pažeidžiamą išorinių interesų prasiskverbimui. Todėl silpnose valstybėse vidinės grėsmės beveik niekada negali būti visiškai atskirtos nuo galimos išorinių jėgų įtakos, o vidaus saugumo problemos dažnai yra tiesiogiai susijusios su išorinėmis aplinkybėmis⁷². Visuomenė tampa tarsi tam tikru buferiu: kuo stipresnė valstybės idėja, kurią puoselėja visuomenė, tuo mažesnė tikimybė, kad bus mėginama paveikti politinę sistemą (tiek iš vidaus, tiek iš išorės).

Visuomeninis saugumas (ang. societal security), kaip tam tikras savarankiškas konceptas, o tuo pačiu ir atskira sąvoka, išryškėjo išskiriant penkis saugumo sektorius su kiekvienu iš jų būdingomis grėsmėmis. **B. Buzan'as įvardino šiuos nacionalinio saugumo sektorius: karinį, politinį, ekonominį, aplinkosauginį ir visuomeninį.** Kaip pastebi Johan'as Eriksson'as, šis saugumo sektorizavimas reikšmingai praplėtė iki tol vyravusį realistinį saugumo suvokimą ir į jį aiškiai bei struktūruotai įvedė ilgai ignoruotą visuomenės elementą⁷³. Kiekvienas iš sektorių turi saugumo problematiką su vidiniais prioritetais, tačiau visi jie yra tarpusavyje glaudžiai

---

⁶⁹ Ibid, 102.

⁷⁰ Ibid, 109.

⁷¹ Ibid, 140.

⁷² Ibid, 150.

⁷³ Johan Eriksson, „Observers or Advocates? On the Political Role of Security Analysts“, *Cooperation and Conflict*, 34, No. 3, (1999): 311–330.

susiję.⁷⁴ Atsižvelgiant į pirmines B. Buzan'o prielaidas apie visuomenę, kaip valstybės idėjos saugotoją, šio saugumo sektoriaus reikšmę, visų pirma, imta sieti su tapatybe „[...] visuomenės, kurios nariai save suvokia kaip tam tikros bendruomenės dalį“⁷⁵. Taip **tapatybė tampa klasikinio visuomeninio saugumo ašimi**. O. Waewel'is, Kopenhagos mokyklos atstovas, taip pat plėtojęs visuomeninio saugumo idėją, atkreipė dėmesį, kad visuomenė, negalinti apsaugoti savo tapatybės, neturi galimybės išlikti⁷⁶. Anot jo, „Visuomenės šerdis yra idėjų ir praktikų rinkinys, kuris individams padeda jaustis socialinės grupės nariais“⁷⁷. Jis visuomeninį saugumą traktuoja kaip tam tikrą visuomenės gebėjimą išlikti savo forma ir esme kintančiomis aplinkybėmis⁷⁸. Vėlesniuose savo darbuose šį saugumo sektorių jis dar labiau susieja su tapatybe ir teigia, kad tai yra „bendruomenės apsauga nuo galimų grėsmių jos tapatybei“⁷⁹. Pagal O. Waewel'io plėtotę, grėsmėmis gali būti laikomi reiškiniai ar aplinkybės, kurie kelia pavojų „mes“ konstruktui, nepriklausomai nuo to, ar jos yra realios, ar pačios visuomenės sukonstruotos. O grėsmių suvokimas ir identifikavimas taip pat prisideda prie „mes“ kūrimo ir atkūrimo proceso⁸⁰. Šiame kontekste saugotinais tampa tokie elementai, kaip darnus tapatybės vystymasis, kalba, tradicija, kultūra, religija ir papročiai⁸¹.

Bendrai galima pastebėti, kad O. Waewel'io, o taip pat ir B. Buzan'o, interpretacijoje visuomeninis saugumas yra suprantamas kaip tapatybės apsauga, o bendroje sektorinėje koncepcijoje visuomenės, net tam tikra prasme, prilyginama pačiai tapatybei. Tapatybė čia užima itin svarbų rišančiojo elemento vaidmenį, o visuomenė yra suprantama tik kaip jo įgalintoja / turėtoja. Toks ryškus tapatybės akcentavimas, sietinas su kontekstu, kuriame ėmė vystytis klasikinis visuomeninis saugumas. Kopenhagos mokyklos tyrimai, visų pirma, buvo inspiruoti pokyčių, vykusių

---

⁷⁴ Barry Buzan, „New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century“, *International Affairs*, 67 (3), (1991): 431-451, 433.

⁷⁵ Barry Buzan, et al., *Security: A New Framework for Analysis*, 1998, 119.

⁷⁶ Wæver, *Securitization and desecuritization*, 1995, 67.

⁷⁷ Ole Wæver, „Societal Security: The Concept,“ *In Identity, Migration, and the New Security Agenda in Europe*, sud. Ole Wæver, Barry Buzan, Morten Kelstrup, and Pierre Lemaitre. (London: Pinter, 1993), 24, 25.

⁷⁸ Ibid, 23.

⁷⁹ Ole Wæver, „The Changing Agenda of Societal Security“, *Globalization and Environment Challenges: Reconceptualizing Security in the 21st Century*, sud. Hans Gunter, Ursula Oswald Spring, Czesław Mejszaj et al. (Springer, 2008): 581-593, 581.

⁸⁰ Buzan, et al., *Security: A New Framework for Analysis*, 1998, 120.

⁸¹ Buzan, *Žmonės, valstybės ir baimė*, 168.

Europoje pasibaigus Šaltajam karui ir įvykus Sovietų Sąjungos griūčiai. Vykstant Jugoslavijos irimo procesui, ėmė ryškėti nauji reiškiniai, tokie kaip: tautinis separatizmas, etninis valymas, vidinis pasipriešinimas išorinių veikėjų (Europos Sąjungos) ekspansijai ir kita. Taip Jugoslavijos pavyzdys išryškino iki tol ignoruotą tapatybės elementą⁸².

Dar viena teorinė prieiga, susiformavusi panašiu metu kaip Kopenhagos mokykla ir kalbėjusi apie tapatybės svarbą – ontologinis saugumas. Jo ištakos siejamos su psichologijos disciplina, nagrinėjusia individo tapatybinius poreikius. Tačiau konceptas ilgainiui buvo perkeltas į tarptautinius santykius, suformuojant ontologinio saugumo teoriją (ang. Ontological Security Theory (OST). Pagrindiniai tyrėjai plėtojantys šią prieigą – Brent‘as J. Steele‘as ir Jennifer‘ė Mitzen – savo darbuose formuoja idėją, kad be fizinio saugumo (teritorijos ir suvereniteto apsaugos), valstybė taip pat siekia dar vieno būtino poreikio užtikrinimo – ontologinio saugumo. Jis, remiantis Anthony‘io Giddens‘o suformuotu apibrėžimu, suprantamas, „kaip poreikis nenutrūkstamai save patirti kaip visumą“⁸³. Ontologinis saugumas yra pasiekiamas per kartotinas bendruomenės praktikas ir santykius su vadinamuoju „kitas“⁸⁴. Arba, kitaip tariant, ontologinis saugumas yra gebėjimas užtikrinti tapatybinio naratyvo gyvavimą⁸⁵. Tuo tarpu ontologinis nesaugumas atsiranda tada, kai išryškėja grėsmės tapatumo sampratai. Išskiriami keli ontologinio nesaugumo šaltiniai: nesugebėjimas suderinti veiksmus su tapatybe, nesugebėjimas įtraukti atskirų veiksmų į bendrą tapatybės naratyvą arba stiprėjantis jausmas, kad tapatybė nebėra fiksuota ar įsišaknijusi⁸⁶. Tarptautinių santykių lauke ši prieiga dažniausiai taikoma netipiniam ar net iracionaliam valstybių veikimui ar konfliktams paaiškinti. B. Steele‘as atkreipia dėmesį, jog „Valstybės vykdo socialinius veiksmus, kad patenkintų savęs tapatumo poreikius, net kai šie veiksmai kelia pavojų jų fiziniam egzistavimui“⁸⁷. Tai gali būti humanitarinės misijos ar kiti moralinių,

---

⁸² Pinar Bilgir, *Individual and Societal Dimension of Security*, 211.

⁸³ Anthony Giddens, *Modern and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*, (1991), 54. Jennifer Mitzen, „Ontological Security in World Politics: State Identity and Security Dilemma,” *European Journal of International Relations* 12(3), (2006): 342-370, 342, https://www.researchgate.net/publication/241065178_Ontological_Security_in_World_Politics_State_Identity_and_the_Security_Dilemma, (žiūrėta 2021 09 02)

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Anthony Giddens, *Modern and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*, (1991), 54.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Brent J. Steele, *Ontological Security in International Relations – Self-Identity and IR States*, (USA, Canada: Routledge, 2008), 2-3.

ar garbės motyvų, paskatinti veiksmai. Taip ontologinio saugumo užtikrinimo siekis gali vesti prie iracionalių konfliktų, kurie tuo pat metu gali suponuoti tiek ontologinį, tiek fizinį nesaugumą⁸⁸.

Vertinant ontologinį saugumą visuomeninio saugumo kontekste, svarbu pastebėti, kad nors kaip ir Kopenhagos mokyklos kryptis ši prieiga kalba apie tapatybę ir jos saugumo siekį, pati visuomenė, kaip atskiras veikėjas, čia neišryškėja. Nuo individo lygmens iš karto kylama prie valstybės, siekiant paaiškinti jos veiksmus per tapatybinius poreikius. Tuo tarpu B. Buzan'as ir O. Waevel'is visuomenei suteikia labai aiškų tapatybės / valstybės idėjos saugotojos vaidmenį ir įveda sąvokas jam apibrėžti. Todėl galima teigti, kad ontologinis saugumas gali būti siejamas tik su klasikine visuomeninio saugumo forma per tapatybės dėmens svarstymus ir plėtotę.

Bendrai galima pastebėti, kad klasikinis visuomeninis saugumas yra suprantamas kaip vienas iš integralių nacionalinio saugumo sektorių, kuriame gintinu / saugotinu objektu tampa tapatybė. Tačiau toks ryškus vieno visuomenės dėmens išskėlimas silpnina pačios prieigos aiškinamąjį potencialą ir gali būti kvestionuojamas keliais aspektais. Susikoncentravimas į tapatybę nuošalyje palieka kitus svarbius visuomenės aspektus ir grėsmes sietinas su jais. Klasikinė prieiga neapima socioekonominių visuomenės poreikių ir pavojų kylančių dėl jų neužtikrinimo. Grėsmės O. Waevel'io akcentuojamo „mes“ išlaikymui gali kilti ir dėl vidinės visuomenės segmentacijos formuojantis atskirčiai tarp skirtingų visuomenės grupių materialiniu, išsilavinimo ar kitu labiau praktiniu aspektu. Panašiomis skirtimis yra manipuluojama priešiško hibridinio veikimo kontekste, kai vienu iš tikslų tampa visuomenės nepasitikėjimo valstybe išprovokavimas. Taip pat, galima pastebėti, kad nei B. Buzan'as, nei O. Waevel'is nekalba apie normų svarbą visuomenei ir jau minėtojo „mes“ įtvirtinimui. Tačiau, kaip pastebi Julian'as Chifu, šiuolaikinėje visuomenėje ne tik tapatybiniai elementai gali būti rišančiuoju visuomenės veiksmu. Anot jo, vienoje bendruomenėje gali sąveikauti kelios skirtingos tautinės grupės ar mažumos jei egzistuoja aiškūs visuomenės darnos / sanglaudos principai, susiję su bendromis vertybėmis. Todėl postindustrinėse ir postmoderniose visuomenėse išauga žmogaus teisių, tolerancijos ir bendrųjų normų laikymosi svarba. Taip I. Chifu formuoja mintį, kad skirtingų grupių vienoje bendruomenėje sanglauda daugiau remiasi normomis, o ne išeina iš griežtos nacionalinės / tautinės tapatybės⁸⁹. Tačiau svarbu pabrėžti, kad nors įveda naujus elementus – normas ir vertybes – tapatybės svarbos jis neneigia. I. Chifu visuomeninį saugumą mato kaip **tam**

---

⁸⁸ Mitzen, *Ontological Security in World Politics*, 342-343.

⁸⁹ Chifu, *Societal Security: An agenda for the Eastern Europe*, 7-8.

tikrą dviejų elementų- tapatybės ir sanglaudos – visumą. Tačiau taikydamas visuomeninio saugumo prieigą tyrimuose, jis daugiausiai dėmesio skiria būtent sanglaudai (ang. Cohesion). Viena iš darbų jis sanglaudą net pamėgina įvertinti pamatuojamais indikatoriais, kurie anot jo, gali apimti demokratijos išsivystymo lygį, teisės viršenybę, visuomenės segmentaciją (turtinę ir etninę) ir t. t.⁹⁰. Sanglauda per regiono konteksto prizmę taip pat nagrinėjama ir jo straipsnyje, analizuojančiame Rumunijos, Ukrainos ir Moldovos atvejus⁹¹. Nepaisant šių konceptualių I. Chifu bandymų praplėsti pirmtakų mintis, sanglaudos elementas klasikinės visuomeninio saugumo prieigos kontekste išliko daugiau antraeiliu / papildančiu, šalia įsitvirtinusio tapatybės dėmens.

Antras kritikos aspektas, sietinas su itin ryškiu tapatybės akcentavimu yra daugiau metodologinis. Bill'as McSweeney, kuris vėliau mėgina inkorporuoti tapatybės, kaip svarbaus tarptautinių santykių elemento dėmenį į savo studiją,⁹² kritikuoja B. Buzan'o ir O. Wæver'io konceptą ir kelia tapatybės objektyvumo klausimą bei abejoja siūlomu jos vertinimu⁹³. Jis atkreipia dėmesį, kad Kopenhagos mokyklos suformuotoje visuomeninio saugumo koncepcijoje tapatybė figūruoja kaip tam tikras nepriklausomas kintamasis: ji vertinama kaip statiška valstybės politikos dalis⁹⁴. Toks dinamikos stokojantis vertinimas, anot jo, iš bendro koncepto išstumia tapatybės formavimosi ir keitimosi procesus, kurie yra labai kompleksiški ir jiems įtaką gali daryti tiek vidiniai, tiek išoriniai veiksniai tokie kaip globalizacija⁹⁵. B. McSweeney teigia, kad: „saugumo problemos kyla ne tik dėl to, kad žmonės turi skirtingas tapatybes, gali būti, kad jie turi skirtingą tapatybę dėl saugumo problemų“⁹⁶. Pagal tai skirtingų tapatybių susidūrimas gali būti ne tik visuomeninio saugumo problemų priežastis, bet ir pasekmė. Vadovaujantis tokia logika, nesutarimai, pavyzdžiui, dėl ekonominių ir politinių interesų, gali būti perkelti ir į tapatybės kontekstą, ar atvirkščiai⁹⁷.

---

⁹⁰ Chifu, *Identity and Multiculturalism, Diversity and Societal Cohesion*, 230-245.

⁹¹ Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko sud., *Societal Security in the Trilateral Region of Romania-Ukraine-Republic of Moldova*, (Editura Curtea Veche, 2008).

⁹² Bill McSweeney, *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1999).

⁹³ Bill McSweeney, „Identity and Security: Buzan and the Copenhagen School.” *Review of International Studies*, (22)1, (1996): 81-93.

⁹⁴ Bilgir, *Individual and Societal Dimension of Security*, 213.

⁹⁵ Chifu, *Societal Security: An agenda for the Eastern Europe*, 5.

⁹⁶ McSweeney, *Security, Identity, and Interests*, 73.

⁹⁷ Pinar Bilgir, *Individual and Societal Dimension of Security*, 213.

Šie B. McSweeney teiginiai demonstruoja, kad klasikinėje prieigoje pats tapatybės dėmuo nėra pakankamai aiškiai konkretizuotas ir išplėtotas.

Dar vienas svarbus pastebėtinas, tačiau nedažnai akcentuojamas klasikinio visuomeninio saugumo bruožas – valstybės vaidmens dominavimas. Nors originali idėja buvo atitolti nuo požiūrio į saugumą, kuriame dominuoja vienas veikėjas – valstybė – ir išryškinti daugiau elementų, tačiau pati koncepcijos raida pasisuko labai specifine kryptimi ir susiaurėjo iki tapatybės⁹⁸. Taip visuomeninis saugumas tapatybės apsaugos forma tapo pačios valstybės saugumo dalimi. Visuomeninis saugumas tarsi subordinuotas valstybės poreikiams: jis svarbus kaip bendro valstybės saugumo elementas. Platesni visuomenės saugumo poreikiai bendroje koncepcijoje taip ir nebuvo detalizuoti. Tiesa, O. Wæver'is mėgino kalbėti apie visuomenę, kaip atskirą saugumo objektą, atsiedamas ją nuo valstybės. Tačiau bendrai galima matyti, kad tapatybinės krypties visuomeninis saugumas labiau praplėtė valstybės saugumo ribas, nei kad suformavo atskirą domeną.

Nepaisant to, Kopenhagos mokyklos ir jos sekėjų tyrimai, nors ir dėl atskirų elementų neapibrėžtumo paliko pakankamai plačią erdvę interpretacijoms, įvedė pagrindines sąvokas ir suformavo pagrindą tolimesniems šio saugumo lygmenims tyrimams.

1.1.2. Praktinis visuomeninis saugumas: funkcionalistinė kryptis

Antroji išryškėjusi visuomeninio saugumo kryptis – funkcionalistinis visuomeninis saugumas. Disertacijoje formuojamas teiginys, kad tokio tipo tyrimų visuma sudaro atskirą visuomeninio saugumo kryptį, kuri akademiniam lauke nėra aiškiai konceptualizuota ir todėl painiojama, arba sąvokų lygmenyje niveliuojama su klasikiniu visuomeniniu saugumu. Siekiant pilnai atskleisti disertacijos įvade aptartą visuomeniniam saugumui būdingą daugiareikšmiškumą, svarbu užčiuopti funkcionalistinės krypties ištakas ir įvertinti bendrus bruožus.

Funkcionalistinis visuomeninis saugumas kylantis iš praktinių poreikių: ištakos

Šis terminas siejamas su Bengt'u Sundelius'u, kuris 2005 m. savo darbuose pradėjo kalbėti apie kelias praktines visuomeninio saugumo formas. Tačiau iš esamų tyrimų visumos galima matyti, kad visuomeninis saugumas,

---

⁹⁸ Rhinard, *Societal Security in theory and practice*, 26.

kaip tam tikros praktinės politikos formos, iniciatyvos ar jų išdavos, ėmė ryškėti gerokai anksčiau. Su šia kryptimi gali būti siejami darbai / tyrimai, dėl praktinių motyvų / tuo metu vyravusio konteksto, siekę praplėsti saugumo suvokimą įtraukiant visuomenės poreikių elementą į politinę darbotvarkę ar bendrą diskusiją. Priešingai nei klasikiniame visuomeniniame saugume, čia dėmesio centre atsидuria ne tapatybiniai, bet socioekonominiai ar net gyvybės apsaugos užtikrinimo aspektai.

Pirmosios funkcionalistinio visuomeninio saugumo užuomazgos gali būti pastebimos dar Šaltojo karo metu (nors M. Rhinard'as pateikdamas savo literatūros skirstymą, to neįtraukia). Susiformavus realiai abipusio susinaikinimo rizikai ir besireiškiant saugumo dilemai, buvo imta ieškoti alternatyvių požiūrių į saugumą. Tokiu tapo „bendrojo saugumo“ (ang. Common security) konceptas su pagrindine idėja, kad šalys daugiau negali siekti saugumo viena kitos sąskaita, o turi būti ieškoma globalių sprendimų (globalaus saugumo)⁹⁹. Bendrojo saugumo idėjos nuostatai buvo išdėstyti viename iš Nepriklausomos nusiginklavimo komisijos posėdžių 1982 metais, atkreipiant dėmesį, kad nekontroliuojamas ginklavimasis siekiant pranašumo gali privesti prie tyčinio ar netyčinio žmonijos susinaikinimo¹⁰⁰. Pastebima, kad šį konceptą praktikoje pritaikė Mikhail'as Gorbachev'as, keisdamas Sovietų Sąjungos požiūrį į ginklavimąsi: kai priimamas pakankumas, o ne siekiama pariteto prieš JAV¹⁰¹. Nors „bendrasis saugumas“ atkreipė dėmesį, kad per didelis ginklų kiekis ir valstybės poreikių sureikšminimas gali kelti pavojų visuomenei, ši tema nebuvo plėtojama, o pati prieiga tuometiniame kontekste net marginalizuota.

Pasibaigus Šaltajam karui, tarptautiniu mastu ėmė ryškėti tiesiogiai susijusios su žmonių gerove problemos, kurios kilo iš vidinių konfliktų, nevaldomų ligų protrūkių, masinio skurdo ir aplinkosauginių katastrofų ar net iš valstybių vidaus politikos. Šiame kontekste ėmė formuotis priegios mėginusios paaiškinti iki tol ignoruotas problemas ir net siekusios įtraukti jas į politinę darbotvarkę. Ypatingai šiuo atžvilgiu reikšmingais tapo smurto ir taikos sąvokų praplėtimas. Pagal Johan'ą Galtung'ą, smurtas – tai pagrindinių

---

⁹⁹ The concept of Common security, *Bulletin of Peace Proposals*, No. 17, (1986): 395-408, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/096701068601700325?journalCode=sda>, (žiūrėta 2021 08 04).

¹⁰⁰ Daugiau žiūrėti: Independent commission on disarmament and security. *Common Security: A Programme for Disarmament*. (London: Pan Books, 1982).

¹⁰¹ Pinar Bilgir, *Individual and Societal Dimension of Security*, 204.

Taip pat žiūrėti: Allison Roy, (1991) „New Thinking about Defence in the Soviet Union,” kn. *New Thinking on Strategy and International Security*, sud., Ken Booth (London: HarperCollins, 1991).

žmogiškųjų poreikių neužtikrinimas, ar patenkinimas iš dalies (prasčiau nei tai įmanoma)¹⁰². Jis taip pat įveda kultūrinio smurto dėmenį, kuris sudaro sąlygas ir gali leisti plisti tiesioginiam (žudymai, represijos) ir struktūriniam (marginalizavimas, išnaudojimas) smurtui¹⁰³. Galima teigti, kad taikos studijos įtvirtino naują požiūrį, pagal kurį taika suprantama ne tik kaip karo nebuvimas (negatyvi taika), bet ir sąlygų socialiniam teisingumui sudarymas (pozityvi taika). Pozityvi taika pasiekama tik tada, kai sustabdžius smurtą, sukuriama institucijos ir kitos reikalingos sąlygos, galinčios užtikrinti bendradarbiavimą tarp žmonių ir jų grupių¹⁰⁴. Kenneth'as Boulding'as, plėtodamas stabilios taikos sąvoką, taip pat atkreipia dėmesį, kad tvariai taikai svarbus ir žmonių mentalinis bei institucinis sutarimas¹⁰⁵. Tokiu pagrindu paremti santykiai tarp atskirų grupių yra atsparesni išoriniams sukrėtimams. Galima pastebėti, kad svarbiu tampa ne tik žmonių gyvybės išsaugojimas, bet ir gyvenimo kokybės užtikrinimas. Taip pat, priešingai nei „bendrajame saugume“, taikos studijų kontekste visuomenės saugumo poreikiai imti sieti ne tik su fizine apsauga, bet ir su žmogaus teisėmis.

Su J. Galtung'o idėjomis ir bendrai taikos studijomis glaudžiai susijęs ir taip vadinamojo „Trečiojo pasaulio saugumo požiūrio“ atsiradimas. Ši prieiga kritikavo Šaltojo karo metu vyravusį krizių ir konfliktų traktavimą, kuris visų pirma buvo paremtas supergalių matymu. Atkreiptas dėmesys, kad ignoruojami vystymosi (ang. Development) procesai, kurie užtikrina individų ir atskirų grupių saugumo poreikius¹⁰⁶. Ši problematika inspiravo ir politinį besivystančiųjų šalių susivienijimą į vadinamąją „77 Grupę“, kuri reikalavo platesnio požiūrio į saugumą įtraukiant ir ekonominius bei kitus nekarinius aspektus¹⁰⁷. Tokia pozicija buvo nulemta tuometinių besivystančiųjų šalių iššūkių, susijusių ne tik su kariniu saugumu, bet ir su valstybės formavimo (ang. States building) procesais bei pagrindiniais visuomenės poreikiais, tokiais kaip: aprūpinimu maistu, derama sveikatos apsauga. Atsižvelgiant į tai buvo siekiama nutolti nuo dominavusios valstybių politikos status quo, į globalią saugumo darbotvarę įtraukiant ir politinius,

---

¹⁰² Johan Galtung, „Violence, Peace, and Peace Research”. *Journal of Peace Research*, 6(3), (1969): 167–192., http://www2.kobe-u.ac.jp/~alexroni/IPD%202015%20readings/IPD%202015_7/Galtung_Violence.%20Peace.%20and%20Peace%20Research.pdf, (žiūrėta 2021 08 10).

¹⁰³ Bilgir, *Individual and Societal Dimension of Security*, 205.

¹⁰⁴ Johan Galtung, *Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization*. (London: Sage, 1996), 32.

¹⁰⁵ Boulding. *Stable Peace*. (Austin: University of Texas Press, 1978).

¹⁰⁶ Abdul- Monem M. Al-Mashat, *National Security in the Third World*. (Boulder: Westview Press, 1985).

¹⁰⁷ Bilgir, *Individual and Societal Dimension of Security*, 206.

ekonominius bei aplinkosauginius klausimus. Šiame kontekste ne tik dar kartą buvo imti akcentuoti pirminiai visuomenės poreikiai, bet taip pat atkreiptas dėmesys į galimą tarptautinės bendruomenės vaidmenį juos užtikrinant.

Dar viena svarbi prieiga mėginant užčiuopti funkcionalistinio visuomeninio saugumo ištakas – **žmogiškasis saugumas** (ang. Human security). Jis mėgino suformuoti naują matymą, o kartu ir globalaus valdymo modelį, kuris dėmesį nuo valstybių ir jų suverenitetų perkeltų prie žmogaus teisių¹⁰⁸. Todėl žmogiškasis saugumas, visų pirma, ėmė vystytis ne kaip teorinė kryptis, bet greičiau kaip politikos sritis Jungtinių Tautų veikloje (daugiausiai tuometinio generalinio sekretoriaus Kofi Annan'o iniciatyva). Jungtinių Tautų vystymosi programos (ang. United Nations Development Program (UNDP) pranešime buvo išskirti du pagrindiniai aspektai, kuriais, siekiant atliepti tuometines realijas, turi keistis požiūris į saugumą: 1. Dėmesys nuo teritorinio saugumo turi būti perkeltas į žmonių saugumą; 2. Saugumo turi būti siekiama ne per ginklavimąsi, bet per darnų vystymąsi¹⁰⁹. Bendrai, žmogiškojo saugumo prielaidos šalininkai tarsi ėmė formuoti požiūrį, kad individo saugumas yra tiesiogiai susijęs ir su tarptautiniu saugumu. Pagal tai, visi iššūkiai turi būti vertinami atsižvelgiant į tai, kaip jie veikia ne tik valstybių, bet ir žmonių saugumą¹¹⁰. Maždaug 1990 m. šie ir susiję klausimai ėmė persikelti ir į akademinį saugumo studijų lauką¹¹¹. Vertinant žmonių saugumą, kaip studijų kryptį, svarbu pastebėti, kad ji yra nevientisa. Nors vyrauja konsensusas, kad pagrindinis saugumo objektas turėtų būti žmogus / individas, o ne valstybė, tačiau nesutariame dėl paties turinio: Nepaisant didėjančio susidomėjimo žmogiškuoju saugumu, iki dabar nėra tiksli koncepto apimtis. Vis dar tęsiasi diskusijos dėl galimų metodinių priedų, apibrėžimų ir žmogiškojo saugumo vaidmens tarptautiniuose santykiuose bei politinėje praktikoje. Šie nesutarimai žmogiškąjį saugumą padalina į kelias kryptis. Fen'as Osler'is Hampson'as išskiria tris pagrindines¹¹²:

1. *Teisių ir teisinių taisyklių* (ang. *Rights and Rules of Law*) prieiga. Ja siekiama įtvirtinti pagrindines liberalias prielaidas apie prigimtines žmogaus teises į gyvenimą, laisvę ir laimės siekimą. Taip pat atkreipiamas

---

¹⁰⁸ Fen Osler Hampson, „Human Security“, kn. *Security Studies: An Introduction*, sud., Paul D. Williams, (Routledge, 2008), 240.

¹⁰⁹ United Nations, *Human Development Report* (1994), 24, <https://www.undp.org/publications/human-development-report-1994>, (žiūrėta 2021 04 25).

¹¹⁰ Hampson, *Human Security*, 232.

¹¹¹ Ibid, 229.

¹¹² Hampson, *Human Security*, 231

dėmesys, kad tarptautinė bendruomenė turi pareigą jas apsaugoti ir skleisti¹¹³.

2. *Humanitarinė prieiga*. Ji susijusi su pastangomis inicijuoti ir tobulinti tarptautinės teisės nuostatas dėl tarptautinės bendruomenės atsako į genocidą, karo nusikaltimus, ginklavimąsi ir kitus ypač pavojingus civiliams reiškinius. Atsižvelgiant į tai, kad siekiama konkrečių veiksmų, ši prieiga gali būti laikoma daugiau politine praktika, prie kurios plėtojimo daugiausiai prisideda Jungtinių Tautų Organizacija¹¹⁴. Humanitarinės žmogiškojo saugumo nuostatos itin svarbiomis tampa humanitarinių intervencijų svarstymo kontekste.
3. *Išplėstinė prieiga*. Pirmosios dvi prieigos daugiausiai atkreipia dėmesį į prigimtines žmogaus teises. Tuo tarpu trečioji siūlo įvesti ekonominius, aplinkosauginius, socialinius ir kitus elementus, galinčius daryti neigiamą įtaką individų gerovei. Šios prieigos žmogiškojo saugumo objektu gali tapti bet kas, kas gali daryti įtaką individo saugumo jausmui. Dėl tokio plataus požiūrio, jis gali apimti daugumą šiuolaikinių saugumo iššūkių tokių, kaip: terorizmas, sergamumas AIDS ir kitomis užkrečiamomis ligomis, nelegali prekyba narkotikais ir ginklais ir t. t.¹¹⁵. Vienas iš išplėstinės prieigos atstovų, Jorge'as Nef'as, žmogiškąjį saugumą pagal galimų temų lauką suskirsto į tipus: aplinkosauginis, asmeninis, fizinis, ekonominis, visuomeninis, politinis ir kultūrinis¹¹⁶.

Svarbu pabrėžti, kad išplėstinė žmogiškojo saugumo prieiga sulaukia daugiausiai kritikos. Visų pirma, išreiškiamos abejonės dėl apimties, kuri gali kelti daug metodologinių iššūkių. Andrew Mack'as pastebi, kad dėl itin plataus žmogiškojo saugumo apibrėžimo gali būti sunku ištirti konkrečius fenomenus, kuriuos siekiama suprasti, nes vadovaujantis prieigos logika, reikia įvesti didelį kiekį kintamųjų, o tai taip pat gali apsunkinti duomenų rinkimo procesą¹¹⁷. Yuen'as Foong'as Khong'as taip pat atkreipia dėmesį, kad

---

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Havre Hasam Hama, „State security, Societal security, Human security,” *Jadavpur Journal of International Relations*, (21) 1, (2017):1-19, 14.

¹¹⁶ Jorge Nef (1997) *Human Security and Mutual Vulnerability: Na Exploration into the Global Political Economy of Development and Underdevelopment*. (Canada: International Development Research Center, 1997), cituota iš Havre Hasam Hama, „State security, Societal security, Human security,” *Jadavpur Journal of International Relations*, (21) 1, (2017):1-19, 15

¹¹⁷ Andrew Mack, *Human Security Report 2005: War and Peace in the 21st Century* (New York: Oxford University Press, 2005), cituota iš Fen Osler Hampson, „Human Security”, kn. *Security Studies: An Introduction*, sud., Paul D. Williams, (Routledge, 2008), 231.

viską pavertus prioritetu, juo nelieka niekas, o tai gali kelti riziką, kad praktikoje itin svarbūs aspektai nesulauks tinkamo dėmesio¹¹⁸. Žmogiškasis saugumas kritikuojamas ir dėl nepakankamo teorinio išplėtojimo. Laura Shepherd teigia, kad visas konceptas yra klaidinantis ir dažnai persidengia su žmogaus teisėmis ir su tuo susijusiomis diskusijomis.¹¹⁹

Tačiau pastebėtina, kad būtent per išplėstinę prieigą išryškėja sąsaja su visuomeniniu saugumu. Dauguma žmogiškojo saugumo grėsmių, nors, pirmiausiai, yra matomos per individo saugumo poreikius, gali apimti ir kolektyvines problemas, kurios svarbios ir visuomeninio saugumo vertinimui. Pavyzdžiui, kaip galintys kelti tiesiogines grėsmes individams, imti nagrinėti ir tokie reiškiniai kaip pandemijos, energijos tiekimo sutrikimai, gamtinės katastrofos ar kritinės infrastruktūros neprieinamumas¹²⁰. Visi jie taip pat gali paveikti visuomenės funkcionavimą ar net sanglaudą¹²¹. Negana to, Alyson Bailes, nagrinėdama mažųjų valstybių visuomeninį saugumą, atkreipia dėmesį, kad dėl globalaus grėsmių pobūdžio, žmogiškojo saugumo klausimai tampa aktualūs ne tik besivystančioms valstybėms (kaip buvo manoma iki šiol), bet net ir turtingoms Skandinavijos šalims¹²².

Apibendrinant galima teigti, kad šios keturios aukščiau aptartos saugumo studijų kryptys, priskirtinos funkcionalistiniam visuomeniniam saugumui, dėl tuo metu aktualių humanitarinių problemų mėgino praplėsti nusistovėjusį požiūrį į saugumą praktinės politikos lygmenyje. Mėginta atkreipti dėmesį į iki tol ignoruotą visuomenės saugumo poreikių dėmenį. Priešingai nei klasikinio visuomeninio saugumo atveju, visuomenės poreikiai svarstyti atsietai, ar net prieš pastatant juos valstybės apsaugai. Norėta pademonstruoti, kad dėl karų, konfliktų ir kitų valstybių varžymosi formų, kenčia atskirų grupių bei individų interesai ir valstybės saugumas nebūtinai reiškia tinkama jos visuomenės saugumo lygį. Visuomenės saugumo poreikiai šiame kontekste traktuoti pakankamai plačiai – nors visų pirma akcentuojami socioekonominiai aspektai (tinkamų gyvenimo sąlygų užtikrinimas, apsauga nuo konfliktų padarinių, skurdo ir t. t.), čia svarbiomis tampa ir normos. Jos,

---

¹¹⁸ Yuen Foong Khong (2001) „Human security: a shotgun approach to alleviating human misery?“ *Global Governance*, 7(3), (2001): 231-236
cituota iš Fen Osler Hampson, „Human Security“, kn. *Security Studies: An Introduction*, sud., Paul D. Williams, (Routledge, 2008), 231

¹¹⁹ Laura J. Shepherd, *Critical Approaches to Security: An Introduction to Theories and Methods*, (New York: Routledge, 2013), 31, cituota iš Havre Hasam Hama, „State security, Societal security, Human security,“ *Jadavpur Journal of International Relations*, (21) 1, (2017): 1-19.

¹²⁰ Hampson, *Human Security*, 238.

¹²¹ Bilgir, *Individual and Societal Dimension of Security*, 213.

¹²² Bales, *Societal Security and Small States*, 70.

visų pirma, figūruoja per žmogaus teisių plotmę, tačiau taip pat yra svarbios kaip tam tikras visuomeninio saugumo užtikrinimo įrankis. Aptartos kryptys tarptautinėje arenoje siekė įtvirtinti normas, pagal kurias vykdant valstybių politiką, būtų užtikrinamas ir visuomenės saugumas bei formuota nuostata, kad atskirų bendruomenių ar net individų saugumas taip pat yra ir tarptautinės politikos dalis.

Funkcionalistinis visuomeninis saugumas, kaip atsako į sukrėtimus forma

Dar viena itin svarbi tyrimų ir svarstymų apie visuomeninį saugumą kryptis, kuri ir įveda funkcionalumo sąvoką siejama su Švedijos ir Norvegijos mokslininkai bei praktikais. Jie, priešingai nei anksčiau aptartos kryptys, tikslingai mėgino praplėsti ir tobulinti klasikinį visuomeninį saugumą, įvesdami praktinį elementą. Kaip pastebi M. Rhinard'as, funkcinė prieiga remiasi pirminėmis B. Buzan'o idėjomis (1983 m.), kai visuomeninis saugumas suprantamas kaip nacionalinio saugumo dalis¹²³. Tačiau svarbu pabrėžti, kad pats turinys neapsiriboja tapatybės elementu, bet taip pat apima ir socioekonominius aspektus. Čia visuomenė matoma kaip tam tikra visuma su savo kompleksiniu mechanizmu ir bendromis vertybėmis bei kultūra¹²⁴. O jos saugumas siejamas su visuomenės ir valdymo aparato gebėjimu funkcionuoti (net ir esant neapibrėžtumui, krizėms) užtikrinant bendrų vertybių apsaugą, kritinės infrastruktūros veikimą, būtinas paslaugas ir t. t.¹²⁵. Pagal R. Sundelius'ą, nacionalinio saugumo kontekste daugiausiai dėmesio turėtų būti skiriama ne teritorijos apsaugai, bet valdymo organų ir visuomenės gebėjimui funkcionuoti, išlaikant demokratiniam valdymui reikalingas vertybes¹²⁶. Galima matyti, kad dėmesio centre atsiranda visuomenės, kaip visumos su savo vidiniais mechanizmais, poreikiais ir vertybėmis, apsauga, neapsiribojant atskirais jos elementais (kaip klasikiniame visuomeniniame saugume tapatybe) ar neakcentuojant individų saugumo poreikių (kaip žmogiškajame saugume)¹²⁷. Taip suformuojama plačiausia visuomeninio saugumo versija, apimanti tiek kritines gyvybę užtikrinančias funkcijas, tiek

---

¹²³ Rhinard, *Societal Security in theory and practice*, 26.

¹²⁴ Alyson J. K. Bailes and Carolina Sandö, *Nordic Cooperation on Civil Security: The "Haga" process 2009-2014*, FOI, 2014, 15, <https://www.cogitatiopress.com/politicsandgovernance/article/download/3338/3338> (žiūrėta 2021 07 05).

¹²⁵ Bengt Sundelius, „A Brief on Embedded Societal Security“, *Information & Security: An International Journal*, Vol., 17, (2005): 23-37, 26, https://procon.bg/system/files/17.02_Sundelius.pdf, (žiūrėta 2021 02 17).

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Alyson J. K. Bailes and Carolina Sandö, *Nordic Cooperation on Civil Security*, 15.

vertybių / normų puoselėjimą¹²⁸. Tačiau svarbu pastebėti, kad nors ir akcentuojamas užmojis kalbėti apie visuomenę kaip visumą, ilgainiui normatyvinis dėmuo yra nustumiamas į antrą planą, o visuomenės vidinių mechanizmų nagrinėjimui ar įk kontekstinimui bendrame koncepte nėra skiriama dėmesio. Pastarąjį aspektą galima laikyti tam tikra spraga: savo esme visuomeninis saugumas referuoja į visuomenės gebėjimą funkcionuoti, tačiau apie tai bendrame diskusijų lauke beveik nekalbama¹²⁹. Visuomenę, kaip visumą, daugiausiai nagrinėjo sociologijos šaka – funkcionalizmas, kildinamas iš Emile'io Durkheim'o idėjų. Bendrai ši sociologijos teorija mėgina paaiškinti, kas lemia, kad makro lygmenyje socialinė tvarka yra įmanoma ir kaip galima užtikrinti jos stabilumą. Formuojama idėja, kad visuomenė veikia kaip organizmas, kai kiekvieno elemento veikimas yra svarbus ir jie negali egzistuoti atskirai. Pagrindiniais visuomenės elementais laikomi socialiniai institutai (šeima, valdžia, ekonomika, žiniasklaida, švietimas, religija), kurie užtikrina skirtingų poreikių tenkinimą. Bendra visuomenės sistema destabilizuojasi kai sutrinka bent vieno iš elementų veikimas: gali kilti socialinės problemos, skatinančios pokyčius. Taip pat pabrėžiama bendrų vertybių / normų svarba, kuri gali bent iš dalies stabilizuoti situaciją sutrikus vieno iš elementų veikimui¹³⁰. Apie tokią vidinę dinamiką ir vertybių bei normų svarbą dabartinėje funkcionalistinio visuomeninio saugumo prieigoje nėra nuosekliai kalbama, tačiau tai gali būti itin svarbu nagrinėjant praktinius atvejus ir tai gali būti laikoma potencialia bendro koncepto plėtotės niša.

Kaip pabrėžia B. Sundelius'as, galima matyti, ilgainiui visuomeninio saugumo dėmesio centre atsidūrė gyvybę užtikrinančių (ang. Life-giving) funkcijų dėmuo¹³¹. Kitaip tariant, būdai, metodai ir strategijos apie šias funkcijas tapo pagrindiniais tyrimų objektais, taip atitolstant nuo pirminės prieigos idėjos, kurioje kaip vienodai svarbus buvo išskiriamas ir normų elementas¹³². Tokį poslinkį iš dalies paskatino Rugsėjo 11-osios išpuolis ir vis ryškėjanti terorizmo problema, „SARS“ ir „Corona“ viruso protrūkis ir dažnėjančios gamtinės katastrofos. Šie įvykiai ir reiškiniai išryškino iki tol neidentifikuotus pažeidumus ir reikalavo naujų atsako į krizes būdų. Krizės / sukrėtimai šiame kontekste yra suprantami kaip situacijos, kurios susiformuoja staiga be išankstinių ženklų ir kurios kelia pavojų piliečių

---

¹²⁸ Rhinard, *Societal Security in theory and practice*, 26.

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Understanding Functionalist Theory, *ThoughtCo.com*, <https://www.thoughtco.com/functionalist-perspective-3026625>, (žiūrėta 2021 11 15).

¹³¹ Sundelius, *A Brief on Embedded Societal Security*, 23-37.

¹³² Bailes, *Societal Security and Small states*, 70.

gyvybėms, fundamentalioms visuomenės funkcijoms. Blogiausio scenarijaus atveju, tokios krizės gali eskaluotis iki teisinės valstybės principų pažeidimų, ar net demokratiją užtikrinančių institutų nunykimu¹³³. Todėl gebėjimas išgyventi krizes, laiku atkuriant pagrindines visuomenės funkcijas, tapo vienu svarbiausių tikslų.

Atsižvelgiant į tai, visuomeninio saugumo tyrimų lauke, ėmė plėtotis konceptai, kurie turėjo pasitarnauti kaip praktinės politikos gairės. M. Rhinard'as, nagrinėdamas ES vaidmenį šiame saugumo lygmenyje, išskiria kelis praktinius visuomeninio saugumo principus, kurie taip pat puikiai apibendrina ir kitų šios krypties tyrėjų mintis:

- Pakitęs grėsmių pobūdis, kai galimi keli jų šaltiniai (ne tik valstybių veikla), reikalauja naujų atsako priemonių, nes atgrasymas ne visada įmanomas.
- Siūloma kliautis vadinamuoju „visų grėsmių“ (ang. All – hazards) požiūriu ir stiprinti pajėgumus visose srityse: įprasti kariniai įrankiai yra nepakankami ir ne visuomet pritaikomi.
- Saugumo politikos fokusas turi atsitraukti nuo valstybės sienos apsaugos (nors šis elementas išlieka svarbus) ir vienodas dėmesys turi būti teikiamas valstybės viduje kylantiems pažeidumams ir pačiai visuomenei.
- Turi būti siekiama kompleksiskai įvertinti ir apsaugoti atskiras, bet susijusias visuomenės veikimo sritis (pvz., nuo maisto tiekimo užtikrinimo iki oro / jūsus uostų apsaugos), kad esant krizei būtų galima išvengti vadinamojo domino efekto.
- Stiprinant visuomeninį saugumą kritinėmis tampa sąsajos tarp karinio ir civilinio saugumo užtikrinimo, taip pat ir bendradarbiavimas tarp viešojo ir privataus sektoriaus (svarbų vaidmenį atlieka tiek pilietinė visuomenė, tiek verslas ir t. t.).
- Siekiant užtikrinti visuomeninį saugumą itin svarbus – integralumas. Gebėjimų stiprinimas tokiose srityse kaip prevencija / pasiruošimas, reagavimas ir atsistatymas (tiek dėl žinomų, tiek dėl nežinomų pavojų) turėtų tapti kasdienės veiklos dalimi atskirose politikos srityse¹³⁴.

Iš apžvelgtos literatūros ir iš M. Rhinard'o išskirtų bruožų, galima matyti ir formuoti teiginį, kad apskritai šiuolaikinis funkcionalistinis

---

¹³³ Sundelius, *A Brief on Embedded Societal Security*, 27.

¹³⁴ Mark Rhinard, „Societal security: an emerging role for the European Union“, European Policy Center Working Paper No. 27, Building Societal Security in Europe: the EU's role in managing emergencies, *European Security and Global Governance*, (2007): 8-22, 12-14, https://www.files.ethz.ch/isn/30660/EPC_WP_27.pdf (žiūrėta 2021 05 05).

visuomeninis saugumas pasižymi tam tikru praktiniu dualizmu, kuriame pati visuomenė figūruoja tiek kaip saugotinas / gintinas objektas (galvojama kaip apsaugoti gyvybę užtikrinančias funkcijas), tiek kaip dalyvis (galvojama kaip visuomenę įtraukti į bendrą gynybos mechanizmą). Galima pastebėti, kad dėl aptartų praktinių aspektų ir formuojamų bendrųjų principų, ši funkcionalistinė visuomeninio saugumo kryptis buvo pakankamai greitai perimta politikų, o diskursyviniam ir analitiniame lygmenyje imta tapatinti su keliais praktiniais konceptais ir toliau plėtota jų pagrindu¹³⁵. Juos taip pat galima skirstyti pagal šiame darbe išgrynintą praktinį dualumą.

- Visuomenė, kaip objektas (priemonės / metodai visuomenės gyvybei ir funkcijoms apsaugoti)

Pabrėžiama, kad visuomeninis saugumas taikomas praktikoje, turi savyje talpinti saugos (labiau strateginio lygmens) ir apsaugos (taktinio lygmens) elementus (ang. Security and safety) ir kompleksiskai per integruotus mechanizmus turi įsitvirtinti daugelyje sektorių ir įvairiuose jų sluoksniuose (ang. Multi-sectoral, multi-level). Tai reiškia, kad vieningos visuomeninio saugumo praktikos ir pasiruošimas valdyti nenumatytas grėsmes turi apimti sveikatos, susisiekimo, finansų aprūpinimo ir kitas sritis. Taip pat jos turėtų padengti lokalų, regioninį, nacionalinį ir tarptautinį lygmenis¹³⁶. Ypač pabrėžiama būtinybė užtikrinti sąsają tarp nacionalinių (ang. Domestic) ir tarptautinių visuomeninio saugumo pastangų. Kaip pastebi R. Sundelius'as, šiuolaikinės grėsmės perlipa valstybių sienas, todėl ir planuojant atsaką į jas, nereikėtų apsiriboti viena valstybe¹³⁷. Galima išskirti kelias prieigas, kuriose kalbama apie apsaugos mechanizmus ir kur visuomenė daugiau figūruoja kaip objektas.

a) *Krizių valdymas* (ang. Crisis management). Tai praktinis visuomenės apsaugos užtikrinimo esant sukrėtimams / krizėms konceptas, kuriame pabrėžiami organizaciniai gebėjimai koordinuoti viešųjų išteklių paskirstymą, organizuoti teisėsaugos, mobilizacijos, informavimo funkcijų aparatą. Krizių valdymas apima ir pasiruošimo / planavimo, atsako ir atsistatymo elementus. Šio mechanizmo pagrindinė ašis – geras valdymas iš valstybės. Nors visuomenė čia, visų pirma, yra ginamas objektas, tačiau ji taip pat matoma ir kaip sistemą paremiantis veiksnys. Pabrėžiama, kad norint užtikrinti sėkmingą rizikų valdymo mechanizmą būtina, kad juo pasitikėtų visuomenė¹³⁸. Krizių valdymo kontekste

---

¹³⁵ Rhinard, *Societal Security in theory and practice*, 27-28.

¹³⁶ Sundelius, *A Brief on Embedded Societal Security*, 33.

¹³⁷ Ibid, 32-33.

¹³⁸ Daugiau žiūrėti:

visuomenei gali būti suteikiamos (bet nebūtinai priklausomai nuo konkretaus modelio) tam tikros atsakomybės, bet jos daugiau antrinės ir nėra pačio mechanizmo tikslas.

- b) *Rizikų valdymas* (ang. Risk management). Ši praktika pastaraisiais metais itin sparčiai populiarėja tiek privačiame sektoriuje, tiek valstybinėse institucijose. Tai lemia jos paprastumas ir instrumentiškumas, leidžiantis prioritetizuoti atskiras rizikas, o tai itin svarbu dabartiniame kompleksiskame grėsmių kontekste¹³⁹. Rizikų valdymo kontekste visuomenė taip pat traktuojama kaip objektas. Pavyzdžiui, valstybėse, kuriose ši disciplina pajungiama nacionalinių grėsmių vertinimui / rotavimui, vertinamas atskirų rizikų poveikis visuomenei.
- Visuomenė, kaip dalyvis (priemonės, padedančios įtraukti visuomenę į bendrą gynybos mechanizmą)
- c) *Atsparumas* (ang. Resilience). Nors galimos kelios atsparumo reikšmės, taip pat figūruojančios sociologijos ir psichologijos disciplinose, tarptautiniuose santykiuose atsparumas suprantamas kaip valstybės gebėjimas atsilaikyti ir atsistatyti po krizių / sukrėtimų¹⁴⁰. Apie atsparumą daugiausiai imta kalbėti po 2000 m., kai įvyko eilė įvykių (2001 m. rugsėjo 11-osios išpuolis, 2005 m. sproginiai Londone, 2010 uraganas „Katrina“ ir t. t.), pademonstravusių išankstinio nekarinio pasiruošimo svarbą. Atsparumas suteikia aiškią struktūrą, kokie turėtų būti išankstinio pasiruošimo žingsniai, kad po sukrečiančio įvykio kuo greičiau ir paprasčiau būtų grįžtama į įprastinę būklę, greitai atstatant būtinas veiklas, paslaugas ir t. t.¹⁴¹. Atsparumas gali būti laikomas tinkamų visuomenės ir valstybės gebėjimų rinkiniu, kuris padeda efektyviau veikti, pasireiškus grėsmėms¹⁴². Čia visuomenė užima labai svarbaus ar net svarbiausio

---

Per Laegreid, Lise H. Rykkja sud., *Societal Security and Crisis Management: Government Capacity and Legitimacy*, (Palgrave Macmillan, 2019).

¹³⁹ Rhinard, *Societal Security in theory and practice*, 28.

¹⁴⁰ Clemence Humbert, Jonathan Joseph, Introduction: the politics of resilience: problematising current approach, *International Policies, Practices and discourses*, (7)3. (2019): 215-223, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21693293.2019.1613738> (žiūrėta 2021 09 02).

¹⁴¹ Cristian Nitotiu, Florin Pasatoiu, „Resilience and the world order: the EU and the RIC states“, *International Politics* 58, (2021): 444-461, <https://link.springer.com/article/10.1057/s41311-020-00259-z>, (žiūrėta 2022 05 05).

¹⁴² Bourbeau, Philippe, „Resilience, Security, and World Politics“, rankraštis knygai, *Handbook of International Resilience: Policies, Theories, and Practices*, sud. Chandler, David and Jon Coaffee, (London: Routledge, 2013), 11, http://www.philippebourbeau.net/wp-content/uploads/2017/03/PB_Resilience_Handbook_Routledge.pdf

dalyvio vaidmenį: nuo jos ištraukimų, tinkamų gebėjimų priklausys strategijos sėkmė. Atsparumas taip pat apima ir instrumentus įtraukiančius visuomenę į bendrą mechanizmą: ugdymas, skatinimas ir t. t.

Bendrai vertinant funkcionalistinio visuomeninio saugumo kryptį svarbu pastebėti, kad čia, priešingai nei klasikinėje, akcentuojami socioekonominiai visuomenės saugumo aspektai. Nors pirminės priegos prielaidos suponuoja normų ir vertybių elementų svarbą, tačiau galima matyti, kaip naujausiuose tyrimuose jis yra eliminuojamas ir didžiausias dėmesys skiriamas gyvybę užtikrinančių funkcijų (ang. Life-giving) palaikymui ir gebėjimo reaguoti į neapibrėžtumus formavimui. Tenka sutikti su A. Bailes, kuri pastebi, kad nors funkcionalistinės visuomeninio saugumo formos yra konkrečios ir labai lengvai pritaikomos praktikoje, tačiau dėl per didelio dėmesio į krizines aplinkybes ir ad hoc įvykius, gali būti ignoruojami kiti svarbūs ilguoju laikotarpiu visuomenėje besiformuojantys ir besireiškiantys reiškiniai¹⁴³. Pavyzdžiui, funkcionalistinio visuomeninio saugumo praktinės formos gali padėti užtikrinti pasirengimą / pasiruošimą reaguoti į pandemiją, tačiau ignoruos sisteminę problemas dėl kurių, atskiros visuomenės grupės turi ribotą prieinamumą prie sveikatos apsaugos paslaugų (gali kilti vidinis nepasitenkinimas ar net susipriešinimas).

Apibendrinant visą išanalizuotą su visuomeniniu saugumu susijusią literatūrą galima formuoti apibrėžimą ir fundamentalią problemą, kurie nėra išskiriami bendrojoje diskusijoje. Tai pavyko identifikuoti tik atlikus nuoseklią esamų darbų analizę:

1. Visame su visuomeniniu saugumu susijusių studijų lauke bendras šio saugumo lygmens apibrėžimas neišryškėja. Tai, viena vertus, gali būti siejama su pastebimu daugiareikšmiškumu, kita vertus – su pabrėžiama tampria sąsaja su konkrečiu kontekstu. Tačiau matomi du aiškūs vyraujantys turinio pjūviai / elementai – tapatybinis (kaip visuomenė identifikuoja, kas užtikrina tapatybę ir pan.) ir funkcionalistinis (kas užtikrina visuomenės funkcionavimą). Galima teigti, kad visuomeninis saugumas užtikrina visuomenės tapatybės ir/arba funkcionalumo apsaugą. Šiuo siūlomą visuomeninio saugumo apibrėžimu bus remiamasi disertacijos tyrime.

Tiek vertinant bendrai visą visuomeninio saugumo akademinį diskursą, tiek atskiras aptartas kryptis, matomas nesutarimas trimis esminiais klausimais:

, (žiūrėta 2021 12 21).

¹⁴³ Bailes, *Societal Security and Small states*, 70.

1. Ką (kokį objektą) visuomeninio saugumo lygmenyje reikia ginti (kokie yra gintini visuomenės bruožai ir kokia jų hierarchija bei santykis su pačia valstybe)?
2. Kokios grėsmės čia yra aktualios?
3. Kaip/kokiais būdais galima užtikrinti visuomeninį saugumą.

Visa tai leidžia formuoti teiginį, kad visuomeniniame saugume vyrauja ontologinis neapibrėžtumas. Jis, visų pirma, pasireiškia per dvi problemas: a) pirminio referento nustatymo (pagrindinis ginamasis objektas); b) grėsmių identifikavimo. Iš literatūros galima matyti, kad skirtingose visuomeninio saugumo interpretacijose, pirminis referentas labai skiriasi (pvz., nuo tapatybės, pačios valstybės, funkcionavimo, individų laisvių ir t. t.). Atitinkamai grėsmių spektras taip pat varijuoja priklausomai nuo to, kuris referentas akcentuojamas. Šios problemos taip pat suponuoja, kad lieka neaišku, kokiais būdais galima užtikrinti visuomeninį saugumą. Galima teigti, kad tai yra nežinomieji, atsikartojantys visuose teoriniuose visuomeninio saugumo svarstymuose.

1.2. Visuomeninio saugumo ontologinis neapibrėžtumas: kieno saugumas? Kokios grėsmės?

Kaip jau pademonstravo visuomeninio saugumo reikšmės literatūroje analizė, net teorinėje plotmėje yra pakankamai sudėtinga apibrėžti šio saugumo lygmens turinį / reikšmę. Tačiau taip pat būtina pastebėti, kad aptartas ontologinis neapibrėžtumas suponuoja ir epistemologinę dilemą – lieka neaišku, pagal ką nustatyti kokia visuomeninio saugumo reikšmė (viena iš esamų / aptariamų literatūroje ar originali) yra konkrečios valstybės atveju. Toks analizės dėmenų / modelio trūkumas lemia menką visuomeninio saugumo pritaikymą tyrimuose. Naujausiose studijose jau net linkstama prie požiūrio, kad dėl minėtų savybių, visuomeninis saugumas yra tai, ką iš jo padaro valstybės ir galima kalbėti tik apie unikalius šio saugumo lygmens variantus. O mažųjų valstybių studijų lauke susijusius tyrimus atlikusi A. Bailes visuomeninį saugumą net apibūdina „savo laikų kūdikiu“¹⁴⁴.

Siekiant įgyvendinti vieną iš išsikeltų uždavinių – išgryninti originalų visuomeninio saugumo analizės modelį – disertacijoje formuojama prielaida: **Literatūros analizėje išryškėję atsikartojantys nežinomieji – pirminio referento pozicija ir grėsmių, sietinų su visuomeninio saugumo lygmeniu nustatymas – gali būti vardikliais, padedančiais identifikuoti šio saugumo lygmens formas konkrečių valstybių atvejais.**

---

¹⁴⁴ Bailes, *Societal Security and Small States*, 76.

Siekiant pagrįsti šią prielaidą būtina aptarti identifikuotas problemas.

1.2.1. Pirminio referento problema

Pirminio referento problema visuomeninio saugumo prieigoje pasireiškia per aiškumo trūkumą, kas tiksliai yra objektas, kurį reikia ginti (kuriam gali iškilti egzistencinė grėsmė). Pati referencinio objekto sąvoka, o taip pat jos svarstymai visuomeninio saugumo kontekste, visų pirma, išryškėja Kopenhagos mokyklos nacionalinio saugumo sektorių plėtotėje. B. Buzan'as, kaip pagrindinį visuomeninio saugumo objektą įvardina tapatybę, tačiau ji traktuojama kaip tam tikras antrinis referentas¹⁴⁵. Pagal jo penkių saugumo sektorių konceptą, pagrindinis referentas yra pati valstybė. Visuomenės su stipria tapatybe vaidmuo čia matomas per valstybės suverenumo užtikrinimą: visuomenė yra valstybės idėjos saugotoja ir puoselėtoja. Kuo stipresnė valstybės idėja, tuo stipresnis suverenumas ir vice versa¹⁴⁶. Nors B. Buzan'o formuojamame apibrėžime visuomeninio saugumo objektas – visuomenės tapatybė – yra pakankamai aiškus, šis požiūris dažnai kritikuojamas dėl per didelės sąsajos su nacionalinėmis valstybėmis.

Tuo tarpu O. Wæver'is studijoje „Identitetas, migracija ir nauja saugumo darbotvarkė Europoje“ atkreipė dėmesį į visuomenės ir valstybės saugumo poreikių dualumą, kuris gali išryškėti tam tikromis sąlygomis¹⁴⁷. Visuomeninis saugumas (pagal pirminę B. Buzan'o idėją) išlieka sudedamąją valstybės saugumo dalimi (vienu iš sektorių), tačiau O. Wæver'io interpretacijoje visuomenės tapatybė gali būti suprantama ir kaip referencinis objektas per se. Tam prielaidas sudaro atvejai, kai visuomenės ar tautos egzistuoja ir be valstybės de jure. Panašią idėją plėtoja ir I. Chifu. Pagal jį, visuomenės – grupės, jungiamos kolektyvine tapatybe – esmingai skiriasi nuo kitų saugumo veikėjų (valstybių, tarptautinių organizacijų ar individų) savo poreikiais. Tačiau jos gali savarankiškai ar pusiau savarankiškai operuoti tarptautinėje aplinkoje kaip atskiri vienetai, siejami bendros istorijos ir galimos ateities¹⁴⁸. Todėl pasitaiko atvejų, kai visuomenės ir valstybės saugumo poreikiai nesutampa ir išryškėja pirminio referento skirtumai: visuomenė pirmenybę skirs tapatybei, o valstybė suverenitetui. Taigi, galima pastebėti, kad net klasikinėje Kopenhagos mokyklos visuomeninio saugumo prieigoje išryškėja du skirtingi pirminio referento pozicionavimo variantai.

---

¹⁴⁵ Buzan, *Žmonės, valstybės ir baimė*, 109.

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Wæver, et al., *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*.

¹⁴⁸ Chifu, *Societal Security: An agenda for the Eastern Europe*, 5.

Plėtojantis funkcionalistinei visuomeninio saugumo kryptčiai, ėmė ryškėti ir kiti pirminiai referentai. Su R. Sundelius'u ir kitais skandinavų mokslininkais siejamuose tyrimuose pagrindiniu ginamuoju objektu laikomas visuomenės gebėjimas funkcionuoti kaip visuma¹⁴⁹. Toks pakankamai platus referento traktavimas palieka neapibrėžtumą, kai skirtingai gali būti interpretuojamas pats funkcionalumas, ar pabrėžiami atskiri jo elementai. Tai galima pastebėti ir naujausiuose tyrimuose, kai pagrinde akcentuojamos gyvybę užtikrinančios (ang. Life-giving) funkcijos / gebėjimai, atitolstant nuo vertybinių / normatyvinių elementų, kurie padeda visuomenei išlikti kaip bendruomenei¹⁵⁰. Taip pat iki galo nėra aiškus šio referento santykis su valstybe. Krizių valdymą / gebėjimą atsistatyti po krizių analizuojančiuose tyrimuose vadovaujamosi pirminėmis B. Buzan'o idėjomis ir visuomenės funkcionavimas vertinamas valstybės saugumo kontekste¹⁵¹. Tačiau kitose su funkcionalistine krypttimi siejamuose svarstymuose, matomas priešingas traktavimas.

Žmogiškojo saugumo prieigoje, pirminiu referentu vienareikšmiškai laikomas pats individas. Taip pat pabrėžiama, kad jo saugumas nebūtinai kyla iš valstybės, kuriai jis priklauso. Genocido, vidinės diskriminacijos, neteisingo resursų paskirstymo ir kiti reiškiniai demonstruoja, kad tam tikrais atvejais pati valstybė net gali kelti grėsmes savo piliečiams¹⁵². Nepaisant to, valstybės vaidmuo žmogiškojo saugumo prieigoje išlieka: idealiomis sąlygomis valstybė turėtų suteikti savo individams saugumą (fiziškai apsaugodama ir užtikrindama žmogaus teises)¹⁵³. Atkreipiamas dėmesys, kad valstybę galima laikyti būtina žmogiškojo saugumo sąlyga, kuri užima itin svarbų vaidmenį puoselėjant ir plėtojant globalaus valdymo procesus ir kultūrą¹⁵⁴. Visgi, galima teigti, kad žmogiškojo saugumo atveju, pirminiu referentu laikomas individas ir jo poreikiai pozicionuojami aukščiau nei valstybės.

Apibendrinant galima teigti, kad vienodo ar nusistovėjusio pirminio referento traktavimo esamoje literatūroje negalima išskirti. Kiekviena iš visuomeninį saugumą plėtojančių prieigų įveda savo pirminio referento ir jo

---

¹⁴⁹ Rhinard, *Societal Security in theory and practice*, 26.

¹⁵⁰ *Ibid.*

¹⁵¹ *Ibid.*

¹⁵² Bilgir, *Individual and Societal Dimension of Security*, 213.

¹⁵³ Hama, *State security, Societal security, Human security*, 15.

¹⁵⁴ Manfred Bienefeld (1995) „Assessing current development trends: reflections on Keith Griffin's Global prospects for development and human society [sic]“, *Canadian Journal of Development Studies*, 16(3) (1995): 371–384.

Fen Osler Hampson, „Human Security“, kn. *Security Studies: An Introduction*, sud., Paul D. Williams, (Routledge, 2008), 240.

santykio su valstybe variantą. Bendra skalė apima variantus nuo visiško individo poreikių dominavimo, tapatybės apsaugos ar visuomenės gebėjimo funkcionuoti, iki valstybės suvereniteto iškelimo. Tai sudaro prielaidas jau minėtam ontologiniam neapibrėžtumui, kai tame pačiame visuomeninio saugumo koncepte galimi keli atsakymai į klausimą „kas ginama?“.

Tačiau pats referento objekto pozicijos identifikavimas gali būti laikomas vienu iš dėmenų visuomeninio saugumo formai ir reikšmei konkrečios valstybės atveju nustatyti. Visuomeninio saugumo referento ir jo santykio su valstybe kombinacija parodo, ką siekiama ginti ir kokią tai svarbą užima bendroje saugumo strategijoje.

1.2.2. Grėsmių identifikavimo iššūkiai

Glaudžiai su jau aptarta pirminio referento problema siejasi ir neapibrėžtumas dėl su visuomeniniu saugumu siejamų grėsmių lauko. Iš literatūros pastebima, kad jis gali būti itin platus ir pakankamai kontrastingas. Kaip pavojus visuomenei traktuojami tiek globalūs reiškiniai (tokie kaip klimato kaita, kosmopolitizmas, ekonominės situacijos svyravimai ir kt.), tiek vidiniai aspektai (vidinis susiskaldymas, mažumų teisių neužtikrinamas, neprieinamumas prie būtinų paslaugų ir kt.).

Jau vien iš klasikinio Kopenhagos mokyklos visuomeninio saugumo koncepto galima pastebėti, kad grėsmių identifikavimas čia tampa probleminiu. Nors grėsmės čia siejamos su tam tikrais pavojais visuomenės tapatybei, atkreipiamas dėmesys, kad jos gali skirtis priklausomai nuo konkrečių veikėjų, kultūrinio konteksto, istorinio periodo ir regiono¹⁵⁵. Taip pat pabrėžiama, kad grėsmės tapatybei gali kilti tiek iš išorės, tiek iš valstybės vidaus¹⁵⁶. Tačiau atsispirdamas nuo jau minėto Šaltojo karo pabaigos konteksto, B. Buzan'as išskiria grėsmių visuomenės tapatybei tipus:

- a) *Migracija*. Migracijos procesai gali kelti grėsmę pakeisdami ar darydami įtaką visuomenės kompozicijai. Pavyzdžiui, gausi imigrantų su skirtingu identitetu banga gali susilpninti vyraujančią tapatybę, ją nustumiant į antrąjį planą. Kaip dar viena grėsmė įvardinama ir depopuliacijos tikimybė, kai vienos tapatybės jungiama visuomenė gali išnykti dėl skirtingos prigimties priešasčių (nuo natūralaus populiacijos dydžio mažėjimo, etninių valymų, gamtinių katastrofų ar pandemijų padarinių ir t. t.).

---

¹⁵⁵ Buzan et al., *Security: A new framework for Analysis*, 120.

¹⁵⁶ Ibid.

- b) *Vertikali konkurencija*. Grėsmės kyla dėl integracijos ar dezintegracijos į platesnį kultūrinį kontekstą. Geriausias tokio tipo konkurencijos pavyzdys – Europos Sąjungos plėtra, kai dalis visuomenių mato pavojų kyla dėl integracijos į tam tikrą skėtinės tapatybės kontekstą. Išreiškiamas baimė, kad europietiškoji tapatybė nustelbs nacionalinę. Dalis šalių demonstruodamos tokį požiūrį atsisako priimti Europos Sąjungos valiutą, institucijas ar nedeklaruoja bendrųjų vertybių¹⁵⁷.
- c) *Horizontali konkurencija*. Grėsmė visuomenei gali kilti kai dominuojančiai tapatybei atsiranda konkurencija iš išorės. Tai gali būti kaimyninės valstybės tapatybė dominuojanti regione.

Svarbu pastebėti, kad tokia B. Buzan'o grėsmių suskirstyme matomas pakankamai ryškus tradicinis požiūris į tapatybę, besiremiantis labiau etniniu-kultūriniu, o ne normatyviniu-vertybiniu tapatybės pagrindo vertinimu. Tai išryškėja ir kaip vienas iš grėsmės šaltinių, svarstant saugumo dilemos aplinkybes. Jau minėtu Jugoslavijos atveju iliustruojama, kaip tapatybinis nesaugumas gali net privesti prie ginkluotų konfliktų. Nors 1991 metais Jugoslavijoje vykusio krizė turėjo eilę priežasčių (ekonominis nuosmukis, konstitucinė krizė ir t. t.), tačiau atkreipiamas dėmesys, kad vienas iš svarbių faktorių buvo ir konkuruojančios kroatų, serbų ir slovėnų tapatybės. Pasibaigus Šaltajam karui, šios tautinės grupės ėmė viena kitos tapatybę matyti kaip tam tikrą grėsmę, kuri inspiravo stiprinti savąją. Tokia situacija lėmė saugumo dilemos susiformavimą regione¹⁵⁸. Visuomeninio saugumo atveju, saugumo dilema gali būti užčiuopiama ir šiomis aplinkybėmis: nacionalizmo ir etniškumo santykiuose arba santykiuose tarp status quo ir revizionizmo¹⁵⁹. P. Roe šią prieigą taiko analizuodamas etninius konfliktus ir etninio smurto reiškinių. Pademonstruojama, kad tapatybė gali būti ginama visomis įmanomomis priemonėmis ir tai gali peraugti į smurtą. Autorius nagrinėjo etninį smurtą serbų ir kroatų bei vengrų ir rumunų atvejais.¹⁶⁰

Pastebėtina, kad Kopenhagos mokyklos tradicijoje grėsmės visuomeniniam saugumui neapsiriboja tik įvardintais trimis tipais ir galimomis saugumo dilemos aplinkybėmis. Grėsmių spektras gali apimti plačius vidinius ir išorinius reiškinius nuo tapatybinės raiškos slopinimo (kalbos vartojimo trukdymo, represijų prieš tapatybės atributų demonstravimą) iki trikdžių natūraliai plėstis (bendruomenės narių smurtinis

---

¹⁵⁷ Ibid, 121.

¹⁵⁸ Bilgir, *Individual and Societal Dimension of Security*, 211.

¹⁵⁹ Paul Roe, „Societal Security” Kn, *Contemporary Security Studies*, sud. Alan Collins, (Oxford University Press, 2007), 164-182, 175.

¹⁶⁰ Paul Roe, *Ethnic Violence and the Societal Security Dilemma*, (London: Routledge), 2005.

naikinimas, žūtys dėl vidinio smurto, ribojimas populiacijai didėti)¹⁶¹. Taip pat identifikuojama, kad grėsmės visuomenei gali persiduoti ir iš kitų saugumo sektorių: išorinė ir vidinė smurtinė agresiją (iš karinio sektoriaus), galimi žemės plotų praradimai ar drastiškas gamtinių sąlygų suprastėjimas (iš aplinkosauginio sektoriaus), neigiami kapitalizmo padariniai (ekonominis sektorius), mažumų teisių ribojimas (iš politinio sektoriaus)¹⁶². Tačiau svarbu pabrėžti, kad Kopenhagos mokyklos tradicijoje išvardintos skirtingo pobūdžio grėsmės visuomeninio saugumo kontekste vertinamos tik per etninės / kultūrinės tapatybės supratimo prizmę.

Sanglaudos elemento įvedimas į visuomeninio saugumo diskusiją taip pat išplėtė ir grėsmių spektrą. Jos gali būti suvokiamos ne tik kaip grėsmė konkrečios tapatybės išlikimui, bet ir kaip veiksniai, galintys susilpninti ar panaikinti konkrečios visuomenės sanglaudą. Tokie veiksniai gali kilti tiek iš vidaus, tiek iš išorės¹⁶³. Vienas iš ryškiausių pavyzdžių – prieš atskiras visuomenės grupes nukreipta įvairių formų diskriminacija (pvz.: nacionaliniu, religiniu, lyties, negalios ar kitu pagrindu)¹⁶⁴. Taip pat grėsmės gali būti kompleksinės ir apimti tiek tapatybės, tiek sanglaudos elementus, pavyzdžiui: ekstremizmas, regionizmas, migracija ir t. t.¹⁶⁵.

Tačiau iš naujausių tyrimų galima pastebėti, kad nagrinėjant visuomeninį saugumą jau labai retai apsiribojama tik su tapatybe susijusiomis grėsmėmis. Funkcionalistinė prieiga galimą grėsmių spektrą, sietiną su visuomeniniu saugumu, tam tikra prasme išplėtė iki begalybės. Išplėstiniam žmogiškajame saugume aktualiomis laikomos visos grėsmės, kurios gali daryti įtaką individo, o konkrečiais atvejais ir visuomenės, gerovei¹⁶⁶. Tuo tarpu pasirengimo atremti krizes svarstymų kontekste taikomas vadinamasis „visų grėsmių“ požiūris (ang. All-hazard approach), kai grėsmių pobūdis ar kilmė nėra matomi kaip svarbūs elementai. Visos jos laikomos aktualiomis, jei gali kelti pavojų sklandžiam visuomenės funkcionavimui (gamtinės katastrofos, streikai, ekonominės krizės ir t. t.)¹⁶⁷.

Pastebima, kad siekiant suvaldyti itin platų galimai aktualių grėsmių lauką, naujausiuose tyrimuose, o taip pat ir atskirų valstybių praktikose (pvz., strateginiuose dokumentuose), ieškoma būdų grėsmėms prioritetizuoti ir nustatyti galimas tarpusavio sąsajas. Vienu iš įrankių tampa rizikų valdymas

---

¹⁶¹ Buzan, et al., *Security: A New Framework for Analysis*, 124-125.

¹⁶² Ibid, 121.

¹⁶³ Chifu, *Societal Security: An agenda for the Eastern Europe*, 4.

¹⁶⁴ Ibid, 7-8.

¹⁶⁵ Chifu, *Societal Security: An agenda for the Eastern Europe*, 5.

¹⁶⁶ Hampson, *Human Security*, 238.

¹⁶⁷ Rhinard, *Societal Security in theory and practice*, 26.

(kai grėsmėms nustatomas galimas poveikis ir tikimybė). Pavyzdžiui, nors tokios grėsmės kaip masinio naikinimo ginklo panaudojimas turėtų ypač sunkias pasekmes individų saugumui, tačiau tokio įvykio tikimybė yra labai maža. Tuo tarpu prastėjanti šalies ekonominė situacija ir su tuo siejamas skurdas nebūtinai paveikia visą populiaciją, tačiau jo pasekmės gali būti matomos trumpuoju laikotarpiu ir gali daryti įtaką kasdieniam individų gyvenimui. Atkreipiamas dėmesys, kad resursai ir politikų dėmesys turi būti alokuojami valdyti toms rizikoms, kurių tikimybė yra aukšta ir kurių atsiradimas galėtų paveikti didžiąją dalį populiacijos¹⁶⁸.

Toks tikslingas ir sąmoningas informacijos, susijusios su grėsmėmis suvaldymas aktualizuoja, atsižvelgiant į tai, kad visuomeninio saugumo atveju svarbiu tampa ne tik realus grėsmės egzistavimas, bet ir įtarimas ar tam tikra nuojauta. Tiek realios, tiek numanomos grėsmės gali turėti vienodą svarbą, jei imamasi konkrečių veiksnių joms sumažinti ir užkardyti, ar jos iššaukia reakcijas visuomenėje¹⁶⁹. Ši I. Chifu identifikuota visuomeninio saugumo grėsmių savybė iš dalies dar labiau praplečia galimų grėsmių spektrą.

Apibendrinant galima teigti, kad dėl itin plataus spektro, yra ypač sudėtinga išskirti standartinės visuomeninio saugumo grėsmės (net jei apsiribojama konkrečia visuomeninio saugumo prieiga). Tačiau iš esamos literatūros, galima pastebėti kelias su visuomeninio saugumo grėsmėmis sietinas tendencijas ir bruožus:

- Nors pačios grėsmės gali būti itin skirtingos, išryškėja galimas jų skirstymas pagal šaltinį į vidines (kylančias iš visuomenės dinamikos ar jos santykio su valstybe) ir išorines (nulemtas globalių reiškinių ar kitos valstybės priešiško veikimo).
- Pastebima, kad bendrai visuomeninio saugumo lauke daugiausiai dėmesio skiriama nekonvencinėms grėsmėms. Net jei ir įtraukiamos ar svarstomos su karu sietinos grėsmės, daugiau akcentuojamos galimos jų pasekmės visuomenei ir jos raidai.

Nepaisant to, kad pats grėsmių identifikavimas yra pakankamai sudėtingas, mėginant nustatyti visuomeninio saugumo formą atskirais atvejais, tampa būtina sąlyga. Konkrečių grėsmių aktualumas gali būti vienu iš reikšmę lemiančių veiksnių, kuris ne tik siejasi su pirminio referento pozicija, bet ir taip pat gali determinuoti būtinas atsako strategijų formas. Atsižvelgiant į tai, kad šiame saugumo lygyje grėsmės gali apimti labai įvairias sritis, jas reikėtų vertinti kompleksiskai, bendrame konkrečios

---

¹⁶⁸ Hampson, *Human Security*, 238.

¹⁶⁹ Chifu, *Societal Security: An agenda for the Eastern Europe*, 5.

valstybės grėsmių kontekste ir atsižvelgiant į pirminio referento poziciją. Bendro grėsmių portfelio apžvalga gali padėti nustatyti kurios grėsmės siejamos su visuomene ir koks jų ryšys su pagrindinėmis grėsmėmis pačiai valstybei (sąsaja ar hierarchija).

1.2.3. Atsako strategijų neapibrėžtumas

Svarbu pastebėti, kad analizuojant visuomeninio saugumo teorinių svarstymų ir tyrimų lauką, išryškėja dar vienas neapibrėžtumas – lieka neaišku, kaip ir kokiais būdais galima užtikrinti saugumą šiame lygmenyje. Dėl to prieiga dažnai kritikuojama¹⁷⁰. Visgi, nuosekliai analizuojant literatūrą galima matyti, kad kiekvieną kartą apsvarstant kryptis, nors ir labai lakoniškai, tačiau užsimenama apie galimas strategijas, kurios labai varijuoja ir yra skirtingos tiek turinio, tiek formos prasme. Galima teigti, kad anksčiau identifikuotas ontologinis neapibrėžtumas tai paaiškina – strategijos priklauso nuo to, ką (kokį objektą) ir nuo kokių grėsmių gini.

Klasikiniame visuomeniniame saugume kalba, kad racionaliausias atsako mechanizmas į grėsmes – visuomenės tapatybės stiprinimas. Jis gali būti pasiektas naudojant kultūrinio pobūdžio priemones, tikslingai nukreiptas į visuomenės sanglaudos ir išskirtinumo jausmo stiprinimą¹⁷¹. Tačiau atkreipiamas dėmesys, kad tapatybės stiprinimas naudojantis valstybės galia gali kelti pasipriešinimą, arba padidinti kitų vidinių bendruomenių nesaugumo jausmą. P. Roe pastebi, kad iš visuomenės perspektyvos valstybinės pastangos stiprinti tapatybę gali būti vertinamos ar/ir interpretuojamos kaip institucijų, susijusių su kultūrine veikla, kontrolė¹⁷².

Funkcionalistinės krypties tyrimuose akcentuojamas praktinis visuomenės ir valdymo mechanizmo gebėjimas greitai atsakyti į krizes. Atsižvelgiant į tai, strategija šiame kontekste suprantama kaip išankstinis pasirengimas (pratybos, resursai), atsako į krizes mechanizmas (iš anksto parengta struktūra ir t. t.) ir atsistatymas (techninės ir organizacinės galimybės greitai atkurti būtinas funkcijas)¹⁷³. Tuo tarpu žmogiškojo saugumo atstovai, kaip vieną iš pagrindinių saugumo didinimo priemonių mato tarptautinių normų formavimą ir stiprinimą: siekiama kuo plačiau įtvirtinti nuostatą, kad tarptautinė bendruomenė turi pareigą apsaugoti prigimtines žmogaus teises į gyvenimą, laisvę ir laimės siekimą¹⁷⁴.

---

¹⁷⁰ Hama, *States Security, Societal Security and Human Security*, 6.

¹⁷¹ Buzan, et al., *Security: A New Framework for Analysis*, 119.

¹⁷² Roe, *Ethnic Violence and the Societal Security Dilemma*, 157

¹⁷³ Laegreid, Rykkja, *Societal Security and Crisis management*.

¹⁷⁴ Daugiau žiūrėti:

Nors kaip galima matyti, visuomeninio saugumo užtikrinimo strategijos gali būti labai įvairios, iš esamos literatūros visumos galima išžvelgti kelis bruožus, tendencijas:

- Visuomeninis saugumas dažniausiai siejamas su nekarinėmis grėsmėmis, atsižvelgiant į tai, sprendimai atsakant į jas dažniausiai taip pat yra nekariniai.
- Svarbiais veikėjais užtikrinant visuomeninį saugumą gali būti kolektyviniai / tarptautiniai valdysenos mechanizmai ar net privatus sektorius ir pavieniai veikėjai (verslo, nevyriausybinių organizacijų atstovai ir t. t.). Kariuomenės vaidmuo neakcentuojamas, arba matomas kaip papildantis / antraeilis.
- Šiame saugumo lygmenyje visuomenė suprantama ne tik kaip taikynys, bet ir kaip kompleksinis konstruktas su savarankišku gynybiniu potencialu. Pavyzdžiui, esant kritinėms aplinkybėms, skirtingos visuomenės grupės savarankiškai, ar paskatintos, gali mobilizuotis atsakui. Tačiau taip pat yra sričių, kuriose visuomenei reikalinga valstybės apsauga. Taip visuomenė, viena vertus, yra objektas, kurį siekiama apginti, kita vertus – ji taip pat gali būti savarankiškas saugumo veikėjas¹⁷⁵.

Siekiant nustatyti visuomeninio saugumo formą konkrečios valstybės atveju, taikoma apsisaugojimo strategija taip pat tampa svarbiu elementu. Ji gali atskleisti unikalius apsisaugojimo būdus, taip pat gali pademonstruoti kaip joje figūruoja pati valstybė.

Visos trys anksčiau aptartos teorinės visuomeninio saugumo problemos / nežinomieji tampa disertacijoje formuojamo analitinio modelio pagrindu.

1.3. Siūlomas visuomeninio saugumo analizės modelis

Iš esamų tyrimų aiškiai galima matyti, kad visuomeninis saugumas yra daugiareikšmis ir atskirų valstybių atvejais šis saugumo lygmuo gali būti siejamas su skirtingu turiniu. Atsižvelgiant į išnagrinėtą literatūrą ir aptartas teorines problemas, disertacijoje formuojamas analizės modelis, pagal kurį siūloma tirti visuomeninio saugumo formas konkrečiose valstybėse.

Philip Alston, sud., *The United Nations and Human Rights: A Critical Appraisal*, (Oxford: Oxford University Press, 1992);

Paul Gordon Lauren, *The Evolution of Human International Rights: Visions Seen*, (University Park: Pennsylvania State University Press, 1998);

Johannes Morsink, *The Universal Declaration of Human Rights* (University Park: University of Pennsylvania Press, 1998).

¹⁷⁵ Bailes, *Societal Security and Small States*, 67.

Jei ontologinis neapibrėžtumas išryškėja per šiuos pasikartojančius nežinomuosius: a) įvairias galimas pirminio referento kombinacijas (ką siekiama apsaugoti?); b) neapibrėžtą grėsmių spektrą (nuo kokių grėsmių?); c) neaiškias atsako strategijas (kaip apginti?), tai nustačius jų reikšmes, turi išryškėti konkreti tiriamajam atvejui būdinga visuomeninio saugumo forma.

1 paveikslas. Visuomeninio saugumo formos analizės modelis. Sudaryta autorės.

Tiesa, galima pastebėti, kad saugumo ir atskirų jo objektų analizė per panašaus pobūdžio klausimus yra taikoma ir kituose tyrimuose. Pavyzdžiui, David'as Baldwin'as, kalbėdamas apie saugumą kaip konceptą išskiria septynis klausimus, kuriais sekant reikėtų jį tirti (saugumas kam? Kiek saugumo? Nuo kokių grėsmių? Ir t. t.)¹⁷⁶. Tačiau svarbu pabrėžti, kad disertacijoje siūlomam modeliui klausimai yra atsirenkami ne atsitiktinai ar nuosekliai sekant minėtą modelį, o yra iškristalizuojami iš paties teorinio koncepto pamatinių teiginių ir neapibrėžtumų. Taip pat tarp esamų žinomų tyrimų, susijusių su visuomeniniu saugumu, jo forma pasitelkiant tokį analizės principą, dar nebuvo nagrinėta.

Siūlomo analizės modelio operacionalizavimo logika ir eiga:

1. Referento reikšmės ir pozicijos nustatymas

¹⁷⁶ Davido A. Baldwin'o, „The Concept of Security”, *Review of International Studies*, 23, (1997): 5-26, 13-17, <https://www.tau.ac.il/~daniel/pdf/37.pdf>, (žiūrėta 2022 04 05).

Visų pirma, turi būti nustatoma, koks statusas priskiriamas visuomenei kaip referentui:

- a) kokios jos savybės matomos kaip saugotinos? Pavyzdžiui, tapatybė, gebėjimas funkcionuoti ar kita.
- b) kokia pozicija tam referentui suteikiama bendrame nacionalinio saugumo strategijos kontekste? Išaiškinama, koks šio referento santykis su valstybe: jam suteikiamas prioritetas, antraeiliskumas ar kita.

2. Grėsmių priskirtinų visuomenei identifikavimas

Remiantis nustatyta referento reikšme, turi būti identifikuojamos grėsmės siejamos su visuomene. Atsižvelgti į bendrą grėsmių profilį, nustatoma, nuo ko saugoma visuomenė konkrečiu atveju.

3. Atsako strategijos apibrėžimas

Galiausiai, identifikavus referento reikšmę ir su juo siejamas grėsmes, apibrėžiamas atsakas.

- a) Įvardijamos konkrečios priemonės, taikomos valstybės siekiant apsaugoti referentą
- b) Apibrėžiama strategija
- c) Išgryninama pačios visuomenės funkcija užtikrinant saugumą šiame lygmenyje.

Šis modelis taikomas tiriamojoje disertacijos dalyje, analizuojant mažųjų valstybių visuomeninio saugumo formas.

1.4. Mažųjų valstybių saugumas: visuomeninio saugumo dėmens svarba ir sąsaja su pagrindiniais bruožais

Kaip jau buvo minėta literatūros apžvalgoje, pateikiamoje įvado dalyje, visuomeninio saugumo lygmuo mažųjų valstybių studijose dėl mažo aktualių tyrimų kiekio bei teorinių diskusijų trūkumo gali būti laikomas *terra incognita*. Nėra išskiriami su šiuo saugumo lygmeniu sietini bruožai, kaip kad yra karinio, ekonominio saugumo, aplinkosaugos atvejais. Tačiau konceptą sistemiškai pradėjusi nagrinėti A. Bailes užsiminė apie praktinę visuomeninio saugumo svarbą ir tam tikrą potencialą mažųjų valstybių saugumo politikos praktikose¹⁷⁷. Norint įvertinti šį teiginį, taip pat siekiant suprasti galimą mažųjų valstybių charakteristiką visuomeniniame saugume, teoriniame lygmenyje tampa svarbu atskleisti šiuos aspektus:

- visuomeninio saugumo sąsaja su pagrindiniais mažųjų valstybių saugumo bruožais;

---

¹⁷⁷ Bailes, *Societal Security and Small States*, 77.

- galimos tipinės visuomeninio saugumo grėsmės mažosioms valstybėms;

- mažųjų valstybių saugumo strategijos ir jų aktualumas visuomeninio saugumo lygmenyje.

Įvardintos temos nuosekliai detalizuojamos šiame poskyryje.

1.4.1. Pagrindiniai mažųjų valstybių saugumo bruožai ir jų aktualumas visuomeniniame saugume

Sutariama, kad mažųjų valstybių saugumo politikose ir strateginiuose sprendimuose atsispindi specifinės jų vidaus politikos ir konteksto aplinkybės¹⁷⁸. Tačiau, nekvestionuojant atskirų atvejų unikalų savybių, mažųjų valstybių studijų literatūroje daug dėmesio skiriama bendrų saugumo bruožų svarstymui. Apibendrinat galima pastebėti, kad sutariama dėl dviejų pagrindinių savybių, kurios siejasi tarpusavyje ir skirtinga forma bei apimtimi atsispindi nagrinėjant mažųjų valstybių charakteristiką ir poreikius skirtingose saugumo srityse: ribotos galimybės apsiginti savarankiškai ir struktūrinis silpnumas.

Ribotos galimybės apsiginti savarankiškai (ribota galia ir resursai)

Vienu iš prigimtinių mažųjų valstybių bruožu yra laikomas resursų trūkumas, kuris suponuoja ribotas galimybes savo saugumą užtikrinti savarankiškai. Kompleksiškai vertinant objektyvius su dydžiu susijusius kriterijus, tokius kaip teritorijos dydis, populiacija, bendrasis vidaus produktas (BVP), gamtiniai išteklių ir, žinoma, kariniai pajėgumai, mažosios valstybės dažniausiai atlieka silpnųjų vaidmenį¹⁷⁹.

Resursų stoka, kaip esminis bruožas, akcentuojama jau mėginant apibrėžti valstybės mažumą: atkreipiamas dėmesys, kad mažoji galia (ang. Small power) yra valstybė, kuri pripažįsta, kad ji pati savo resursais nėra pajėgi užsitikrinti savo saugumo ir privalo esmingai kliautis kitų šalių, institucijų ar procesų pagalba. Robert'as Rothstein'as, kaip ir kiti realistai, taip pat pabrėžia, kad dėl resursų trūkumo mažosios valstybės atsiduria galių hierarchijos apačioje ir tai lemia itin didelį jų pažeidžiamumą¹⁸⁰. Didžiosios galios, turėdamos didesnius resursus ir galią, gali daryti tiesioginę įtaką

---

¹⁷⁸ Baldur Thorhallsson, Sverrir Steinsson, „Small State Foreign Policy.” *Oxford Research Encyclopedia of Politics*, (2017), 2, <https://uni.hi.is/baldurt/files/2018/09/Small-State-Foreign-Policy-5404.pdf>, (žiūrėta 2020 05 13).

¹⁷⁹ Wivel et al., *Setting the Scene*, 6-9.

¹⁸⁰ Robert L Rothstein, „Alliances and Small Powers”, (New York and London: Columbia University Press, 1968).

mažųjų valstybių vidaus politikai ar net mėginti inkorporuoti jas į savo teritoriją. Todėl mažosioms valstybėms ypač aktualiu tampa suvereniteto apsaugos ir teritorinio integralumo klausimas, o išlikimas yra laikomas pagrindiniu jų saugumo politikos tikslu¹⁸¹.

Toks išorinės paramos poreikis atsispindi ir pagrindinėse mažųjų valstybių strategijose, kurios visų pirma yra orientuotos į trūkstamų resursų kompensavimą, išorinių garantų gavimą ir saugų veikimą neprovokuojant¹⁸². Mažosios valstybės, tapusios aljanso dalimi, įsilieja į kolektyvinės gynybos sistemą ir tai esmingai pakeičia jų padėtį. Gynybos nuo išorinių grėsmių funkcija, kuri tradiciškai yra išimtinė, nacionalinių valstybių prerogatyva, yra iš dalies perleidžiama tarpvalstybinei struktūrai¹⁸³. Esant tokioms aplinkybėms, mažosios valstybės gali vystyti nišinius pajėgumus ir didinti minkštąją galią, taip bent iš dalies kompensuodamos savo pažeidimus arba prisidedamos prie aljanso, kuriam priklauso galios didinimas. Taip pat pastebima, kad prisijungimas prie aljanso gali kompensuoti trūkstamus resursus ne tik kariniu, bet ir politiniu bei ekonominiu aspektais¹⁸⁴.

Tačiau, kaip jau buvo pastebėta visuomeninio saugumo ištakas nagrinėjančioje dalyje, šis saugumo lygmuo, visų pirma, yra sietinas su nekarinėmis grėsmėmis ir nekariniu atsaku į jas. Nekarinės saugumo sferos paprastai reikalauja mažiau materialių resursų ir čia didesnę įtaką įgyja patirtis ir žinios. Daug sprendimų gali būti rasta vidinėmis valstybės pastangomis, todėl išorinė parama nėra vienintelė ir pagrindinė išeitis. Tai lemia, kad visuomeninio saugumo plotmėje mažosios valstybės bent teoriškai įgyja didesnę savarankiško veikimo ir manevro laisvę, o pagrindinio bruožo – resursų trūkumo – reikšmė sumažėja¹⁸⁵.

Struktūrinis mažųjų valstybių silpnumas

Resursų trūkumas, yra tampriai susijęs su kitu svarbiu mažųjų valstybių saugumo bruožu – struktūriniu silpnumu. Mažąsias valstybes nagrinėjančioje literatūroje vienbalsiai sutariama, kad šios valstybės kenčia

---

¹⁸¹ Jame W. Lamoraux, „Acting small in a large State's World: Russia and Baltic state“, *European Security*, 23, 2014, 567, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09662839.2014.948862?tab=permissions&scroll=top>, (žiūrėta 2020 04 17).

¹⁸² Wiberg Håkan, „The Security of Small Nations: Challenges and Defences“, *Journal of Peace Research* 24 (4), (1987), 343, <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/002234338702400403>, (žiūrėta 2020 03 11).

¹⁸³ Zapolskis, *Mažųjų NATO šalių naštos pasidalijimo elgesys*, 54.

¹⁸⁴ Thorhallsson, Steinsson, *Small State Foreign Policy*, 7-8.

¹⁸⁵ Bailes, *Societasl Security and Small States*, 71.

nuo struktūrinio silpnumo, kuris lemia tam tikrą paradoksą: savarankiškai mažosios valstybės gali daryti tik labai ribotą įtaką tarptautinei sistemai, tačiau tuo pat metu jos yra ypač paveikios pokyčiams joje.

Realistinėje tarptautinių santykių priėjoje „mažosios valstybės dažnai vertinamos kaip objektai, o ne kaip subjektai“¹⁸⁶. Pabrėžiama, kad didžiosios galios yra atsakingos už tarptautinės sistemos valdymą, todėl mažosios valstybės turėtų būti svarstomos kaip tam tikras didžiųjų galių derybų objektas. Realistai atkreipia dėmesį, kad vienas iš svarbiausių mažųjų galių bruožų – kai dėl struktūrinio silpnumo jų užsienio politika yra valdoma kitų valstybių¹⁸⁷. Ribotas galimybes daryti įtaką tarptautinei sistemai taip pat pabrėžia ir R. Keohane'ė. Jis, vertindamas valstybės dydį per galimą įtaką, išskiria kelis valstybių tipus: a) sistemą formuojančias (ang. System-determinating); b) sistemai darančias įtaką (ang. System-influencing); c) sistemai turinčias efektą (ang. System-affecting) ir sistemai neveiksmingas (ang. System-ineffectual) valstybes. Mažosios valstybės laikomos sistemai neveiksmingomis valstybėmis, kurių užsienio politika yra prisitaikymo, o ne įtakos praktika¹⁸⁸. Pasirinkimo ir manevro laisvės trūkumas dažnai aiškinamas specifiniais su mažumu susijusiais saugumo poreikiais. Michael'is Handel'is vertindamas silpnąsias galias (ang. Weak powers) atkreipia dėmesį, kad mažųjų valstybių veikimas tarptautinėje arenoje yra ribotas dėl to, kad jos nuolat turi skirti prioritetą savo išlikimo užtikrinimui¹⁸⁹.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad šios valstybės, veikdamos tarptautinėje aplinkoje susiduria su jų autonomijos apribojimo, ignoravimo (palikimo likimo valiai) ar įtraukimo į neaktualius / svetimus konfliktus rizika¹⁹⁰. Dažnai jos tampa silpnaisiais veikėjais asimetriniuose santykiuose ar jų dinamikoje. Pabrėžtina, kad mažosios valstybės nepalankioje santykių konfigūracijoje gali atsidurti tiek plėtojant dvišalius ar daugiašalius santykius, tiek veikiant tarptautinėje organizacijoje¹⁹¹. Didžiosios šalys turi reikiamus resursus ir galią kištis į mažųjų valstybių vidaus reikalus, yra pajėgios jas individualiai ar tarptautiniuose formatuose išnaudoti savo strateginiams interesams taip pat gali siekti pasinaudoti jų ištekliais ar geografine padėtimi. Visa tai lemia, kad

---

¹⁸⁶ Neuman et al. *Introductions: Lilliputians in Gulliver's Word*, 18.

¹⁸⁷ Michael Handel, „Weak States in International System“, *International Journal* (37)2, (2006): 149-193, 150.

¹⁸⁸ Keohane, *Lilliputian "Dilemmas*, 59.

¹⁸⁹ Handel, *Weak States in International System*, 150.

¹⁹⁰ Glenn H. Snyder, „The Security Dilemma in Alliance Politics“, *World Politics*, (36) 4, (1984): 461-495, 467.

¹⁹¹ Hans Mouritzen Anders Wivel, *The geopolitics of Euro-Atlantic integration*. (New York, NY: Routledge, 2005), 4.

mažosios valstybės nėra pajėgios vystyti visiškai savarankišką saugumo politiką ir ji yra determinuota nuo jų nepriklausančių išorinių sisteminių veiksnių¹⁹².

Taip pat pastebima, kad siekdamas užtikrinti savo saugumą ir veikimą tarptautinėje erdvėje, šios valstybės daugiausiai remiasi tarptautiniais formatais (aljansais, sąjungomis, organizacijomis ir t. t.) bei nusistovėjusiomis taisyklėmis ir tarptautine teise¹⁹³. Tai per pastarąjį dešimtmetį bene aktyviausiai nagrinėjamas ir diskutuojamas mažųjų valstybių aspektas: gausu studijų apie bendrus veikimo modelius tarptautiniuose formatuose, taip pat vis daugėja atvejo studijų, nagrinėjančių mažųjų valstybių vaidmenį konkrečiose organizacijose (Europos sąjungoje, NATO, Jungtinėse tautose ir t. t.)¹⁹⁴. Bendrai pastebima, kad veikimą tarptautinėje erdvėje mažosioms valstybėms dažnai apsunkina riboti diplomatiniai išteklių ir nusistovėję instituciniai mechanizmai, kurie dažniausiai yra palankesni didžiosioms šalims ir silpna derybinė ar / ir įtakos galia¹⁹⁵. Pavyzdžiui, transatlantiniuose santykiuose, JAV, Vokietija, Prancūzija ir Didžioji Britanija yra laikytinos didžiosiomis galiomis, nes savo veiksmais gali reikšmingai pakeisti bendrosios politikos dinamiką. Jei, pavyzdžiui, JAV nutartų atitraukti visas pajėgas iš Europos, ar nutartų palikti NATO, jei Prancūzija paliktų Europos Sąjungą, tai drastiškai pakeistų bendrąją politiką institucijose ir darytų tiesioginę įtaką transatlantiniams santykiams. Tačiau jei Danija ar Austrija reikšmingai pakeistų savo politiką Europos Sąjungoje, to pasekmės labiausiai pajautų mažosios valstybės, o ne tarptautiniai formatai. Todėl galima teigti, kad dėl galios stokos mažosios valstybės negali daryti reikšmingos įtakos tarptautinių santykių dinamikai, tarptautinių organizacijų politikos kaitai ar bendrai tarptautinių struktūrų transformacijai¹⁹⁶.

---

¹⁹² Thorhallsson, Steinsson, *Small State Foreign Policy*, 4-5.

¹⁹³ Ibid, 7-8.

¹⁹⁴ Daugiau žiūrėti:

Petra Butler, Caroline Morris, sud. *Small states in a legal world*. (New York: Springer, 2017);

John G. Ikenberry, *After victory: Institutions, strategic restraint and the rebuilding of order after major wars*, (Princeton: Princeton University Press, 2001);

Christine Ingebritsen, *The Nordic states and European unity*, (Ithaca: Cornell University Press, 1998);

Daniel Naurin, Rutger Lindahl, „Out in the cold? Flexible integration and the political status of Euro opt-outs,” *European Union Politics*, 11(4), (2010): 485–509;

¹⁹⁵ Baldur Thorhallsson, „Studying small states: A review,” *Small States & Territory*, (1) 1, (2018): 17-34, 2, <https://uni.hi.is/baldurt/files/2018/04/Studying-small-states-A-review.pdf>, (žiūrėta 2019 05 18).

¹⁹⁶ Anders Wivel, Robert Steinmetz, *Small states in Europe: challenges and opportunities*, (London: Routledge, 2010), 7.

Svarstant apie antrojo pagrindinio mažųjų valstybių bruožo – struktūrinio silpnumo – aktualumą visuomeninio saugumo lygmenyje, svarbu pabrėžti, kad šiuo atveju ypatingą statusą įgyja visuomenė *per se* ir jos charakteristika. Svarbiais tampa santykiai tarp skirtingų jos grupių: valstybinio sektoriaus, verslo, savivaldos ir centrinės valdžios, įvairių organizacijų ir t. t. Didelis valstybės dydis šiuo aspektu nebūtinai užtikrina tvarius visuomenės grupių santykius, o priešingai, gali tapti net tam tikru trikdžiu: potencialiai gali būti daugiau grupių, kurių interesus reikia derinti ir t. t. Taip pat čia ne tiek svarbi valstybės padėtis tarptautiniame kontekste: kad užtikrintų visuomenės saugumą, valstybei pakanka teritorijos kontrolės, nereikia didinti galios¹⁹⁷. Todėl galima kalbėti ir apie antrojo pagrindinio bruožo absorbciją visuomeninio saugumo atveju.

Bendrai galima teigti, kad visuomeninio saugumo lygmenyje, pagrindiniai su mažumu siejami bruožai tampa ne tokiais aktualiais. Dėl nekarinio pobūdžio pats lygmuo reikalauja mažiau resursų, o dėl dėmesio pačiai visuomenei, galia, lyginant su kitomis valstybėmis, tampa nebe tiek svarbi.

1.4.2. Mažųjų valstybių visuomeninio saugumo grėsmės ir pažeidimai

Mažųjų valstybių studijų lauke vyrauja sektorinis požiūris į saugumą, kai įprasta kalbėti apie tipinius šių šalių pažeidimus, o taip pat ir grėsmes konkrečiame sektoriuje (pvz., karinis saugumas, aplinkosauga ir t. t.). Tai puikiai atsispindi vienoje pagrindinių mažųjų valstybių saugumą nagrinėjančių kolektyvinių monografijų „Mažosios valstybės ir tarptautinis saugumas: Europa ir kita“¹⁹⁸. Toks požiūris, viena vertus užtikrina, kad mažumo aspektas įvertinamas keliais aspektais, tačiau tuo pat metu apriboja svarstymus, kai objektas apima skirtingų sričių elementus, kaip kad visuomeninis saugumas. Kaip jau buvo minėta anksčiau, visuomeninis saugumas kaip sektorius, mažųjų valstybių studijų kontekste yra labai mažai nagrinėtas, todėl tipinės grėsmės ir bruožai šiuo atveju nėra išgryninti. Tačiau disertacijoje formuojamas visuomeninio saugumo apibrėžimas, apimantis visuomenės tapatybės ir funkcionalumo apsaugą, suteikia aiškesnius turinio pjūvius ir įgalina, pasitelkiant kitą / mažiau įprastą vertinimo „lęšį“, iš esamos literatūros visumos išskirti galimus būdingus mažųjų valstybių pažeidimus ir grėsmes šiose srityse.

---

¹⁹⁷ Bailes, *Societal Security and Small States*, 67.

¹⁹⁸ Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel sud., *Small States and International Security: Europe and Beyond*, (Routledge, 2014).

Poskyryje, suskirstant jį į tris dalis, nagrinėjamos a) mažųjų valstybių grėsmės susijusios su tapatybe; b) grėsmės visuomenės funkcionalumui.

a) Tapatybinės mažųjų valstybių visuomeninio saugumo grėsmės ir pažeidimai

Svarstant galimas visuomeninio saugumo grėsmes, susijusias su tapatybe, išryškėja dar vieno mažosioms valstybėms būdingo bruožo svarba – mažosios valstybės dažniausiai yra ir *mažosios visuomenės*.

Tai reiškia, kad jų tapatybė yra palaikoma mažesnių bendruomenių. Todėl šiame kontekste itin svarbiais tampa migracijos procesai: jie gali lemti atskirų grėsmių reiškimąsi. Visų pirma, vykstant emigracijai, ar dėl natūralių priežasčių mažėjant gyventojų skaičiui, gali tapti sunkiau palaikyti tapatybės elementus ir užtikrinti jų tęstinumą. Unikalių bruožų (kalbos, tradicijų ir kita) išsaugojimas ir puoselėjimas, kai bendruomenė yra išsisklaidžiusi, yra žymiai sudėtingesnis ir reikalauja daugiau pastangų bei išteklių, kurių mažoms valstybėms, kaip jau buvo pastebėta, dažnai stinga. Nepaisant to, pastebimas ir teigiamas migracijos procesų efektas. Bendruomenės narių judėjimas padeda mažosioms valstybėms sumažinti galimos izoliacijos grėsmę, apie kurią kalbą Baldur‘as Thorhallsson‘as „Pastogės“ modelio kontekste. Remdamasis Islandijos pavyzdžiu jis, atkreipia dėmesį, kad valstybės, turinčios mažą populiaciją, gali būti linkusios į tam tikrą uždarumą. Todėl siekiamos pažangos, jos turi vengti visų atsiskyrimo formų ir privalo siektis integracijos į vakarų visuomenę ir kultūrą, kuri suteikia priėjimą prie inovacijų, naudingų kultūrinių ir mokslinių ryšių bei šaltinių¹⁹⁹. Protų cirkuliacija (ang. Brain circulation), kuri pasireiškia laikina emigracija, padeda užtikrinti tokio tipo integraciją²⁰⁰. Tačiau į svarstymų lauką įtraukiant globalizacijos kontekstą, galima paoponuoti B. Thorhallsson‘ui. Dėl vyraujančių itin tamprių ir išsivysčiusių ekonominių ryšių ir judėjimo laisvės tarp atskirų valstybių, taip pat ir dėl komunikacijos priemonių pažangos, uždarumo / užsisklendimo rizika yra itin sumažėjusi. Priešingai, stebimi tam tikri kultūrinės niveliacijos procesai: anglų kalbos dominavimas, tradicijų ir / ar švenčių persidengimas ir kita. Visa tai ilgainiui gali kelti papildomų iššūkių puoselėjant mažos visuomenės tapatybę. Tačiau taip pat galima pastebėti ir tapatybės susismulkinimo galimybę, kuri net gali būti naudinga mažosioms valstybėms. Ji išryškėja vadinamo glokalizacijos reiškinio kontekste. Tai sociologo Raymond‘o Robertson‘o išgrynintas fenomenas, kuriame kalbama

---

¹⁹⁹ Thorhallsson, *Studying small States: A review*, 27.

²⁰⁰ Rasa Daugėlienė, Rita Marcinkevičienė, „Brain Circulation: Theoretical Consideration“, *Engineering Economics* (3), (2009): 49-57, 49.

apie mažų bendruomenių tapatybės svarbos, kaip atsako globalizacijai, išryškėjimą. Tokiu atveju žmonės ima save tapatinti, arba akcentuoja lokalesnę savo tapatybės dalį²⁰¹. Pavyzdžiui, asmuo save labiau identifikuoja kaip žemaitį nei kad lietuvį, arba detalizuoja priklausymą kelioms bendruomenėms europiečių ir vilniečių. Tokias smulkesnes tapatybines grupes kur kas lengviau sutelkti mažoms valstybėms, nei kad išlaikyti stambesnius jų junginius.

Dar vienas mažosioms valstybėms aktualus su tapatybe sietinų grėsmių šaltinis yra vidinis susiskaldymas arba tam tikra visuomenės segmentacija, nors dažnai daroma klaidinga prielaida dėl jų prigimtinio homogeniškumo. Svarstant specifinius mažųjų visuomenių bruožus, dažnai preziumuojama, kad dėl mažo populiacijos dydžio, jų visuomenės kompozicija yra homogeniškesnė²⁰². Pastebima, kad didžios valstybės dažniausiai turi heterogenišką visuomenę su skirtingas vertybines, kultūrinės ir kitas pozicijas atstovaujančiomis grupėmis. Dėl to didžiųjų valstybių politikai dažnai gali atsidurti nulinės sumos žaidime: patenkinus vienos visuomenės grupės poreikius, nepatenkinta tampa kita, kuri taip pat reikalauja įgyvendinti jos pageidavimus. Daroma prielaida, kad centrinei valdžiai tampa žymiai sunkiau rasti bendrus sprendimus, tinkančius daugumai iš grupių, nei kad mažųjų valstybių atveju²⁰³. Tačiau kaip demonstruoja eilė atvejo studijų, mažosios valstybės, taip pat kaip ir didžiosios, gali kentėti nuo ryškaus, o kartais net chroniško, vidinio susiskaldymo, kurio priežastys yra lygiai tokios pat kaip ir didesnėse šalyse²⁰⁴. Pavyzdžiui, gali išryškėti skirtumai tarp atskirų grupių ar teritorijų išsivystymo ir gerovės lygio. Visuomenės homogeniškumui įtakos taip pat gali turėti silpnai integruotos etninės mažumos, save siejančios su kaimyninėmis šalimis²⁰⁵. Tokio tipo segmentacija priešiško hibridinio veikimo kontekste tampa vienu svarbiausių įrankių, siekiant paveikti valstybę. Vienas ryškiausių mažos visuomenės segmentacijos pavyzdžių yra Estija, turinti 1,3 mln. gyventojų. Čia išryškėja etninė ir socioekonominė atskirtis tarp rusų mažumos gyventojų ir likusios populiacijos. Didelė dalis Estijos rusų gyvena Narvos mieste, kurio dauguma gyventojų (apie 90 %) kalba tik rusų kalba ir kliaujasi Rusijos žiniasklaida.

---

²⁰¹ Roland Robertson, „Glocalization: Time-space and Homogeneity- Heterogeneity,“, kn. *Global Modernities* (London: Sage Publications, 1995), 25-44, 28-32, <https://warwick.ac.uk/fac/arts/history/students/modules/hi31v/syllabus/week18/robertson-1995.pdf> (žiūrėta 2022 04 05).

²⁰² Thorhallsson, *Studying small States: A review*, 22.

²⁰³ Thorhallsson, *Studying small States: A review*, 21.

²⁰⁴ Bailes, *Societal Security and Small States*, 72.

²⁰⁵ Ibid.

Šiam regionui taip pat būdingas didesnis nei likusioje Estijoje bedarbystės lygis ir žemesnės vidutinės pajamos²⁰⁶. Neintegruotos rusų mažumos problemos Estijoje pasireiškė įvairiomis formomis, tačiau bene žymiausias atvejis – 2007 m. kilę masiniai protestai dėl „Bronzinio kareivio“ (paminklo, skirto atminti Antrajame pasauliniame kare žuvusius rusus) perkėlimo, peraugę į vieną pirmųjų masinių Rusijos kibernetinių atakų prieš visą šalį. Taip pat yra mažųjų valstybių pavyzdžių (buvusiose Sovietų Sąjungos šalyse, Vakarų Balkanuose, Pietryčių Azijoje) kai etninis, kultūrinis, regioninis susiskaldymas priveda prie smurtinių konfliktų šalies viduje²⁰⁷.

Taigi, galima matyti, kad tapatybės plotmėje mažosios valstybės susiduria su pakankamai kompleksiškomis grėsmėmis. Viena vertus, joms kaip ir didžiosioms šalims yra aktuali susiskaldymo ir segmentacijos problema, tačiau taip pat papildomai susiduriama su tapatybės palaikymo iššūkiais, kurie globalizacijos kontekste gali vis ryškėti.

d) Funkcionalistinės mažųjų valstybių visuomeninio saugumo grėsmės ir pažeidimai

Su visuomenės funkcionavimu susiję klausimai, mažąsias valstybes nagrinėjančioje literatūroje, daugiausiai aptariami viešojo administravimo ar gerosios valdysenos temų kontekste. Pastebima, kad mažosios visuomenės turi tam tikrų pranašumų susijusių su valdymu, tačiau tuo pat metu pabrėžiama, kad šiame lygmenyje, gali formuotis grėsmės, kurios ilgainiui gali daryti įtaką valstybei bei jos saugumui²⁰⁸.

Visų pirma, atkreipiamas dėmesys, kad mažosioms valstybėms būdingas aiškesnis, labiau išreikštas centrinės valdžios vaidmuo. Nedidelės populiacijos ir teritorijos valstybėse dažniausiai išvengiama pusiau autonominių darinių ar kito tipo vidinio administracinio susiskaldymo (kaip, pavyzdžiui, JAV valstijos ar Vokietijos žemės)²⁰⁹. Taip pat pastebima, kad

---

²⁰⁶ Margarita Šešelgytė, Neringa Bladaitė, „How to Defend Society?: Baltic Response to Hybrid Threats“ kn. *Small States in the New Security Environment*, sud. Anne-Marie Brady, Baldur Thorhallsson, (Springer, 2021), 73-87, 83.

²⁰⁷ Bales et al., *Small states survival strategies*, 33.

²⁰⁸ Jean-Marc Rickli, „European Small States“ Military Policies After Cold War: From Territorial to Niche Strategies“, *Cambridge Review of International Affairs*, (21)3, (2008): 307-325, 314.

Daugiau:

Alyson J. K. Bailes, „Introduction: A World of Risk“ *SIPRI Yearbook, Armaments, Disarmament and International Security*, (Oxford: Oxford University Press, 2007), 2-20, <https://www.sipri.org/sites/default/files/YB07%20001%20Intro.pdf> (žiūrėta 2021 04 05).

²⁰⁹ Bailes, *Small States and Societal Security*, 72

bendras viešojo sektoriaus aparatas dėl žmogiškųjų ir kitų išteklių trūkumo dažniausiai yra ženkliai mažesnis. Tačiau ministerijų ar kitų institucijų kuruojamų sričių laukas yra gerokai platesnis ir jos pasižymi tam tikru multifunkcionalumu, priešingai nei didesnėse šalyse, kur biurokratinis aparatas yra gerokai didesnis ir labiau specializuotas²¹⁰. Tarpinstitucinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą mažose valstybėse dažnai palengvina ne tik siauresnis dalyvių ratas, bet ir dažnai pastebimas asmeniniais ryšiais paremtas elito bendravimas²¹¹. Dėl mažos populiacijos ir silpnesnės konkurencijos, viešajame ir privačiajame sektoriuje dažnai figūruoja asmeniškai vienas kitą pažįstančios asmenybės ar grupės. Visa tai sudaro prielaidas greitesniam sprendimų priėmimui: klausimai derinami tarp mažesnio skaičiaus vidinių suinteresuotų šalių, kurios dažniai susijusios asmeniniais ryšiais. Tačiau svarbu atkreipti dėmesį, kad šie mažosioms valstybėms būdingi vidaus politikos ir valdysenos bruožai lemia ir tam tikras grėsmes. Dėl minėtų asmeninių ryšių tarp politinio elito ir kitų visuomenės grupių (verslo, žiniasklaidos atstovų) gali pasireikšti nepotizmas, korupcija ar kitų formų piktnaudžiavimas galia²¹². Iš esamų tyrimų taip pat galima pastebėti, kad žemesnį ekonominį išsivystymo lygį pasiekusios, ar labiau izoliuotos salų mažosios valstybės, pasižymi nepakankamai diversifikuotu valdymo aparatu. Dėl to egzistuoja grėsmė, kad jos susidurs ir su tam tikrais iššūkiams demokratijos kokybei²¹³. Tokiomis sąlygomis dažniausiai neužtikrinamas kokybiškas politinis diskursas, kai varžantis politinėms jėgoms yra ieškoma kompromisų ir taip užtikrinama geresnė sprendimų priėmimo kokybė²¹⁴.

Bendrai galima teigti, kad dauguma mažųjų valstybių dažniau susiduria su valdysenos problemomis, kurios gali kelti tam tikro nestabilumo ar piliečių nepasitenkinimo grėsmes. Tai iš dalies galima sieti su istorine praeitimi: didelė dalis mažųjų valstybių buvo paveiktos kolonizacijos procesų ar buvo okupuotos didžiųjų galių. Po nepriklausomybės atgavimo politinės

---

²¹⁰ Daugiau: Rainer Kalell, Tiina Randma, Tarmo Kalvet, „Small States Administrative Capacity”, kn. *Innovation in the Public Sector: Linkin Capacity and Leadership*, sud. Victor Bekkers, Jurian Edelenbos, Bram Steijn, (Palgrave mecmillan, 2011), 61-68.

²¹¹ Bailes, *Societal Security and Small States*, 72.

²¹² Ibid.

²¹³ Thorhallsson, *Studying small States: A review*, 22

Taip pat žiūrėti:

Jack Corbett, John Connell, „All the world is a stage: global governance, human resources, and the ‘problem’ of smallness,” *Pacific Review*, 28(3), (2015): 435-459; Jan Erk, and Wouter Veenendaal, „Is small really beautiful? The microstate mistake,” *Journal of Democracy*, 25(4), (2014):135-148.

²¹⁴ Thorhallsson, *Studying small States: A review*, 22

praktikos ir kultūros vystymosi procesai plėtojosi nevienodai. Atskirose valstybėse politinių institucijų įsteigimas ir vystymas užtruko, arba taip ir nepasiekė brandžių demokratijų lygio²¹⁵. Tačiau svarbu pabrėžti, kad ši tendencija nėra universali ir gali būti pastebima daugiausiai mažose, prasčiau ekonomiškai išsivysčiusiose pietų valstybėse ar posovietinėje erdvėje esančioms šalims. Tai nėra taikytina turtingų Skandinavijos šalių atveju.

Kita sritis, su kuria gali būti siejamos mažųjų valstybių grėsmės visuomenės funkcionavimui – jau minėta migracija. Dėl nedidelės populiacijos mažosios valstybės labiau nei kitos šalys yra paveikios procesams, susijusiems su gyventojų skaičiaus kaita. Visų pirma, pastebima, kad jos yra labiausiai nuo emigracijos efekto kenčianti šalių grupė²¹⁶. Suintensyvėjus emigracijai mažosios valstybės, ir taip stokojančios žmogiškųjų išteklių, gali prarasti reikšmingą dalį populiacijos. Tai ne tik gali neigiamai paveikti tapatybės puoselėjimą (kaip buvo užsiminta anksčiau), bet taip pat gali daryti įtaką pagrindinių funkcijų užtikrinimui. Gali susiklostyti aplinkybės, kai dėl didelių emigracijos mastų, šalies viduje susiformuoja darbo jėgos trūkumas būtiniems darbams atlikti (pavyzdžiui nėra pakankamai vairuotojų užtikrinti sklandų visuomeninio transporto veikimą, ar policininkų viešajai tvarkai palaikyti ir t. t.). Dažniausiai tokio lygio problemos pastebimos mažosiose besivystančiose salų valstybėse, kur gyventojai emigruoja ne tik dėl ekonominių, bet ir dėl tam tikrų aplinkosauginių priežasčių, kai dėl potvynių, stichijų ar kitų gamtinių reiškinių, sumažėja gyvenami plotai, arba gyvenimo sąlygos tampa nebepalankios²¹⁷. Tačiau pastebima, kad tiek išsivysčiusios, tiek besivystančios mažosios valstybės vienodai ir itin ženkliai kenčia nuo vadinamojo „protų nutekėjimo“ (ang. *Brain drain*) reiškinio. Protų nutekėjimu laikomi procesai, kai šalį palieka išsilavinimą įgiję, aukštą pridėtinę vertę galintys sukurti išskirtinių sričių specialistai. Viena vertus, taip mažosios valstybės praranda intelektinį potencialą ir tam tikrą patirtį, svarbią vystymuisi ir sklandžiam funkcionavimui, kita vertus – patiria tiesioginį finansinį nuostolį, kai šalį palieka ribotais vidiniais resursais parengti profesionaliai (pavyzdžiui medikai, mokslininkai ir t. t.)²¹⁸.

---

²¹⁵ Khanal, Rabindra, „Security of small states“ *Journal of Political Science*, (2),2, (2010), 102.

²¹⁶ Wonderful Hope Khonje, *Migration and Development: Perspectives from Small States*, (The Commonwealth, 2015), 16, <https://sscoe.thecommonwealth.org/wp-content/uploads/2018/11/MigrationandDevelopmentPerspectivesfromSmallStates.pdf> f 24, (žiūrėta 2021 11 05).

²¹⁷ *Ibid*, 24.

²¹⁸ *Ibid*, 13-14.

Svarstant migracijos procesų poveikį mažosioms valstybėms, pastebima, kad neigiamą įtaką gali daryti ir imigracija. Nepaisant to, kad jos dažnai susiduria su žmonių trūkumu, tačiau staigus populiacijos padidėjimas, (pavyzdžiui kaip nutiko Europos migracijos krizės metu), gali kelti tam tikras grėsmes, visų pirma, susijusias su būtinųjų poreikių užtikrinimu²¹⁹. Kaip jau buvo minėta, mažosios valstybės turi ribotus administracinius pajėgumus ir išteklius, todėl jos gali būti nepajėgios savarankiškai užtikrinti reikalingą infrastruktūrą, paramą ir apsaugą atvykėliams. Valstybės pajėgumų klausimas, kaip pastebi A. Bailes'as, taip pat gali būti aktualus ekstremalių situacijų metu. Mažosios valstybės, kovodamos su krize (gamtinė katastrofa, stichija ir pan.) gali stigti resursų apsaugoti laikinus atvykėlius – pavyzdžiui turistus – kurių skaičius padidėja sezonų metu.²²⁰

Galima pastebėti, kad vyrauja du pagrindiniai su pagrindiniais mažųjų valstybių bruožais sietini grėsmių funkcionalumui šaltiniai: valdymo / administravimo aparatas (paremtas ribotais šaltiniais, bet privalantis padengti įprastą funkcijų apimtį) ir migracijos procesų nulemti reiškiniai (staigus populiacijos skaičiaus padidėjimas ar sumažėjimas ir protų nutekėjimas). Tačiau svarbu pabrėžti, kad sklandus visuomenės funkcionavimas gali būti trikdomas ir iš išorės. Tai ypač aktualu nekonvencinių grėsmių kontekste.

1.4.3. Galimos mažųjų valstybių atsako strategijos visuomeninio saugumo lygmenyje

Dėl jau aptartų būdingų su mažumu siejamų bruožų, kaip aktualiausias mažosioms valstybėms, įvardijamos strategijos, daugiausiai sietinos su išorine parama ir tam tikrais saugumo garantais. Klasikinės tarptautinių santykių teorijos siūlo tris pagrindines strategijas – balansavimą buriantis į aljansus, prisišliejimą prie didžiųjų galių ir neutralitetą (ang. *Balancing, bangwagoning, neutrality*). Håkan'as Wiberg'as, detalizavo šiuos tradicinius realistinės prieigos pasirinkimus ir išskyrė detalesnius galimus mažųjų valstybių veikimo modelius: 1) dvišalis aljansas su didžiąja galia; 2) dviejų ar daugiau mažų valstybių aljansas; 3) narystė daugiašaliame aljanse šliejantis prie vienos ar daugiau didžiųjų galių; 4) neprisijungimas siekiant

---

²¹⁹ Daugiau: Tomas Joensen, Ian Taylor, *Small States and the European Migrant Crisis - Politics and Governance*, (Palgrave Macmillan, 2021).

²²⁰ Bailes, *Societal Security and Small States*, 72.

Taip pat: Cetta Mainwaring „Small States and Nonmaterial Power: Creating Crises and Shaping Migration Policies in Malta, Cyprus, and the European Union,” *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, (12) 2, (2014): 103-122, <http://dx.doi.org/10.1080/15562948.2014.909076> (žiūrėta 2022 01 05).

neutraliteto; 5) neprisijungimas be išipareigojimų neutralumui²²¹. Galima pastebėti, kad neutralitetas dažnai kritikuojamas kaip praktikoje sunkiai įgyvendinama strategija²²². Tuo tarpu aljansų teorijos išlieka itin aktualios. Tiesa, dažnai atkreipiamas dėmesys, kad klasikine savo forma jos neapima su mažumu susijusių bruožų ir specifinio veikimo. Todėl mažųjų valstybių studijų lauke galima matyti bandymų mažųjų valstybių strateginius pasirinkimus paaiškinti per specifinius jų bruožus arba atskirose srityse.²²³

Mažųjų valstybių strategijas, veikiant per aktyvų išitraukimą į tarptautines organizacijas daugiausiai nagrinėja Anders'as Wivel'is. Savo studijose jis mėgina atskleisti, kaip veikdamos ES ribose ir burdamos koalicijas, mažosios valstybės gali didinti savo vaidmenį, kuris prisidėtų prie bendrojo saugumo²²⁴. Panašaus pobūdžio tyrimus vykdė ir Baldur'as Thorhallsson'as, kuris nagrinėjo valstybių veikimą Jungtinių Tautų organizacijoje²²⁵ ir ES²²⁶, aiškino, kaip tarptautinės platformos padeda įgyti neproporcingai didelį vaidmenį formuojant tarptautinės politikos darbotvarkę. Jis taip pat detalizavo, kaip mažos valstybės gali išnaudoti tarptautinius formatus savo saugumo stiprinimui²²⁷. Christine Ingebritson kalba apie

---

²²¹ Wiberg Håkan, „The Security of Small Nations: Challenges and Defences“, *Journal of Peace Research*, (24)4, (1987): 339-363, 343.

²²² Christine Agius, Karen Devine, „‘Neutrality: A Really Dead Concept?’ A reprise (with Karen Devine)“ *Cooperation and Conflict*, 46(3), (2011): 115-139, https://www.academia.edu/837893/Neutrality_A_really_dead_concept_A_reprise_with_Karen_Devine_2011_Cooperation_and_Conflict_46_3 (žiūrėta 2021 11 25).

²²³ Thorhallsson, Steinsson, *Small State Foreign Policy*, 7.

²²⁴ Wivel Anders, „The Security Challenge of Small EU Member States: Interests, Identity and the Development of the EU as a Security Actor“, *Journal of Commons Markets* 43 (2), (2005): 393-412, https://www.academia.edu/30680696/The_Security_Challenge_of_Small_EU_Member_States_Interests_Identity_and_the_Development_of_the_EU_as_a_Security_Actor (žiūrėta 2020 09 21).

²²⁵ Baldur Thorhallsson, „Small States in the UN Security Council: Means of Influence?“, *The Hague Journal of Diplomacy* 7 (2), (2012): 135-160, https://www.researchgate.net/publication/268368231_Small_States_in_the_UN_Security_Council_Means_of_Influence, (žiūrėta 2021 05 05).

²²⁶ Baldur Thorhallsson, „The Role of Small States in European Union“, *Small States in International Relations*, sud. Beyer Jessica, Christine Ingebritsen, Sieglinde Gstohl, Iver B. Neumann, (Washington: University of Washington Press, 2006), 218-230.

²²⁷ Alyson J. K. Bailes, Baldur Thorhallsson, „Instrumentalizing the European Union in Small State Strategies.“ *Journal of European Integration*, 35(2), (2013): 1-17, https://www.researchgate.net/publication/254230707_Instrumentalizing_the_European_Union_in_Small_State_Strategies (žiūrėta 2021 12 05).

mažųjų valstybių strateginį veikimą kuriant tarptautines normas (angl. *entrepreneurs*)²²⁸.

Siekiant atskleisti geostrategines subtilybes, pasitaiko bandymų formuoti mažųjų valstybių veikimo strategijas taikytinas atskiriems regionams. Neil'as S. MacFarlan'as išskyrė strategijas, būdingas posovietinėms mažosioms valstybėms: jungimasis į aljansus balansuojant prieš Rusiją (Baltijos šalys); prisišliejimas prie Rusijos (Kazachstanas); „slėpimasis“, deklaruoiant neutralitetą (Turkmenistanas) arba autonomijos saugojimas (angl. „*sitting on the fence*“) (Azerbaidžanas)²²⁹. Pietryčių Azijos regiono mažosioms valstybėms paprastai taikoma „apsidraudimo“ (angl. *Hedging*) strategija. Šioje strategijoje suderinamas, pagal realizmą vienas kitam priešingas, veikimas – balansavimas ir prisišliejimas tuo pat metu²³⁰. Tokiu būdu mėginama užsitikinti saugumą, išlaikant ekonominę naudą. Kai kurie autoriai šią strategiją vertina kaip mažųjų valstybių atsaka į svyravimus, ar neuztikrintumą tarptautinėje sistemoje. Tačiau toks regioninės strategijos modelis nuošalyje palieka tarptautinio konteksto svarbą ir ganėtinai ribotai atskleidžia mažosioms valstybėms būdingą veikimą per tarptautines institucijas. Tenka pastebėti, kad bendrai šie nauji *nišiniai* mėginimai paaiškinti mažųjų valstybių strateginį veikimą ir pasirinkimus, daugiausiai apima ekonominio ir karinio saugumo aspektus.

Bene vienintelis kompleksiškos, platų saugumo sričių spektrą įtraukiančios ir specifinius mažumo bruožus apimančios strategijos pavyzdys – „pastogės strategija“ (angl. *Shelter strategy*). Šiame kontekste bene pirmą kartą mažųjų valstybių studijų lauke išryškėja ir visuomeninio saugumo dėmuo. Tai sąlyginai naujas teorinis modelis, pagrinde plėtojamas islandų tyrėjo Baldur'io Thorhallsson'io. Jis formuoja teiginį, kad „pastogės“ konceptas geriau paaiškina mažų valstybių saugumo politikos pasirinkimus, nei tradicinės aljansų teorijos. „Pastoge“ vadinama aljansų sistema, kuri sudaroma siekiant sumažinti mažoms valstybėms būdingą pažeidžiamumą

---

²²⁸ Christine Ingebritsen, „Norm Entrepreneurs: Scandinavia's Role in World Politics“, *Cooperation and Conflict*, 37 (11), (2002): 11–23, <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.865.5054&rep=rep1&type=pdf>

²²⁹ Neil S. MacFarlane, „Georgia: National Security Concept versus National Security“, *Russia and Eurasia Programme Paper REP PP 2012/01*, (Chatham house, 2012), 15, http://css.ge/wp-content/uploads/2019/07/neil_security_eng.pdf (žiūrėta 2022 01 25).

²³⁰ Kuik Cheng-Chwee, „The Essence of Hedging: Malaysia and Singapore's Response to Rising China.“ *Contemporary Southeast Asia*, 30 (2), (2008): 159-185.

visose saugumo srityse²³¹. Minima prieiga įtraukia šiuos pastogės lygius: 1. Politinį (įeina ir karinis saugumas); 2. Ekonominį; 3. Visuomeninį (*ang. Societal*).²³²

Teigiama, kad mažosios valstybės strateginiame lygmenyje norėdamos užtikrinti visapusišką saugumą, siekia ir *visuomeninio saugumo pastogės* (*ang. Societal shelter*), kuri, visų pirma, pasireiškia per kultūrinę integraciją. Pabrėžiama, kad mažos valstybės, turinčios mažą populiaciją, turi vengti užsidarymo ir siekti integracijos į tarptautinę visuomenę, kuri suteikia priėjimą prie inovacijų, naudingų kultūrinių ir mokslinių ryšių bei šaltinių²³³. Tačiau svarbu atkreipti dėmesį, kad pati strategija buvo gryninta atsispiriant nuo Islandijos pavyzdžio, nedarant prielaidos, kad visuomeninio saugumo reikšmės atskirais atvejais gali skirtis (kaip, kad buvo pademonstruota ankstesnėse disertacijos dalyse).

Nepaisant to, pastogės kontekste išskiriamos dvi pakankamai plačios strateginės opcijos – vidinis buferis ir pastogė, kurios galimos siekiant užtikrinti saugumą išskiriamose srityse. Pastogė, kaip jau buvo minėta – paramos ir garantų siekimas iš išorinių veikėjų (aljansų, tarptautinių organizacijų ar kitų valstybių). Vidinis buferis, tuo tarpu, suprantamas kaip kompleksinės priemonės, atliekamos savarankiškai (gali būti administracinio aparato stiprinimas, ekspertinės atskirose srityse didinimas, resursų alokavimas ir t. t.) siekiant tų pačių saugumo tikslų²³⁴. Atsižvelgiant į aptartą itin platų visuomeninio saugumo grėsmių spektrą, formuojama prielaida, kad šiame saugumo lygmenyje, priklausomai nuo konkretaus atvejo, vienodai aktualios gali būti abi opcijos. Tokį teiginį sustiprina ir anksčiau išgrynintas argumentas, kad šiame saugumo lygmenyje materialūs resursai, kurių trukumu paprastai pasižymi mažosios valstybės, nėra lemiamas veiksnys, o

---

²³¹ Alyson J. K. Bailes, Bradley A. Thayer, Baldur Thorhallsson, “Alliance theory and alliance ‘Shelter’: the complexities of small state alliance behavior.” *Third World Thematics: A TWQ Journal*, (1)1, (2015): 9-26, 10, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/23802014.2016.1189806>, (žiūrėta 2019 02 20).

²³² Baldur Thorhallsson, Alyson Bailes „Do Small States Need ‘Alliance Shelter’? Scoland and the Nordic Nations” kn. *Security and Small Nations*, sud. Andrew W. Neal, (Open Book Publishers, 2017), 53, <https://www.jstor.org/stable/pdf/j.ctt1sq5v42.7.pdf> (žiūrėta 2021 12 21).

²³³ Thorhallsson, *Studying small States: A review*, 27.

²³⁴ Baldur Thorhallsson, „Domestic buffer versus external shelter: viability of small states in the new globalised economy”, European Political Science Symposium, (2011):1-13, 2, [https://uni.hi.is/baldurt/files/2012/10/09.Thorhallsson Domestic-Buffer-versus-External-Shelter.pdf](https://uni.hi.is/baldurt/files/2012/10/09.Thorhallsson%20Domestic-Buffer-versus-External-Shelter.pdf) (žiūrėta 2020 05 06).

didesnę įtaką įgyja „minkštieji“ elementai, pavyzdžiui, žinios ir ekspertizė. Tai sudaro palankias sąlygas platesniam vidinio buferio pritaikymui.

Šiame kontekste taip pat galima kalbėti ir apie A. Bailes formuotą mintį dėl visuomeninio saugumo praktinio pritaikymo potencialo mažosioms valstybėms. Kaip galima matyti, išryškėja aiškios prielaidos, mažosioms valstybėms savarankiškai sustiprinti vieną iš bendrojo saugumo dėmenų (ko negalima pasakyti apie, pavyzdžiui, karinį, ekonominį saugumą). Todėl visuomeninio saugumo lygmenį galima laikyti tam tikra strategine niša. Tačiau, kaip pastebi A. Bailes, siekiant ją išnaudoti praktikoje, reikia veikti labai tikslingai, atsižvelgiant į konkretų grėsmių kontekstą²³⁵. Priešingu atveju gali kilti pavojus iššvaistyti potencialą, plėtojant netikslingas prie bendrojo saugumo neprisidedančias iniciatyvas²³⁶. Šiame kontekste itin aktuali tampa visuomeninio saugumo lygmens konceptualizacija, kuri ir nagrinėjama disertacijos tiriamojoje dalyje.

Teorinės disertacijos dalies apibendrinimas

Disertacijoje atlikta nuosekli visuomeninio saugumo koncepto ištakų ir raidos analizė leidžia formuoti svarbias visai bendrai teorinei diskusijai išvadas ir pasiūlymus, kurie iki šiol nebuvo išryškėję:

- Visuomeninio saugumo apibrėžimas yra ypač probleminis. Literatūroje kaip skėtinė įsitvirtino Kopenhagos mokyklos mokslininkų išgryninta sąvoka (ang. Societal security), tačiau ji dažnai naudojama atsietai nuo originalios reikšmės. Teoriniame lauke, taip pat ir valstybių praktikose, pati sąvoka siejama su skirtingu turiniu, todėl vieningas traktavimas nėra nusistovėjęs.
- Nepaisant to, matomi du aiškūs vyraujantys turinio pjūviai / elementai – tapatybinis (kaip visuomenė identifikuoja, kas užtikrina tapatybę ir pan.) ir funkcionalistinis (kas užtikrina visuomenės funkcionavimą). Atitinkamai, galima teigti, kad visuomeninis saugumas apima visuomenės tapatybės ir funkcionalumo išsaugojimą (arba apsaugą nuo grėsmių, kylančių tapatybei ir funkcionalumui). Šiuo siūlomą visuomeninio saugumo apibrėžimu bus remiamasi disertacijos tyrime.
- Tiek vertinant bendrai visą visuomeninio saugumo akademinį diskursą, tiek atskiras aptartas kryptis, matomas sutarimo trūkumas trimis esminiais klausimais: 1. Ką (kokį objektą) visuomeninio saugumo lygmenyje reikia ginti (kokie yra gintini visuomenės bruožai ir kokia jų hierarchija bei

---

²³⁵ Bailes, *Societal Security and Small States*, 77.

²³⁶ Bailes, *Societal Security and Small States*, 74.

santykis su pačia valstybe)?; 2. Kokios grėsmės čia yra aktualios?; 3. Kaip / kokiais būdais galima užtikrinti visuomeninį saugumą. Visa tai leidžia formuoti teiginį, kad visuomeniniame saugume vyrauja ontologinis neapibrėžtumas. Jis, visų pirma, pasireiškia per dvi problemas: a) pirminio referento nustatymo (pagrindinis ginamasis objektas) ir b) grėsmių identifikavimo.

- Atsižvelgiant į tai, disertacijoje sukonstruojamas visuomeninio saugumo vertinimo modelis / logika, galintis padėti nustatyti šio saugumo lygmens reikšmę atskirų valstybių atveju. Jei ontologinis neapibrėžtumas išryškėja per šiuos atsikartojančius nežinomuosius: a) įvairias galimas pirminio referento kombinacijas (ką siekiama apsaugoti?); b) neapibrėžtą grėsmių spektrą (nuo kokių grėsmių?); c) neaiškias atsako strategijas (kaip apginti?), tai nustačius jų reikšmes turi išryškėti konkreti visuomeninio saugumo forma, būdinga tiriamajam atvejui.

- Visuomeninio saugumo reikšmės nustatymas tampa itin svarbiu mažosioms valstybėms ir jų saugumo praktikoms. Visuomeninio saugumo kontekste mažesnę įtaką daro kariniai resursai, kurių mažosioms valstybėms paprastai stinga, o didesnę vaidmenį įgyja vidinės pastangos ir kompetencijos. Taip potencialiai susiformuoja galios trūkumo kompensavimo niša: tinkamas visuomeninio saugumo parengtumas ir strategija, gali padidinti nekarinį mažųjų valstybių saugumą. Tačiau literatūroje galimos mažųjų valstybių visuomeninio saugumo užtikrinimo strategijos neišryškėja. Viena vertus, tai gali sietis su empirinių tyrimų trūkumu, tačiau taip pat tai gali būti nulemta ir jau aptarto ontologinio neapibrėžtumo, kuris aktualus ir mažosioms valstybėms.

Remiantis šiomis iš teorinės analizės išryškėjusiomis prielaidomis ir teiginiais, konstruojamas ir atliekamas empirinis disertacijos tyrimas. Visų pirma, tiriamos galimos mažųjų valstybių visuomeninio saugumo reikšmės (per pirminio referento ir priskirtinų grėsmių kombinaciją), antra – analizuojami galimi atsako veiksmai / strategijos, kurios kartu su reikšme sudaro šio saugumo lygmens formą.

Taip tyrimas padės atsakyti į pagrindinį disertacijos klausimą: kaip strateginiame lygmenyje mažosios valstybės konceptualizuoja visuomeninį saugumą?

2. TYRIMO METODOLOGIJA

1. Tyrimo strategija

Atliekant disertacijos tyrimą, pasitelkiama kokybinės **atvejų studijos strategija**. Ši tyrimo strategija yra plačiai taikoma socialinių mokslų srityje: sociologijoje, organizacinėje psichologijoje, politikos moksluose ir t. t. Saugumo studijose taip pat dažnai remiamasi atvejų studijomis, tiek tiriant atskirų regionų ar šalių saugumo charakteristiką, tiek aiškinant universalius konceptus. Kaip jau buvo pastebėta, atvejų studijų gausa pasižymi ir mažąsias valstybes nagrinėjanti literatūra.

Tačiau šios strategijos pasirinkimą disertacijos kontekste lemia keli pagrindiniai argumentai. Visų pirma, tai padiktuoja pagrindinis tyrimo klausimas – kaip strateginiame lygmenyje mažosios valstybės konceptualizuoja visuomeninį saugumą? Kaip pastebi Ribert'as Yin'as, atvejo studija yra paranki strategija, kai keliami „Kaip“, „Kodėl“ tipo klausimai ir kai tyrėjas neturi su tiriamu fenomenu susijusių įvykių kontrolės²³⁷. Dėl klausimų tipo ir darbe iškelto problemos, tiriamuoju objektu tampa visuomeninio saugumo formos, išryškėjančios valstybių saugumo strategijose ir jos sudaro atskirus atvejus.

Antrasis argumentas, lemiantis strategijos pasirinkimą – jos pritaikomumas tiriant dabartinius (tiriamuoju laikotarpiu) besireiškiančius / besiformuojančius fenomenus²³⁸. Tokiu galima laikyti ir visuomeninį saugumą. Kaip jau buvo pastebėta ankstesnėse disertacijos dalyse, visuomeninis saugumas laikomas dinamišku ir naujai aktualizuotu konceptu. Jis atskirų valstybių saugumo darbotvarkėse išryškėjo tik po 2014 metų Krymo aneksijos, kai plačiu mastu buvo taikomos nekarinio poveikio priemonės ir prasidėjus COVID-19 pandemijai, kai visuomenės gyvybiniam poreikiams iškilo tiesioginė grėsmė. Jean'as Hartley teigia, kad atvejo studijos strategija (kai atvejai yra atskiros valstybės) leidžia pakankamai detaliam iširti informaciją, susijusią su tiriamuoju fenomenu ir tuo pat metu įgalina platesnės apimties apibendrinimui, kuris yra svarbus sprendžiant konkrečios teorijos

---

²³⁷ Robert K. Yin, *Case study research, design and methods* (3rd ed., vol. 5). London: Sage Publications 2003), 6, https://iwansuharyanto.files.wordpress.com/2013/04/robert_k_yin_case_study_research_design_and_mebookfi-org.pdf (žiūrėta 2020 10 11).

²³⁸ Florian Kohlabacher, „The Use of Qualitative Content Analysis in Case Study”, *Forum Qualitative Sozialforschung (FQS)*, 7 (1), 2006, <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/75/153#g31> (žiūrėta 2019 12 01).

problemėms, ją pildant ar formuojant naują²³⁹. Tai tik dar labiau praplečia tiek tiriamąjį, tiek aiškinamąjį šios tyrimo strategijos potencialą.

Galima teigti, kad atvejo studijos strategija pasižymi vienodu dėmesiu teoriniam aspektui ir individualiems atvejams²⁴⁰. Atvejo studijas apibrėžiančioje literatūroje atkreipiamas dėmesys, kad taikant šią strategiją, dar ankstyvojoje tyrimo stadijoje, būtina priimti keletą esminių sprendimų, kurie gali lemti susijusius tyrimo dizaino elementus²⁴¹:

- Visų pirma, svarbu aiškiai įvardinti, ar studija yra tiriamojo, aiškinamoji ar apžvalginio pobūdžio;
- Svarbu identifikuoti, ar tyrimas yra vieno ar daugybinių atvejų studija.

Atsižvelgiant į disertacijos tikslą – išanalizuoti, kaip mažųjų valstybių saugumo strategijose konceptualizuojamas visuomeninis saugumas – galima teigti, kad disertacija yra tiriamojo pobūdžio. Siekiama tiriant konkretų fenomeną jį identifikuoti.

Robert'as Stake'as, svarstydamas reikalingų tiriamųjų atvejų kiekio klausimą, išskiria du atvejo studijų tipus: būdingąjį (ang. *Intrinsic*) (kai siekiama atskleisti subtilybes ir unikalius požymius bei aplinkybes) ir instrumentinį (kai tikslas yra tam tikra generalizacija)²⁴². Disertacijoje siekiama apibendrinti mažosioms NATO valstybėms būdingą visuomeninio saugumo lygmens konceptualizavimą. Tai lemia, kad tyrimas turi apimti daugiau nei vieną atvejį. Taip pat svarbu pastebėti, kad dėl konkrečios atvejų grupės išskyrimo (NATO mažosios valstybės, mažumą apibrėžiant populiacijos dydžiu), grindžiamo teoriniais argumentais, formuojant tyrimo aktualumą ir problemą galimų tiriamųjų atvejų populiacija susiaurinama iki 14 valstybių. Todėl nepretenduojama į *didelio N* skaičiaus tyrimą. Nepaisant to, kaip pastebi R. Yin'as, modeliuojant daugiau nei vieno atvejo studiją

---

²³⁹ Jean Hartley, „Case study research,” kn. *Essential guide to qualitative methods in organizational research*, sud. Catherine Cassell, Gillian Symon (London: Sage, 2004), 323-333, <https://smpncilebak2011.files.wordpress.com/2011/11/essential-guide-to-qualitative-in-organizational-research.pdf> (žiūrėta 2019 10 01).

²⁴⁰ Robert E. Stake, „Case studies” kn. *Handbook of qualitative research*, sud. Norman K. Denzin, Yvonna S. Lincoln, (Thousand Oaks: Sage, 2000), 435-453, 435, <http://www.daneshnamehicsa.ir/userfiles/files/1/9-%20The%20SAGE%20Handbook%20of%20Qualitative%20Research.pdf>, (žiūrėta 2019 12 10).

²⁴¹ Robert K. Yin, *Case study research*, 19-23.

²⁴² Robert E. Stake, *Case studies*, 435.

visuomet kyla klausimas, dėl kurio akademikai nesutaria – kiek atvejų yra pakankamai²⁴³?

Vykdamas tyrimų atranką svarbu nuspręsti ar siekiama ištirti visą populiaciją, ar fokusuojamasi į būdingiausias atvejų skirtumas, ar kombinuojami abu elementai²⁴⁴. Atkreipiamas dėmesys, kad tiriant didelį atvejų skaičių, gali iškilti duomenų kokybės problema: atvejo studijos pasižymi savybe, kad atliekamas pakankamai gilus tyrimas, įtraukiantis įvairių tipų medžiagą tiek susijusią su tiriamuoju objektu, tiek su jo kontekstu. Įtraukiant daugiau nei du atvejus gali tapti sudėtinga suvaldyti duomenų kiekį²⁴⁵. Tačiau taip pat pastebima, kad didesnis atvejų kiekis lemia didesnę išvadų patikimumą²⁴⁶. Atsižvelgiant į šiuos argumentus, disertacijoje plėtojamame tyrime pasirenkama kombinuoti visos populiacijos ir būdingiausių atvejų tyrimą, kuris suskirstomas į du etapus.

Pirmame tyrimo etape buvo atliekama pirminė analizė, kurios metu įvertinti 14-os mažųjų NATO valstybių atvejai. Pirminė analizė siekiama išgryninti bendras tendencijas ir ryškiausias skirtumas, išryškėjančius tiriamųjų atvejų visumoje. Koncentruojantis į pagrindinį tiriamąjį objektą – visuomeninio saugumo formą – identifikuoti šio fenomeno elementai pagrindiniuose strateginiuose šalių dokumentuose.

Remiantis pirminės analizės rezultatais, antrame tyrimo etape detaliam analizuoti išskirtiniausi atvejai²⁴⁷. Aptariami atvejai (Islandija, Estija ir Danija), kaip bus aptarta toliau, reprezentuoja skirtingus visuomeninio saugumo formų tipus. Siekiant atskleisti kiekvieno iš tipų charakteristiką ir sąsajas tarp analizuotų kategorijų, pasitelkiama papildoma kontekstinė informacija.

Toks atvejų pasirinkimas ir tyrimo atlikimas etapais, viena vertus, padeda atskleisti teoriniame modelyje užfiksuotų kategorijų charakteristiką, kita vertus – leidžia pagrįstai daryti apibendrinimus apie NATO mažosioms valstybėms būdingas visuomenės vaidmens konceptualizacijas.

---

²⁴³ Robert K. Yin, „A (Very) Brief Refresher on the Case Study Method”, *Case study research, sud.* Robert K. Yin, (2003), https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/41407_1.pdf, (žiūrėta 2019 10 29).

²⁴⁴ Jean Hartley, *Case study research*, 326.

²⁴⁵ Ibid.

²⁴⁶ Robert K. Yin, *A (Very) Brief Refresher on the Case Study*, 9.

²⁴⁷ Ibid, 8.

2. Tyrimo eiga

Tyrimas atliekamas atsižvelgiant į R. Yin'o siūlomus atvejų analizės žingsnius:

a) Duomenų / įrodymų rinkimas

Pagal R. Yin'ą, atvejo studijos strategija yra unikali tuo, kad savyje gali talpinti daug įvairių duomenų tipų. Išskiriamos 6 pagrindinė jų rūšys: dokumentai, archyviniai duomenys, interviu, tiesioginė stebėseną, stebėseną dalyvaujant ir fiziniai artefaktai. Siekiant išvadų patikimumo yra skatinamas skirtingų duomenų tipų įtraukimas ir derinimas²⁴⁸.

Atsižvelgiant į disertacijos tyrimo objektą – visuomeninį saugumą nacionalinio saugumo strategijose – ir pasirinktų atvejų kiekį į tyrimo apimtį įtraukiami iš strateginių dokumentų ir papildomų šaltinių, tokių kaip sociologinių apklausų rezultatai bei nuomonės tyrimai, surinkti duomenys. Detalus šių duomenų aprašymas ir operacionalizavimo tyrime aptarimas yra pateikiami tyrimo metodus nagrinėjančiuose poskyriuose.

Atvejo studijose ypač svarbia dalimi tampa teorinio modelio įvardinimas, ar suformavimas. Tai rekomenduojama atlikti dar prieš pradedant duomenų rinkimo etapą. Taip užtikrinama, kad tyrime ne tik analizuojami empiriniai duomenys, bet ir testuojama arba plėtojamas konkretus teorinis konstruktas²⁴⁹. Tokia logika buvo vadovaujama atliekant disertacijos tyrimą.

Visų pirma, remiantis teorinės analizės rezultatais buvo suformuluotas teorinis visuomeninio saugumo formos vertinimo modelis. Minimas teorinis modelis ir į tyrimą įtraukiamų duomenų rūšys buvo patikslinti atlikus pilotinį tyrimą. Pilotinio tyrimo svarbą, prieš užbaigiant duomenų rinkimo etapą, pabrėžia ir R. Yin'as²⁵⁰. Disertacijos rengimo kontekste, pilotinis tyrimas atliktas 2020 m. pavasarį. Pasitelkiant išskirtas visuomeninio saugumo vertinimo modelio kategorijas, buvo analizuoti Baltijos valstybių, Islandijos ir Slovėnijos atvejai. Pilotinis tyrimas išryškino galimo modelio trūkumus ir tam tikras pirmines tendencijas. Atsižvelgiant į tai, buvo praplėstas tiriamųjų atvejų skaičius ir patikslintas teorinis vertinimo modelis.

b) Atvejų duomenų analizė

Atvejų studijos strategijos kontekste, duomenų analizė suprantama kaip tam tikrų modelių ar / ir tendencijų (ang. Patterns) išgryninimas atrinktų

---

²⁴⁸ Robert K. Yin., *Case study research, design and methods*, 83, 97,105.

²⁴⁹ Ibid.

²⁵⁰ Robert K. Yin, *Case study research, design and methods* ,78.

duomenų visumoje²⁵¹. Ši tyrimo strategija numato, kad analizei gali būti taikomi tiek kokybiniai, tiek kiekybiniai metodai ar jų kombinacija. Disertacijos tyrimo atveju, atsižvelgiant į tyrimo objektą ir keliamų klausimų tipą, taikoma kokybinė turinio analizė.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad atliekant disertacijos tyrimą duomenų rinkimo ir analizės veiksmai atskirose tyrimo stadijose persipynė ir buvo vykdomi paraleliai. Apie tokį etapų sugretinimą užsimena ir Iven'as B. Neuman'as²⁵², atkreipdamas dėmesį, kad atliekant kokybines atvejo studijas, tai gali būti netgi skatinama ir vertinama kaip tam tikras privalumas, kuris padeda išlaikyti holistinį požiūrį viso tyrimo vykdymo laikotarpiu.

Pagal pasirinktus metodus analizuojant informaciją, atsižvelgiama į R. Yin'o išskiriamus strateginio lygmens analizės žingsnius. Pagal juos: 1. Duomenys vertinami remiantis iš anksto išgrynintomis teorinėmis prielaidomis / modeliais; 2. Duomenys tikslinami, jei reikia gretinami su prieštaraujančiais aiškinimais; 3. Formuojamas atvejo aprašymas / apibūdinimas²⁵³.

c) Atvejų ataskaita / apibendrinimas

Tai baigiamasis tyrimo etapas, kuriame suformuluojant tarpines išvadas, arba vadinamąsias atvejo ataskaitas, apibendrinama informacija iš pirmojo ir antrojo etapų²⁵⁴. Atliekant šį tyrimą taip pat formuojamos analizuojamų atvejų ataskaitos. Jose pagal vienodą formą, kurioje atsispindi tiriamosios kategorijos, pateikiama būdingiausia informacija, susijusi su kiekvienu analizuojamu atveju. Remiantis jose išryškėjusiomis tendencijomis, formuojami apibendrinimai ir išvados. Apibendrintos disertacijoje analizuotų atvejų (išskyrus Islandijos, Estijos ir Danijos, kurie detalai nagrinėjami tiriamojoje darbo dalyje) ataskaitos pateikiamos priede nr. 2.

3. Metodologiniai įrankiai

a) Kokybinė turinio analizė

Pagrindinis disertacijos tyrimo metodas – kokybinė turinio analizė. Ji vykdoma remiantis P. Mayring'o suformuota analizės struktūra ir gairėmis²⁵⁵.

---

²⁵¹ Lawrence Neuman, *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*, 1997), 426, <http://letrunghieutvu.yolasite.com/resources/w-lawrence-neuman-social-research-methods-qualitative-and-quantitative-approaches-pearson-education-limited-2013.pdf> (žiūrėta 2020 02 20).

²⁵² Ibid.

²⁵³ Robert K. Yin. *Case study research, design and methods*, 28-29.

²⁵⁴ Florian Kohlabacher, *The Use of Qualitative Content Analysis in Case Study*.

²⁵⁵ Florian Kohlabacher, *The Use of Qualitative Content Analysis in Case Study*, 4.2.2.

P. Mayring'o priegios pagrindinis bruožas – kategorizavimas. Sekant analizės žingsnius, pasirinktų šaltinių turinys ir jo elementai pagal pobūdį iškristalizuojami į kategorijas. Kategorijos tiesiogiai siejamos su pasirinkta teorine prieiga. Atsižvelgiant į tai, kad pagrindinis tyrimo tikslas – nustatyti visuomeninio saugumo formas, turinio operacionalizavimas pagal kategorijas tampa parankia taktika. Svarbu ir tai, kad aptariamasis modelis įtraukia ir kontekstinę informaciją, kuri, atsižvelgiant į tyrimo klausimus, tampa svarbia dalimi. Pats P. Mayring'as savo siūlomą priegią apibrėžia kaip metodišką empirinės medžiagos analizę pasirinktų šaltinių kontekste, sekant ir laikantis nuoseklių taisyklių ir žingsnių, be siekio sukiekybinti naudojamus duomenis²⁵⁶.

Atkreiptinas dėmesys, kad P. Mayring'as kokybinės turinio analizės šaltinius supranta ypač plačiai – šaltiniais gali būti beveik bet kokios formos oficialiuose dokumentuose ar protokoluose, žiniasklaidos pranešimuose, vaizdo / garso įrašuose, interviu medžiagoje užfiksuota komunikacija²⁵⁷.

Atsižvelgiant į tiriamąjį objektą – visuomeninio saugumo formą – ir keliamus klausimus, į disertacijoje plėtojamą tyrimą, įtraukiama ši empirinė medžiaga:

Dokumentai. Disertacijoje siekiama nustatyti, kaip visuomeninis saugumas konceptualizuojamas konkrečių valstybių atveju. Nacionalinio saugumo prioritetai, aktualūs konceptai, kryptys ir esminės problemos dažniausiai fiksuojami strateginiuose saugumo dokumentuose, todėl jie tampa pagrindiniu tyrimo šaltiniu. Tačiau svarbu pastebėti, kad strateginiai saugumo dokumentai, priklausomai nuo šalies, gali skirtis savo forma ir apimtimi. Jie gali būti sujungti į bendrą nacionalinę saugumo strategiją arba išskaidyti į kelis dokumentus, tokius kaip: „baltąsias knygas“ (ang. White papers), valdančiųjų partijų susitarimus dėl saugumo politikos, metinius saugumo vertinimus, ir pan. Nepaisant to, šie šaltiniai gali padėti gerai identifikuoti visas pagrindines analizuojamas visuomeninio saugumo kategorijas. Dažnai atskiriems saugumo sektoriams formuojamos tikslinės strategijos, pavyzdžiui, kibernetinio, energetinio saugumo, ar kitos. Tokie tiksliniai dokumentai disertacijos tyrimo kontekste yra aktualūs siekiant identifikuoti atsako veiksmus ar kryptis, sietinas su visuomeniniu saugumu. Tyrimą, ypač nustatant visuomeninio saugumo grėsmes, reikšmingai papildo ir žvalgybos tarnybų viešai skelbiami dokumentai. Jų forma taip pat skiriasi priklausimai nuo šalies: dalyje valstybių skelbiamos metinės ataskaitos, grėsmių ar rizikų vertinimai. Atsižvelgiant į minimus dokumentų skirtumus ir galimas

---

²⁵⁶ Ibid.

²⁵⁷ Ibid.

variacijas, į disertacijos tyrimą įtraukiami dokumentai (strateginiai, tiksliniai ir skelbiami žvalgybos), atitinkantys šiuos kriterijus:

a) *dokumentas paskelbtas oficialios valstybinės reikšmės institucijos (vyriausybės, parlamento, prezidentūros, žvalgybos institucijų ir t. t.);*

b) *dokumentas prieinamas viešai;*

c) *turinyje užfiksuojami valstybės saugumo ir / ar užsienio politikos tikslai, įvardinamos pagrindinės grėsmės nacionaliniam saugumui ir išskiriami pagrindiniai gynybos tikslai bei kryptys;*

d) *dokumentas yra šiuo metu galiojantis. Išskyrus tuos atvejus, kai dokumentas buvo atnaujintas tyrimo vykdymo laikotarpiu (2019-2021). Tokiu atveju, įtraukiama naujausia ir prieš tai buvusi dokumento versija.*

Išvardinti pagrindiniai šaltiniai padeda identifikuoti analizuojamų kategorijų (pirminio referento grėsmių, sietinų su juo, ir atsako strategijų) elementus ir yra pasitelkiami tiek pirmame, tiek antrame tyrimo etape.

Visų dokumentų, naudotų tyrimui sąrašas pagal šalis, pateikiamas priede nr.1.

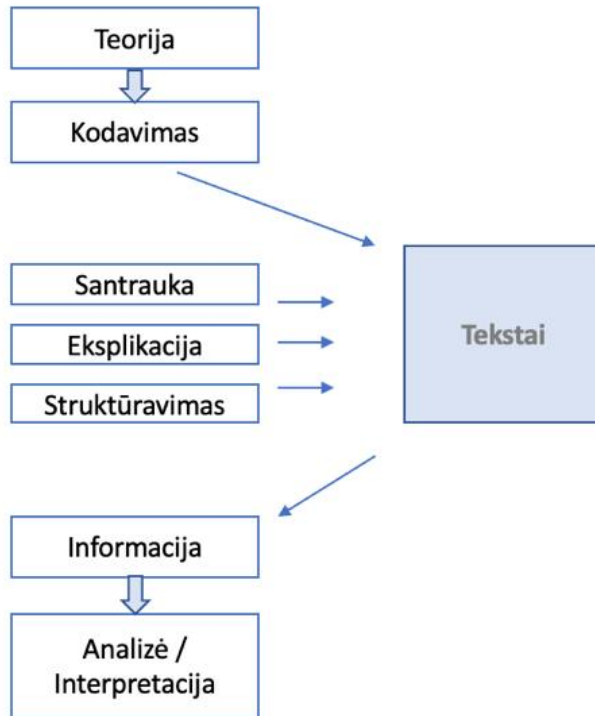
Kontekstinė informacija. Siekiant papildyti dokumentų analizės rezultatus, antrame tyrimo etape detaliai analizuojant tris tiriamuosius atvejus pasitelkiama kontekstinė informacija. Aptariant su visuomene sietinas grėsmes įtraukiami atliktų ir viešai skelbiamų sociologinių apklausų ar nuomonės tyrimų rezultatai. Taip pat atskleidžiant konkrečios šalies visuomenės charakteristiką naudojami ir susiję statistiniai duomenys. Epizodiškai (daugiausiai kalbant apie visuomeninio saugumo atsako veiksmus) naudojama ir informacija iš žiniasklaidos, įvairių institucijų oficialių internetinių svetainių ir t. t. Kaip jau buvo minėta teorinėje disertacijos dalyje, visuomeninis saugumas yra pakankamai abstraktus ir sudėtingai identifikuojamas fenomenas. Atsižvelgiant į tai, tiriamojoje dalyje taip pat remiamasi kitų mokslininkų atliktai susijusiais tyrimais. Tai padeda papildyti ir atskirais atvejais patikrinti iš analizuotų šaltinių išryškėjusias tendencijas.

b) Būtiniosios analizės procedūros (pagal P. Mayring modelį)

Disertacijos empirinis tyrimas vykdomas sekant P. Mayring'o turinio analizės procedūras²⁵⁸:

---

²⁵⁸ Florian Kohlabacher, *The Use of Qualitative Content Analysis in Case Study*, 4.2.2.3

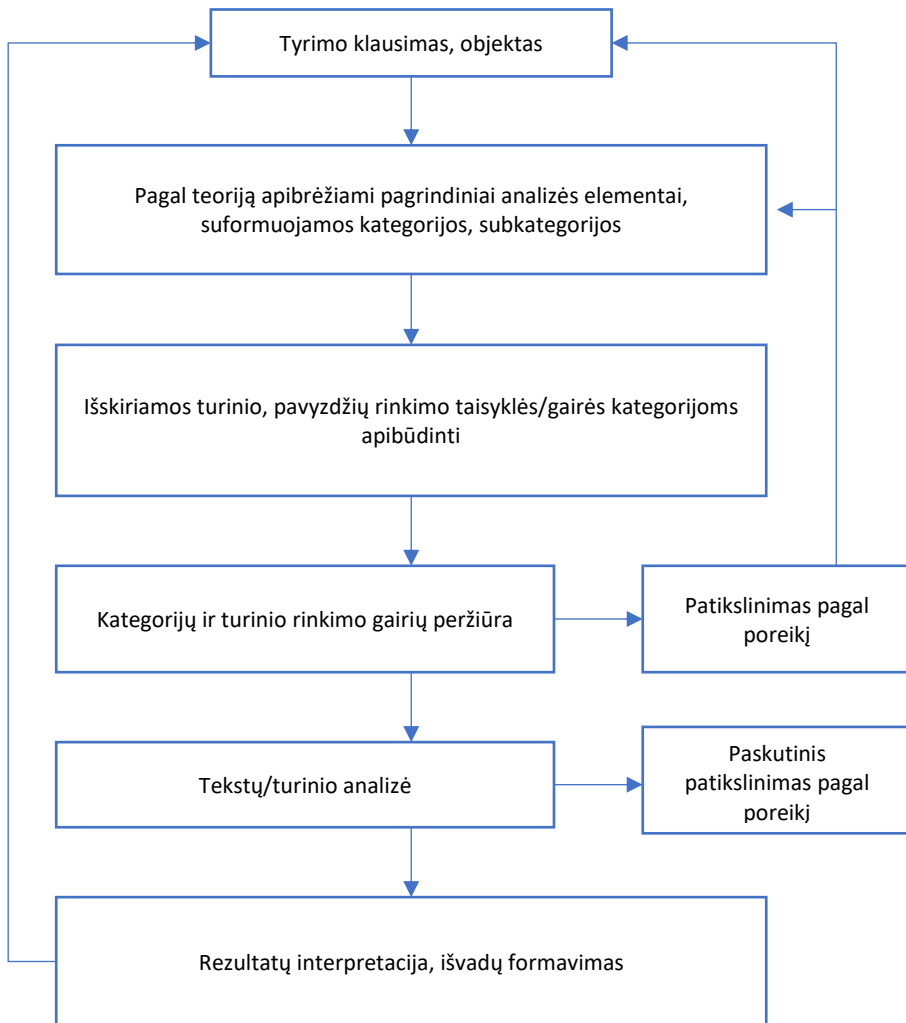

2 paveikslas. Kokybinės turinio analizės procedūros pagal P. Mayring²⁵⁹

Dėl jau minėto didelio dėmesio taikomai teorinei prieigai, viena svarbiausių ir pirmąja tyrimo procedūra tampa **kategorijų sistemos gryninimas**. Priklausomai nuo teorijos taikymo darbe formos, galimi du kategorijų sudarymo būdai: indukcinis ir dedukcinis²⁶⁰. Atsižvelgiant į tai, kad disertacijos tyrime taikomas iš anksto išgrynintas modelis, turinio kategorijos sudaromos dedukciniu būdu.

²⁵⁹ Florian Kohlabacher, *The Use of Qualitative Content Analysis in Case Study*, 4.2.2.3

²⁶⁰ Ibid.

3 paveikslas. Dedukcinio kategorijų formavimo žingsniai pagal P. Mayring‘ą²⁶¹

Sekant P. Mayring‘o procedūromis, išskirtos kategorijos turi būti apibūdinamos, jei reikia suformuojant konkrečias subkategorijas, pateikiant pavyzdžius ir aprašant atskirų kategorijų kodavimo taisykles²⁶². Disertacijos tyrime pagal iš teorinės analizės išryškėjusius teiginius, analizuojamos trys kategorijos: referencinis objektas, grėsmės ir atsako strategijos. Turinio kodavimo lentelė taikoma disertacijos tyrime (sudaryta remiantis disertacijose siūlomu analizės modeliu) pateikiama žemiau.

²⁶¹ Florian Kohlabacher, *The Use of Qualitative Content Analysis in Case Study*, 4.2.2.3

²⁶² Ibid.

1 lentelė. Turinio kodavimo taisyklės (Sudaryta autorės)

Analizės kategorija	Analizę struktūruojantys klausimai	Šaltiniai	Apibūdinimas (Galimos formos)	Kodavimo taisyklės
Referencinio objekto pozicija	<ul style="list-style-type: none"> - Kas apibūdinamas kaip pagrindinis gintinas objektas? - Kokiais prioritetais dėliojami saugumo politikos tikslai? Kas yra apibūdinamas kaip pagrindinis prioritetas? - Ar tarp prioritetų minima visuomenė ar jos saugumo poreikiai? 	<ul style="list-style-type: none"> - Pagrindiniai saugumo politiką ir kryptis apibrėžiantys dokumentai (Nacionalinės strategijos, konceptai ir t. t.). 	<ul style="list-style-type: none"> -Visuomenė yra atskiras referencinis objektas -Valstybė yra dominuojantis referencinis objektas -Visuomenės ir valstybės referencinis objektyviškumas yra tapatūs ir tolygūs -Kita 	<p>Pastebimos aiškios tiesioginės indikacijos apie vieną iš apibūdinime pateiktų variacijų.</p>
Su visuomene siejamos grėsmės	<ul style="list-style-type: none"> - Kokios grėsmės siejamos tiesiogiai su visuomene? - Kokių bendrinių grėsmių pasireiškimo poveikis akcentuojamas kaip svarbus visuomenei ar tam tikriems jos bruožams? 	<ul style="list-style-type: none"> - Nacionalinių grėsmių vertinimai - Žvalgybos tarnybų ataskaitos - Pagrindiniai saugumo politikos dokumentai - Analizuojant 3 tipus reprezentuojančius atvejus pasitelkiami antriniai / papildomi šaltiniai: visuomenės apklausos, statistinė informacija, kitų tyrėjų tyrimų rezultatai 	<ul style="list-style-type: none"> -Sanglaudos problemika -Funkcionalumo pajėgumai -Grėsmės tapatybei -Kita 	<p>Indikacijos gali būti tiesioginės ir netiesioginės, paremtos kontekstinės informacijos turiniu.</p>

<p>Su visuomene susijusioms grėsmėms užkardyti taikomos strategijos</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kokios veikimo / apsaugos kryptys išskiriamos kaip taikytinos apsaugant išskirtą referentą nuo būdingų grėsmių? - Kokiais ramsčiais – išorine apsauga ar vidinėmis pastangomis – remiasi minimos kryptys? - Koks pačios visuomenės vaidmuo? 	<ul style="list-style-type: none"> - Pagrindiniai saugumo politikos dokumentai - Tikslinių saugumo sričių strategijos - Analizuojant 3 tipus reprezentuojančius atvejus, pasitelkiami antriniai / papildomi šaltiniai: tikslinamieji dokumentai, kitų tyrėjų tyrimų rezultatai 	<ul style="list-style-type: none"> - Vidinis buferis - Išorinis prieglobstis (Shelter) - Taikoma kombinuota taktika - Kita 	<p>Turi būti tiesioginės ir netiesioginės indikacijos: pavyzdžiai iš dokumentų ir kontekstinės informacijos turinio, pagrindžiantys vienos iš apibūdinimo variacijų dominavimą</p>
---	---	---	--	--

Dar viena P. Mayring'o modelio procedūra – pasirinkto turinio analizė, kuri susideda iš trijų nuosekliai arba nenuosekliai taikomų žingsnių²⁶³:

Santrauka: siekiant analizuojamą medžiagą sutrumpinti iki valdomo sąvado, išlaikant originalią reikšmę naudojamas turinys generalizuojamas, trumpinamas ar perfrazuojamas.

Eksplikacija: tai etapas, skirtas analizuojamos medžiagos tikslinimui. Tikslinimas gali būti atliekamas įtraukiant reikalingą kontekstinę informaciją, pateikiant papildomus apibūdinimus ir detales. Atliekant šį tyrimą eksplikacija taikoma tada, kai informacijai iš analizuojamų dokumentų patikslinti naudojama informacija iš pagalbinių šaltinių.

Struktūravimas: šios procedūros tikslas yra turinio, susijusio su tiriamuoju objektu, išgryninimas iš visos analizuojamos medžiagos. P. Mayring'as šiame etape taip pat numato kategorijų struktūros ir kodavimo tikslinimą.

Disertacijos tyrime, atsižvelgiant į analizuojamų atvejų kiekį ir pasirinktą strategiją, žingsniai išdėlioti ir atlikti šia tvarka: a) santrauka (pirmame tyrimo etape); b) struktūravimas (pirmame tyrimo etape); c) eksplikacija (antrame tyrimo etape).

---

²⁶³ Florian Kohlabacher, *The Use of Qualitative Content Analysis in Case Study*, 4.2.2.3

3. MAŽŪJŲ VALSTYBIŲ VISUOMENINIO SAUGUMO FORMOS RAIŠKA IR TIPAI

Trečiojoje – tiriamojoje – darbo dalyje, pasitelkiant disertacijoje suformuotą analizės modelį (aprašyta teorinėje dalyje), atskleidžiama, kaip mažosios valstybės konceptualizuoja ir pozicionuoja visuomeninį saugumą savo nacionalinio saugumo kontekste. Tiriamoji dalis suskirstyta į du pagrindinius skyrius, kuriuose pristatomi skirtingų tyrimo etapų rezultatai. Pirmame skyriuje apžvelgiamos tendencijos ir išskirtiniai bruožai, išryškėję atliekant pirmąjį tyrimo etapą, kai buvo analizuojami visi keturiolika tiriamųjų atvejų. Antrame skyriuje detaliai aptariami trys atvejai (Islandijos, Estijos ir Danijos), kurie reprezentuoja skirtingus visuomeninio saugumo formos tipus, išryškėjusius pirmajame tyrimo etape. Galiausiai, pateikiamas visos tiriamosios darbo dalies apibendrinimas, kuriame aptariamos bendrosios tendencijos, analizės modelio pritaikomumas.

3.1. Visuomeninio saugumo elementų reikšmės

Skyriaus tikslas – pademonstruoti, kokios analizuojamų kategorijų reikšmės išryškėja iš keturiolikos nagrinėtų valstybių dokumentų. Aptariant vyraujančias kategorijų reikšmes, bendras tendencijas ir išskirtinumus visas turinys apibendrinamas ir galiausiai išskiriami tipai. Skyriuje pateikiamai informacijai surikti ir apdoroti buvo taikomi minėti P. Mayring'o turinio analizės žingsniai (du iš trijų išskiriamų: santrauka ir struktūravimas). Visų pirma, buvo formuojamos santraukos, kuriuose medžiaga iš visų nagrinėtų dokumentų sutrumpinama iki valdomo sąvado ir fiksuojamos atvejų ataskaitos. Jose išskirti turinio pavyzdžiai, sietini su kiekviena iš išskirtų kategorijų. Disertacijos tyrime nagrinėtų atvejų ataskaitos / santraukos pateikiamos priede nr. 2. Vėliau, operuojant informacija iš ataskaitų, medžiaga buvo struktūruojama pagal kategorijų reikšmes, kol, galiausiai, pateikiamas apibendrinimas, išskiriantis dominuojančias kategorijų variacijas.

3.1.1. Referento pozicijos kategorija

Kaip jau buvo aptarta pirmojoje disertacijos dalyje, referencinio objekto pozicija yra viena iš pagrindinių visuomeninio saugumo ontologinio neapibrėžtumo ašių. Taip pat darbe suformuota prielaida, kad šio (kaip ir likusių dviejų) elemento nustatymas gali padėti identifikuoti visuomeninio saugumo formą konkrečiu atveju. Teoriniame lygmenyje, skirtingų prieigų tyrėjai dažniausiai išskiria kelias galimas referento pozicijas. Nagrinėjant strateginius dokumentus (santraukos žingsnyje pagal P. Mayring'o siūlomą

eigą) ši kategorija identifikuojama pakankamai lengvai: pagrindiniai gintini objektai aiškiai įvardijami ar išdėliojami prioriteto tvarka (dažniausiai saugumo politikos principus ar tikslus apibrėžiančiuose poskyriuose). Išanalizavus keturiolikos NATO mažųjų valstybių dokumentus, išryškėjo trys referento pozicijos variantai.

a) Valstybė kaip dominuojantis referentas

Iš analizuotų dokumentų visumos galima pastebėti, kad pakankamai aiškiai išsiskiria atvejai, kai valstybei priskiriamas pirminio referento vaidmuo. Deklaruojant saugumo politikos tikslus ir kryptis, pabrėžtinai akcentuojami pagrindiniai valstybės atributai. Suvereniteto, teritorinio integralumo ar nepriklausomybės apsaugos elementai išskiriami kaip pagrindiniai saugotini objektai, arba įvardijami, kaip saugumo politikos prioritetai:

„Pagrindinis Slovakijos Respublikos gynybos politikos tikslas yra išsaugoti jos suverenitetą, teritorinį vientisumą ir sienų neliečiamumą – visa tai būtina jos saugumo sąlyga“²⁶⁴;

„Pagrindiniai [Šiaurės Makedonijos – N. B.] gynybos interesai, apibrėžiantys gynybos misiją ir uždavinius, yra šie: nepriklausomybės, teritorinio vientisumo ir tarptautiniu mastu pripažintų valstybės sienų neliečiamumo apsauga [...]“²⁶⁵;

„Nuolatiniai ir gyvybiškai svarbūs Slovėnijos Respublikos interesai yra išlaikyti valstybės nepriklausomybę, suverenitetą ir teritorinį vientisumą [...]“²⁶⁶;

„Mūsų nacionalinis suverenitetas yra neabejotina pamatinė vertybė, kuri yra natūralus tiek Vengrijos užsienio, tiek vidaus politikos bruožas. Mūsų pagrindinis saugumo politikos interesas yra ginti, išsaugoti ir stiprinti

---

²⁶⁴ Ministry of Defence of the Slovak Republic, „*Defence Strategy of the Slovak Republic*”, 2021, 12, https://www.mosr.sk/data/files/4291_defence-strategy-of-the-slovak-republic-2021.pdf, (žiūrėta 2021 05 05).

²⁶⁵ Ministry of Defence of The Republic of North Macedonia, „*Defence Strategy of the Republic of North Macedonia*”, Skopje, 2020, 10, <https://www.mod.gov.mk/storage/2021/06/Defence-Strategy-of-the-Republic-of-North-Macedonia.pdf>, (žiūrėta 2022 05 06).

²⁶⁶ Ministry of Defence of the Republic of Slovenia, *Resolution on the National Security Strategy of the Republic of Slovenia (ReSNV-2)*, 2020, 4, <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MO/Dokumenti/ReSNV2.pdf>, (žiūrėta 2021 05 20).

Vengrijos valstybės apsisprendimą ir veiksmų laisvę net ir nuolat besikeičiančioje aplinkoje²⁶⁷.

Toks valstybės saugumo interesų akcentavimas ir pirminio referento vaidmens priskyrimas dominuoja tarp disertacijoje analizuotų atvejų (žiūrėti lentelę poskyrio pabaigoje). Tačiau svarbu pastebėti, kad net jei valstybei yra priskiriamas pirminio referento vaidmuo, visuomenė tokiais atvejais išryškėja kaip antrinis ar atraminis referentas, saugotinais tampa atskiri jos bruožai / elementai, kurie yra reikalingi pirminio referento apsaugai / išlikimui.

Vienas tokių elementų – tapatybė ir / ar skirtingi jos atributai. Tapatybė dažnai vertinama kaip būtina valstybės egzistavimo sąlyga:

„Kroatijos tautinė ir kultūrinė tapatybė yra Kroatijos valstybės ir visuomenės pamatas“²⁶⁸;

„Vengrija, turinti tvirtus, nacionalinius pagrindus, garantuoja vengrų tautos išlikimą ir yra mūsų nacionalinės egzistencijos pagrindas. Mūsų tūkstantmetis valstybingumas, mūsų kalba ir kultūra, mūsų istorija ir tradicijos bei vertybių sistema, pagrįsta mūsų krikščionišku paveldu, yra vertingas indėlis į Europos įvairovę. Mes gerbiame skirtingas kultūras, bet visada akcentuojame savo vengrišką tapatybę“²⁶⁹.

Taip pat pastebima ir jau pademonstruota tapatybės svarba valstybės išlikimui. Pavyzdžiui, Lietuvos, kuri turi valstybingumo praradimo istorinę patirtį, atveju pabrėžiama: „Lietuvos Respublika brangina ir saugo [...] per daugelį amžių susikūrusią valstybingumo tradiciją, kuri buvo išlaikyta Europą vienijančios krikščioniškosios kultūros pagrindu, nepriklausomos Lietuvos valstybės istorinę atmintį, lietuvių tautos kultūrinę tapatybę ir kalbą [...]“²⁷⁰. Tvirta tapatybė vertinama ir kaip vienas iš valstybės ateities garantų. Albanijos Nacionalinio saugumo strategijoje teigiama, kad:

---

²⁶⁷ The Government of Hungary, „Hungary’s National Security strategy”, *Government resolution 1163/2020*, 2020, past. 8, <https://honvedelem.hu/hirek/government-resolution-1163-2020-21st-april.html>, (žiūrėta 2021 10 25).

²⁶⁸ „National Security Strategy of the Republic of Croatia”, 2017, 22, <https://www.soa.hr/files/file/National-Security-Strategy-2017.pdf>, (žiūrėta 2021 05 14).

²⁶⁹ *Hungary’s National Security strategy*, 2020, past. 7.

²⁷⁰ Lietuvos Respublikos Seimas, *Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo, „Nacionalinio saugumo strategija“*, Nutarimas Nr. XIV-795 redakcija, gruodžio 16

„[i]dealų ir nacionalinės tapatybės apsauga bei ugdymas yra būtini Albanijos ateičiai“²⁷¹.

Svarbu pastebėti, kad dalyje atvejų, kuriuose valstybė pozicionuojama kaip pirminis referentas, akcentuojama visuomenės sanglaudos svarba. Ji, panašiai kaip tapatybė, yra suprantama kaip valstybingumą sustiprinantis veiksnys: „Estijos saugumas yra sustiprinamas sanglaudoje gyvenančios visuomenės, kurios piliečių sąmoningumas yra svarbus veiksnys užtikrinant apsaugą ir bendrąjį saugumą“²⁷².

Sanglaudos aspektas išryškėja ir vertinant praktines valstybės apginamumo galimybes. Darni, patriotiška visuomenė matoma kaip tam tikras įrankis, kuris gali būti pajungiamas esant poreikiui.

„Pilietiška ir patriotiška visuomenė, pasižyminti valia ginti savo šalį, turinti reikalingus įgūdžius ir žinių, yra vienas tvirčiausių [*Lietuvos – N. B.*] valstybės nepriklausomybės garantų“²⁷³.

„[*Šiaurės Makedonijos – N. B.*] [g]ynybos interesai bus realizuojami įgyvendinant šiuos uždavinius [...] skatinant ir užtikrinant tautinę ir socialinę sanglaudą“²⁷⁴.

Visuomenės sanglaudos puoselėjimas taip pat traktuojamas ir kaip tam tikras stabilizuojantis veiksnys, kuris gali būti tiesiogiai siejamas su tapatybe. Tai ypatingai aiškiai atsispindi Latvijos atveju. Latvijos Nacionalinio saugumo koncepte pabrėžiama, kad:

„[v]ienas pagrindinių vidaus saugumo elementų – darni ir stipri pilietinė visuomenė, bendrai suvokianti pamatines vertybes ir geopolitinę

---

d., 2021, Vilnius, skr. 2, 9. 2, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/GqUlwRVDtj>, (žiūrėta 2022 01 14).

²⁷¹ „*The National Security Strategy of The Republic of Albania*“, 2004, 3, https://www.files.ethz.ch/isn/155586/albania_english-2004.pdf, (žiūrėta 2021 02 19).

²⁷² „*Estonian National Security Concept*“, 2017, 3, https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/national_security_concept_2017_0.pdf, (žiūrėta 2019 12 29).

²⁷³ Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministerija, „*Baltoji Lietuvos gynybos politikos knyga*“, 2017, 13, <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/Baltoji-knyga-2017.pdf>, (žiūrėta 2020 09 13).

²⁷⁴ *Defence Strategy of the Republic of North Macedonia*, 2020, 11.

valstybės orientaciją. Latvijos visuomenė yra etniškai įvairi, jos sanglaudai įtaką daro skirtinga gyventojų istorinė patirtis ir vertybinės orientacijos²⁷⁵;

„Kultūrinė erdvė, visuomenės socialinė ir istorinė atmintis vaidina svarbų vaidmenį formuojant darnią visuomenę [...]“²⁷⁶.

Galima teigti, kad net ir tais atvejais, kai kaip pirminis referentas dominuoja pati valstybė, visuomeninio saugumo dėmuo išryškėja, tačiau tampa subordinuotu valstybės saugumo poreikiams. Kaip svarbūs / gintini akcentuojami tie visuomenės elementai, kurie yra svarbūs pirminiam referentui. Tokia hierarchinė referentų struktūra aptariama klasikinėje visuomeninio saugumo plėtotėje. B. Buzan'as, kaip pagrindinį visuomeninio saugumo objektą, įvardija tapatybę ir ji traktuojama kaip tam tikras antrinis referentas²⁷⁷. Tačiau iš analizuotų atvejų galima matyti, kad antrinio referento poziciją gali užimti ir I. Chifu į visuomeninio saugumo diskusiją įvesta sanglaudos koncepcija²⁷⁸.

---

²⁷⁵ Saeima of the Republic of Latvia, „National security Concept of Latvia”, Report of Saeima, Riga, 2019, poskyr. 7, <https://likumi.lv/ta/en/en/id/309647-on-approval-of-the-national-security-concept> (žiūrėta 2020 09 25).

²⁷⁶ Ibid.

²⁷⁷ Buzan, *Žmonės, valstybės ir baimė*, 109.

²⁷⁸ Chifu, *Societal Security: Ana genda for the Eastern Europe*, 4.

2 lentelė. Atvejai ir turinio pavyzdžiai, kai pirminio referento poziciją užima valstybė

Šalis	Pirminis referentas	Turinio pavyzdžiai	Referentas visuomeninio saugumo lygmenyje	Turinio pavyzdžiai
Albanija	Valstybė	„Valstybės interesai reikalauja saugoti konstituciją, šalies suverenitetą ir teritorinį vientisumą, tobulinti demokratiją ir stiprinti teisinę valstybę, ginti piliečių gyvybę ir privačią nuosavybę bei plėtoti laisvos rinkos ekonomiką, užtikrinti gerovę tautai“ ²⁷⁹ .	Tapatybė	„Idealų ir nacionalinės tapatybės apsauga bei ugdymas yra itin svarbūs Albanijos ateičiai. Visuomenės švietimas, istorinių, kultūrinių, dorovinių ir dvasinių vertybių sklaida ugdo tautos orumą“ ²⁸⁰ .
Bulgarija	Valstybė	„Valstybės interesai reikalauja saugoti Konstituciją, šalies suverenitetą ir teritorinį vientisumą, pasiekti politinį ir finansinį ekonominės ir socialinės raidos stabilumą, griežtai laikytis teisinės tvarkos, lygiateisiškumo ir abipusiai naudingo tarptautinio bendradarbiavimo“ ²⁸¹ .	Sanglauda, demokratinės teisės.	„Visuomenės interesai yra užtikrinta demokratinė tvarka, institucijų kontrolė ir laisvė burtis į asociacijas, religinių, etninių ir mažumų grupių teisės, tautinių dvasinių ir kultūrinių vertybių bei tradicijų išsaugojimas“ ²⁸² .

²⁷⁹ *The National Security Strategy of The Republic of Albania*, 2004, 3.

²⁸⁰ *Ibid.*

²⁸¹ *“National Security Concept of the Republic of Bulgaria”*, 2017, 4, <https://www.newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2019/07/National-Security-Concept-1.pdf> (žiūrėta 2021 05 10).

²⁸² *Ibid.*

<u>Estija</u>	Valstybė	„Pagrindinis Estijos saugumo politikos tikslas yra apsaugoti valstybės nepriklausomybę ir suverenitetą, žmonių ir valstybės išlikimą, teritorinį integralumą, konstitucinę tvarką ir populiacijos saugumą“ ²⁸³ .	Sanglauda, tapatybė.	„Estijos saugumas yra sustiprinamas sanglaudoje gyvenančios visuomenės, kurios piliečių sąmoningumas yra svarbus veiksnys užtikrinant apsaugą ir bendrąjį saugumą. Estija gali pasiekti tvaresnį saugumą tolerantiškos, sąmoningos ir aktyvios visuomenės pagalba“ ²⁸⁴ .
Vengrija	Valstybė	„Vengrija savo pagrindinius saugumo interesus išdėsto taip: suvereniteto, teritorinio vientisumo ir konstitucinės santvarkos išsaugojimas; piliečių saugumas [...]“ ²⁸⁵ . Mūsų nacionalinis suverenitetas yra neabejotina pagrindinė vertybė, kuri yra natūralus tiek Vengrijos užsienio, tiek vidaus politikos bruožas“ ²⁸⁶ .	Tapatybė	„Mūsų tikslas – išsaugoti ir stiprinti savo tautinę kultūrą, kurios šaknys yra krikščionybėje, paremtos vakarietiškomis demokratinėmis vertybėmis“ ²⁸⁷ .
<u>Kroatija</u>	Valstybė	„Kroatijos Respublikos gyventojų saugumas ir teritorinis vientisumas bei suverenitetas yra pagrindinės	Tapatybė.	„Kroatijos tautinė ir kultūrinė tapatybė yra Kroatijos valstybės ir visuomenės pamatas. Ypatingas dėmesys bus skiriamas kroatų kalbos, kaip

²⁸³ *Estonian National Security Concept, 2017, 2.*

²⁸⁴ *Estonian National Security Concept, 2017, 3.*

²⁸⁵ *Hungary's National Security strategy, 2020, past. 83.*

²⁸⁶ *Ibid, past. 8.*

²⁸⁷ *Ibid, past. 104.*

		prielaidos valstybės egzistavimui ²⁸⁸ .		svarbiausio kroatų nacionalinės tapatybės elemento, išsaugojimui ²⁸⁹ . „Pagrindinė visuomenės saugumo funkcija – sukurti tinkamą gyvenimo lygį ir sudaryti palankias sąlygas darbui ir veiklai bei tvariam visos visuomenės vystymuisi. Saugiai visuomenei būtina gyvybės, nuosavybę bei svarbiausios infrastruktūros apsauga“ ²⁹⁰ .
Latvija	Valstybė	„Mūsų tautai praicityje ne kartą teko susidurti su egzistencinėmis grėsmėmis ir mes jas sėkmingai įveikėme. Štai kodėl valstybės gynyba yra kertinis Latvijos ir tautos tęstinumo akmuo“ ²⁹¹ .	Sanglauda ir tapatybė	„Vienas pagrindinių vidaus saugumo elementų – darni ir stipri pilietinė visuomenė, bendrai suvokianti pamatines vertybes ir geopolitinę valstybės orientaciją. Latvijos visuomenė yra etniškai įvairi, jos vienybei įtakos turi skirtinga gyventojų istorinė patirtis ir vertybinės orientacijos“ ²⁹² .

²⁸⁸ *National Security Strategy of the Republic of Croatia*, 2017, 6.

²⁸⁹ *Ibid*, 22.

²⁹⁰ *National Security Strategy of the Republic of Croatia*, 2017, 11.

²⁹¹ Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „*The State Defence Concept*“, 2020, 5, https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/Valsts%20aizsardzibas%20konceptija_ENG_0.pdf, (žiūrėta 2021 09 25).

²⁹² „*National security Concept of Latvia*“, *Report of Saeima*, Riga, 2019, poskyr. 7.

				„Kultūrinė erdvė, visuomenės socialinė ir istorinė atmintis vaidina svarbų vaidmenį formuojant darnią visuomenę [...]” ²⁹³ .
Lietuva	Valstybė	„Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo interesai yra „[...] valstybės suverenumas, teritorijos vientisumas ir demokratinė konstitucinė santvarka“ ²⁹⁴ .	Tapatybė	„Lietuvos Respublika brangina ir saugo [...] per daugelį amžių susikūrusią valstybingumo tradiciją, kuri buvo išlaikyta Europą vienijančios krikščioniškosios kultūros pagrindu, nepriklausomos Lietuvos valstybės istorinę atmintį, lietuvių tautos kultūrinę tapatybę ir kalbą [...]” ²⁹⁵ .
Slovakija	Valstybė	„Pagrindinis Slovakijos Respublikos gynybos politikos tikslas yra išsaugoti jos suverenitetą, teritorinį vientisumą ir sienų neliečiamumą – visa tai būtina jos saugumo sąlyga“ ²⁹⁶ .	Sanglauda	„Slovakijos Respublikos gynyba yra jos piliečių pareiga ir garbės reikalas. Didėja piliečių supratimas apie gynybą ir jų dalyvavimas“ ²⁹⁷ .

²⁹³ Ibid.

²⁹⁴ *Nacionalinio saugumo strategija, 2021*, skyr. 2. 11.1.

²⁹⁵ Ibid, skyr. 2. 9.2.

²⁹⁶ *Defence Strategy of the Slovak Republic, 2021*, 12.

²⁹⁷ Ibid.

Slovėnija	Valstybė	„Nuolatiniai ir gyvybiškai svarbūs Slovėnijos Respublikos interesai yra išlaikyti valstybės nepriklausomybę, suverenitetą ir teritorinį vientisumą [...]“ ²⁹⁸ .	Tapatybė	„[i] šlaikyti slovėnų tautos nacionalinį tapatumą, kultūrą ir autentiškumą tarptautiniu mastu pripažintose Slovėnijos Respublikos sienose, užsienyje ir visame pasaulyje“ ²⁹⁹ .
Šiaurės Makedonija	Valstybė	„Pagrindiniai gynybos interesai, apibrėžiantys gynybos misijas ir uždavinius yra: Nepriklausomybės, teritorinio vientisumo ir tarptautiniu mastu pripažintų valstybės sienų neliečiamumo apsauga [...]“ ³⁰⁰ .	Sanglauda	„Gynybos interesai bus realizuojami įgyvendinant šiuos uždavinius [...] Visuomenės informuotumą apie gynybos sistemos vaidmenį ir valstybės saugumui, skatinant ir užtikrinant tautinę ir socialinę sanglaudą“ ³⁰¹

²⁹⁸ *National Security Strategy of the Republic of Slovenia*, 2020, 4

²⁹⁹ *Ibid*, 5.

³⁰⁰ *Defence Strategy of the Republic of North Macedonia*, 2020, 10.

³⁰¹ *Ibid*, 11.

b) Valstybė ir visuomenė tapatūs referentai

Analizuojant šaltinių visumą išryškėjo atvejų grupė, kurioje pirminio referento poziciją vienareikšmiškai nustatyti yra itin sudėtinga. Kaip svarbūs įvardijami tiek valstybės elementai, tiek visuomenės poreikiai:

„[...] esminiai saugumo interesai ir šalies bei jos gyventojų gyvenamosios aplinkos pagrindai:

- Liuksemburgo teritorinio vientisumo, nepriklausomybės ir suvereniteto išsaugojimas;

- gyventojų laisvė ir saugumo užtikrinimas stabilioje, atviroje ir dinamiškoje visuomenėje [...]“³⁰².

Svarbu pastebėti, kad visuomenės saugumo poreikiai, kai referento pozicija yra tarp visuomenės ir valstybės, yra traktuojami pakankamai plačiai. Pavyzdžiui, pasikartoja ekonominės gerovės akcentavimas:

„Norvegijos žmonių gerovė ir ekonominis saugumas yra vienas iš svarbiausių Norvegijos saugumo interesų, kadangi vis daugiau dėmesio skiriama visuomenės ir žmonių saugumui“³⁰³;

„[vienas iš esminių saugumo interesų – N. B.] Liuksemburgo ekonominio klestėjimo išsaugojimas“³⁰⁴.

Taip pat itin pabrėžiamas viešųjų paslaugų, infrastruktūros ir gyvybės apsaugos užtikrinimas net ir esant esmingiems sutrikimams / krizėms:

„[v]isumeninis saugumas [Norvegijos atveju – N. B.] yra susijęs su gyventojų apsauga ir pagrindinių visuomenės funkcijų bei svarbios infrastruktūros apsauga nuo atakų ir kitokios žalos tais atvejais, kai nekyla grėsmė valstybės egzistavimui“³⁰⁵.

„[vienas iš esminių saugumo interesų – N. B.] užtikrintas nuolatinis valstybės ir viešųjų paslaugų funkcionavimas;

---

³⁰² The Government of the Grand Duchy of Luxembourg, Ministry of Foreign and European Affairs, „*Luxembourg Defence Guidelines for 2025 and Beyond*”, 2017, 14 <https://defense.gouvernement.lu/dam-assets/la-defense/luxembourg-defence-guidelines-for-2025-and-beyond.pdf>, (žiūrėta 2021 02 20).

³⁰³ Norwegian Ministry of Defence, „Norway: Strategic Defence Concept”, 2004, 17, <https://www.files.ethz.ch/isn/157138/Norway%202004.pdf>, (žiūrėta 2022 03 23).

³⁰⁴ *Luxembourg Defence Guidelines for 2025 and Beyond*, 2017, 14.

³⁰⁵ *Norway: Strategic Defence Concept*, 2004, 16.

- sprendimų priėmimo savarankiškumas;
- institucijų ir tarptautinių taisyklių veikimas³⁰⁶.

Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad visuomenė nėra atsiejama nuo valstybės. Valstybės vaidmuo išlieka svarbus visuomenės saugumo užtikrinimui. Pavyzdžiui, Danijos gynybos susitarime pabrėžiama, kad tvirta gynyba ir pasirengimas ekstremalioms situacijoms Danijoje yra būtina sąlyga saugiai visuomenei.³⁰⁷ Minėti visuomenės saugumo poreikiai (ekonominis vystymasis, nepertraukiamos viešosios paslaugos, būtina infrastruktūra ir t. t.) be valstybės resursų ir koordinavimo galėtų būti sunkiai užtikrinami (ypač esant krizinėms aplinkybėms).

Visa tai demonstruoja, kad galima variacija kai valstybė ir visuomenė tampa lygiaverčiai svarbiu referentu. Tokiais atvejais ypač pabrėžiami aspektai, susiję su bendru valstybės ir visuomenės funkcionavimu. Tačiau, kaip jau buvo pastebėta, priklausomai nuo konkretaus atvejo, gali būti akcentuojami skirtingi aspektai. Apie tokią komplikotą referento poziciją, kurios centre atsiduria funkcionalumas, naujausiose visuomeninio saugumo studijų tyrimuose kalba R. Sundelius'as ir kiti skandinavų mokslininkai³⁰⁸.

---

³⁰⁶ *Luxembourg Defence Guidelines for 2025 and Beyond*, 2017, 14.

³⁰⁷ „Danish Defence agreement 2018-2023”, 1, <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/forlig/-danish-defence-agreement-2018-2023-pdf-2018.pdf>, (žiūrėta 2020 04 13).

³⁰⁸ Rhinard, *Societal Security in theory and practice*, 26.

3 lentelė. Atvejai ir turinio pavyzdžiai, kai pirminio referento poziciją užima visuomenė

Šalis	Pirminis referentas	Turinio pavyzdžiai	Referentas visuomeninio saugumo lygmenyje	Turinio pavyzdžiai
Norvegija	Valstybė ir visuomenė – tapatūs referentai	„Valstybės saugumas yra esminis saugumo reikalavimas, kuris, valstybei iškilus egzistencinei grėsmei, gali įteisinti visų turimų išteklių panaudojimą“ ³⁰⁹ . „Aplinkos apsauga, Norvegijos žmonių gerovė ir ekonominis saugumas yra vienas iš svarbiausių Norvegijos saugumo interesų, kadangi vis daugiau dėmesio skiriama visuomenės ir žmonių saugumui“ ³¹⁰ .	Viešojo gyvenimo funkcionavimas	„Visuomeninis saugumas yra susijęs su gyventojų apsauga ir pagrindinių visuomenės funkcijų bei svarbios infrastruktūros apsauga nuo atakų ir kitokios žalos tais atvejais, kai nekyla grėsmė valstybės egzistavimui“ ³¹¹ .
Danija	Valstybė ir visuomenė – tapatūs referentai	„Danijos gynybos tikslas – įtvirtinti Danijos Karalystės suverenitetą ir užtikrinti tolesnę tautos egzistavimą, vientisumą ir saugumą [...] . Tvirta Danijos	Įprasti gyvenimo standartai, viešojo gyvenimo funkcionavimas	„Turime kovoti už savo liberalias vertybes ir saugoti laisvės principus: pasaulį, kuriame yra daugiau

³⁰⁹ Norway: *Strategic Defence Concept*, 2004, 16.

³¹⁰ Ibid, 17.

³¹¹ Ibid, 16.

		gynyba ir pasirengimas yra būtina saugios visuomenės sąlyga ³¹² .		<p>demokratija ir laisvė, įskaitant daugiau laisvės saviraiškos laisvė, susirinkimų laisvė, laisvė religija ir viešoji tvarka³¹³.</p> <p>„Danija, yra viena laisviausių, labiausiai klestinčių ir saugiausių visuomenių pasaulyje“³¹⁴.</p> <p>„Visuomenė suinteresuota, kad Danija turėtų tvirtą pasirengimą ekstremalioms situacijoms, galinčią užkirsti kelią nelaimėms ir galimybę greitai reaguoti“³¹⁵.</p>
--	--	--	--	--

³¹² *Danish Deffence agreement 2018-2023*, 1.

³¹³ The Danish Government, „Foreign and Security Policy Strategy 2019-2020“, 2018, 5, https://www.dsn.gob.es/sites/dsn/files/2018_Denmark%20Foreign%20and%20security%20policy%20strategy%202019-2020.pdf, (žiūrėta 2020 05 03).

³¹⁴ *Ibid.*

³¹⁵ *Danish Deffence agreement 2018-2023*, 8.

Liuksemburgas	Valstybė ir visuomenė tapatūs – referentai	„ [e] sminiai saugumo interesai ir šalies bei jos gyventojų gyvenamosios aplinkos pagrindai: - Liuksemburgo teritorinio vientisumo, nepriklausomybės ir suvereniteto išsaugojimas; - gyventojų laisvė ir saugumo užtikrinimas stabilioje, atviroje ir dinamiškoje visuomenėje; - Liuksemburgo klestėjimo išsaugojimas; - užtikrintas nuolatinis valstybės ir viešųjų paslaugų funkcionavimas; - sprendimų priėmimo savarankiškumas; - institucijų ir tarptautinių taisyklių veikimas, ³¹⁶ .	Viešojo gyvenimo funkcionavimas	[...] siekiama užtikrinti, kad institucijos ir viešosios paslaugos ir toliau veiktų bet kokiomis aplinkybėmis ir kad būtų apsaugoti gyventojai ir ypatingos svarbos infrastruktūra ³¹⁷ .
---------------	--	--	---------------------------------	---

³¹⁶ *Luxembourg Defence Guidelines for 2025 and Beyond*, 2017, 14.

³¹⁷ The Government of the Grand Duchy of Luxembourg, Ministry of Foreign and European Affairs, „Luxembourg Cyber Defence Strategy”, 2021, 7, <https://defense.gouvernement.lu/dam-assets/la-defense/Luxembourg-Cyber-Defence-Strategy.pdf>, (žiūrėta 2021 02 20).

c) Individas pirminis referentas

Pirmame – santraukos ir struktūravimo – tyrimo etape, iš analizuojamų atvejų išsiskyrė Islandija. Šios šalies saugumo politika formuojama remiantis šia pozicija:

„[...] Islandija, yra retai apgyvendinta salos valstybė, neturinti nei išteklių, nei noro išlaikyti armiją [...]“³¹⁸.

Islandijos išskirtinumas pabrėžiamas referuojant į tiesioginės karinės grėsmės nebuvimą ir specifinę, nutolusią geografinę padėtį. Šalies saugumo politiką formuojančiuose ir reglamentuojančiuose dokumentuose, akcentuojant, kad:

„[t]rumpuoju ar vidutiniu laikotarpiu Islandija nesusiduria su jokiomis tiesioginėmis karinėmis grėsmėmis iš kitų valstybių ar aljansų. Dėl Islandijos, kaip neginkluotos šalies, statuso ir jos buvimo Šiaurės Atlante ji patenka į ypatingą kategoriją saugumo ir gynybos srityje“³¹⁹.

Tokiame kontekste išryškėja specifinė pirminio referento pozicija, kai daugiausiai dėmesio skiriama individų saugumo poreikiams. Tokia strateginė kryptis, kaip viena iš tinkamiausių Islandijai, buvo išskirta pirmuosiuose su saugumo politika susijusiuose dokumentuose:

„[a]ktualesnės rizikos ir grėsmės yra susijusios su visuomenine ir civiline sauga bei infrastruktūros apsauga. Taigi pasirengimas turėtų būti nukreiptas į tokių rizikų suvaldymą“³²⁰.

Piliečių apsauga yra suprantama kaip itin svarbus nacionalinės saugumo politikos aspektas, kurį įgyvendinant ypač daug dėmesio turėtų būti skiriama: „grėsmėms, susijusioms su klimato kaita, stichinėmis nelaimėmis,

---

³¹⁸ *Parliamentary Resolution on a National Security Policy for Iceland*, Parliamentary document 1166-case 327, 2016, 1, <https://www.government.is/media/utanrikisraduneyti-media/media/Varnarmal/National-Security-Policy-ENS.pdf>, (žiūrėta 2019 12 20).

³¹⁹ „*A Risk Assessment for Iceland: Global, Societal, and Military Factors*”, 2009, 4 <https://www.stjornarradid.is/media/utanrikisraduneyti-media/media/Skyrslur/A Risk Assessment for Iceland - English Summary.pdf>, (žiūrėta 2019 02 11).

³²⁰ *Ibid*, 5.

maisto sauga ir saugumu, sveikatos saugos problemomis ir epidemijomis³²¹. Visa tai lemia, kad Islandijos atveju, nacionalinio saugumo kontekste itin pabrėžiama civilinė sauga ir šiai sričiai formuojami platūs tikslai:

„[...] parengti, organizuoti ir įgyvendinti priemonės, skirtas užkirsti kelią ir kiek įmanoma apriboti fizinius sužalojimus ar žalą visuomenės sveikatai bei žalą aplinkai ir turtui, nesvarbu, ar tai padaryta dėl gamtos katastrofų arba dėl žmonių veiksmų, epidemijų, karinių veiksmų ar kitų priežasčių, ir teikti skubią pagalbą bei pagalbą dėl bet kokių sužalojimų ar žalos, kuri gali įvykti ar buvo įvykusi“³²².

Galima pastebėti, kad tiek aptariant su piliečių apsauga susijusias rizikas, tiek būtinus veiksmus, akcentuojami pirminiai individo saugumo poreikiai (gyvybės / sveikatos, maisto apsaugos). Ši tendencija dar labiau išryškėjo atliekant antrąjį tyrimo etapą – eksplikaciją. Teoriniame lygmenyje apie tai kalba Žmogiškojo saugumo prieigos atstovai, kurie individo poreikius pozicionuoja aukščiau nei valstybės. Tačiau valstybės vaidmuo žmogiškojo saugumo prieigoje taip pat išlieka ir, pabrėžiama, kad idealiomis sąlygomis valstybė turėtų suteikti savo individams saugumą (fiziškai apsaugodama ir užtikrindama žmogaus teises)³²³. Tai atsispindi ir Islandijos atveju. Šalies saugumo politika formuojama visapusiška sistema, apimanti veiklos kryptis, svarbias užtikrinant individų saugumo poreikius:

„[š]i politika apima pasaulinę, visuomeninę ir karinę riziką ir apima aktyvią užsienio reikalų politiką, civilinį saugumą ir bendradarbiavimą gynybos srityje su kitomis šalimis“³²⁴.

Svarbu pastebėti, kad nors Islandijos atvejis tyrimo kontekste išsiskiria individo saugumo poreikių akcentavimu ir šiuo aspektu yra tiesiogiai sietinas su Žmogiškuoju saugumu (ang. Human Security), šios paradigmos sąvoka išryškėjo Kroatijos ir Norvegijos analizuotuose strateginiuose dokumentuose. Tiesa, čia Žmogiškasis saugumas daugiau minimas kaip tam tikras saugumo politikos tikslas ar ateities projekcija:

---

³²¹ *National Security Policy for Iceland*, 2.

³²² Department of Civil Protection and Emergency Management, „National Risk Assessment for Iceland“, 2011, 2, <https://www.almannavarnir.is/wp-content/uploads/2016/10/NATIONAL-RISK-ASSESSMENT-FOR-ICELAND.pdf>, (žiūrėta 2019 03 20).

³²³ Havre Hasam Hama, *State security, Societal security, Human security*, 2017, 15.

³²⁴ *National Security Policy for Iceland*, 1.

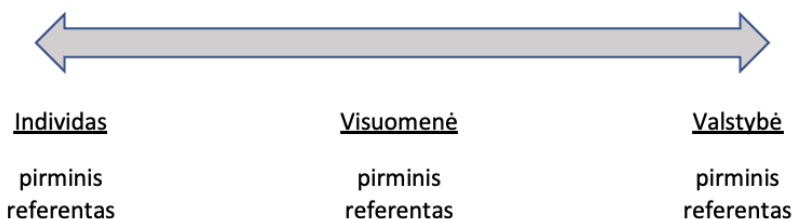
„[...] strategije pristatoma nauja saugumo paradigma, paremta žmogaus saugumo (ang. Human Security) modeliu, tai yra asmens – kiekvieno Kroatijos Respublikos piliečio – saugumu“³²⁵.

Tokia nuostata likusių dokumentų turinyje neplėtojama ir individų, kaip pagrindinio referento pozicija neišryškėja. Panašiai ir Norvegijos atveju, čia žmogiškasis saugumas traktuojamas kaip vienas iš visuomeninio saugumo elementų:

„[...] didesnis dėmesys buvo skiriamas žmonių saugumui. Žmogaus saugumas yra svarbi visuomeninio saugumo dalis, kuria siekiama apsaugoti asmenį žmogaus teisių atžvilgiu, ypač pabrėžiant teisę į gyvybę ir asmeninį saugumą“³²⁶.

Tai leidžia teigti, kad disertacijos tyrime Islandijos atvejis reprezentuoja atskirą pirminio referento pozicionavimo variantą, kai pagrindiniu ginamu objektu tampa individas.

Apskritai, tarp disertacijoje analizuotų atvejų išryškėja platus pirminio referento pozicionavimo spektras.

4 paveikslas. Pirminio referento galimų pozicijų amplitudė

3.1.2. Grėsmių kategorija

Atliekant pirmąjį tyrimo etapą išryškėjo pakankamai platus grėsmių, sietinų su visuomenės saugumu spektras. Svarbu pastebėti, kad atliekant tyrimą, grėsmės buvo identifikuojamos jas siejant su nustatytais referentais. Priklausomai nuo atvejo, jos labai varijuoja, tačiau pasižymi vienu bendru

³²⁵ *National Security Strategy of the Republic of Croatia, 2017, 5.*

³²⁶ *Norway: Strategic Defence Concept, 2004, 16.*

požymiu – yra nekarinės (nekonvencinės). Nepaisant pakankamai ryškių skirtumų, galima matyti kelias vyraujančias grėsmių linijas.

a) Priešiško veikimo veiksmų nulemtos grėsmės

Analizuojant šaltinius galima pastebėti, kad priešiško veikimo nulemtos grėsmės, sietinos su visuomene, dažniausiai akcentuojamos tais atvejais, kai pirminio referento pozicijoje atsiduria pati valstybė. Visuomenė, taikant nekarinio poveikio priemones, tampa objektu per kurią silpninama pati valstybė. Pavyzdžiui, Slovėnijos nacionalinio saugumo strategijoje atkreipiamas dėmesys, kad: „Priešiški veikėjai taikydami hibridinius metodus, klaidinančią informaciją, melagenas, įsitraukia į demokratinius politinius procesus daro neigiamą įtaką valdžios struktūroms, konstitucinei ir socialinei tvarkai [...]“³²⁷.

Kaip aktualios grėsmės, panašūs procesai išskiriami ir kituose analizuotuose atvejuose:

„Lietuvos gyventojai 2020 m. susidūrė su intensyviu priešiškos informacijos srautu, kurį sudarė ir pavienės melagingos naujienos, ir ilgą laiką tikslingai platinami prieš Lietuvą nukreipti naratyvai. <...> [P]latinama melaginga informacija, siekiama sumenkinti Lietuvos, jos institucijų bei sąjungininkų reputaciją ir susilpninti visuomenės pasitikėjimą. [...] Operacijų įgyvendintojai išbando naujus veikimo būdus, tačiau jų strategija ir tikslai nesikeičia: siekiama silpninti transatlantinius ryšius, skaldyti visuomenę ir skatinti jos nepasitikėjimą institucijomis“³²⁸.

„Rusija toliau plečia informacinę, tėvynainių ir švietimo politiką, veiklą kultūros ir humanitarinėje srityse su daugeliu šalių, tarp jų ir Latvija, bandydama paveikti jų vidaus politinius procesus ir visuomenės nuomonę“³²⁹.

Kalbant apie nekarines poveikio priemones taip pat išryškėja ir kibernetiniai instrumentai, kurie taip pat glaudžiai siejami su visuomene:

„Kibernetinė erdvė ne tik transformavo žmonių bendravimą ir tapo globalaus vystymosi dalimi, tačiau tuo pat metu yra ir politinio bei karinio lygmens karo laukas“³³⁰.

---

³²⁷ *National Security Strategy of the Republic of Slovenia 2020*, 14.

³²⁸ Lietuvos Respublikos Valstybės saugumo departamentas, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2021“, 2021, Vilnius, 59 <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2021/03/2021-LT-el.pdf>, (žiūrėta 2021 03 30).

³²⁹ *National security Concept of Latvia*, 2019, poskyr. 3.

³³⁰ *Estonian National Security Concept 2017*, 5.

„Danija yra viena labiausiai skaitmenizuotų visuomenių pasaulyje. Valdžios institucijos ir privačios įmonės yra glaudžiai susijusios skaitmeniniu būdu – tiek tarpusavyje, tiek su likusiu pasauliu. Ši tendencija išliks didėjant galiai ateinančius daugelį metų. Tačiau visuomenei tampant labiau priklausoma nuo didėjančio skaitmeninių sprendimų skaičiaus, mes taip pat tampame vis labiau pažeidžiami kibernetinėms atakoms“³³¹.

Bendrai galima pastebėti, jog šių grėsmių kontekste identifikuojama, kad tokio išorinio priešiško veikimo tikslas – sutrikdyti nusistovėjusius visuomenės ir valstybės ryšius, suardyti tapatybės elementus ar sanglaudą. Toks nekarinių priemonių taikymas taip pat matomas ir kaip bendras nestabilumo šaltinis, tai pabrėžiama tais atvejais, kai pirminis referentas siejamas su sklandžiu valstybės ir visuomenės funkcionavimu. Pavyzdžiui, Liuksemburgo atveju atkreipiamas dėmesys, kad: „[d]idėja susirūpinimas dėl vadinamųjų hibridinių grėsmių iš priešiškų valstybių, siekiančių susilpninti demokratines visuomenes ir pakenkti tarptautiniam stabilumui pasitelkiant tokias priemones kaip propaganda, tradicinės šnipinėjimo rūšys ir dezinformacijos skleidimas per socialinius tinklus“³³².

b) Natūralių procesų ar aplinkybių nulemtos grėsmės

Antroji išryškėjusi tematinė grėsmių linija yra priešinga pirmajai, kai su visuomene siejamos grėsmės, susijusios su natūraliais socioekonominiais ar gamtiniais procesais bei aplinkybėmis (nėra išprovokuotos ar sukeltos priešiško išorinio veikimo).

Tarp tiriamųjų atvejų, pakankamai dažnai atsikartojo grėsmės kylančios iš ekonominės ir socialinės konkrečios šalies problematikos.

„Latvijos visuomenėje didėja socialinė nelygybė, dalis gyventojų nesijaučia saugūs dėl savo materialinės būklės ir finansinių galimybių ateityje [...] ir regionuose bei vis didėjant socialiniams ir ekonominiams kontrastams“³³³;

„[Kroatijos visuomenei grėsmę kelia – N. B.] būdingas skurdo didėjimas, socialinė nelygybė, piliečių finansinis įsiskolinimas ir struktūrinis nedarbas“³³⁴;

---

³³¹ *Danish Defence agreement 2018-2023*, 8.

³³² The Luxembourg Government, „State Intelligence Service“, *sre.gouvernement.lu*, <https://sre.gouvernement.lu/en/activites.html>

³³³ *National security Concept of Latvia*, 2019, poskyr, 7.

³³⁴ *National Security Strategy of the Republic of Croatia*, 2017, 10.

„Korupcija ir aukštas jos lygis išlieka labai didele modernios Bulgarijos visuomenės problema. [...] Korupcijos reiškinyms kelia grėsmę nusistovėjusioms socialinėms, teisinėms ir moralinėms normoms, sudaro palankią terpę organizuotam nusikalstamumui, menkina institucijų autoritetą, menkina galimą vykdomų reformų efektą“³³⁵.

Tokio pobūdžio grėsmės vertinamos kaip silpninančios visuomenės sanglaudą ir suponuojančios problemas nacionalinio saugumo kontekste. Jos dažniausiai išskiriamos tais atvejais, kai pirminio referento poziciją užima valstybė.

Prie natūralių aplinkybių suponuotų grėsmių grupės taip pat galima priskirti ir grėsmes, kylančias iš migracijos ir populiacijos dinamikos procesų.

„Kroatijos Respublika turi neigiamą demografinę struktūrą ir tendencijas, kurių tęsimasis turės įtakos socialiniam ir ekonominiam šalies vystymuisi. Žemas gimstamumas, gyventojų mažėjimas, neigiamas migracijos balansas ir gyventojų amžiaus struktūros iškraipymas labai padidins Kroatijos visuomenės iššūkius, tokius kaip darbo jėgos trūkumas, netolygiai apgyvendinta teritorija ir socialinis bei ekonominis spaudimas valstybei ir visuomenei“³³⁶;

„Dėl nepalankių ilgalaikių demografinių tendencijų Europoje ir Slovėnijos Respublikoje (senėjanti visuomenė, mažėjantis gimstamumas, gyventojų mažėjimas ir darbo jėgos trūkumas) didėja sveikatos ir socialinės priežiūros išlaidos [...]“³³⁷;

„Masinės migracijos sukelta krizė turi esminį poveikį Vengrijos saugumui. Krizė akivaizdžiai rodo, kad netikėta, nekontroliuojama nelegali masinė migracija yra naujo tipo iššūkis, galintis pakenkti Europos žemyno saugumui ir stabilumui, kartu sukelti pavojų nacionaliniam saugumui, visuomenės saugumui ir visuomenės sveikatai“³³⁸;

---

³³⁵ National Assembly Decision, No 19/8.03.2011, „National Security Strategy of the Republic of Bulgaria“, 2011, 7, https://www.me.government.bg/files/useruploads/files/national_strategy1.pdf, (žiūrėta 2021 05 10).

³³⁶ *National Security Strategy of the Republic of Croatia*, 2017. 10.

³³⁷ *National Security Strategy of the Republic of Slovenia*, 2020, 26.

³³⁸ *Hungary's National Security strategy*, 2020, pastr. 57.

Kaip galima pastebėti, aptariant migracijos procesų nulemtas grėsmes akcentuojamas galimas neigiamas jų poveikis visuomenės vystymuisi ir socialiniams bei administraciniams procesams.

Prie natūralių aplinkybių nulemtų grėsmių visuomenei, galima priskirti gamtinius reiškinius ir katastrofas. Jiems ypač daug dėmesio skiriama Islandijos atveju ir jie yra epizodiškai minimi kitų šalių dokumentuose. Vertinant šias grėsmes pabrėžiamas jų galimo reiškimosi pavojus piliečių gerovei ir net gyvybei. Pavyzdžiui, Islandijos nacionaliniame rizikų vertinime detalai analizuojamas kiekvienas iš galimų reiškinių (ugnikalnio išsiveržimas, ledo nuošliaužos, audros ir t. t.), vertinant jų galimą tikimybę ir poveikį³³⁹.

a) Visų grėsmių požiūris

Dar viena aspektas, išryškėjęs atliekant pirmojo etapo grėsmių kategorijos analizę – visų grėsmių (ang. All-hazard) požiūris. Jis daugiau susijęs su vertinimo metodika ir apimtimi, nei kad su pačiu turiniu. Toks požiūris aiškiai išreikštas dviejuose iš analizuotų atvejų – Norvegijos, Danijos.

Šiose Skandinavijos šalyse demonstruojamas itin platus požiūris į grėsmes, apimantis tiek globalius, tiek kitus regioninius, tiek lokalius procesus.

„Neįmanoma numatyti, su kokiais konkrečiais saugumo iššūkiais Norvegija susidurs ateityje. Todėl naudinga stebėti visas pasaulines tendencijas. Neatmestina galimybė, kad įvairiose pasaulio dalyse gali atsirasti skirtingų grėsmių arba tendencijų, galinčių turėti neigiamą įtaką Norvegijai, jos taip pat gali atsirasti vienu metu ir tai sudarytų ypatingai sudėtingą situaciją“³⁴⁰.

Siekiant suvaldyti informacijos apimtį, pasitelkiami prioritetus padedantys išskirti įrankiai, tokie kaip rizikų valdymas. Šiose šalyse periodiškai yra atliekami pakankamai plačios apimties rizikų vertinimai, kuriuose grėsmės išskaidomos iki konkrečių rizikų. Tačiau kaip pastebima Danijos atveju:

„Kai kurias rizikas yra gana lengva identifikuoti ir stebėti, nes jos reguliariai pasireiškia kaip incidentai arba paprastai joms skiriamas didelis

---

³³⁹ *National Risk Assessment for Iceland*, 2011, 14-19.

³⁴⁰ *Norway: Strategic Defence Concept*, 2004, 29.

dėmesys. Kitais atvejais reikia tam tikros vaizduotės, kad būtų galima išgryninti naujas rizikas arba galimas jų pasireiškimo formas³⁴¹.

Svarbu ir tai, kad pačios rizikos traktuojamos pakankamai plačiai ir yra nustatomos labai metodiškai, įvardijant galimą pasireiškimo tikimybę bei pasekmes.

„Rizika gali būti susijusi tiek su žmogaus padaryta (pagrįsta veikėju), tiek su natūralia (pagrįsta įvykiu) žala ir kitomis pasekmėmis. Rizika yra pasekmių, kurios gali kilti dėl įvykio ar žmogaus veiksmų, ir tikimybės, kad toks įvykis ar veiksmas įvyks, rezultatas“³⁴².

Panašūs rizikų vertinimo įrankiai taip pat taikomi ir Islandijos atveju. Tačiau bendrai galima pastebėti, kas atvejais, kuomet laikomasi visų grėsmių požiūrio, grėsmės sietinas konkrečiai su visuomene, identifikuoti tampa itin sudėtingai. Nors rizikos apima daug grėsmių rūšių ir yra detalizuojamos, dažniausiai jų pasireiškimo poveikis nėra susiejamas su konkrečiu objektu.

Bendrai įvertinus grėsmių kategoriją išryškėjo keli svarbūs aspektai:

a) nors galima išskirti kelias vyraujančias tematinės linijas (aptarta aukščiau), grėsmės sietinos su visuomene yra pakankamai niuansuotos ir priklauso nuo konkretaus atvejo;

b) jos siejasi su nustatytu referentu;

c) viename atvejyje gali būti identifikuojamos skirtingo tematinio pobūdžio / linijų grėsmės, ar tam tikra jų kombinacija.

3.1.3. Atsako veiksmų kategorija

Atsako veiksmų / strategijos visuomeninio saugumo srityje kategorija yra sunkiausiai identifikuojama iš visų analizuotų. Ji dažniausiai persipina su teiginiais / deklaracijomis apie bendrą valstybės apsaugą, ir kaip atskiras elementas net neišryškėja. Kaip pademonstravo antrasis tyrimo etapas, kai buvo atliekamas eksplikacijos žingsnis, veiksmai susiję su visuomeninio saugumo segmento apsauga nėra sistemškai užfiksuoti ir gali būti užčiuopti tik vertinant antrinius, ar net tretinius šaltinius. Tarp analizuotų dokumentų taip pat nerasta specifiskai šiai sričiai dedikuotos strategijos (atskiro

---

³⁴¹ Danish Emergency Management Agency, „National Risk Profile for Denmark”, 2018, 5, https://www.brs.dk/globalassets/brs---beredskabsstyrelsen/dokumenter/krisestyring-og-beredskabsplanlagning/2020/-national_risk_profile_for_denmark_2017_lowres-.pdf, (žiūrėta 2021 05 08).

³⁴² Norway: *Strategic Defence Concept*, 2004, 24.

dokumento), kaip kad dažnai galima matyti kibernetinio saugumo atveju, kur detalai išvardijamos veikimo kryptys, prioritetai, žingsniai. Visa tai demonstruoja, kad daugumoje iš analizuotų valstybių, visuomeninio saugumo atsako veiksmai nėra plėtojami pakankamai konceptualiai.

Iš pirmame tyrimo etape analizuotų šaltinių visumos galima identifikuoti tik aukšto lygio veikimo kryptis. Pavyzdžiui, išvardijami tam tikri etapiškumai, ar bendri principai, kaip bus kovojama su išskiriamomis grėsmėmis visuomenei.

„[Norvegijoje – N. B.] Visuomeninis saugumas užtikrinamas:

- (1) užkertant kelią veiklai ar įvykiams, galintiems turėti stiprių neigiamų pasekmių,
- (2) kovojant su aspektais, keliančiais grėsmę visuomenės saugumui,
- (3) ribojant katastrofos pasekmes³⁴³;

„Slovėnijos Respublika hibridines grėsmes [kurios siejamos tiesiogiai su visuomene] ir panašias rizikas valdys taikydama visapusišką tarpinstitucinį ir tarpministerinį požiūrį, paremtą bendradarbiavimu ir įtraukiantį visus valstybės ir visuomenės lygius. Atsparių valstybės ir visuomenės sistemų atnaujinimas ir kūrimas yra labai svarbūs norint aptikti, reaguoti, apsisaugoti nuo įvairių hibridinės veiklos formų³⁴⁴.

Nors, kaip buvo minėta teorinėje darbo dalyje, mažosios valstybės dėl savo struktūrinio silpnumo ir būdingo resursų trūkumo dažniausiai yra linkusios savo saugumo strategiją formuoti remiantis išoriniais apsaugos garantais, visuomeninio saugumo elementų lygmenyje išryškėja priešinga tendencija. Daugumoje analizuotų atvejų vyrauja tam tikra išorinės apsaugos ir buferio kombinacija, kai daug svario suteikiama pačios valstybės pastangoms. Išorinės apsaugos elementai (narystė NATO, ES) čia daugiau figūruoja kaip sustiprinantysis arba viena iš bendros sistemos dalių.

„Didėja veiksmingo krizių valdymo ir koordinavimo nacionaliniu lygmeniu poreikis. Krizinės situacijos gali kilti staiga ir be įspėjimo. Kai kuriose situacijose pakankamai anksti gali būti neaišku, kad ištiko krizė.

---

³⁴³ Norway: *Strategic Defence Concept*, 2004, 16.

³⁴⁴ *National Security Strategy of the Republic of Slovenia* 2020, 39.

Todėl vyriausybė ir toliau stiprins Norvegijos nacionalinį pasirengimą reaguoti į saugumo krizes [...]“³⁴⁵

„Svarbi priemonė įgyvendinant šią strategiją yra Vidaus saugumo sistemos (ang. Homeland security) plėtra. Naudodama šią naują sistemą, Kroatijos Respublika sukurs veiksmingą mechanizmą, kaip reaguoti į nenuspėjamus saugumo iššūkius ir stichines nelaimes. Šis stiprus mechanizmas suteikia galimybę užkirsti kelią, planuoti ir ypač valdyti visų rūšių krizines situacijas. Taip pat bus sukurta visų institucijų, vietos ir regioninių, civilinio bei privačiojo sektorių pajėgumų integracija ir sinergija“³⁴⁶.

Galima pastebėti, kad vidinės pastangos ir žingsniai dažniausiai pakankamai aiškiai išskiriami kalbant apie atsaką į konkrečias visuomenės lygmenyje identifiкуotas grėsmes, pavyzdžiui, susijusias su tapatybės išsaugojimu ar piliečių skaičiaus mažėjimu.

„Švietimas atlieka vieną iš svarbiausių vaidmenų išsaugant Kroatijos tautinę tapatybę, todėl ir toliau bus plėtojami mokymo programos, kuriose tinkamai atsižvelgta į Kroatijos istorinį, kultūrinį, kalbinį, architektūrinį, gamtos ir kitą palikimą bei paveldą“³⁴⁷.

„Vengrija įgyvendina sąmoningą ir tvirtą demografinę politiką, remiančią vaikų gimimą šeimose“³⁴⁸.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad dažnu atveju, strateginiame lygmenyje svarbiu tampa pačios visuomenės vaidmuo. Akcentuojama jos atsparumo svarba, gebėjimas apsiginti ir galimybė reikalui esant įsitraukti į krašto gynybą.

„Pagrindinės prielaidos [*Kroatijos – N. B.*] visuomenės saugumui pasiekti yra prevenciniai veiksmai, nuolatinis keitimasis informacija, koordinavimas ir bendradarbiavimas tarp viešojo saugumo įstaigų ir organizacijų, verslo subjektų ir visų piliečių. Visuomenė bus skatinama

---

³⁴⁵ Norwegian Ministry of Foreign Affairs, „Setting the course for Norwegian foreign and security policy“, Report to the Storting (White paper), 2016-2017, 43, <https://www.regjeringen.no/contentassets/0688496c2b764f029955cc6e2f27799c/en-gb/pdfs/stm201620170036000engpdfs.pdf>, (žiūrėta 2022 03 23).

³⁴⁶ *National Security Strategy of the Republic of Croatia*, 2017, 4.

³⁴⁷ *Ibid*, 22.

³⁴⁸ *Hungary's National Security strategy*, past. 41.

dalyvauti siekiant saugumo kultūros, atkreipiant dėmesį į rūpinimosi savimi svarbą, rūpinimąsi artimiausiais, visuomene ir darbo aplinka, saugios aplinkos kūrimą materialinėje ir dvasinėje aplinkoje³⁴⁹;

„[Lietuvos – N. B.] Valstybės ir visuomenės atsparumas prisideda prie atgrasymo nuo agresijos ir yra pirmoji gynybos linija. Atsparumas sumažina priešišku jėgų galimybes daryti neigiamą poveikį valstybei ir visuomenei bei sukuria tvirtesnį pagrindą tvariam valstybės vystymuisi. Gebėjimas be didelių pasekmių atlaikyti bet kokią valstybės ar visuomenės sutrikdymą, kuo greičiau po jo grįžti į pirminę būklę arba greitai prisitaikyti prie pakitusių aplinkybių yra trys pagrindiniai atsparumo kriterijai. Atsparumo didinimas yra nuolatinis procesas, turintis apimti visas valstybės gyvenimo sritis“.³⁵⁰

„Latvijos nacionalinis saugumas ir gynyba pasižymi visos visuomenės ir valstybės valdžios pasirengimu įveikti grėsmę, atsparumu išorės poveikiui, taip pat gebėjimu atsilaikyti ir nuolat atsinaujinti po iššūkių bei krizių. Ji remiasi visapusiška valstybės gynybos sistema, skatinančia gyventojų pasirengimą ginti valstybę, sukuriančia prielaidas įveikti grėsmę, užtikrinančią valstybei svarbių funkcijų vykdymą krizių ar kitų sukrėtimų metu“³⁵¹.

Tokiam visuomenės pajungimui bendrai valstybės apsaugai ypač svarbiu tampa pajėgumas visapusiškai sutelkti piliečius. Bent jau teoriniame lygmenyje, mažosios valstybės čia įgyja tam tikrą pranašumą: tenka dirbti su mažesniu individų ir grupių skaičiumi ir tokiaime kontekste gali būti lengviau randamas bendras sutarimas³⁵². Tačiau kita vertus, potencialūs pajėgumai, kuriuos gali suformuoti visuomenė yra ne tokie gausūs.

3.1.4. Kategorijų kombinacijos

Nors teoriniame lygmenyje galioja nuostata, kad visuomeninis saugumas kiekvienu atveju įgyja unikalią formą, atlikus pirmąjį tyrimo etapą, atsiskleidė tam tikri dėsningumai, kurie pasireiškia per tirtų kategorijų (pirminio referento pozicijos, grėsmių, siejamų su visuomene ir atsako strategijos) reikšmes. Išryškėjo trys pagrindinės šių kategorijų variacijų,

---

³⁴⁹ *National Security Strategy of the Republic of Croatia*, 2017, 11.

³⁵⁰ *Nacionalinio saugumo strategija*, 2021, skr. 4.

³⁵¹ *National security Concept of Latvia*, 2019, skr. 2.

³⁵² Thorhallsson, *Studying small States: A review*, 21.

kurios pateikiamos lentelėje nr. 4 *Visuomeninio saugumo kategorijų kombinacijos*.

4 lentelė. Visuomeninio saugumo kategorijų kombinacijos

Eil. nr.	Šalis	Pirminis referentas	Grėsmės	Atsakas
1	Albanija (Variacija I)	Valstybė	Priešiško veikimo ir natūralių veiksmių nulemtos grėsmės sanglaudai	Vidinis buferis (su išorinės apsaugos elementais), atsakant į konkrečias atskiras grėsmes
2	Bulgarija (Variacija I)	Valstybė	Priešiško veikimo ir natūralių veiksmių nulemtos grėsmės sanglaudai	Vidinis buferis (su išorinės apsaugos elementais), atsakant į konkrečias atskiras grėsmes
3	Kroatija (Variacija I)	Visuomenė ir valstybė	Priešiško veikimo ir natūralių veiksmių nulemtos grėsmės sanglaudai ir tapatybei	Vidinis buferis (su išorinės apsaugos elementais), atsakant į konkrečias atskiras grėsmes
4	<u>Danija</u> (Variacija II)	Visuomenė ir valstybė	Visų grėsmių požiūris	Vidinio buferio ir išorinės apsaugos kombinacija, formuojamas kompleksinis atsako mechanizmas
5	<u>Estija</u> (Variacija I)	Valstybė	Priešiško veikimo ir natūralių veiksmių nulemtos grėsmės sanglaudai ir tapatybei	Vidinis buferis (su išorinės apsaugos elementais), atsakant į konkrečias atskiras grėsmes

6	Vengrija (Variacija I)	Valstybė	Priešiško veikimo ir natūralių veiksmų nulemtos grėsmės sanglaudai ir tapatybei	Vidinis buferis (su išorinės apsaugos elementais), atsakant į konkrečias atskiras grėsmes
7	Islandija (Variacija III)	Individai	Grėsmės piliečių sveikatai ir gerovei (daugiausiai nulemtos natūralių procesų)	Vidinis buferis, paremtas vidine ekspertize
8	Latvija (Variacija I)	Valstybė	Priešiško veikimo ir natūralių veiksmų nulemtos grėsmės sanglaudai ir tapatybei	Vidinis buferis (su išorinės apsaugos elementais), atsakant į konkrečias atskiras grėsmes
9	Lietuva (Variacija I)	Valstybė	Priešiško veikimo ir natūralių veiksmų nulemtos grėsmės sanglaudai ir tapatybei	Vidinis buferis (su išorinės apsaugos elementais), atsakant į konkrečias atskiras grėsmes
10	Liuksemburgas (Variacija II)	Visuomenė ir valstybė	Nestabilumas, vertinamas platus grėsmių spektras	Vidinio buferio ir išorinės apsaugos kombinacija, formuojamas kompleksinis atsako mechanizmas
11	Norvegija (Variacija II)	Visuomenė ir valstybė	Visų grėsmių požiūris	Vidinio buferio ir išorinės apsaugos kombinacija, formuojamas kompleksinis atsako mechanizmas
12	Slovakija (Variacija I)	Valstybė	Priešiško veikimo ir natūralių veiksmų	Vidinis buferis (su išorinės apsaugos

			nulemtos grėsmės sanglaudai ir tapatybei	elementais), atsakant į konkrečias atskiras grėsmes
13	Slovėnija (Variacija I)	Valstybė	Priešiško veikimo ir natūralių veiksmių nulemtos grėsmės sanglaudai ir tapatybei	Vidinis buferis (su išorinės apsaugos elementais), atsakant į konkrečias atskiras grėsmes
14	Šiaurės Makedonija (Variacija I)	Valstybė	Priešiško veikimo ir natūralių veiksmių nulemtos grėsmės sanglaudai ir tapatybei	Vidinis buferis (su išorinės apsaugos elementais), atsakant į konkrečias atskiras grėsmes

Variacija I

Dažniausiai tarp tiriamųjų atvejų kartojasi kategorijų variacija, kai:

- pirminis referentas valstybė, o visuomenė įgyja antrinio arba svarbaus statusą;
- su visuomene siejamos išorinės priešiško veikimo ir natūralių veiksmių nulemtos grėsmės sanglaudai ir tapatybei;
- nors bendra saugumo strategija labai aiškiai paremta išoriniais garantais, atsakant į atskiras / konkrečias grėsmes susijusias su visuomene, vyrauja vidinis buferis (su išorinės apsaugos elementais).

Ši kategorijų variacija išryškėjo dešimtyje iš keturiolikos analizuotų atvejų ir yra dominuojanti. Atkreiptinas dėmesys, kad ji būdinga karų ar okupacijos, kovos už nepriklausomybę istorinę patirtį turėjusioms mažosioms valstybėms. Taip pat išryškėjo ir tam tikros kategorijų dinamikos tendencijos. Matomas itin tamprus ryšys tarp referento ir grėsmių šaltinio kategorijų. Tais atvejais, kai yra išreikšta išorinė grėsmė (pavyzdžiui konkretus agresorius), pirminio referento poziciją iš karto labai aiškiai užima valstybė. Išorinės grėsmės ir jų pobūdis, šiais atvejais, taip pat nulemia ir antrinį referentą visuomenės lygmenyje. Gintinai tampa tie visuomenės elementai į kuriuose kėsina agresorius. Pavyzdžiui, jei iš išorės, pasinaudojant propaganda mėginama performuoti istorijos naratyvus, gintina tampa tapatybė. O jei matoma labai aiški išorinė intencija priešinti skirtingas visuomenės grupes, sanglauda pozicionuojama kaip antrinis referentas. Taip pat matoma, kad šioje

kategorių variacijoje gan silpnai išreiškiamas atsako dėmuo: dažniausiai išryškėja pavienės veiklos kryptys (vidinio buferio elementai) atsakant į konkrečias grėsmes. Tai taip pat gali būti siejama su aiškios išorinės grėsmės pačiai valstybei egzistavimu. Turėdamos ribotus resursus mažosios valstybės daugiausiai dėmesio skiria valstybės atributų apsaugai ir tai daro didžiąją dalimi besiremdamos išorinės apsaugos garantais. Tuo tarpu visuomenės aspektai, į kuriuos taikomasi iš išorės, ginami valstybės apsaugos kontekste.

Svarbu pastebėti ir tai, kad šioje variacijoje kategorių reikšmės jas lyginant tarp atskirų atvejų taip pat yra panašios. Tačiau galima išskirti Estijos atvejį, kur grėsmių kategorijoje vienodai aiškiai akcentuojami sanglaudos ir tapatybės elementai (remiantis pirmojo tyrimo etapo duomenimis). Kituose atvejuose, dominuoja tik vienas iš minėtų aspektų, arba kažkuris vienas neišryškėja. Atsižvelgiant į tai, Estiją galima laikyti labiausiai išskirtinu atveju, per kurį antrame tyrimo etape detaliau bus atskleidžiamas vienas iš visuomeninio saugumo tipų (pagal kategorių variaciją I).

Variacija II

Antroji pagal dažnumą tarp atvejų pasikartojanti kategorių variacija:

- valstybė ir visuomenė tolygūs / tapatūs referentai;
- vyrauja visų grėsmių požiūris;
- vidinio buferio ir išorinės apsaugos kombinacija, formuojamas kompleksinis atsako mechanizmas.

Ši variacija būdinga trims aukštu ekonominio išsivystymo lygiu pasižyminčioms NATO mažoms valstybėms: Danijai, Norvegijai ir Liuksemburgiui. Čia taip pat išryškėja savita dinamika tarp analizuojamų kategorių. Grėsmių kategorijoje matomas vyraujantis visų grėsmių požiūris, tačiau taip pat galima pastebėti, kad nėra identifikuojamas tiesioginis išorinis pavojus (pvz., konkretus agresorius). Jei ir kalbama apie konvencines grėsmes valstybei, jos vertinamos kaip netiesioginės (matomos per NATO prizmę), arba suprantamos kaip bendro / globalaus pobūdžio nestabilumo šaltinis. Atitinkamai šiame kontekste su visuomene taip pat nesiejamos išorinės grėsmės: labiau pabrėžiamos vidinės ar natūralių procesų nulemtos (socioekonominiai elementai, globalios tendencijos). Toks grėsmių profilis lemia, kad kaip atsako strategijos diegiami kompleksiniai ir integralūs sprendimai, apimantys visus galimus instrumentus, tame tarpe visuomenę.

Šios variacijos atveju per grėsmės kategoriją labiausiai išsiskiria Danijos atvejis: čia be pasikartojančių grėsmių gerai funkcionuojančiam visuomenės ir valstybės veikimo aparatui, aiškiai išskiriamos ir grėsmės visuomenės gerovei. Pagal tai, Danijos atvejis pasirenkamas atskleisti vienam iš tipų.

Variacija III

Trečioji kategorijų variacija išsiskiria tuo, kad yra būdinga tik vienam iš tyrimo atvejų – Islandijai. Identifikuojamos tokios kategorijų reikšmės:

- individai užima pirminio referento poziciją;
- grėsmės piliečių sveikatai ir gerovei (daugiausiai nulemtos natūralių procesų);
- vidinis buferis, paremtas ekspertize.

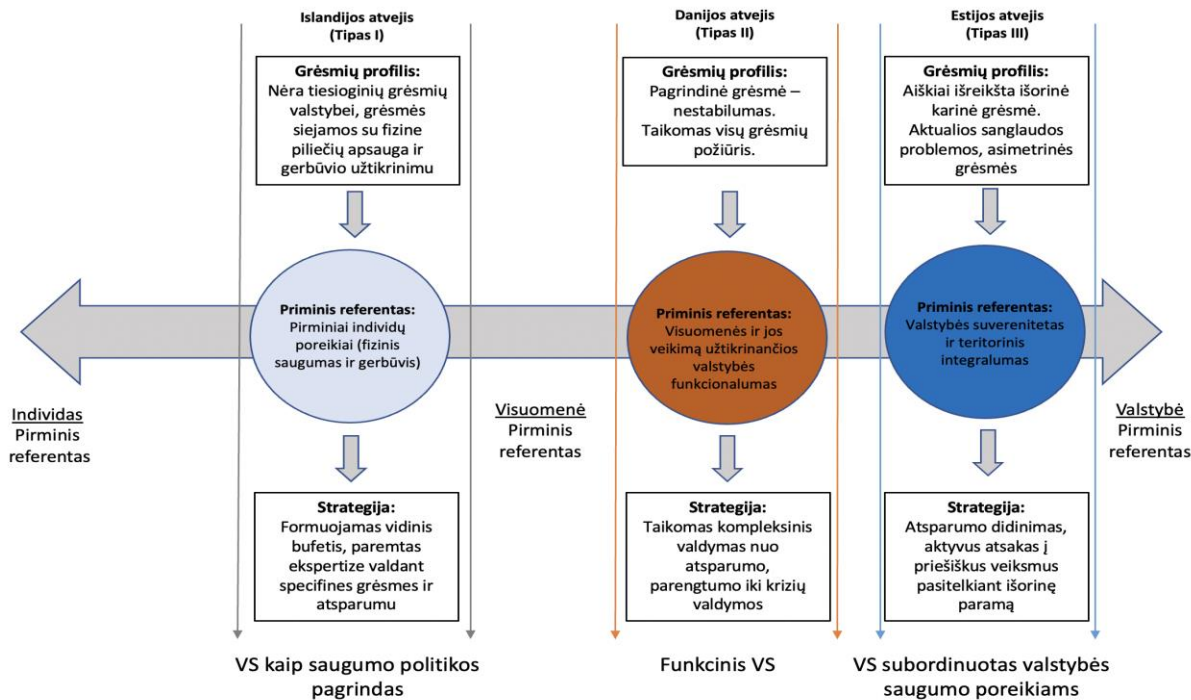
Pagrindinis šios variacijos išskirtinumas – referentas. Individas, kaip pagrindinis saugotinas objektas, neišskiriamas nei viename kitame analizuotų atvejų. Atitinkamai, kitų kategorijų reikšmėse akcentai truputėlį skiriasi. Tai leidžia teigti, kad Islandijos atvejis vienas sudaro atskirą visuomeninio saugumo tipą. Šiuo atveju ypač svarbia tampa grėsmių kategorijos reikšmė, kai su pačia valstybe tiesiogiai nesiejamos jokios konkrečios išorinės grėsmės (nebent tendencijos), o individams aktualiomis laikomos vidinės arba nulemtos natūralių procesų. Tokiame kontekste susidaro palankios sąlygos vidiniam buferiui formuoti (nereikia daug dėmesio skirti valstybės apsaugai, kam paprastai pasitelkiama išoriniai garantai).

Formuojama prielaida, kad trumpai aptartos analizuotų kategorijų reikšmių variacijos reprezentuoja tris skirtingus visuomeninio saugumo formos tipus. Jau minėti Islandijos, Estijos ir Danijos atvejai detaliau aptariami kitame skyriuje, kur taip pat plėtojamos minėtos tendencijos, jų aiškinimas, analizės modelio pritaikomumas ir nurodomos galimos tolimesnių / papildančių tyrimų kryptys.

3.2. Visuomeninio saugumo formų tipai

Šiame skyriuje per tris minėtus atvejus aptariami pirmame tyrimo etape išryškėję skirtingi visuomeninio saugumo formos tipai. Atliekant šį – antrąjį – tyrimo etapą, remiamasi P. Mayring'o išskiriamu turinio eksplikacijos žingsniu, kuris skirtas analizuojamos medžiagos tikslinimui / papildymui. Disertacijos tyrimo atveju, siekiant geriau atskleisti identifikuotus tipus, pirmojo tyrimo medžiaga papildoma antriniais šaltiniais, pateikiant papildomus apibūdinimus ir detales.

5 paveikslas. Išryškėję visuomeninio saugumo formos tipai NATO mažųjų valstybių atveju

Šioje darbo dalyje, pasitelkiant Islandijos, Estijos ir Danijos atvejus, išskleidžiamas ir aptiriamas kiekvienas iš tipų.

3.2.1. Visuomeninis saugumas kaip nacionalinės saugumo politikos pagrindas, orientuotas į individus: Islandijos atvejis

Saugumo prasme Islandijos atvejis yra labai įdomus. Kaip geografiškai nutolusi ir ginkluotųjų pajėgų neturinti taiki valstybė, Islandija ilgą laiką net neplėtojo saugumo politikos. Išskirtinai buvo kliaujamasi išoriniais saugumo garantais: naryste NATO (Islandija viena iš aljanso steigėjų), ir dvišaliais santykiais su JAV. Pagal 1951 m. gegužės 5 d. susitarimą, JAV įsipareigojo „padėti užtikrinti Islandijos žmonių saugumą, kurie negali to savarankiškai padaryti“³⁵³. Remiantis šia sutartimi, Islandijoje (Keflavik mieste) buvo įkurta JAV karinė bazė, kuri užtikrino atgrasymą nuo išorinių grėsmių, vykdė oro gynybą, taip pat buvo matoma ir kaip tam tikras koordinuojantis veikėjas krizių atveju³⁵⁴. Tačiau 2006 m. dvišaliu Islandijos ir JAV susitarimu „atsižvelgiantį į kintančią saugumo aplinką“, JAV pajėgumai iš šalies teritorijos buvo atitraukti³⁵⁵. Nepaisant to, kad 2006 m. susitarimas Islandijai užtikrino JAV konsultacijas saugumo srityje ir numatė reguliarias pratybas, tačiau šalies saugumo padėtis kardinaliai pasikeitė³⁵⁶. Tai ir kintantis tarptautinis kontekstas, tapo akstinu Islandijai įvertinti galimas grėsmes ir suformuoti nacionalinę saugumo politiką³⁵⁷.

Kaip pademonstravo atlikta analizė, Islandijos saugumo politikoje išryškėjo ir specifinės tiriamų visuomeninio saugumo kategorijų reikšmės, taip pat ir bendroji visuomeninio saugumo forma – visuomeninis saugumas, kaip nacionalinės saugumo politikos pagrindas, orientuotas į individų

---

³⁵³ Bilateral Defence Agreement Between the United States and the Republic of Iceland, May 5, 1951, Preamble, https://avalon.law.yale.edu/20th_century/ice001.asp#art1, (žiūrėta 2019 04 17)

³⁵⁴ Alyson Bails Baldur Thorhallsson, „Iceland and The European Security and Defence Policy”, kn. *The Nordic Countries and the European Security*, sud. Alyson Bailes, Gunilla Herlof, Bengt Sundelius, (SIPRI and Oxford University Press, 2005), 328.

³⁵⁵ Joint understanding, *The Government of the United States of America and the Government of the Republic of Iceland*, 2006, 1, https://www.government.is/library/01-Ministries/Ministry-for-Foreign-Affairs/Joint_Understanding.pdf, (žiūrėta 2019 04 17)

³⁵⁶ Ibid, 2.

³⁵⁷ Government of Iceland, *Nacional Security*, [government.is](https://www.government.is/topics/foreign-affairs/nacional-security/), <https://www.government.is/topics/foreign-affairs/nacional-security/>, (žiūrėta 2019 04 17).

apsaugą. Pagal kategorijų reikšmes, kurios bus detalizuojamos šiame poskyryje, minima visuomeninio saugumo forma taip pat gali būti aktuali kitoms mažoms išsivysčiusioms salų valstybėms ar neutralioms šalims (kurios nebuvo analizuotos tyrimo apimtyje).

5 lentelė. Visuomeninio saugumo kategorijų reikšmės Islandijos atveju

I Kategorija Pirminio referento pozicija	II Kategorija Grėsmės	III Kategorija Atsako strategija
<p>Pirminio referento pozicija: Pirminis referentas – individai</p>	<p>Pagrindinės nacionalinio masto grėsmės / bruožai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Islandija, nejučia tiesioginių karinių, ar priešišku valstybių keliamų grėsmių, kurios galėtų lemti suvereniteto ar teritorijos praradimą; - platus požiūris į galimų grėsmių spektrą ir jų vertinimas per galimą poveikį piliečiams (fiziniam saugumui ir gerovei). 	<p>Pagrindinės atsako į visuomenines grėsmes strategijos:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dominuoja vidinis buferis, paremtas ekspertize valdant specifines grėsmes ir atsparumu (savanoriški gelbėtojų susivienijimai, piliečių mokymai ir t. t.). Išorinės apsaugos garantai tik formuojasi (pavyzdžiui, krizių valdymo ekspertizės tinklas); - visuomenė per savanorišką veikimą ir pasirengimą, yra įtraukiama į pačią strategiją.

<p>Referentas visuomeninio saugumo lygmenyje: pirminiai individų poreikiai (fizinis saugumas ir gerovė)</p>	<p>Tiesiogiai su visuomene siejamos grėsmes:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nepakankama kritinės infrastruktūros ir maisto apsauga; - gamtinės katastrofos ir grėsmės visuomenės sveikatai (pandemijos); - įprastų standartų neatitinkantis piliečių pragyvenimo lygis. <p>*Islandijos atveju matoma, kad kalbama apie grėsmes susijusias su individualais ar jų grupėmis.</p>	
--	--	--

3.2.1.1. Pirminio referento pozicija Islandijos atveju

Islandijos atveju, pirminio referento pozicija kristalizavosi nuo 2006 m., ėmus formuoti šalies saugumo strategiją ir bendrą politiką. Tačiau anot Silja'os Bara'os Omarsdottir, aukštas individų poreikių prioritetas buvo matomas visuomet³⁵⁸. Taip pat, priešingai nei kituose disertacijos tyrime nagrinėtuose atvejuose, Islandijos strateginiuose dokumentuose iš karto įvesta visuomeninio saugumo (ang. Societal security) sąvoka³⁵⁹. Nors niekur nėra detalizuojama, ji naudojama kaip skėtinis apibrėžimas, apibūdinant piliečių poreikius ir galimą jų pažeidimą. Ja labai aiškiai referuojama ne į visuomenę, o į atskirus individus.

Galima pastebėti, kad pirminio referento saugumo poreikiai Islandijoje, visų pirma, imti sieti su socioekonominė gerove, sveikatos ir fizinio saugumo užtikrinimu. Tai lemia kontekstas ir konkretūs įvykiai. Formuojant Islandijos saugumo politiką šalį reikšmingai paveikė 2008 m. pasaulinės finansinės krizės padariniai³⁶⁰. Atkreipiamas dėmesys, kad:

³⁵⁸ Silja Bara Omarsdottir, disertacija, „The Security Imaginaries of an Unarmed People: Popular and Elite Security Discourses in Iceland” (Daktaro disertacija, National University of Ireland, Cork, 2018), 180-181

³⁵⁹ *A Risk Assessment for Iceland*, 2009, 16.

³⁶⁰ Silja Bara Omarsdottir, „Sfety and Security -What's in a word? Societal Security in Iceland”, kn., *Societal Security in the Baltic Sea region: Expertise Mapping and Raising Policy Relevance*, sud., Andris Sprūds, Elizabete Vizgunova, (Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2018), 43.

„Krizė laikinai sustabdė užsienio mokėjimų ir atsiskaitymų sistemas, sutrikdė eksportą ir importą. Nors dėl to nebuvo didesnių incidentų, ši situacija atskleidė Islandijos visuomenės pažeidžiamumą sisteminiams sukrėtimams“³⁶¹.

Atsižvelgiant į tai, pakankamas finansinių visuomenės poreikių ir instrumentų užtikrinimas iš karto atsidūrė saugumo darbotvarkėje³⁶². Tuo tarpu fizinių individo poreikių apsaugos klausimas natūraliai imtas prioritetizuoti dėl specifinės Islandijos geografinės padėties ir salos specifikos. Natūralios grėsmės ir gamtinės katastrofos čia pasireiškia pakankamai dažnai ir pastebima, kad:

„Gamtos keliama pavojai, pvz., žemės drebėjimai, potvyniai ir ugnikalnio išsiveržimai, sveikatos ir infrastruktūros gedimai, gali turėti žalingą socialinį, ekonominį ir politinį poveikį visuomenei“³⁶³.

Tačiau taip pat, analizuojant konkrečius gamtinius veiksnius ir su tuo susijusias rizikas, iš karto vertinamas ir galimas jų poveikis individų sveikatai ir gerovei³⁶⁴. Svarbu pastebėti, kad nors pagrindiniame politikos tekste išliko stiprus individo poreikių akcentavimas, tačiau pakitęs kontekstas lėmė tai, kad išryškėjo ir tam tikras karinio saugumo aspektas³⁶⁵. Vykstant politikos derinimo procesui, 2014 m. Rusija aneksavo Krymą, o 2015 m. Paryžiuje buvo įvykdyta teroro ataka, taip pas išryškėjo kibernetinių atakų keliamos grėsmės. Nacionalinio saugumo politiką apibrėžiančioje rezoliucijoje akcentuojama, kad politika siekiama atliepti globalias, visuomenines (ang. Societal) ir karines grėsmes³⁶⁶. Joje išskiriamos pagrindinės veiklos kryptys turi užtikrinti: „Islandijos nepriklausomybę ir suverenitetą, teritorinį vientisumą, piliečių saugumą, parlamento apsaugą ir visuomeninę infrastruktūrą“³⁶⁷. Taip pat pabrėžiama, kad politikos įgyvendinimas turi būti grįstas Islandijos tautos vertybėmis: demokratija, pagarba tarptautinės teisės normoms, žmogaus teisių apsauga, lygiomis teisėmis, darniu vystymusi bei nusiginklavimu ir taikiu konfliktų sprendimu³⁶⁸. Bendrai visoje politikoje tarsi užfiksuojama pacifistinės mažos valstybės pozicija, pabrėžiant, kad:

„[...] taiki ir maža Islandijos visuomenė neturi nei noro nei intereso plėtoti karinius pajėgumus, todėl savo saugumą užsitikrina per

---

³⁶¹ *A Risk Assessment for Iceland*, 2009, 3.

³⁶² Omarsdottir, *The Security Imaginaries*, 176.

³⁶³ *National Risk Assessment for Iceland*, 2011, 21.

³⁶⁴ *National Risk Assessment for Iceland*, 14-19.

³⁶⁵ Omarsdottir, *The Security Imaginaries*, 170.

³⁶⁶ *Nacional Security Policy of Iceland*, 2016, 1.

³⁶⁷ *Ibid.*

³⁶⁸ *Ibid.*

bendradarbiavimą su kitomis šalimis ir veikimą per tarptautines organizacijas³⁶⁹.

Individo saugumo poreikių pirmumas atsispindi tiek minimoje rezoliucijoje, tiek ir plėtojant atskiras saugumo praktikas. Kaip pagrindinis prioritetas dažnai įvardinamas piliečių saugumo užtikrinimas, pasireiškus tokioms grėsmėms kaip gamtinės katastrofos, epidemijos, nepakankamas sveikatos ar maisto apsaugos užtikrinimas³⁷⁰. Atsižvelgiant į tai, viešojo saugumo ir civilinės saugos politikos, yra laikomos nacionalinės saugumo politikos dalimi ir vienu iš įgyvendinimo ramsčių³⁷¹. Pastebima, kad ypatingas individo vaidmuo atsispindi ir labiau taktinio lygmens dokumentuose, reglamentuojančiuose konkrečius saugumo klausimą. Pavyzdžiui, kibernetinis saugumas, kuris kitų šalių kontekste dažniausiai yra vertinamas per nacionalinio saugumo prizmę, Islandijos atveju, yra praktiškai pilnai subordinuotas piliečiams. Islandijos kibernetinio saugumo strategijoje pabrėžiama, kad kibernetinis saugumas turi būti orientuotas į individų ir jų grupių poreikių bei integralumo užtikrinimą³⁷².

Svarbu pastebėti, kad visuomenės tapatybės apsaugos poreikiai Islandijos atveju neišryškėja. Čia, per jau aptartą individo poreikių užtikrinimo prizmę, labiau pabrėžiamas funkcionalistinis dėmuo. Islandijos saugumo politikoje daugiausiai kalbama apie praktinius aspektus: maisto, infrastruktūros apsaugą, fizinį piliečių saugumą. Teoriniame lygmenyje, šių elementų akcentavimas sietinas su žmogiškuoju saugumu (ang. Human security), pagal kurį, kaip buvo aptarta teorinėje disertacijos dalyje, pagrindiniu saugumo politikos tikslu tampa prigimtinių žmogaus teisių užtikrinimas³⁷³. Šiame kontekste pirminiu referentu laikomas individas, o pačios valstybės apsaugos klausimas tampa antriniu: valstybės vaidmuo svarbus tik tiek, kiek ji prisideda prie individų poreikių užtikrinimo³⁷⁴. Tačiau Islandijos atveju, nors itin daug dėmesio skiriama individų poreikiams, valstybės apsaugos elementas išlieka svarbus, todėl Islandijos saugumo politikos modelio negalima pilnai sugretinti su žmogiškuoju saugumu. Taigi, aptartu atveju, išryškėja savita pirminio referento pozicija – individo poreikių

---

³⁶⁹ Ibid, 2.

³⁷⁰ Ibid, 1.

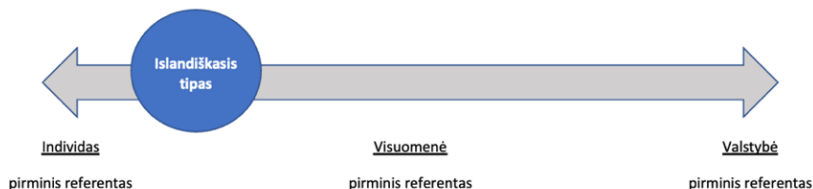
³⁷¹ Ibid, 2.

³⁷² Ministry of Interior, „*Nacional Icelandic Cyber Security Strategy 2015-2026*“, June 2015, 3, <https://nsarchive.gwu.edu/sites/default/files/documents/3476241/Document-08-Ministry-of-the-Interior-Government.pdf>, (žiūrėta 2020 03 15).

³⁷³ Havre Hasam Hama, *State security, Societal security, Human security*, 2017, 15.

³⁷⁴ Ibid.

pirmumas (nors su juo siejamam saugumo lygmeniui apibūdinti naudojamas visuomeninio saugumo terminas).

6 Paveikslas. Pirminio referento pozicija Islandijos atveju

3.2.1.2. Su referentu siejamos grėsmės Islandijos atveju

Bendrajį Islandijos grėsmių profilį viena vertus, lemia ypatinga geografinė padėtis ir salos specifika, kita vertus, jis gali būti siejamas su aiškiai išreikšta pacifistine šalies laikysena. Išskirtiniu bruožu galima laikyti tai, kad Islandija, nejučia tiesioginių karinių ar priešiškų valstybių keliamų grėsmių, kurios galėtų lemti suvereniteto ar teritorijos praradimą. Viena iš pagrindinių nacionalinę saugumo politiką apibrėžiančių dokumentų pabrėžiama, kad:

„Trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu tiesioginės karinės grėsmės, keliamos kitų valstybių ar aljansų, Islandijai yra neaktualios. Dėl nutolusios geografinė padėties Šiaurės Atlante ir ginkluotųjų pajėgumų neturėjimo, saugumo ir gynybos prasme, Islandija yra išskirtinis atvejis“³⁷⁵.

Ši nuostata, visų pirma, sietina su tuo, kad Islandija nėra patyrusi konkrečios šalies agresijos, ar akivaizdaus priešiško veikimo. Karinės ar susijusios grėsmės, čia greičiau vertinamos kaip globalios, galinčios tik netiesiogiai paveikti šalį. Pavyzdžiui, nors strateginiuose dokumentuose epizodiškai užsimenama apie masinio naikinimo ginklų keliamą pavojų, tačiau nėra svarstoma, kad ginklas galėtų būti panaudotas tiesiogiai prieš Islandiją³⁷⁶.

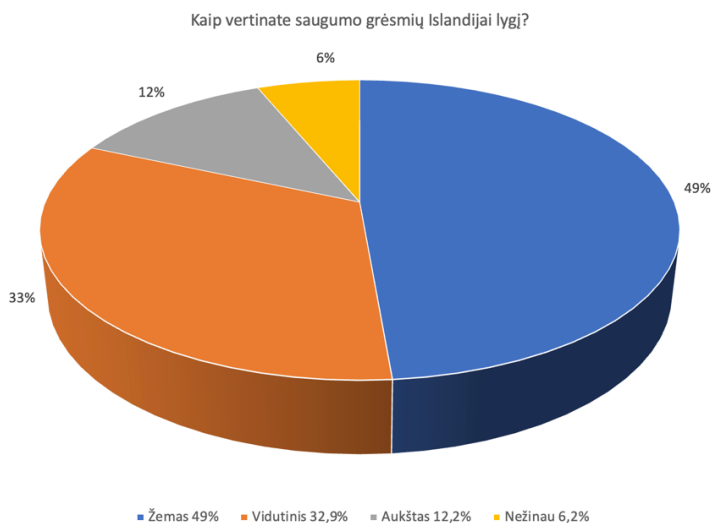
Net pastaraisiais metais revizionizmą demonstruojančios Rusija ir Kinija, strateginiame Islandijos saugumo lygmenyje, kol kas, nėra traktuojamos kaip galinčios kelti tiesioginį pavojų. Tačiau galima pastebėti, kad šių šalių grėsmingumo supratimas ryškėja viešajame diskurse ir akademinuose svarstymuose, todėl netolimoje ateityje bendroji nuostata gali kisti. Pagal 2020 m. visuomenės apklausos rezultatus, islandai kaip regioninę

³⁷⁵ A Risk Assessment for Iceland, 2009, 4.

³⁷⁶ Ibid, 11.

grėsmę mato didėjančią Kinijos įtaką (32 % vertina kaip aukštą), ir augančią įtampą su Rusija (25 % vertina kaip aukštą)³⁷⁷. Tai, visų pirma, galima sieti su šių didžiųjų galių suaktyvėjusiu veikimu Arkties regione, siekiant dominuojančios pozicijos ir prieigos prie strateginių žvejybos kelių bei ribotos infrastruktūros³⁷⁸.

Pastebėtina, kad tiesioginių karinių ir priešiško veikimo grėsmių nebuvimas prisideda prie to, kad Islandijos visuomenėje saugumas bendrąja prasme nėra matomas kaip problema. Tai patvirtina visuomenės nuomonės apklausa: pagal 2020 atliktos apklausos rezultatus, dauguma islandų 48,6 % bendrą saugumo grėsmių lygį šaliai vertina kaip žemą, 32,9 % kaip vidutinį ir tik 12,2 % kaip aukštą.

7 paveikslas. 2020 m. visuomenės apklausos rezultatai, Šaltinis:³⁷⁹

³⁷⁷ Silja Bara Omarsdottir, *Pragmatic and Wary to Change: Icelanders' view on International Cooperation*, Institute of International Affairs, University of Iceland, 2021, 6, <https://www.kas.de/documents/272774/272823/Pragmatic+and+wary+of+Change.+Icelanders+Views+on+International+Cooperation.pdf/2519c782-35ce-e913-7710-4fea5729571c?version=1.0&t=1616523637117>, (žiūrėta 2022 09 07).

³⁷⁸ Joint Statement between the Government of the People's Republic of China and the Government of Iceland on *Comprehensively Deepening Bilateral Cooperation*, 15 April, 2013, <https://www.government.is/media/forsaetisraduneyti-media/media/frettir1/Joint-statement-of-PMs-Iceland-China-2013.pdf> <http://is.china-embassy.org/eng/zbqx/rwjl/t1536495.htm>, (žiūrėta 2021 11 25).

³⁷⁹ Omarsdottir, *Pragmatic and Wary to Change: Icelanders*, 5.

Tačiau tai nereiškia, kad Islandijos visuomenė nejaučia jokie pavojaus. Priešingai – pagal minėtos apklausos rezultatus, galima matyti, kad islandai pakankamai plačiai suvokia grėsmių spektrą ir kaip aktualiausias mato globalias ir su socialiniu gyvenimu sietinas grėsmes, tokias kaip: finansinė krizė, pandemija, kibernetinės atakos ir klimato kaita³⁸⁰.

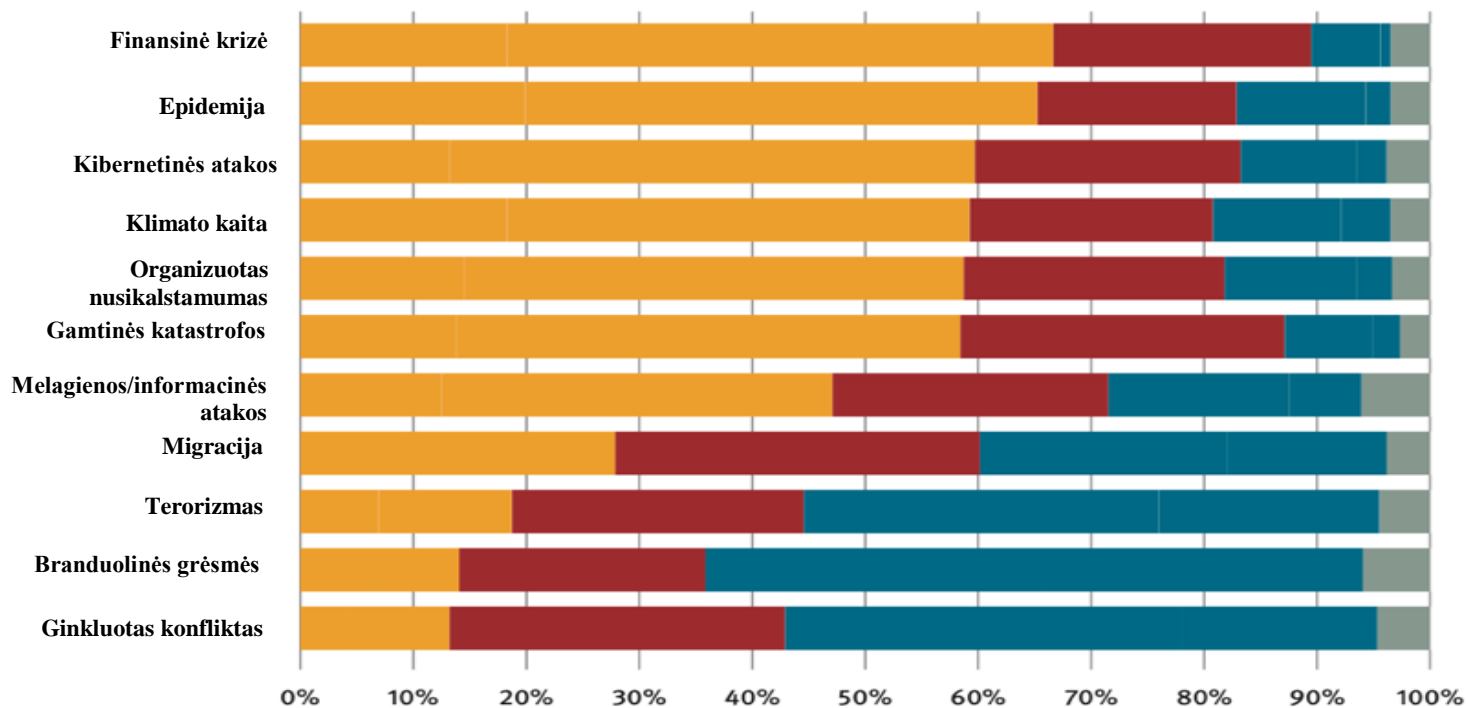
---

³⁸⁰ Ibid.

Kaip vertinate išvardintas grėsmes Islandijai?

Tematinės grėsmės

Aukšta Vidutinė Žema Nežinau

8 Paveikslas. 2020 m. visuomenės apklausos rezultatai, Šaltinis:³⁸¹

³⁸¹ Omarsdóttir, *Pragmatic and Wary to Change: Icelanders*, 6.

Toks itin platus požiūris į saugumą atsispindi ir strateginiuose dokumentuose. Kaip Islandijai galintys kelti grėsmes įvardijami tiek pasauliniai reiškiniai ir procesai (tokie kaip klimato kaita, terorizmas, masinio naikinimo ginklai, organizuotas nusikalstamumas ir t. t.), tiek lokalesnės problemos, sietinos su mažos salos valstybės specifika (maisto prieinamumo, sveikatos ar aplinkos apsaugos klausimai, Arkties vandenyno problematika)³⁸². Tačiau bendrai galima išskirti tris dominuojančias grėsmių grupes, kurios Islandijos atveju, yra tiesiogiai siejamos su pirminiu referentu – individu. Svarbu pastebėti, kad šios grėsmės daugiausiai yra vidinės arba siejamos su natūraliais procesais (gamtiniais ar pasaulinėmis tendencijomis).

a) Nepakankama kritinės infrastruktūros ir maisto apsauga

Dėl nuo žemyno nutolusios geografinės padėties bei atšiauraus klimato, Islandija yra ypač priklausoma nuo infrastruktūros prieinamumo ir sklandaus jos veikimo. Infrastruktūra matoma ne tik kaip viena esminių Islandijos visuomenės funkcionavimui sąlygų, bet taip pat ir kaip vienas būtinausių individo poreikių. Saugumo politiką reglamentuojančiuose dokumentuose atkreipiamas dėmesys, kad infrastruktūra yra integrali modernios Islandijos visuomenės kasdienio gyvenimo dalis³⁸³. Neužtikrinus tinkamos ir visapusiškos infrastruktūros apsaugos, gali sutrikti kasdienis piliečių gyvenimas, valstybės funkcijos. Itin didelis dėmesys kritinės infrastruktūros apsaugai nacionalinio saugumo kontekste sietinas su Islandijos kaip salos specifika. Šiuo atveju infrastruktūra šalia savo įprastų funkcijų, taip pat atlieka ir jungties su išoriniu pasauliu vaidmenį.

Laikina ar užsitęsusi fizinė šalies izoliacija dėl sutrikusios uostų ar kitos infrastruktūros veiklos gali lemti ir papildomų grėsmių, susijusių su pirminių visuomenės poreikių užtikrinimu, pasireiškimą. Dėl atšiauraus klimato, Islandija turi labai ribotus žemės ūkio pajėgumus ir gėlo vandens resursus, todėl didžiąją dalį maisto produktų, taip pat prekių ir kuro importuoja. Esant ilgiems importo sutrikimams, valstybė savarankiškai negalėtų užtikrinti reikalingo maisto tiekimo savo piliečiams³⁸⁴. Todėl šiame kontekste aktuliu tampa ir maisto saugumas, kuris retai išskiriamas išsivysčiusiose žemyninėse mažosiose valstybėse³⁸⁵. Nors masinis maisto ir

---

³⁸² *A Risk Assessment for Iceland*, 2009, 2-11.

³⁸³ *National Risk Assessment for Iceland*, 2011, 22.

³⁸⁴ *A Risk Assessment for Iceland*, 2009, 10.

³⁸⁵ Daugiau žiūrėti:

kitų būtinųjų prekių tiekimas Islandijos istorijoje nebuvo fiksuotas, maisto saugumo aktualumą priminė jau minėta 2008 m. finansinė krizė. Jos metu buvo įvertinta, kad maisto aprūpinimas, nutrūkus tiekimui sutriktų per kelias savaites³⁸⁶. Tačiau tai taip pat pademonstravo, kad maisto tiekimas gali sutrikti ne tik dėl infrastruktūros trikdžių, bet ir dėl ekonominės padėties, galimų finansinių sankcijų / blokadų, o taip pat ir dėl gamtinių reiškinių / katastrofų.

Galimos katastrofinės infrastruktūros sutrikimų pasekmės lemia, kad ši sritis Islandijoje akcentuojama nacionaliniu mastu, o jos apsaugos užtikrinimas yra viena iš pagrindinių valstybės pareigų. Atsižvelgiant į tai atliekami periodiniai rizikų vertinimai, stengiantis nustatyti galimus grėsmių šaltinius ir paskirti reikiamus resursus prevencijai. Kritinės Islandijos infrastruktūros tinklo elementai pagal pobūdį skirstomas į dvi rūšis: fizinę infrastruktūrą (jūrų, oro, žemės transportas ir uostai, elektrifikacijos infrastruktūra ir t. t.) ir ryšio infrastruktūrą (internetas, radijas ir t. t.)³⁸⁷. Nacionaliniuose rizikų vertinimuose, atkreipiamas dėmesys, kad labiausiai tikėtina, jog fizinės infrastruktūros veikimas gali sutrikti dėl įvairių gamtinių reiškinių tokių kaip žemės drebėjimai, vulkanų išsiveržimai, potvyniai ir t. t.³⁸⁸ Išorinio priešiško veikimo galimybės nėra numatomos. Vienas ryškiausių infrastuktūros trikdymo dėl gamtinių reiškinių pavyzdžių – 2010 metais įvykęs vulkano Eyjafjallajökul išsiveržimas. Įvykus cheminėms reakcijoms dėl magmos ir vandens sąlyčio, susiformavo 10 km aukščio tirštas pelenų debesis, kuris ne tik visiškai paralyžiavo Islandijos oro uosto veiklą ir oro erdvės valdymą, bet ir kelioms dienoms sutrikdė lėktuvų judėjimą virš visos Europos³⁸⁹. Tokie ir panašūs įvykiai gali ne tik sutrikdyti kasdienį islandų gyvenimą, bet ir gali sukelti jau aptartas maisto trūkumo grėsmes.

Islandai - moderni visuomenė, besistengianti įsilieti į tarptautinius inovacijų, mokslo, kultūros ir verslo tinklus. Galimas užsisklendimas mažoje salos visuomenėje ir atsiribojimas nuo išorinio pasaulio, suprantamas kaip pavojus³⁹⁰. Atsižvelgiant į tai, itin svarbiu elementu tampa ryšių infrastruktūra (internetas, radijas ir t. t.) ir nepertraukiamas prieinamumo užtikrinimas. Dar 2009 m. nacionaliniame rizikų vertinime pastebėta, kad dėl itin plataus

---

Alyson Bailes, Orri Johannsson, „Food Security in Iceland”, *Icelandic Review of Politics and Administration*, 7 (2), 2011, http://www.irpa.is/article/view/b.2011.7.2.1/pdf_217, (žiūrėta 2022 02 22).

³⁸⁶ *A Risk Assessment for Iceland*, 2009, 10.

³⁸⁷ *National Risk Assessment for Iceland*, 2011, 22.

³⁸⁸ *A Risk Assessment for Iceland*, 2009, 10

³⁸⁹ Iceland's Eyjafjallajökull volcano, *BBC Case study*, <https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/zvnbkqt/revision/4> (žiūrėta 2021 12 02).

³⁹⁰ Thorhallsson, *Studying small States: A review*, 27

skaitmeninių sprendimų naudojimo valstybės valdymo aparate ir visuomenės gyvenime, Islandija gali būti pažeidžiama kenkėjiškoms kibernetinėms atakoms, kurias gali vykdyti pavieniai įsilaužėliai, organizuotos nusikalstamos grupuotės ar priešiškos užsienio valstybės³⁹¹. Nors kol kas nėra fiksuota, kad Islandija būtų tapusi didelio masto kibernetinės atakos objektu, šios grėsmės svarba ir aktualumas atsispindi visuomenės nuomonės tyrimuose. Kibernetinių atakų grėsmė vertinama kaip viena aktualiausių Islandijai (viena iš penkių pagrindinių grėsmių 2016 ir 2020 m. apklausose)³⁹². Nacionalinio lygmens dokumentuose taip pat atkreipiamas dėmesys, kad vienas iš pagrindinių ryšio infrastruktūros elementų – kabelių sistema – gali tapti net sabotazo objektu³⁹³. Bendrai galima pastebėti, kad ryšių infrastruktūra šioje mažoje salos valstybėje, viena vertus, suprantama kaip būtinas individų poreikis bei sklendaus visuomenės funkcionavimo elementas, kita vertus – matomas kaip vienas didžiausių pažeidimų.

Apibendrinant galima teigti, kad grėsmių, susijusių su infrastruktūros ir maisto apsauga akcentavimas nacionalinio saugumo politikos kontekste yra išskirtinis Islandijos bruožas (tyrimo atvejų apimtyje), kuris potencialiai taip pat gali būti pastebimas ir kitų mažųjų salų valstybių atveju. Svarbu ir tai, kad šios grėsmės matomos kaip vienos prioritetinių ir aktualių individų kasdieniam gyvenimui.

b) Gamtinės katastrofos ir grėsmės visuomenės sveikatai

Dar vienas grėsmių blokas, sietinas su pirminiu referentu ir ypač pabrėžiamas tiek oficialiame, tiek viešajame Islandijos saugumo diskurse – gamtinės katastrofos ir galimas jų poveikis. Nacionaliniame rizikų vertinime, atliktame 2009 m., akcentuojama, kad Islandijos visuomenė susiduria su eile ilgalaikių gamtinių grėsmių³⁹⁴. Jos gali apimti tokius reiškinius kaip ekstremalios oro sąlygos, (pūgos, šaltis), žemės drebėjimai, ugnikalnių išsiveržimai, sniego lavinos ir nuošliaužos, potvyniai, geoterminių procesų keliami pavojai, ledo sankaupos ir t. t.³⁹⁵. Visų šių grėsmių reiškiniai gali daryti neigiamą įtaką šalies infrastruktūrai, o taip pat, gali kenkti piliečių sveikatai ir gerovei.

Galima teigti, kad šis gausus gamtinių grėsmių spektras yra prigimtinis: jį lemia ypatinga Islandijos geografinė padėtis. Sala yra atšiaurioje Šiaurės Atlanto dalyje, tektoninių plokščių susidūrimo zonoje,

---

³⁹¹ *A Risk Assessment for Iceland*, 2009, 8.

³⁹² Omarsdóttir, *Pragmatic and Wary to Change: Icelanders*, 5.

³⁹³ *A Risk Assessment for Iceland*, 2009, 8.

³⁹⁴ *A Risk Assessment for Iceland*, 2009, 10.

³⁹⁵ *National Risk Assessment for Iceland*, 2011, 13-19.

teritorijoje taip pat veikia 30-ies aktyvių vulkanų sistema³⁹⁶. Tai lemia dažnus žemės drebėjimus ir vulkanų išsiveržimus. Tačiau svarbu pabrėžti, kad Islandijos saugumo politikos kontekste identifikuojamos ne tik jau aptartos natūraliai kylančios gamtinės grėsmės, bet ir žmonių veiklos įtaka jų pasireiškimo tikimybės padidėjimui. Atliktuose nacionaliniuose rizikų vertinimuose išskiriamas klimato kaitos reiškinys ir atkreipiamas dėmesys, į galimą jo poveikį katastrofų padažnėjimui. Taip pat skatinama imtis kompleksinių vidaus ir tarptautinės politikos priemonių, siekiant pristabdyti klimato kaitą³⁹⁷. Šiame kontekste išskiriamas ir visuomenės, kaip tam tikrų priemonių įgyvendintojo vaidmuo, pabrėžiama piliečių sąmoningo elgesio svarba³⁹⁸.

Gamtinių grėsmių aktualumas aiškiai suprantamas ir pačių islandų. 2020 m. atliktos visuomenės apklausos rezultatuose galima matyti, kad islandai galimą neigiamą klimato kaitos poveikį ir su tuo susijusius reiškinius vertina kaip vieną iš keturių šaliai aktualiausių grėsmių³⁹⁹. Tačiau Silja Omarsdottir, nagrinėdama islandų grėsmių suvokimą pastebi, kad nors neigiamų gamtinių reiškinių rizikos šalyje yra labai aukštos ir aiškiai suvokiamos, tai nesukelia padidinto visuomenės nesaugumo jausmo. Islandai, nepaisant nuolatinio gamtos keliamo pavojaus, jaučiasi sąlyginai saugūs. Remdamasi kokybinių interviu su atskiromis visuomenės grupėmis rezultatais, ji formuoja išvadą, kad tokią santykinę visuomenės ramybę lemia dvi pagrindinės priežastys: a) visuomenė yra pripratusi prie nuolatinės grėsmės fakto ir periodinio reiškinio; b) visuomenė pasitiki nacionalinėmis institucijomis, kurios reikalui esant valdo krizes ir užtikrina reikiamą pagalbą⁴⁰⁰. Ji taip pat pabrėžia, kad visuomenėje toks atšiaurus Islandijos klimatas ir nutolusi geografinė padėtis dažnai suprantama ir vertinamai net kaip privalumas: tai užtikrina natūralų gamtinį buferį, kuris apsaugo nuo išorinių grėsmių⁴⁰¹.

Tačiau svarbu pastebėti, kad šis natūralus buferis yra veiksmingas ne visais atvejais. Viena jų – pandemijos. Nors užkrečiamų ligų protrūkiai gali kilti ir valstybės viduje, tačiau dėl visuomenės mobilumo ir šalyje plėtojamo turizmo, įvežtinių ligų tikimybė yra stipriai padidėjusi. Dar 2009 m. nacionaliniame rizikų vertinime pabrėžiama, kad pandemijos Islandijos

---

³⁹⁶ Ibid, 14.

³⁹⁷ *A Risk Assessment for Iceland*, 2009, 13.

³⁹⁸ *National Risk Assessment for Iceland*, 2011, 14.

³⁹⁹ Omarsdottir, *Pragmatic and Wary to Change: Icelanders*, 6.

⁴⁰⁰ Omarsdottir, *The Security Imaginaries*, 128.

⁴⁰¹ Ibid, 111.

visuomenei gali turėti tiesiogines ir netiesiogines pasekmes⁴⁰². Dėl mažo populiacijos dydžio, itin masiniai ligų protrūkiai gali netgi kelti tam tikrą depopuliacijos grėsmę, o netiesioginis poveikis gali pasireikšti per ekonomikos sulėtėjimą, turizmo sektoriaus trikdžius ir kt. Svarbu pabrėžti, kad dėl šalies mažumo ir geografinės izoliacijos, pandemijos valdymas Islandijoje, viena vertus, gali būti apsunkintas dėl riboto prieinamumo prie kitų šalių medicinos infrastruktūros (prireikus papildomos medicininės pagalbos, reikmenų ir t. t.), tačiau, kita vertus, šalis turi visus instrumentus pilnai izoliuotis (uždaromas vienintelis oro uostas, nevykdomas jūrų transportas). Taigi, galima pastebėti, kad net Islandijos saugumo politikoje pandemijos grėsmei skiriamas itin didelis dėmesys. Dar pirminiuose nacionalinių rizikų vertinimuose pastebima, kad yra itin sudėtinga prognozuoti pandemijų reiškimosi tikimybę ir galimą poveikį, todėl itin svarbus išankstinis pasiruošimas⁴⁰³. Atsižvelgiant į tai, Islandijoje (nuo 2008 m.) buvo rengiami ir peržiūrimi reakcijos į pandemiją planai.

c) Įprastų standartų neatitinkantis piliečių pragyvenimo lygis

Pagal daugelį parametrų, Islandijos visuomenė yra itin pasiturinti ir pragyvenimo lygiu lenkia daugumą šalių. Islandijos bendrojo vidaus produkto dalis tenkanti vienam gyventojui yra viena didžiausių pasaulyje ir 2020 m. siekė beveik 54 tūkst. JAV dolerių⁴⁰⁴. Islandija taip pat užima ir vieną aukščiausių pozicijų pagal Jungtinių Tautų sudaromą ir skelbiamą žmogaus socialinės raidos indeksą (ang. Human Development Index). 2020 metais indekso balas siekė 0,949 (maksimalus balas 1) ir buvo ketvirtas geriausias bendrame pasaulio šalių sąrašė. Žmogaus socialinės raidos indeksu siekiama kiekybiškai atspindėti bendrą žmonių pragyvenimo lygį, įvertinant tokius parametrus kaip: pajamos, namų ūkių išlaidos, sveikatos paslaugų prieinamumas ir t. t. Svarbu pastebėti, kad Islandijos atveju šis indeksas nuo 1990 m. (reitingavimo pradžios) vis gerėja⁴⁰⁵. Tai lemia, kad aukštas pragyvenimo lygis Islandijoje tapo tam tikra norma ir galimas jo suprastėjimas ar bendras ekonominio lygio pasikeitimas, yra suprantami kaip grėsmė pirminiam referentui. Visuomenės apklausose finansinio nestabilumo ir

---

⁴⁰² *A Risk Assessment for Iceland*, 2009, 6.

⁴⁰³ *National Risk Assessment for Iceland*, 2011, 20.

⁴⁰⁴ The World Bank, GDP per capita, PPP- Iceland, 1995-2021, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=IS>, (žiūrėta 2021 07 27).

⁴⁰⁵ Human Development Report 2020, The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene - Iceland, United Nations, 2020, 3, <https://hdr.undp.org/sites/default/files/Country-Profiles/ISL.pdf> (žiūrėta 2021 09 08).

galimos krizės grėsmės vertinamos tarp trijų aktualiausių ir labiausiai tikėtinų⁴⁰⁶. Panaši tendencija matoma ir strateginiuose saugumo dokumentuose.

Toks pragyvenimo lygio išlaikymo ir finansinio stabilumo išsaugojimo sugrėsminimas Islandijos saugumo diskurse gali būti siejamas ir su 2008 metų pasauline finansų krize. Islandija buvo viena tarp labiausiai krizės paveiktų valstybių: žlugo trys didieji šalies bankai ir ženklai smuko nacionalinės valiutos (islandiškos kronos) vertė⁴⁰⁷. Pasaulio banko duomenimis, 2009-ais metais Islandijos bendrasis vidaus produktas (BVP) sumažėjo 6,8% ir tai buvo didžiausias nuosmukis nuo duomenų fiksavimo pradžios (1950 m.)⁴⁰⁸. Taip pat išaugo bedarbystė, infliacija, importuojamų prekių kainos⁴⁰⁹. Kaip pastebi Sstefan‘as Olafsson‘as, krizės padariniai buvo juntami įvairiose valstybės srityse ir paveikė daugumą visuomenės grupių. Anot jo, 2009 m. pasikeitęs vyriausybės kabinetas prioritetą skyrė silpnųjų visuomenės grupių (senjorų, bedarbių, neįgaliųjų ir t. t) apsaugojimui. Pagal tai buvo konstruojamos vidinės krizės valdymo priemonės. Todėl, pavyzdžiui, išėjimo iš krizės laikotarpiu buvo padidintos pensijos ir minimalus atlygis, tačiau taip pat padidinti ir mokesčiai, kurie daugiausiai palietė pasiturinčius islandus (pavyzdžiui nekilnojamo turto mokestis)⁴¹⁰. Galima teigti, kad atskirus krizės padarinius tiesiogiai pajuto didžioji dalis islandų. Pavyzdžiui, vienas iš trumpalaikių krizės pasekmių buvo tarptautinių mokėjimų sustabdymas, kuris lėmė tam tikrus eksporto ir importo procesų sutrikimus. Nors dėl to nesusiformavo ryškus atskirų prekių ar paslaugų trūkumas, tai pademonstravo itin didelį šios mažos salos visuomenės pažeidžiamumą sisteminiams ekonomikos pokyčiams⁴¹¹. Visa tai lemia, kad finansinis

---

⁴⁰⁶ Omarsdottir, *The Security Imaginaries*, 189;

Omarsdottir, *Pragmatic and Wary to Change: Icelanders*, 6.

⁴⁰⁷ Baldur Thorhallsson, P. Kirby, „Financial Crises in Iceland and Ireland: Does European Union and Euro Membership Matter?“, *Journal of Common Market*, 50(5), (2012): 801-818, 804-805, https://www.researchgate.net/publication/254393299_Financial_Crises_in_Iceland_and_Ireland_Does_European_Union_and_Euro_Membership_Matter, (žiūrėta 2021 11 02).

⁴⁰⁸ The World Bank, GDP per capita, PPP- Iceland, 1995-2021, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=IS>

⁴⁰⁹ Baldur Thorhallsson, P. Kirby, *Financial Crises in Iceland and Ireland*, 805.

⁴¹⁰ Silja Bara Omarsdottir, „Iceland’s Financial Crisis and Level of Living Consequences“, Social Research Centre, University of Iceland, Working Paper No. 3, 2011, 5, https://thjodmalastofnun.hi.is/sites/thjodmalastofnun.hi.is/files/skrar/icelands_financial_crisis_and_level_of_living.pdf, (žiūrėta 2021 11 10).

⁴¹¹ *A Risk Assessment for Iceland*, 2009, 3.

stabilumas, o ypač aukšto visuomenės pragyvenimo lygio užtikrinimas, Islandijoje imtas laikyti vienu pagrindinių saugumo politikos tikslų. Visuomenės lūkesčiai valdymo institucijoms, visų pirma, imti sieti su finansinio saugumo užtikrinimu⁴¹².

Apžvelgus grėsmes, siejamas su pirminiu referentu, galima teigti, kad:

- su pirminiu referentu siejamos natūralių procesų ar tendencijų nulemtos grėsmės;
- individams priskirtinų grėsmių blokuose atsispindi mažos salos valstybės specifika: akcentuojamas infrastruktūros prieinamumas ir maisto tiekimo užtikrinimas;
- dėl atšiauraus Islandijos klimato ir specifinės geografinės padėties, daug dėmesio skiriama fizinei individų apsaugai. Atidžiai vertinamas galimas skirtingų stichijų pasireiškimo poveikis žmonių saugai ir sveikatai;
- taip pat daug dėmesio skiriama individų apsaugai nuo su ekonominės gerovės suprastėjimu susijusių grėsmių.
- Taigi, galima teigti, kad grėsmės priskiriamos individui, siejamos su pagrindiniais poreikiais bei normaliu individų kaip grupės funkcionavimu, tapatybės elemento svarba neišryškėja.

3.2.1.3 Islandijos visuomeninio saugumo užtikrinimo strategija

Riboti gynybos pajėgumai būdingi mažosioms valstybėms lemia, kad bendrai nacionalinį saugumą Islandija užtikrina daugiausiai remdamasi išorinių veikėjų teikiamais garantais. Iki 2006 metų pagrindiniai saugumo pastogės teikėjai Islandijai politiniame / kariniame ir ekonominiame lygmenyje buvo JAV bei NATO. Tačiau po JAV karinės bazės iškėlimo iš šalies teritorijos ir 2008 m. finansinės krizės, kuomet JAV nesuteikė prašytos paramos, šalies užsienio politikos žingsniuose buvo galima pastebėti siekių įgyti garantų iš kitų šalių ir tarptautinių formatų⁴¹³. Islandija sudarė kelis papildomus susitarimus su kaimyninėmis Šiaurės šalimis, kreipėsi dėl narystės ES taip pat pirmoji Europoje sudarė laisvosios prekybos sutartį su Kinija, mėgino gerinti santykius su Rusija. Tačiau kaip pastebi Baldur'as Thorhallsson'as, šiuo metu šalis nėra pasiekusi tokių stiprių išorinių saugumo

---

⁴¹² Omarsdottir, *Sfety and Security -What's in a word?*, 46.

⁴¹³ Baldur Thorhallsson, „A Small States in World Politics: Iceland Search for a Shelter”, *Icelandic Review of Politics and Administration*, (2018): 61-82, 76-78, <https://uni.hi.is/baldurt/files/2018/07/A-Small-State-in-World-Politics-Iceland-Search-for-Shelter-by-Thorhallsson-20183906.pdf> (žiūrėta 2021 11 30).

garantų, kaip buvo iki 2006 m⁴¹⁴. Kita vertus, tiesioginių išorinių saugumo garantų valstybei nebuvimas bent iš dalies sumažina poreikį nuolatos ieškoti galimybių sustiprinti vadinamąją „saugumo pastogę“.

Pirminio referento apsaugos srityje, atsakui į jau aptartas pagrindines grėsmių grupes (gamtinės katastrofos, nepakankama infrastruktūra ir ekonominės būklės blogėjimas), taikoma kompleksinė strategija, kurioje dominuoja vidinio buferio elementai. Galima pastebėti, kad nuo 2006 m. itin daug dėmesio buvo skiriama bendram krizių valdymo mechanizmui užtikrinti. Nors iki tol šalies teritorijoje buvusi JAV karinė bazė buvo matoma kaip kietojo saugumo garantas, ji taip pat atliko tam tikrą koordinuojančio veikėjo vaidmenį gamtinių katastrofų ar kitų krizių atveju⁴¹⁵. Todėl siekiant savarankiškai užtikrinti gebėjimą apsisaugoti ir reaguoti, politiniame ir praktiniame lygmenyse buvo imtas plėtoti atsparumo (ang. Resilience) konceptas. Galiausiai suformuotas kompleksinis atsparumo modelis, apimantis savalaikį **rizikų vertinimą, išankstinį pasirengimą ir greitą atsaką** pasireiškus grėsmėms, kurios gali kelti pavojų civilių ir viešajam saugumui⁴¹⁶. Šis modelis apima eilę vidinių ir išorinių veikėjų, todėl turi tiek buferio, tiek išorinio prieglobsčio strategijų elementų, nors žymiai daugiau svorio suteikiama savarankiškomis pastangoms ir lokaliai veikimui.

Į vidinį Islandijos atsparumo mechanizmą yra įtraukta daugybė institucijų, kolegialūs organai, nevyriausybinės organizacijos ir pati visuomenė. Visi šie veikėjai kuruoja atskiras bendros sistemos sritis ir užtikrina konkrečių elementų veikimą. Civilinės apsaugos ir saugumo taryba, Vidaus reikalų ministerija ir Nacionalinės policijos pajėgos bei joms pavaldžios institucijos atsako už pačios sistemos formavimą, rizikų vertinimą, prevenciją ir pirminį strateginio lygmens atsaką į iškilusias krizes. Tuo tarpu Nacionalinis ir lokalūs krizių koordinavimo centrai bei laikinieji paslaugų centrai veikia operatyviniame lygmenyje, o tyrimų komitetas vertina bendros

---

⁴¹⁴ Ibid, 61.

⁴¹⁵ Thorhallsson, *Iceland and The European Security and Defence Policy*, 328.

⁴¹⁶ Omarsdottir, *Sfety and Security -What's in a word?*, 50

Su civiline apsauga siejami dokumentai prieinami tik islandų kalba, todėl disertacijos tyrime remiamasi antriniais šaltiniais. Taip pat buvo konsultuojamasi su islandų mokslininke Silja Bara Omarsdottir dėl atskirų dokumentų turinio patikslinimo.

Dokumentai prieinami islandų kalba: Ríkislögreglustjórnin: *Almannavarnadeild, Almannavarnir og áfallatöl íslensks samfélags* [Civil protection and the resilience of Icelandic society], 2005, https://www.stjornarradid.is/media/innanrikisraduneyti-media/media/erindi/Almannavarnir_og_afallatol_islensks_samfelags.pdf

Policy on civil protection and security for the state 2015-2017

Innanrikisráðuneytið, Almannavarna- og öryggismálaráð, “Stefna í almannavarna- og öryggismálum ríkisins 2015-2017”

sistemos veiksmingumą⁴¹⁷. Taigi, pasirengimas reaguoti į įvairaus pobūdžio krizes apima atsako planavimą, rizikų mažinimo priemonių vykdymą ir mokymus bei pratybas įgyvendinant numatytus planus⁴¹⁸. Pagal Islandijos Civilinės apsaugos ir krizių valdymo departamento duomenis, šalyje yra parengti 42 nacionalinio masto krizių valdymo planai⁴¹⁹. Siekiant juos kokybiškai įgyvendinti, būtinas pakankamas piliečių parengtumas. Už tai atsako savivaldos institucijos, kurios, bendradarbiaudamos su Švietimo ministerija užtikrina, kad atskiros visuomenės grupės nuo moksleivių iki atskirų sričių darbuotojų būtų tinkamai apmokytos ir instruktuos⁴²⁰. Islandijos krizių valdymo mechanizme itin didelė atsakomybė suteikiama nevyriausybinėms organizacijoms. Ypač svarbiomis laikomos Islandijos paieškos ir gelbėjimo komanda (ICE-SAR) ir Islandijos Raudonasis kryžius. ICE-SAR yra labai palankiai visuomenėje vertinama organizacija, kurią sudaro savanorių grupės, išsidėsčiusios skirtinguose šalies regionuose. Pagrindinė ICE-SAR misija yra incidentų prevencija ir žmonių bei turto gelbėjimas esant krizėms⁴²¹. Šios organizacijos savanoriai paprastai būna pirmieji reaguojantys į įvairaus pobūdžio krizes. Tuo tarpu Islandijos Raudonojo kryžiaus veikla orientuota į visuomenės sanglaudos skatinimą ir socialinės pagalbos teikimą pažeidžiamoms visuomenės grupėms (nukentėjusiems nuo gamtinių katastrofų, pabėgėliams, imigrantams ir t. t.)⁴²². Taigi, galima matyti, kad pati visuomenė įvairiomis formomis yra pajungiama savo saugumo poreikiams užtikrinti.

Islandijos atveju išorinių visuomeninio saugumo garantų siekiama vystant bendradarbiavimą su kitomis Šiaurės regiono valstybėmis. Pagrindinės iniciatyvos plėtojamos per Šiaurės tarybą (ang. Nordic Council), kuri yra oficialus bendradarbiavimo formatas tarp Danijos, Suomijos, Islandijos, Norvegijos, Švedijos ir jų autonominių teritorijų. Visuomeninio saugumo klausimai šios tarybos darbotvarkėje ėmė ryškėti šiaurietiško saugumo modelio diskusijų kontekste, kuris buvo detalizuotas 2009 m.

---

⁴¹⁷ About the Department of Civil Protection and Emergency Management, *almannavarnir.is*, <https://www.almannavarnir.is/english/about-the-department-of-civil-protection-and-emergency-management/> (žiūrėta 2021 11 10).

⁴¹⁸ Prevention and Preparedness, *almannavarnir.is*, <https://www.almannavarnir.is/english/preventive-measures/>, (žiūrėta 2021 11 10).

⁴¹⁹ About the Department of Civil Protection and Emergency Management, *almannavarnir.is*.

⁴²⁰ Omarsdottir, *Sfety and Security -What's in a word?*, 52-53.

⁴²¹ Icelandic association for search, rescue & injury prevention, *landsbjorg.is*, <http://www.icesar.com/association>, (žiūrėta 2021 11 10).

⁴²² Emergency Appeal, *raudikrossinn.is*, <https://www.raudikrossinn.is/english>, (žiūrėta 2021 11 10).

paskelbtame vadinamajame „Stoltenbergo protokole“ (ang. Stoltenberg report). Dokumente tarp trylikos galimo bendradarbiavimo sričių išskiriamas ir visuomeninis saugumas (ang. societal security), kuris čia apima atsaką į kibernetines atakas, gamtines katastrofas ir galimą veikimą karo nusikaltimų tyrime⁴²³. Tais pačiais metais Šiaurės tarybos narės pasirašė pirmąją Hagos deklaraciją dėl civilinės apsaugos ir krizių valdymo, o 2013 m. buvo pasirašyta ir antroji, kuri pabrėžė bendras grėsmes⁴²⁴. Bendradarbiavimo kryptys dėl nekarinių grėsmių tarp tarybos narių detalizuotos ir užfiksuotos 2019 m. paskelbtoje visuomeninio saugumo strategijoje. Ji numato informacijos ir žinių apsikeitimą gamtinių katastrofų valdyme, kibernetinio saugumo, maisto ir energijos šaltinių apsaugos ir kitose srityse⁴²⁵. Bendradarbiavimas ryškiausiai pastebimas vykdant bendrus tyrimus: plėtojamos jungtinės tyrimų programos, analizuojančios krizių valdymo praktikas. Taip pat yra įsteigtas bendras Šiaurės šalių atsparumo ir visuomeninio saugumo kompetencijų centras (Nordic Center of Excellence on Resilience and Societal Security NORDRESS)⁴²⁶. Nepaisant to, atkreiptinas dėmesys, kad Šiaurės tarybos iniciatyvos daugiausiai apsiriboja formaliais žingsniais ir idėjų generavimu politiniame lygmenyje ir nevirsta realiais veiksmais ar veikiančiomis praktikomis. Viena esminių to priežasčių laikomas skirtingas visuomeninio saugumo traktavimas tarp tarybos narių⁴²⁷. Taigi, galima matyti, kad nors tokio pobūdžio bendradarbiavimas prisideda prie Islandijos atsparumo koncepcijos ir praktikos stiprinimo, jo negalima laikyti reikšmingu išoriniu visuomeninio saugumo garantu (pastoge). Toks

---

⁴²³ Thorvald Stoltenberg, *Nordic cooperation on Foreign and Security Policy*, 2009, 2126 <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/nordicreport.pdf> (žiūrėta 2022 02 11).

⁴²⁴ Haga Declaration I, 2009 <https://www.msb.se/siteassets/dokument/om-msb/internationella-samarbeten/haga-i-deklarationen.pdf>
Haga Declaration II, 2013 <https://www.msb.se/siteassets/dokument/om-msb/internationella-samarbeten/haga-ii-deklarationen.pdf>

Daugiau žiūrėti:

Caroline Sando, Alyson Bails. *Nordic cooperation on Civil Security: The Haga Process 2009-2014*, Institute of International Affairs, University of Iceland, 2014.

⁴²⁵ *Nordic Council Strategy on Societal Security*, Adopted at Session of Nordic Council, Stockholm, 2019 October 30, <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1362729/FULLTEXT02.pdf>, (žiūrėta 2022 03 14).

⁴²⁶ NCoE “Nordic Societal Security, NORDRESS, nordforsk.org, <https://www.nordforsk.org/projects/nordress> (žiūrėta 2022 03 14).

⁴²⁷ Sebastian Larsson, Mark Rhinard, „Introduction: Comparing and Conceptualising Nordic Societal Security”, kn. *Nordic Societal Security: Convergence and Divergence*, (Routledge, 2020), 13.

tarptautinis bendradarbiavimas yra labiau papildoma priemonė sustiprinti anksčiau aptartą vidinį buferį.

Apibendrinant Islandijos strategiją, svarbu atkreipti dėmesį į kelis dalykus:

1. atsakant į grėsmes, sietinas su pirminiu referentu, kurios yra daugiausiai nulemtos natūralių ar vidinių priežasčių, pagrinde remiamasi vidiniu buferiu, o išorinės apsaugos elementai svarbūs tik iš dalies;

2. visuomenė labai aiškiai dominuoja kaip saugumo objektas, tačiau tuo pat metu pajungiama ir kaip įrankis ir užima itin svarbų vaidmenį atsako mechanizmuose (savanoryste paremtos organizacijos, gebėjimų ugdymasis ir t.t.);

3. Islandijos vidinis buferis formuojamas įtraukiant daug vidinių suinteresuotų šalių ir yra parankus mažoms valstybėms, kurios paprastai stinga žmogiškųjų ir institucinių resursų.

Tačiau pastebima, kad savanorystės pagrindu sukonstruoti atsako į krizes mechanizmai ne visais atvejais pasiteisina, nes sunku užtikrinti reikiamus resursus nuolatinėje parengtyje⁴²⁸. Išryškėja ir tam tikra atsakomybių fragmentacija. 2011 m. atliktas Islandijos institucijų vertinimas pademonstravo, kad atsakomybė už atskiras saugumo sritis organizaciniu požiūriu yra labai išsibarsčiusi ir tai gali lemti neefektyvumą. Nors nuo to laiko buvo padarytos kelios struktūrinės pertvarkos, į bendrą sistemą vis dar yra įtraukta daug smulkių veikėjų⁴²⁹; 4. Atkreipiamas dėmesys, kad dabartiniame Islandijos visuomeninio saugumo atsako modelyje daugiau dėmesio reikėtų skirti visuomenės masto gebėjimo atsakyti į bet kokio pobūdžio šokus ugdymui⁴³⁰; 5. Galiausiai, matoma, kad nors strategija siejama su individų apsauga, ji yra orientuota į funkcionalistinius ir praktinio veikimo elementus, o tapatybės stiprinimas ar kitos minkštosios poveikio priemonės Islandijos atveju nefigūruoja.

3.2.1.4. Visuomeninio saugumo Tipas I: pagrindiniai bruožai

Pirmasis visuomeninio saugumo tipas, atskleistas pasitelkiant Islandijos atvejį, gali būti įvardijamas *visuomeniniu saugumu kaip saugumo politikos pagrindu*. Tirtų kategorijų reikšmės išryškino specifinę visuomeninio saugumo formą, kai visuomeninis saugumas (naudojant sąvoką) yra sutapatinamas su individų ir jų poreikių apsauga ir tampa dominuojančiu

---

⁴²⁸ Omarsdottir, *The Security Imaginaries*, 90.

⁴²⁹ Omarsdottir, *Sfety and Security -What's in a word?*, 2019, 45.

⁴³⁰ Ibid, 55.

saugumo lygmeniu nacionalinio saugumo kontekste. Galima išskirti kelis šio visuomeninio saugumo tipo bruožus:

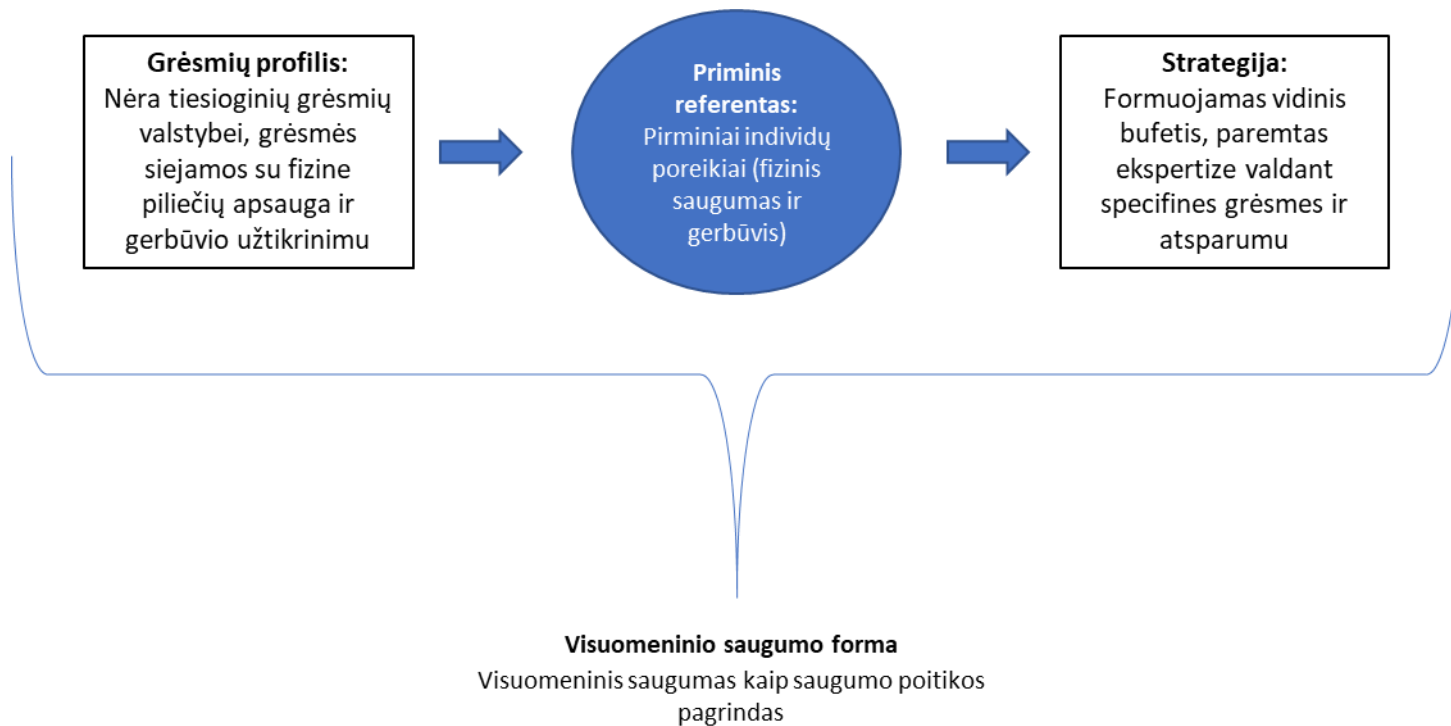
- Saugumo politikos centre kaip pirminis referentas yra individai ir jų poreikiai, o pagrindinės politikos kryptys vystomos visų pirma siekiant juos užtikrinti. Svarbu pastebėti, kad priklausomai nuo konkretaus atvejo ir konteksto, patys poreikiai gali skirtis. Jų prioritetai gali būti nulemti valstybės ekonominio išsivystymo lygio ir geografinės padėties. Kaip pademonstravo Islandijos atvejis, dėl itin atšiauraus klimato čia prioritetas teikiamas piliečių fizinei apsaugai nuo įvairių gamtinių kataklizmų padarinių. Tuo tarpu, dėl esamo aukšto pragyvenimo lygio čia nėra aktualios skurdo problemos, labiau kalbama apie įprasto gyvenimo būdo užtikrinimą. Priešingi akcentai galėtų išryškėti besivystančių mažųjų salų valstybių atveju.

- Būdingas grėsmių profilis be tiesioginės karinės grėsmės valstybei (nėra konkretaus agresoriaus, nėra pavojaus valstybės suverenitetui ir teritoriniam vientisumui). Tiesiogiai su individais siejamos vidinės arba natūralių procesų ar pasaulinių tendencijų nulemtos grėsmės (pvz.: gamtinės katastrofos, infrastruktūros sutrikimai, galimas ekonominės padėties pablogėjimas). Tokio pobūdžio grėsmių kontekstas gali būti matomas kitose mažose salų valstybėse ar neutraliteto besilaikančiose šalyse.

- Atsakant į grėsmes, sietinas tiesiogiai su pirminiu referentu (individu), taikoma vidinio buferio strategija. Su individais sietinos saugumo grėsmės yra unikalios kiekvienos valstybės atveju ir reikalauja tam tikros individualios prieigos ir sprendimų. Juos dažnu atveju sumodeliuoti ir įgyvendinti geriausiai gali pati valstybė – dėl grėsmių aktualumo turi susiformavusias ekspertines žinias jas užkardant ir atremiant. Pavyzdžiui, Islandija dėl esamo klimato ir dažnų gamtinių katastrofų turi susiformavusias vidines kompetencijas, kaip vykdyti žmonių paieškos ir gelbėjimo operacijas atšiauriomis sąlygomis. Negana to, tai gali būti vertinama kaip tam tikra galimybė mažosioms valstybėms. Plėtojant kompetencijas specifinių grėsmių valdyme, gali būti užimama niša, pavyzdžiui, aljanso kontekste. Žinoma, svarbu pastebėti, kad atvejais, kai su visuomeniniu saugumu siejamos žmonių skurdo, maisto ar vandens trūkumo problemos (pvz., besivystančiose Afrikos valstybėse), išorinės saugumo pastogės strategija galėtų būti laikoma pagrindine. Taip pat galima pastebėti, kad susidarius sąlygoms kai nėra aktualių tiesioginių išorinių grėsmių ir prioriteto nereikia skirti išorinės apsaugos užsitikrinimui, susidaro palankios galimybės resursus nukreipti vidinio buferio stiprinimui.

Taigi, galima teigti, kad pirmojo visuomeninio saugumo tipo atveju, pagrindine strategine opcija laikytinas vidinis buferis, kai pačiai valstybei suteikiama svarbi saugumo užtikrinimo rolė.

Svarstant šį tipą, disertacijos teorinėje dalyje pateikto dualistinio visuomeninio saugumo apibrėžimo kontekste, jį galima sieti su funkcionalistiniu elementu. Tapatybės svarba čia neišryškėja: kalbama apie individus, o ne konkrečias jų grupes. Tapatinant šį saugumo lygmenį su individu, prioritetu tampa labiau praktinių poreikių patenkinimas, kuris priklauso nuo tvaraus valstybės, o taip pat ir visuomenės, funkcionavimo. Tiesa, gali išryškėti atvejai, kuomet vienas iš akcentuojamų poreikių bus tapatybės apsauga, tačiau iš nacionalinio saugumo perspektyvos tai taps svarbu tik tuomet, kai lies reikšmingas grupes, o ne pavienius individus.

9 paveikslas. Visuomeninio saugumo tipas I, schema

3.2.2. Visuomeninis saugumas subordinuotas valstybės apsaugai: Estijos atvejis

Estijos atvejis atspindi mažosios valstybės, esančios šalia revizionistinės didžiosios galios, saugumo charakteristiką. Kaip pastebi Olav'as Fagelund'as Knudsen'as, dėl šios esminės aplinkybės visi pagrindiniai su mažumu siejami pažeidimai susistiprėja, o valstybės tampa itin paveikios tarptautinės sistemos pokyčiams⁴³¹. Galimas didžiosios galios kaimynystės keliamas pavojus Estijos, o taip pat ir kitų Baltijos valstybių atveju, tampa itin aktualiu dėl istorinės okupacijų patirties⁴³². Rusijos veiksnio svarbą taip pat sustiprina ryškus galios ir resursų disbalansas: šios mažosios valstybės savarankiškai negalėtų apsiginti nuo vienos didžiausių pasaulio karinių galių⁴³³.

Tokiame kontekste išryškėjusios tiriamų visuomeninio saugumo kategorijų reikšmės žymiai skiriasi nuo jau aptarto Islandijos atvejo. Matomas aiškus požiūris, kai bendroje saugumo politikoje dėl esamos karinės / egzistencinės grėsmės ir istorinės patirties dominuoja valstybės veiksnys (ang. State-centric), o visuomeninis saugumas tampa subordinuotu valstybės poreikiams. Toks visuomeninio saugumo formos tipas gali būti aktualus ir kitoms mažosioms valstybėms, esančioms ne tik Rusijos, bet ir Kinijos kaimynystėje (pavyzdžiui Vidurio Azijos regione). Svarbu pastebėti ir tai, kad dėl minėtų priežasčių, analizuojant šio visuomeninio saugumo formos tipo atvejį, ypač sunku identifikuoti grėsmių ir atsako strategijos kategorijų reikšmes. Jos persipina su pačios valstybės poreikiais ar atributais ir daugumoje atvejų yra itin sudėtinga užčiuopti skirtį. Analizę apsunkina ir tai, kad pati visuomeninio saugumo sąvoka (priešingai nei Islandijos atveju) čia neišryškėja ir yra nenaudojama.

---

⁴³¹ Knudsen, *Analysing Small-State Security*.

⁴³² Mindaugas Jurkynas, „Security Concerns of the Baltic States in the Twenty-First Century”, kn. *Small States and International Security: Europe and Beyond*, sud., Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel sud., (Routledge, 2014), 116.

Taip pat: Gražina Miniotaitė, „The Baltic States: in Search of Security Identity”, kn. *Almost NATO: Partners and Players in Central and Eastern European Security*, sud. Carles Krupnick, (Lanham, MD, Rowman & Littlefield, 2003).

⁴³³ Gediminas Vitkus, *Changing Security regime in Baltic Sea Region*, Working paper, NATO Euro-Atlantic Partnership Council Individual Research Fellowship 2000-2002 Programme, 2002, 23, <https://www.nato.int/acad/fellow/99-01/Vitkus.pdf>, (žiūrėta 2019 04 30).

6 lentelė. Visuomeninio saugumo kategorijų reikšmės Estijos atveju

I Kategorija Pirminio referento pozicija	II Kategorija Grėsmės	III Kategorija Atsako strategija
<p>Pirminio referento pozicija: valstybė (suvereniteto apsauga ir teritorinis integralumas)</p>	<p>Pagrindinės nacionalinio masto grėsmės / bruožai: - tiesioginė Rusijos grėsmė (vertinama kompleksiskai per galimą poveikį įvairiuose sektoriuose; - globalios grėsmės vertinamos netiesiogiai (per NATO ar ES kontekstą).</p>	<p>Pagrindinė atsako į visuomenines grėsmes strategija: dominuoja vidinio buferio strategija.</p> <p>Visuomenės vaidmuo išryškėja dvejopai: a) bandomas apsaugoti tapatybinis elementas (nes matomas kaip pažeidimas pirminiam referentui); b) visuomenė instrumentiškai pajungiama valstybės apsaugai.</p>
<p>Referentas visuomeninio saugumo lygmenyje: visuomenės sanglauda ir atsparumas (kiek tai aktualu valstybingumo apsaugai).</p>	<p>Tiesiogiai su visuomene siejamos grėsmės: - Nepakankama Visuomenės sanglauda (kai ji silpninama tikslinėmis priemonėmis iš išorės) - Neužtikrintas kibernetinis saugumas (aktualus ir valstybės ir visuomenės lygyje)</p>	

3.2.2.1. Pirminio referento pozicija Estijos atveju

Pastebima, kad suvereniteto ir teritorinio integralumo apsaugos klausimas Estijos saugumo politikoje yra pagrindiniu nuo pat valstybės

nepriklausomybės atgavimo⁴³⁴. Estijos nacionalinėje saugumo koncepcijoje deklaruojama:

„Pagrindinis Estijos saugumo politikos tikslas yra apsaugoti valstybės nepriklausomybę ir suverenitetą, žmonių ir valstybės išlikimą, teritorinį integralumą, konstitucinę tvarką ir populiacijos saugumą“⁴³⁵.

Toks tradicinis požiūris į saugumą, kurio centre yra valstybė, lėmė, kad karinė gynyba pirmąjį Estijos nepriklausomybės dešimtmetį buvo pagrindiniu, jei ne vieninteliu, klausimu šalies saugumo diskurse⁴³⁶. Tačiau panaši tendencija matoma net ir dabar: „Estijos saugumas priklauso nuo nacionalinės karinės gynybos sistemos efektyvumo ir NATO kolektyvinės gynybos principo“⁴³⁷. Istorinė patirtis, kai šalis 1940 metais, prarado valstybingumą dėl Sovietų Sąjungos grasinimų panaudoti karinę jėgą, taip pat suponuoja, kad akcentuojamas ir ryžtas gintis bei priešintis, pasitelkiant visus galimus resursus, tame tarpe ir rezistenciją⁴³⁸.

„Norint išlaikyti nacionalinį suverenitetą ir jo tęstinumą, Estijos saugumo politikos tikslas yra užkirsti kelią grėsmėms ir grasinimams, o jei reikia, gebėti į jas greitai ir lanksčiai reaguoti. Estija bet kokių atveju ginsis, kad ir koks stiprus būtų varžovas. Jei valstybė laikinai prarastų dalį savo teritorijos, Estijos piliečiai šioje srityje imsis organizuoto pasipriešinimo“⁴³⁹.

Šiame kontekste kaip saugumo veikėjas išryškėja ir visuomenė, tačiau ji netampa atskiru gintinu objektu, o veikiau yra traktuojama kaip „pastiprinantis“ valstybės apsaugos elementas ar antrinis referentas:

„Estijos saugumas yra sustiprinamas sanglaudoje gyvenančios visuomenės, kurios piliečių sąmoningumas yra svarbus veiksnys užtikrinant apsaugą ir bendrąjį saugumą. Estija gali pasiekti tvaresnį saugumą tolerantiškos, sąmoningos ir aktyvios visuomenės pagalba“⁴⁴⁰.

Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad visuomenės vaidmuo nacionalinėje Estijos saugumo politikoje stiprėja. Ivo'as Juurvee teigia, kad visuomenės veiksnio svarba buvo imta plačiau nagrinėti (tiek viešajame diskurse, tiek politiniame lygmenyje) po šių įvykių: riaušių Taline 2007 m., Rusijos karinės

---

⁴³⁴ Ivo Juurvee, „Estonia's Approach to Societal Security,” „” kn., *Societal Security in the Baltic Sea region: Expertise Mapping and Raising Policy Relevance*, sud., Andris Sprūds, Elizabete Vizgunova, (Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2018), 101.

⁴³⁵ *Estonian National Security Concept*, 2017, 2.

⁴³⁶ Juurvee, *Estonia's Approach to Societal Security*, 101.

⁴³⁷ *Estonian National Security Concept*, 2017, 3.

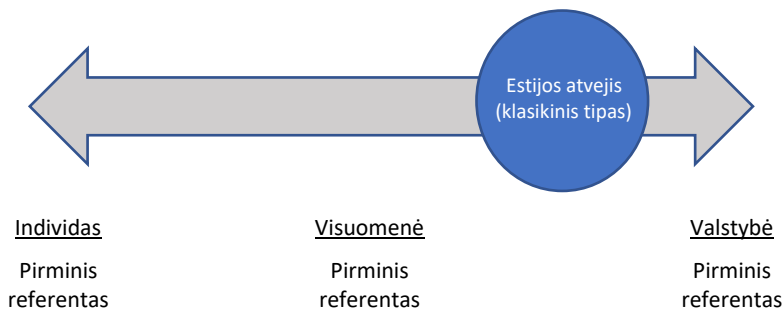
⁴³⁸ Juurvee, *Estonia's Approach to Societal Security*, 101.

⁴³⁹ *Estonian National Security Concept*, 2017, 3.

⁴⁴⁰ *Ibid.*

agresijos Sakartvele 2008 m. ir ypač po Krymo aneksijos 2014 m.⁴⁴¹. Įvykių Ukrainoje kontekstas ypač prisidėjo prie didesnio dėmesio Estijos informacinės erdvės apsaugai. Buvo imtos plėtoti kovos su tikslinga propaganda ir melagienomis iniciatyvos bei strateginės koncepcijos, taip pat dėmesys atkreiptas į psichologinę gynybą (ang. psychological defence)⁴⁴². Estijos saugumo politiką apibrėžiančiuose dokumentuose ėmė ryškėti iki tol mažiau plėtotos su visuomene susijusios koncepcijos: visuomenės atsparumas (ang. resilience), visuomenės sanglauda (ang. cohesion of society) ir civilinė apsauga (ang. civil protection). Tai leidžia daryti prielaidą, kad stiprėjant nekonvencinių grėsmių aktualumui, visuomenės vaidmuo gali įgyti reikšmingesnę vaidmenį Estijos saugumo politikoje.

Tačiau dabartiniame kontekste matomas ryškus valstybės, kaip pirminio referento, dominavimas. Su visuomene tiesiogiai susijusios grėsmės vertinamos per valstybės saugumo perspektyvą ir dažnai yra matomos kaip pažeidumas.

10 paveikslas. Pirminio referento pozicija Estijos atveju

3.2.2.2. Su pirminiu referentu siejamos grėsmės Estijos atveju

Analizuojant Estijos visuomeninį saugumą labai svarbiu tampa pačios valstybės grėsmių kontekstas. Kaip pagrindinė grėsmė pirminiam referentui – valstybei – čia labai aiškiai identifikuojama Rusija. Šios šalies priešiško veikimo keliamas pavojus suverenitetui ir teritoriniam integralumui tapo ne tik Estijos, bet ir visų Baltijos valstybių saugumo politikų pagrindu ir prioritetu⁴⁴³. Rusijos suponuojama egzistencinė grėsmė yra traktuojama labai

⁴⁴¹ Juurvee, *Estonia's Approach to Societal Security*, 106.

⁴⁴² Ibid.

⁴⁴³ Margarita Šešelgytė, „A Midget Warrior: Security Choice of Lithuania“ kn. *Defence and Security for the Small: Perspective from Baltic States*, sud. Raimonds Rubovskis, Margarita Šešelgytė, Riina Kaljurand, Center for Small State Studies, 2013, 51, https://rafhladan.is/bitstream/handle/10802/5106/defence_and_security_-_layout3.pdf?sequence=1, (žiūrėta 2020 08 15);

plačiai, neapsiribojant tik kariniu / konvenciniu pavojumi. Aiškiai suprantama, kad ši šalis prieš Estiją veikia labai kompleksiskai, pasitelkiant politines, diplomatines, informacines ir ekonomines poveikio priemones⁴⁴⁴. Nekarinių priemonių keliamo pavojaus svarba atsispindi ir 2020 m. visuomenės apklausos rezultatuose: kitos valstybės galimas kišimasis į Estijos politiką ir ekonomiką vertinamas kaip viena iš penkių aktualiausių grėsmių⁴⁴⁵. Tokį platų taikytinų priemonių spektrą lėmė pusšimtį metų trukusi okupacija. Estija, kaip ir kitos Baltijos valstybės, tapo labai susaistytos su Rusija daugelyje sektorių (energetika, ekonomika, infrastruktūra ir t. t.). Tai sukūrė / užkodavo tam tikrus pažeidimus, kurie išliko net ir po nepriklausomybės atgavimo⁴⁴⁶. Nors atkreipiamas dėmesys, kad po įstojimo į NATO ir ES Baltijos valstybių saugumo darbotvarkė pasiplėtė – buvo pradėtos svarstyti globalios grėsmės tokios kaip terorizmas, klimato kaita, migracijos procesai ir t. t.⁴⁴⁷ – tačiau galima teigti, kad bendrosios saugumo politikos ašimi išliko būtent Rusijos veiksnys. Dabar jis tai pat vertinamas per NATO aljanso prizmę, akcentuojant Rusijos veiksmus prie Rytinės NATO sienos: oro erdvės pažeidinėjimai, karinės pratybos, branduolinės ginkluotės telkimas ir t. t.⁴⁴⁸.

Visa tai lemia, kad grėsmės antriniam referentui – visuomenei – taip pat, visų pirma, yra siejamos su priešišku Rusijos veikimu nekarinėmis priemonėmis. Estijos saugumo kontekste jos yra traktuojamos kaip pažeidimai valstybei, kuriais pasinaudojant gali veikti agresorius. Tai leidžia formuoti prielaidą, kad priešiškas išorinis veikimas, jo tendencijos ir konkretūs būdai / metodai gali būti vienu pagrindinių veiksnių, lemiančių kokie konkretūs visuomenės aspektai yra sugrėsminami. Atlikus analizę galima išskirti dvi pagrindines šiuo metu su visuomene sietinas grėsmes, kurios taip pat labai aiškiai vertinamos ir per poveikį valstybei.

Dovilė Jakniūnaitė, „Changes in Security Policy and Perceptions of Baltic States“ *Journal on Baltic Security*, 2(1), (2016), 8.

⁴⁴⁴ *Estonian National Security Concept*, 2017, 4.

⁴⁴⁵ Report to the Ministry of Defence, „Public Opinion on National Defence“, September 2020, 35, https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/public_opinion_on_national_defence_2020_autumn.pdf (žiūrėta 2020 02 15).

⁴⁴⁶ Neringa Bladaitė, Margarita Šešelgytė, „Building a multiple “security shelter” in Baltic states after the EU and NATO accession“, *Europe-Asia Studies*, 72 (6), Hybridisation of Political Order and Contemporary Revisionism, (2020): 1010-1032, 1011

⁴⁴⁷ *Ibid*, 1010.

Taip pat žiūrėti: *Estonian National Security Concept*, 2017, 4, 6.

⁴⁴⁸ Estonian Foreign Intelligence Service. *International Security and Estonia, 2019*, 4-7, <https://www.valisluureamet.ee/doc/raport/2019-en.pdf>, (žiūrėta 2020 08 01).

a) Pavojingi tapatybiniai ir sanglaudos procesai⁴⁴⁹

Estijos nacionalinio saugumo kontekste grėsmingais laikomi visuomenės tapatybiniai ir sanglaudos procesai, kurie yra tiesiogiai siejami su priešišku Rusijos veikimu. Tokį vertinimą lemia padidintos Rusijos galimybės veikti ir manipuluoti šalies visuomenę etnokultūrinėje / tapatybinėje plotmėje. Itin maža Estijos populiacija (1,3 mln. gyventojų), yra heterogeniška. Estijoje gyvena: 69 % etninių estų, 25 % etninių rusų, 1,7 % etninių ukrainiečių, 0,8 % etninių baltarusių⁴⁵⁰. Stebima, kad būtent rusakalbiai Estijos gyventojai tampa pagrindine auditorija į kurią yra nukreiptos intensyvios ir pakankamai subtilios Rusijos propagandos kampanijos⁴⁵¹.

Bendrai pastebima, kad vienas pagrindinių Rusijos įtakos operacijų Estijoje tikslų – padidinti priešiskumą ir sukelti polemiką tarp tapatybiškai skirtingų estų ir vietinių rusų grupių⁴⁵². Estijos Nacionaliniame saugumo koncepte teigiama:

„[n]etolygus regionų vystymasis, socialinė nelygybė, skurdas, neintegruotos atskiros visuomenės grupės ar netolerancijos ir neapykantos kurstymas gali daryti įtaką valstybės stabilumui. Tuo tarpu visuomenės susipriešinimas dėl skirtingų pozicijų atskirais klausimais gali pakenkti visuomenės atsparumui“⁴⁵³.

Galima matyti, kad išskirtinai akcentuojamas galimas šių procesų poveikis valstybei.

Aiškiai identifikuojama, kad išnaudojant kalbinius ir kultūrinius svetus siekiama formuoti Rusijai parankią mažumo nuomonę pamatiniais valstybės klausimais. Estijos krašto apsaugos ministerijos užsakymu 2018 m.

---

⁴⁴⁹ *Poskyris parengtas remiantis knygos skyriumi:*

Margarita Šešelgytė, Neringa Bladaitė, „How to Defent Society?: Baltic Response to Hybrid Threats“ *kn., Small States in the New Security Environment*, sud. Anne-Marie Brady and Baldur Thorhallsson, (*Springer*, 2021), 82-83.

⁴⁵⁰ European Parliament, „Democratic Transition and Linguistic Minorities in Estonia and Latvia,” *In-depth Analysis*, 2018, 8, <http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/604952/>, (žiūrėta 2020 09 21).

⁴⁵¹ Sofia Svenson, „Russia and the Baltic States: Why Language Matters,” *Inkstick*, 2018, <https://inkstickmedia.com/russia-baltic-states-language-matters/>. (žiūrėta 2020 09 21).

⁴⁵² Edward Lucas, Peter Pomeranzev, *Wining the Information War: Techniques and Counter-strategies to Russian Propaganda in Central and Eastern Europe*, A report by CEPA's Information Warfare Project in Partnership with the Legatum Institute, 2016, 21, https://cepa.org/cepa_files/2016-CEPA-report-Winning_the_Information_War.pdf, (žiūrėta 2020 05 12).

⁴⁵³ *Estonian National Security Concept*, 2017, 6.

atliktas tyrimas pademonstravo, kad priklausomybė etninei grupei koreliuoja su nuomone dėl Estijos užsienio ir saugumo politikos sprendimų, ypač susijusių su NATO ir santykiais su Rusija. 75 % estų pasitiki NATO ir tik 15 % mato santykius su Rusija kaip Estijos užsienio politikos prioritetą. Tuo tarpu rusų mažumos atveju, matoma visiškai priešiška tendencija: tik 37 % pasitiki NATO ir net 46 % pasisako už gerų santykių su Rusija palaikymą⁴⁵⁴. Tokiais jau susiformavusiais nuomonių skirtumais yra naudojamosi tolimesnių operacijų metu.

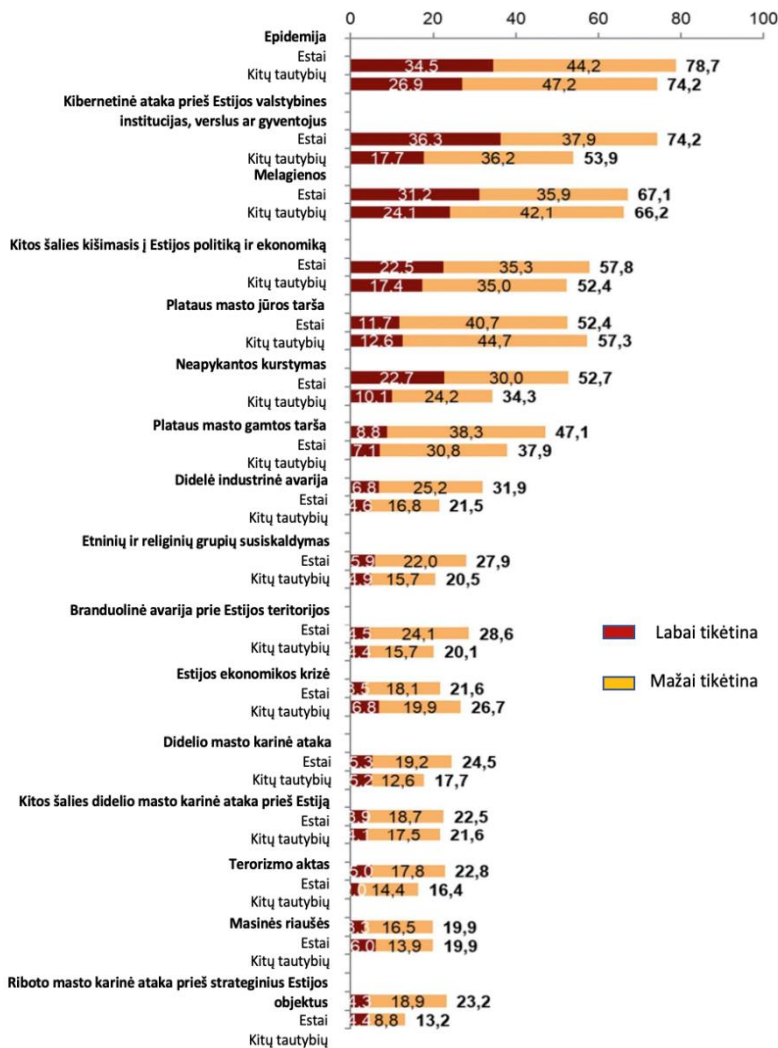
Vienas pagrindinių tikslų – ilgainiui paveikti visuomenės tapatybę: kvestionuojama nepriklausomos Estijos istorija, skatinami vadinamieji sovietiniai sentimentai, taip pat vykdomas atskirų grupių priešinimas⁴⁵⁵. Pastebima, kad šiame kontekste informacinės operacijos yra bene plačiausiai Rusijos taikomas įrankis. Vykdamas jas pasitelkiami įvairūs veikėjai ir technikos: vadinamieji nuomonės lyderiai / formuotojai, Rusijai lojalios žiniasklaidos priemonės ir vadinamosios melagienos (ang. fake news). Pavyzdžiui, 2016 m. gegužės mėn. vienas iš pagrindinių rusiškų kanalų Vesti-Rossiya 24 TV išplatino pranešimą apie viename iš gausiausiai rusų apgyvendintų Estijos miestų, Sillamäe, įvykusį masinį Pergalės dienos minėjimo paradą, kurio iš tiesų nebuvo⁴⁵⁶. Melagienos, kaip viena iš aktualiausių grėsmių, identifikuojama ir visuomenėje. Iš 2021 m. atliktos visuomenės apklausos rezultatų galima matyti, kad 31,2 % estų šią grėsmę vertina kaip labai tikėtina, tuo tarpu tik 24,1 % kitų tautybių piliečių laikosi tos pačios nuomonės. Panašus nuomonės skirtumas matomas ir kitų grėsmių atveju.

---

⁴⁵⁴ Estonian Ministry of Defence (ordered by), *Public Opinion and National Defence*, 2018, https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/public_opinion_and_national_defence_2018_march_0.pdf, (žiūrėta 2020 04 22).

⁴⁵⁵ Šešelgytė, Bladaitė, *How to Defeat Society?*, 82.

⁴⁵⁶ Lucas, Pomeranzev, *Wining the Information War*, 21.

11 paveikslas. Grėsmių, aktualių Estijai 2021m., tikimybės vertinimas pagal tautybę (Estai ir kitos tautybės). Šaltinis⁴⁵⁷

Svarbu pastebėti, kad Estijos visuomenės sanglaudą silpnina ne tik etnokultūrinis susiskaldymas, bet ir tarp atskirų grupių ryškėjanti socioekonominė atskirtis, kuria Rusija taip pat mėgina pasinaudoti. Gausiai rusų mažumos apgyvendintas šiaurinės Estijos regionas, net ir esant

⁴⁵⁷ Estonian Ministry of Defence (ordered by), *Public Opinion and National Defence*, 2020, 35, https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/public_opinion_on_national_defence_2020_autumn.pdf, (2021 08 11).

ekonominiam šalies atsigavimui, kur kas lėčiau vystėsi ir pasižymėjo aukštu nedarbingumu. 2010 m. nedarbingumo procentas šiame regione siekė 25,8 %, o 2011 m., nors ir sumažėji iki 20,3 %, išliko labai aukštas, palyginus su 12,5 % bendru šalies vidurkiu⁴⁵⁸. Pastebimi ir ryškūs pragyvenimo lygio skirtumai tarp atskirų miestų. Pavyzdžiui, Narvos mieste gausiai apgyvendintame etninių rusų, kurių dalis net neturi pilietybės, pragyvenimo lygis yra gerokai žemesnis palyginus su likusia šalimi⁴⁵⁹. Dėl šių skirtumų ir nepakankamos miesto gyventojų integracijos į Estijos visuomenę, įvykus Krymo aneksijai tarp vakarų analitikų buvo svarstomas vadinamasis „Narvos scenarijus“, aptariantis miesto integracijos į Rusijos teritoriją galimybę⁴⁶⁰. Tačiau taip pat svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad rusų mažuma Estijoje socioekonominio aspektu taip pat nėra homogeniška. Taline ir jo apylinkėse gyvena nemaža dalis rusakalbių, kurie priskiriami vidurinei klasei ar yra smulkūs, ar stambūs verslininkai.

Apibendrinant galima teigti, kad Estijos saugumo politikos kontekste labiausiai akcentuojama visuomenės tapatybinio ir socioekonominio susiskaldymo grėsmė (kalbiniu ir kultūriniu aspektu neintegruotų mažumų problemos, pragyvenimo lygio skirtys ir t. t.). Toks pakankamai aiškus šių elementų dominavimas leidžia Estijos atvejį sieti su tapatybiniu visuomeniniu saugumu, aptartu disertacijos teorinėje dalyje. Tačiau svarbu pabrėžti, kad ši grėsmė, visų pirma, vertinama kaip tam tikras valstybės saugumo pažeidimas. Pabrėžiama, kad: „[v]isuošenė su stipria sanglauda yra mažiau paveiki išorės įtakai.“⁴⁶¹ Todėl deklaruojama, kad valstybė tęs atsiskyrusių visuomenės grupių integraciją ir pagrindiniu to tikslu bus bendros tapatybės ir vertybių įtvirtinimas⁴⁶².

b) Nepakankamas kibernetinis saugumas

---

⁴⁵⁸ Alari Purju, *Economic and Social Development in the Baltic States: Estonia*, European Economic and Social Committee, 2013, 7-8, <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/qe-30-12-149-en-c.pdf> (žiūrėta 2020 04 19).

⁴⁵⁹ Statistics Estonia, „Average monthly gross income per employee increased last year, News Release,” 2019, <https://www.stat.ee/en/uudised/news-release-2019-055> (žiūrėta 2022 05 12).

⁴⁶⁰ Josh Rubin, „NATO Fears That This Town Will Be the Epicenter of Conflict With Russia,” *The Atlantic*, January 24, 2019, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/01/narva-sce-nario-nato-conflict-russia-estonia/581089/>. (žiūrėta 2021 06 11).

⁴⁶¹ *Estonian National Security Concept*, 2017, 19.

⁴⁶² *Estonian National Security Concept*, 2017, 19.

Kita su Estijos visuomene siejama grėsmė – nepakankamas kibernetinis saugumas. Estai 2016 m. įtakingo technologijų žurnalo „Wired“ buvo įvardinti kaip „skaitmeniniu požiūriu pažangiausia visuomenė pasaulyje“⁴⁶³. Šalyje veikia itin pažangūs vadinamosios skaitmeninės valdysenos sprendimai: elektroninė tapatybės sistema, elektroninis balsavimas, o 99 % valstybinių įstaigų paslaugų yra teikiama nuotoliniu būdu pasitelkiant išmaniųjų sprendimus⁴⁶⁴. Taip pat Estija yra pirmoji pasaulyje įsteigusi „duomenų ambasadą“ (atsarginės duomenų kopijos saugomos kitose šalyse esančiose infrastruktūrose) ir sukūrusi elektroninę rezidentų sistemą. Elektroninis rezidentų statusas (ang. e-Residency) nėra pilietybės ar kelionės dokumentas, bet tarptautinė skaitmeninė Estijos tapatybė. Ji suteikia galimybę bet kam (ne tik Estijos piliečiams) iš bet kur prisijungti prie elektroninės šalies sistemos, kurioje galima gauti visas paslaugas iš valstybės įstaigų. Tai ne tik supaprastina užsienyje gyvenančių Estijos piliečių veikimą, bet taip pat veikia kaip svarbus investicijų traukos elementas: užsienio piliečiams, turintiems verslus Estijoje visos valstybės institucijų paslaugos yra lengvai prieinamos, dauguma juridinių procedūrų galimos nuotoliniu būdu⁴⁶⁵. Tokio pobūdžio sprendimai yra ir toliau vystomi ir skatinami valstybės. Informacinės visuomenės vystymas ir kibernetinis saugumas – yra pagrindiniai ilgalaikės Estijos vyriausybės skaitmenizacijos programos tikslai⁴⁶⁶.

Tačiau toks aukštas visuomenės ir valstybės skaitmenizacijos lygis lemia ir plačius pažeidimus kibernetinio saugumo srityje. Įvairaus pobūdžio kibernetinių atakų taikiniais tampa tiek privatūs asmenys, tiek institucijos. Nors nėra aišku kiek tiksliai yra įvykdoma atakų, (ne visos yra užfiksuojamos) Estijos informacinių sistemų institucija pastebi didėjančią tendenciją. Estijos kibernetinio saugumo ataskaitoje atkreipiamas dėmesys, kad vien per 2020 metus, reguliuojanti institucija gavo 22 896 pranešimus apie įvairaus tipo

---

⁴⁶³ „Welcome to E-stonia, the world’s most digitally advanced society,“ 2016, WIRED.co.uk, <https://www.wired.co.uk/article/digital-estonia>, (žiūrėta 2020 10 14).

⁴⁶⁴ „The story of the world’s most digital advanced society“, *e-Estonia.com*, <https://e-estonia.com/>, (žiūrėta 2020 10 14).

⁴⁶⁵ *Estonia- the Digital Republic Secured by Blockchain*, PWC, 6, <https://www.pwc.com/gx/en/services/legal/tech/assets/estonia-the-digital-republic-secured-by-blockchain.pdf>, (žiūrėta 2020 10 14).

⁴⁶⁶ Republic of Estonia Ministry of Economic Affairs and Communication, *Estonia’s Digital Agenda 2030, 2021*, [https://www.google.com/search?q=mkm+digital+agenda+2020&rlz=1C5CHFA_enLT941LT947&oq=mkm+digital+agenda+2020&aqs=chrome..69i57.11830j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8#:~:text=Estonia%27s%20Digital%20Agenda.%E2%80%BA%20media%20%E2%80%BA%20download](https://www.google.com/search?q=mkm+digital+agenda+2020&rlz=1C5CHFA_enLT941LT947&oq=mkm+digital+agenda+2020&aqs=chrome..69i57.11830j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8#:~:text=Estonia%27s%20Digital%20Agenda.%E2%80%BA%20media%20%E2%80%BA%20download,), (žiūrėta 2022 02 17).

incidentus⁴⁶⁷. Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad priešiškas veikimas kibernetinėje erdvėje yra labai kompleksiškas ir gali apimti tiek komunikacinių, tiek informacinių sistemų sritis ar jų kombinaciją. Šias įvairaus pobūdžio ir apimties atakas gali vykdyti priešiškos valstybės, pavieniai asmenys ar nusikalstamos grupuotės⁴⁶⁸. Atsižvelgiant į tai, kibernetinė erdvė Estijos atveju suprantama labai plačiai. Nacionaliniame saugumo koncepte pabrėžiama, kad: „[k]ibernetinė erdvė ne tik transformavo žmonių bendravimą ir tapo globalaus vystymosi dalimi, tačiau tuo pat metu yra ir politinio bei karinio lygmens karo laukas“⁴⁶⁹.

Visuomenė čia vėl labiau vertinama kaip tam tikra pažeidžiamoji grandis, per kurią gali būti veikiami destruktiniais tikslais. Viena vertus, pasinaudojant žmogiškosiomis klaidomis, neatsargiu skaitmeninių sprendimų naudojimu ar priešiška veikla užsiimančiais piliečiais, gali būti organizuojamos kibernetinės atakos, nutekunami duomenys ar vykdomas šnipinėjimas. Tai gali lemti valstybės ir visuomenės funkcionalumo sutrikdymą ar duomenų ir pinigų nutekinimą iš eilinių piliečių. Tačiau kita vertus, paplitęs išmaniųjų technologijų naudojimas visuomenėje (ypač socialinių tinklų) tampa papildomu svertu manipuliuojant pačią visuomenę. Pavyzdžiui, atskiros visuomenės grupės yra lengviau ir greičiau pasiekiamos tiesiogiai ir tai sukuria palankų kontekstą kurstymui, priešinimui ir kitiems priešiškiems veiksams, kurie ilgai gali sukelti jau minėtas sanglaudos problemas.

Svarbu pastebėti, kad su kibernetine erdve susijusių grėsmių aktualumas suprantamas ir visuomenėje: kibernetinę ataką prieš valstybę kaip labai tikėtiną vertiną 36,3 % estų ir 17,7 % kitų tautybių piliečių. Ši rizika 2020 m. (kuomet buvo stebima pasaulinė COVID-19 pandemija) buvo įvertinta kaip antra aktualiausių po užkrečiamų ligų plitimo⁴⁷⁰. Toks požiūris gali būti siejamas su netolima istorine patirtimi, kai 2007 m. riaušių dėl bronzinio kario skulptūros kontekste prieš Estiją buvo įvykdyta precedento neturinti plataus masto kibernetinė ataka, kuri paveikė tiek valstybės aparatą, tiek eilinius gyventojus. Estijos bankų, žiniasklaidos priemonių ir vyriausybės įstaigų internetinės paslaugos buvo sutrikdytos kelioms savaitėms dėl atakos (interneto užklausų srauto) iš Rusijos. Ši patirtis nulėmė, kad kibernetinė erdvė saugumo objektu Estijoje tapo gerokai anksčiau nei kitose šalyse. Estija

---

⁴⁶⁷ Republic of Estonia, Information System Authority, *Cyber Security in Estonia 2021*, 10, https://www.ria.ee/sites/default/files/content-editors/kuberturve/kuberturvalisuse_aastaraamat_2021_eng_final.pdf, (žiūrėta 2021 11 02).

⁴⁶⁸ *Estonian National Security Concept*, 2017,5.

⁴⁶⁹ *Ibid.*

⁴⁷⁰ *Public Opinion and National Defence*, 2020, 35.

save pozicionuoja kaip šios saugumo srities ekspertę NATO ir viso pasaulio lygmenyje⁴⁷¹. Taigi, galima teigti, kad kibernetiniai incidentai Estijoje vertinami tiek kaip grėsmė pačiai visuomenei (duomenims, nuosavybei, privatumui), tiek kaip pažeidimas valstybei, kaip dėl žmogiškų klaidų ar tyčinio veikimo gali būti sutrikdyta institucijų veikla, prarasti duomenys ar vykdomos informacinės operacijos.

Apžvelgus į su visuomene sietinas grėsmes Estijos atveju svarbu pabrėžti kelis išryškėjusius aspektus:

- grėsmės visuomenei ar su visuomene sietinos grėsmės vertinamos iš pirminio referento perspektyvos. Akcentuojamos tos grėsmės, kurios neigiamai gali paveikti pačios valstybės saugumą. Grėsmė visuomenės lygmenyje praktiškai prilyginamos valstybės pažeidumams;
- grėsmių susijusių su visuomene aktualumą lemia egzistencinės grėsmės valstybei – Rusijos – dinamika. Pastebėta, kad sugrėsminami būtent tie visuomenės elementai / problemos, į kuriuos yra nukreipti išoriniai priešiški veiksmai. Atsižvelgiant į tai darytina prielaida, kad keičiantis agresoriaus taktikoms, įtraukiant naujus įrankius su visuomene sietinų grėsmių turinys ir apimtis gali atitinkamai kisti;
- šiuo metu su visuomene siejamos ir kaip pavojingos valstybei vertinamos šios grėsmės: destruktiniai tapatybės ir sanglaudos procesai, kibernetiniai incidentai;
  - matoma, kad Estijos atveju daug labiau pabrėžiamas tapatybinis, o ne funkcionalistinis visuomeninio saugumo elementas. Funkcionalistiniai visuomenės veikimo elementai neakcentuojami. Galimas visuomenės ir valstybės funkcijų sutrikimas šiame kontekste labiau matomas kaip galima kitų grėsmių reiškimosi pasekmė (pvz., kibernetinių atakų).

3.2.2.3. Estijos visuomeninio saugumo užtikrinimo strategija

Po nepriklausomybės atgavimo 1990 m. siekdama apsaugoti savo valstybingumą Estija ne tik mėgino atkurti karines pajėgas, bet ir siekė išorinių saugumo garantų. Šaliai 2004 m. tapus NATO ir ES nare saugumo padėtis iš esmės pasikeitė: „NATO kolektyvinės gynybos principas suteikia Estijai atgrasymą ir gynybą [...] saugumą stiprina ir buvimas ES bendroje politinėje,

---

⁴⁷¹ *Estonian National Security Concept, 2017, 5.*

teisinėje ir ekonominėje erdvėje [...]“⁴⁷². Galima teigti, kad Estijai pavyko suformuoti B. Thorlhallsson'o aptariamą mažosioms valstybėms būdingą saugumo pastogę politiniame (apima ir karinį) bei ekonominiame lygmenyje, kurioje dominuoja išoriniai veikėjai ir jų teikiama apsauga⁴⁷³. Tačiau visuomeninio saugumo domene atsako strategija daugiausiai remiasi vidinio buferio elementais ir išryškėja per pirminio referento – valstybės – apsaugos aspektus. Ją galima užčiuopti visapusiško saugumo (ang. comprehensive security) koncepto plėtotėje.

Pastebima, kad nuo 2007–2008 m. Estijos saugumo strategija palaiapsniui ėmė judėti link visapusiško saugumo, kuris pasižymi visuomenės, valstybinių ir nevalstybinių institucijų įtraukimu į nacionalinį saugumą ir jo užtikrinimo planus⁴⁷⁴. Tomas Jermalavičius atkreipia dėmesį, kad 2010 m. peržiūrint Estijos nacionalinio saugumo strategiją buvo juntamos aiškios pastangos nuo tradicinės teritorinės gynybos pereiti prie labiau integruoto ir kompleksiškesnio modelio⁴⁷⁵. Tačiau svarbu pabrėžti, kad perėjimas prie visapusiško saugumo Estijos atveju dar nėra baigtas procesas. Nors jau yra žengta svarbių žingsnių, vykdoma daug iniciatyvų, tačiau bent jau kol kas tai laikytina labiau vidutinio ir ilgojo laikotarpio saugumo politikos kryptimi, nei pasiektu tikslu⁴⁷⁶. Pagrindiniame šalies saugumo dokumente – Nacionalinio saugumo koncepte – 2017 m. užfiksuoti šeši pagrindiniai visapusiško saugumo ramsčiai: karinė gynyba, civilinė parama karinei gynybai, tarptautiniai veiksmai, vidaus saugumas, nepertraukiamas valstybės ir visuomenės funkcionavimas ir psichologinė gynyba (ang. Psychological Defence)⁴⁷⁷. Galima matyti, kad dominuoja pirminio referento – valstybės – saugumo poreikiai ir pagrindiniai veiksmai yra nukreipti jo apsaugai. Tačiau čia taip pat išryškėja dualus visuomenės vaidmuo: a) gintinu tampa tapatybinis visuomenės elementas (strategijoje plėtojamasis per psichologinę gybybą); b) numatomas tam tikras instrumentiškas visuomenės pasitelkimas ginant

---

⁴⁷² *Estonian National Security Concept*, 2017, 3.

⁴⁷³ Bailes, Bradley, Thorlhallsson, *Alliance theory and alliance 'Shelter*, 10.

⁴⁷⁴ Piotr Szymanski, *New Ideas for Total Defence: Comprehensive Security in Finland and Estonia*, (OSOW 2020), 37, http://aei.pitt.edu/103309/1/OSW-Report-New-ideas-for-total-defence_net_0.pdf, (žiūrėta 2021 12 08).

⁴⁷⁵ Tomas Jarmalavičius, Piret Pernik, Martin Hurt, *Comprehensive Security and Integrated Defence.: Challenges implementing whole-of-government and whole-of-society approaches*, International Center for Defence Studies (RKK), 2014, 48, https://icds.ee/wp-content/uploads/2013/ICDS_Report-Comprehensive_Security_and_Integrated_Defence-10_February_2014.pdf, (žiūrėta 2021 11 18).

⁴⁷⁶ Piotr Szymanski, *New Ideas for Total Defence*, 53.

⁴⁷⁷ *Estonian National Security Concept*, 2017, 3.

pirminį referentą (civilinė parama karinei gynybai, nepertraukiamas valstybės ir visuomenės funkcionavimas).

a) Visuomenės tapatybės ir sanglaudos apsauga

Kaip jau buvo minėta, siekdama destruktinių tikslų Rusija mėgina neigiamai paveikti Estijos tapatybę. Šis priešiškas veikimas yra aiškiai identifikuojamas ir atliepiamas Estijos nacionalinio saugumo kontekste ir yra siejamas su psichologine gynyba (ang. Psychological Defence). Estijos atveju, ši gynybos sritis suprantama plačiai ir būtent joje išryškėja itin svarbus visuomenės vaidmuo. Psichologinės gynybos apibrėžimas pateikiamas Estijos Nacionalinio saugumo koncepte 2010. Čia detalizuojama, kad psichologinė gynyba: „turi apsaugoti bendras visuomenės vertybes bei sanglaudą [...]. [J]i padeda užtikrinti ir sustiprinti nacionalinį pasitikėjimą ir pasiryžimą ginti Estiją bei padidina atsparumą priešiškam veikimui“⁴⁷⁸. Galima pastebėti, kad pagal pateikiamą apibrėžimą ši gynybos sritis, nors ir yra tiesiogiai susijusi su visuomene, yra daugiausiai pajungiama valstybės saugumo poreikiams. Silpna visuomenės sanglauda ir tapatybė matoma kaip pažeidumas, per kurį gali nukentėti valstybės. Todėl psichologinės gynybos taktikos / veiksmai projektuojami ir vykdomi kaip šalies atsakas į hibridines grėsmes, kurios gali neigiamai paveikti valstybės suverenitetą ir teritorinį integralumą.

Manipuliuodama Estijos etnokultūriniais ir sanglaudos elementais, Rusija daugiausiai pasitelkia propagandą bei informacines operacijas. Todėl vienu pagrindinių atsako instrumentų šiame kontekste tampa strateginė komunikacija, kuri plėtojama steigiant ir vystant atsakingus organus, vykdamt stebėseną ir įtraukiant pilietinę visuomenę⁴⁷⁹. Taikomos tiek tradicinės taktikos, tiek originalios iniciatyvos. Siekiant apriboti tarp šalies rusakalbių skleidžiamą propagandą Estija įsteigė alternatyvų žiniasklaidos rusų kalba kanalą (ETV+) ir sustiprino kontrapropagandinius tinklalapius⁴⁸⁰. Kūrybinga idėja buvo įgyvendinta norint pagerinti sanglaudą tarp mažiau integruotų regionų. Norėdama pademonstruoti bendrystę ir krašto svarbą, 2018 m. tuometinė Estijos prezidentė Kersti Kaljulaid savo biuro veiklą mėnesiui

---

⁴⁷⁸ „Estonian National Security Concept“, 2010, 20-21, <https://eda.europa.eu/docs/default-source/documents/estonia---national-security-concept-of-estonia-2010.pdf>, (žiūrėta 2022 04 18).

⁴⁷⁹ Juurvee, *Estonia's Approach to Societal Security*, 110.

⁴⁸⁰ European Commission, „Estonia: New Russian-language TV channel will be called ETV+“, 2015, https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/estonia-new-russian-language-tv-channel-will-be-called-etv_en, (žiūrėta 2022 04 18).

perkėlė į Narvą⁴⁸¹. Etnokultūrinė šio regiono atskirtis mažinama pasitelkiant ir meną. Estijos vyriausybė ir nevyriausybinės organizacijos organizuoja įvairius meninius projektus, muzikos festivalius (pvz., pankroko festivalį) ir kitas iniciatyvas Narvoje, norėdama integruoti miesto gyventojus į kultūrinį Estijos gyvenimą⁴⁸². Taigi, galima matyti, kad dauguma priemonių, nukreiptų kovoti su propaganda ir visuomenės susiskaldymu, yra inicijuojama ir vykdoma pačios šalies pastangomis be ryškesnio išorinių veikėjų įsitraukimo. Tai iš dalies lemia ir grėsmių specifiškumas: atsakant į jas reikia atitinkamų / nišinių žinių (pvz., apie Rusijos propagandos veikimo metodus ir t. t.), kurias dažniausiai ir turi atakuojama valstybė, todėl išorinės apsaugos pritaikymas gali būti komplikuoatas arba tik dalinis.

b) Instrumentiškas visuomenės pasitelkimas

Visapusiško saugumo kontekste išryškėja atskiros gynybos sritys, kuriose visuomenė pasitelkiama instrumentiškai, siekiant sustiprinti bendrus valstybės pajėgumus. Visų pirma, tai civilinė parama karinei gynybai. Šis elementas laikomas vienu svarbiausių įgyvendinant visapusiško saugumo konceptą. Civilinė parama gali apimti prieinamumo prie svarbios infrastruktūros (uostai, keliai, ligoninės ir t. t.) užtikrinimą, taip pat bendradarbiavimą tarp viešojo administravimo ir savivaldos institucijų bei verslų⁴⁸³. Estijoje ši bendradarbiavimo sritis vertinama kaip gerai funkcionuojanti jau daug metų⁴⁸⁴. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad Estija po nepriklausomybės atkūrimo, priešingai nei kaimyninės šalys, neatsisakė privalomosios karinės tarnybos⁴⁸⁵. Tai taip pat gali būti laikoma pastiprinančiuoju veiksmu. Galima matyti, kad krašto gynyboje svarbiais tampa visuomenės teikiami resursai ir užtikrintas indėlis esant karo aplinkybėms.

---

⁴⁸¹ „Estonian President office move to Narva for 1 month in 2018“, The Baltic Times, 2017, https://www.baltictimes.com/estonian_president_office_to_move_to_narva_for_1_month_in_2018/, (žiūrėta 2021 05 18).

⁴⁸² Carmen Gray, „Fearing Russian Influence, Estonia Trust to the Arts,” New York Times, November 1, 2019, <https://www.nytimes.com/2019/01/11/arts/estonia-russia-narva.html>., (žiūrėta 2021 05 20).

⁴⁸³ Piotr Szymanski, *New Ideas for Total Defence*, 42.

⁴⁸⁴ Jarmalavičius, Pernik, Hurt, *Comprehensive Security and Integrated Defence*, 71-73.

⁴⁸⁵ Conscript service, *mil.ee*, <https://mil.ee/en/defence-forces/compulsory-military-service/> (žiūrėta 2021 06 28).

Su tuo susijęs ir dar vienas Estijos visapusiško saugumo ramstis – *nepertraukiamas valstybės ir visuomenės funkcionavimas*. Šis elementas yra ypač svarbus, mat būtina užtikrinti pagrindinių valstybės funkcijų palaikymą net ir esant krizėms ar esminiams sukrėtimams. Atsižvelgiant į tai, viešosioms Estijos institucijoms (ir atskiroms verslo organizacijoms) yra priskirtos būtinos pareigos karo atveju. Išskiriama keturiolika gyvybiškai svarbių paslaugų, kurių teikimas turi būti nepertraukiamas⁴⁸⁶. Šiame kontekste išryškėja ir civilinės saugos bei parengtumo klausimai. Kaip pastebima, Estijos civilinės saugos pajėgumai po nepriklausomybės atgavimo buvo apleisti⁴⁸⁷. Tačiau pastaraisiais metais šios srities sustiprinimui skiriama daug dėmesio. 2018 m. vyriausybė patvirtino civilinės apsaugos konceptą, kuriame aptariamos būtinos asmeninės apsaugos priemonės ir veiksmai, krizės komunikacija, gyventojų informavimas apie įvykius ir t. t.⁴⁸⁸.

Tokių ir panašių praktinių gynybos funkcijų priskyrimas visuomenei gali būti siejamas su funkcionalistiniu visuomeniniu saugumu. Tačiau Estijos atveju tai daugiau visapusiško saugumo koncepto diegimo rezultatai ir išdavos. Svarbu ir tai, kad pats konceptas vis dar yra laikomas besiformuojančiu: kuriama teisinė / institucinė bazė, dalis iniciatyvų tik pradama įgyvendinti, o dalis taip ir lieka tik teoriniame lygmenyje⁴⁸⁹. Tačiau įvertinus Estijos atvejį, galima matyti, kad visuomeninio saugumo srityje, dauguma valstybės pastangų yra skiriama tapatybinio / sanglaudos lygmens apsaugai. Tai lemia pirminio referento saugumo poreikiai: Rusija, panaudodama visuomenės pažeidimus, stengiasi silpninti suverenitetą ir kuria palankią aplinką tolimesnėms manipuliacijoms. Dauguma Estijos iniciatyvų šioje srityje yra vykdoma vidinėmis pastangomis, formuojant vadinamąjį vidinį buferį.

3.2.2.4. Visuomeninio saugumo Tipas II: pagrindiniai bruožai

Antrasis visuomeninio saugumo formos tipas, pateiktas per Estijos atvejo analizę, – visuomeninis saugumas, subordinuotas valstybės apsaugai. Šis tipas yra priešingas pirmajam jau aptartam tipui – čia pirmenybė teikiama

---

⁴⁸⁶ Piotr Szymanski, *New Ideas for Total Defence*, 47.

⁴⁸⁷ Ibid.

⁴⁸⁸ Government of the Republic of Estonia, „The government approved a comprehensive approach towards developing civil protection“, 2018, [www.valitsus.ee](https://www.valitsus.ee/en/news/government-approved-comprehensive-approach-towards-developing-civil-protection), <https://www.valitsus.ee/en/news/government-approved-comprehensive-approach-towards-developing-civil-protection> (žiūrėta 2021 07 31).

⁴⁸⁹ Piotr Szymanski, *New Ideas for Total Defence*, 53.

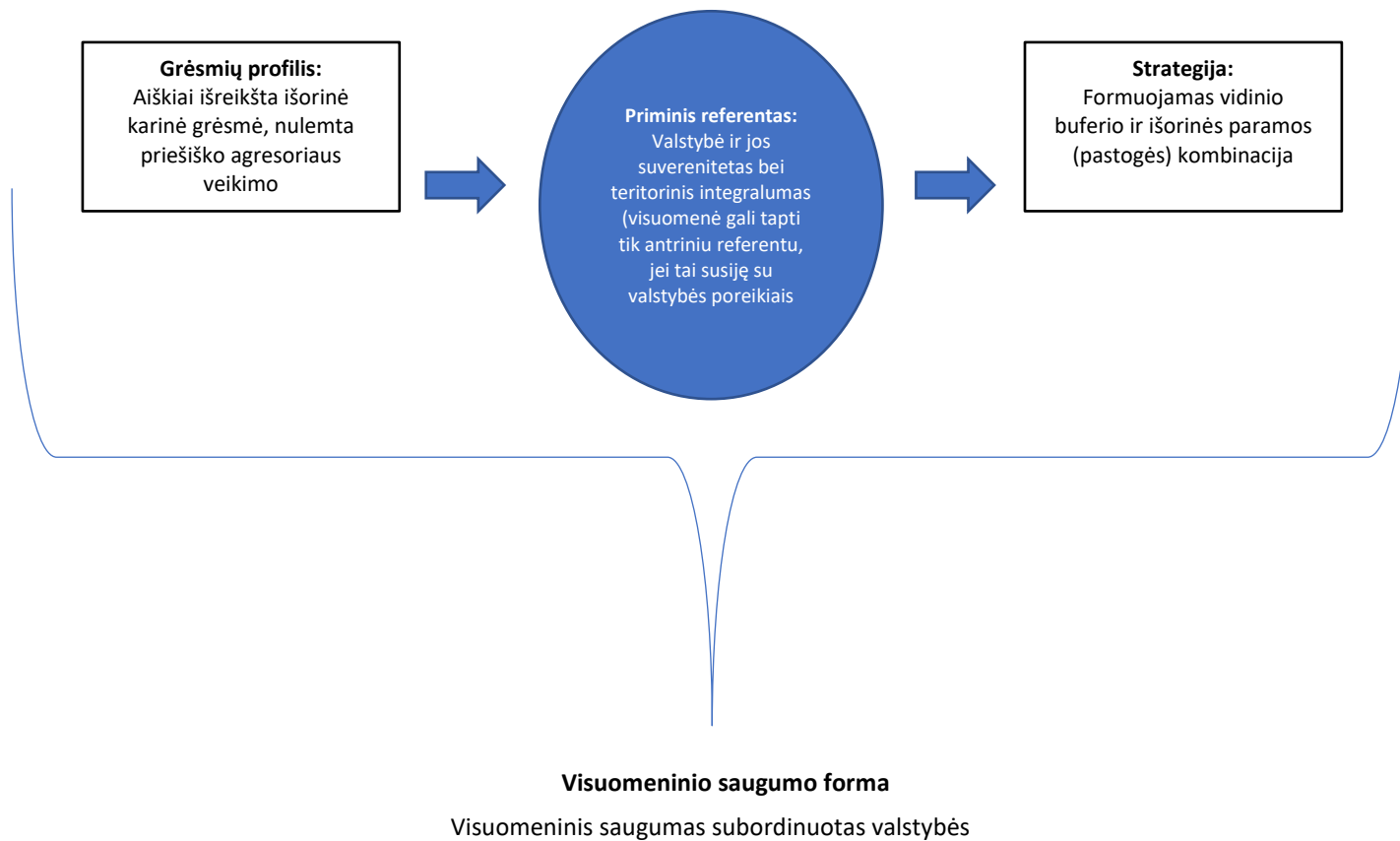

valstybės saugumo poreikių užtikrinimui. Pagal specifines visuomeninio saugumo kategorijų reikšmes galima išskirti šiuos antrojo tipo bruožus:

- Saugumo politikos centre yra pati valstybė: ji yra pagrindinis referentas. Tokia referento pozicija aktuali atvejais, kai yra identifikuojamos išorinės grėsmės valstybės suverenitetui ir teritoriniam integralumui. Esant tokioms aplinkybėms kiti saugumo sektoriai ir lygmenys yra, visų pirma, matomi per valstybės apsaugos prizmę. Visuomeninio saugumo lygmuo yra aktualus tiek, kiek tai gali daryti įtaką pačios valstybės apsaugai (antrinis referentas), o su visuomene susijusios grėsmės vertinamos kaip pažeidimai valstybei. Estijos atveju išryškėja visuomenės sanglaudos problemos, pabrėžiant, kad susiskaldžiusi visuomenė yra labiau paveiki Rusijos vykdomoms manipuliacijoms. Taip pat labiau akcentuojamas tapatybinis nei funkcionalistinis visuomenės elementas. Tačiau kitų šalių atveju gali būti pabrėžiamos kitos problemos: ekonominė atskirtis, tautinių ar nuomonės grupių kolizija ir t. t., akcentuojant tai kaip silpnąją valstybės vietą, per kurią gali veikti išoriniai veikėjai.

- Galima matyti, kad visuomenės, kaip antrinio referento, gintinus bruožus lemia išorinės grėsmės charakteristika. Gintiniais tampa tie su visuomene sietini elementai, į kuriuos yra nutaikytos nekarinės agresoriaus priešiško poveikio priemonės (ar kita išorinė grėsmė). Atsižvelgiant į tai manytina, kad išorinių nekonvencinių grėsmių pobūdžio ir / ar intensyvumo pasikeitimas gali daryti įtaką ir referentų hierarchijai. Pavyzdžiui, jei priešininko strategijoje padidėja priemonių nukreiptų tiesiogiai prieš visuomenę svoris, gali susidaryti prielaidos visuomenės kaip referento pakilimui ir gal net susilyginimui su valstybe (kaip III daniškame tipe, tik esmingai skirtingai tokio pozicionavimo priežastys).

- Atsakant į grėsmes, sietinas su konkrečia visuomene, daugiausiai remiamasi vidinio buferio strategija. Siekiant sumažinti pažeidimus valstybei, kylančius iš visuomenės, vidinėmis pastangomis stiprinamos tos sritys, kurias labiausiai stengiasi paveikti agresorius. Estijos atveju tai – visuomenės tapatybės ir sanglaudos lygmuo. Toks atsakas sietinas su aiškios išorinės grėsmės pačiai valstybei egzistavimu. Turėdamos ribotus resursus mažosios valstybės daugiausiai dėmesio skiria valstybės atributų apsaugai ir tai daro dažniausiai besiremdamos išorinės apsaugos garantais. Tuo tarpu visuomenės aspektai, į kuriuos taikomasi iš išorės, ginami valstybės apsaugos kontekste.

12 paveikslas. Visuomeninio saugumo formos tipas II, schema

3.2.3. Funkcinis visuomeninis saugumas: Danijos atvejis

Šis tipas būdingas trimis aukštu ekonominio išsivystymo lygiu pasižyminčioms NATO valstybėms: Danijai, Norvegijai ir Liuksemburgui. Čia taip pat išryškėja savita dinamika tarp analizuojamų kategorijų. Grėsmių kategorijoje matomas vyraujantis visų grėsmių požiūris, tačiau taip pat galima pastebėti, kad nėra identifikuojamas tiesioginis išorinis pavojus (pvz., konkretus agresorius). Jei ir kalbama apie konvencines grėsmes valstybei, jos vertinamos kaip netiesioginės (matomos per NATO prizmę), arba suprantamos kaip bendro / globalaus pobūdžio nestabilumo šaltinis. Atitinkamai šiame kontekste su visuomene taip pat nesiejamos išorinės grėsmės: labiau pabrėžiamos vidinės ar natūralių procesų nulemtos (socioekonominiai elementai, globalios tendencijos). Toks grėsmių profilis lemia tai, kad, kaip atsako strategija, diegiami kompleksiniai ir integralūs sprendimai, apimantys visus galimus instrumentus, tame tarpe visuomenę.

Mažųjų valstybių studijų lauke Danija dažnai pateikiama kaip proaktyvios saugumo politikos pavyzdys. Nors savo saugumą, visų pirma, sieja su NATO kolektyvinės gynybos mechanizmu, kaip maža aljanso narė demonstruoja iniciatyvą naujų saugumo iššūkių sprendime ir kovoje su netradicinėmis grėsmėmis. Vienu iš pavyzdžių galima laikyti Danijos lyderystę sprendžiant piratavimo problemą prie Somalio krantų⁴⁹⁰. Taip pat pastebimas Danijos aktyvumas dalyvaujant tarptautinėse misijose⁴⁹¹.

Tokios aktyvios saugumo politikos kontekste išryškėjo savitas visuomeninio saugumo formos tipas – praktinis / funkcionalistinis visuomeninis saugumas. Tai tam tikra prasme yra tarpinis variantas tarp jau aptartų tipų: čia dėmesio centre atsiduria visuomenės funkcionalumas, kuris yra svarbus tiek individų poreikiams tenkinti, tiek sklandžiam valstybės veikimui užtikrinti. Tipas aptariamasis detalizuojant išryškėjusias kategorijų reikšmes.

---

⁴⁹⁰ Ulrik Tolle Smed, Anders Wivel, „Vulnerability without capabilities Small state strategy and the international counter piracy agenda,” *EUROPEAN SECURITY*, 2017 26, (1), (2017): 79–98.

⁴⁹¹ Cecline F. S. Banke, Anders M. Hjørsthoj, „Denmark: Societal Security in a Times of Upheaval”, kn., *Societal Security in the Baltic Sea region: Expertise Mapping and Raising Policy Relevance*, sud., Andris Sprūds, Elizabete Vizgunova, (Rīga: Latvian Institute of International Affairs, 2018), 14.

6 lentelė. Visuomeninio saugumo kategorijų reikšmės Estijos atveju

I Kategorija Pirminio referento pozicija	II Kategorija Grėsmių profilis	III Kategorija Atsako strategija
Pirminio referento pozicija: visuomenės ir jos veikimą užtikrinančios valstybės funkcionavimas	Pagrindinės nacionalinio masto grėsmės / bruožai: - Rusijos agresija NATO kaimynystėje ir kintanti tarptautinė sistema; - Arkties regiono aktualizavimas ir klimato kaita. *Taikomas „visų grėsmių požiūris“.	Pagrindinė atsako į visuomenines grėsmes strategija: Kombinuota vidinio buferio ir išorinės paramos strategija. Kuriamas universalus gebėjimas pasiruošti, reaguoti ir atsistatyti po bet kokio pobūdžio krizių ar sukrėtimų.
Referentas visuomeninio saugumo lygmenyje: individų poreikius užtikrinantis visuomenės funkcionavimas	Tiesiogiai su visuomene siejamos grėsmės: - nelegali imigracija ir terorizmas; - kibernetinės atakos.	

3.2.3.1. Pirminio referento pozicija Danijos atveju

Nepaisant jau minėto globalaus vaidmens prisiėmimo, Danijos saugumo politika ir praktika, visų pirma, yra skirta valstybės ir visuomenės interesams užtikrinti. Kitaip tariant – valstybei ir visuomenei suteikiamas lygiavertis referento statusas. 2018–2023 m. Danijos valdančiųjų partijų gynybos susitarime pabrėžiama, kad: „Danijos gynybos sistemos tikslas yra įtvirtinti Danijos karalystės suverenitetą ir užtikrinti visuomenės tęstinumą, vientisumą ir saugumą“⁴⁹². Nors vienu iš tikslų tampa suvereniteto apsauga, svarbus vaidmuo suteikiamas ir visuomenei. Pabrėžiama, kad net ir kariniai ištekiai, visų pirma, yra skirti danų populiacijos saugumo užtikrinimui⁴⁹³. O

⁴⁹² *Agreement of Danish Defence 2018-2023*, 1.

⁴⁹³ *Ibid*, 5.

Danijos gynybos tikslu užfiksuota, kad būtina „įtvirtinti Danijos Karalystės suverenitetą ir užtikrinti tolesnį tautos egzistavimą, vientisumą ir saugumą“⁴⁹⁴.

Taip pat galima pastebėti, kad Danijos gynybos susitarime ir užsienio bei saugumo politikos strategijose išryškėja specifinis visuomenės statusas. Viena vertus, ji per krizių valdymo ir pasiruošimo iniciatyvas tampa gynybos sistemos dalimi, kita vertus – tuo pat metu, ji yra ir objektas, kurio apsaugai skiriamas didžiausias dėmesys. Gynybos susitarime pabrėžiama, kad „tvirta gynyba ir pasirengimas ekstremalioms situacijoms Danijoje yra būtina sąlyga saugiai visuomenei“. Visuomenės vaidmens svarba ypač išryškėjo pastaraisiais metais, kai Danijos saugumo diskurse ėmė dominuoti pasiruošimo ir reagavimo į netradicines grėsmes naratyvas. Imta akcentuoti „visos visuomenės“ koncepto svarba, kai atsakui į kompleksines grėsmes pasitelkiama kariuomenė, civiliai ir kitos visuomenės grupės.⁴⁹⁵ Tik taip gali būti užtikrintas visuomenės atsparumas, o kartu ir jos poreikių apsauga⁴⁹⁶.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad visuomenės poreikiai yra pastebimai akcentuojami Danijos saugumo politikos kontekste: „Danija, kuri yra viena laisviausių, klestinčių ir saugiausių visuomenių pasaulyje“⁴⁹⁷. Skandinaviškos gerovės valstybės standartus atitinkantis visuomenės gyvenimas tampa saugotinu objektu. Minimasis gerovės valstybės modelis yra paremtas sėkmingu darbininkų ir vidurinėsios klasės interesų aljansu ir kelia tikslą integruoti, palaikyti ir tobulinti visą visuomenę (ne tik padėti tiems, kuriems labiausiai reikia pagalbos)⁴⁹⁸. Dabartiniame asimetrinių grėsmių kontekste šiam Danijos visuomenės modeliui gali kilti papildomos grėsmės. Todėl saugumo politikoje išryškėja siekis užtikrinti įprastą visuomenės funkcionavimą net ir esant išoriniams sukrėtimams ar krizėms⁴⁹⁹.

Apibendrinant galima teigti, kad Danijos atveju pirminis referentas nėra vienareikšmiškas. Lygiai taip pat akcentuojama būtinybė apsaugoti valstybės suverenitetą ir statusą tarptautinėje politikoje, pabrėžiamas visuomenės poreikių ir vaidmens krizių metu užtikrinimas. Saugotinu tampa tinkamas visuomenės funkcionavimas, kuris pasireiškia per įprasto gyvenimo būdą (Skandinaviškos gerovės valstybės) tąsą net ir esant krizėms. O krizių ir kitų asimetrinių grėsmių reiškimosi atveju, pati visuomenė atlieka svarbų vaidmenį bendroje gynybos sistemoje. Tai lemia, kad pirminiu referentu tampa visuomenės ir valstybės funkcionalumas.

---

⁴⁹⁴ Ibid, 1.

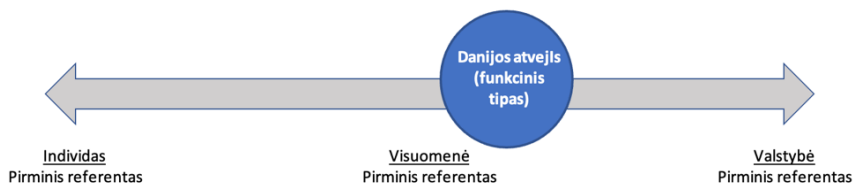
⁴⁹⁵ Banke. Hjørsthoj, *Denmark: Societal Security in a Times of Upheaval*, 19.

⁴⁹⁶ Ibid, 14.

⁴⁹⁷ *Foreign and Security Policy Strategy 2019-2020* [Danijos – N. B.], 5.

⁴⁹⁸ Banke. Hjørsthoj, *Denmark: Societal Security in a Times of Upheaval*, 18.

⁴⁹⁹ *Foreign and Security Policy Strategy 2019-2020*, 5.

11 paveikslas. Pirminio referento pozicija Danijos atveju

3.2.3.2. Su referentu siejamos grėsmės Danijos atveju

Po Šaltojo karo pabaigos ir NATO plėtros į Rytus, Danija iš buvusios paribio valstybės tapo aktyvia demokratinių vertybių skleidėja. Nuo pragmatinės ir reaktyvios mažos valstybės užsienio ir saugumo politikos buvo pereita prie aktyvaus įsitraukimo į taikos palaikymą pasauliniu mastu⁵⁰⁰. Dėl išsiplėtusių šalies interesų, aktualiomis tapo tiek regioninės, tiek globalios grėsmės. O ilgainiui, ypač kalbant apie gamtinius reiškinius ir civilinius incidentus, buvo pereita prie visų grėsmių požiūrio (ang. all - hazard approach), kai grėsmės šaltinis tampa nebesvarbiu, o siekiama užtikrinti universalius atsako gebėjimus⁵⁰¹. Atsižvelgiant į tai ir pirminio referento poziciją (valstybė ir visuomenė tolygūs referantai), tampa ypač sunku išskirti grėsmes, sietinas konkrečiai su visuomene. Tačiau atlikus pagrindinių Danijos saugumo dokumentų analizę galima matyti tam tikrus elementus, kurie per grėsmių reiškimosi pasekmes referuoja į visuomenės poreikius. Tai išryškėja dekonstruojant visų grėsmių požiūrį ir bendrai vertinant išorinius / priešiškus grėsmės šaltinius ir natūralių procesų nulemtas grėsmes.

a) Grėsmės iš išorės, nestabilumą keliantys veiksniai

Analizuojant Danijos grėsmių profilį galima pastebėti, kad nėra aiškiai išskiriamos tiesioginės išorinės grėsmės valstybei ar visuomenei, kaip kad galima matyti Estijos atveju. Neigiamos išorinės tendencijos labiau vertinamos kaip nestabilumo veiksniai, galintys sutrikdyti įprastą visuomenės ir valstybės mechanizmo funkcionavimą arba galintys neigiamai paveikti fizinį visuomenės saugumą.

⁵⁰⁰ Anders Wivel, „From Peacemaker to Warmonger? Explaining Denmark’s Great Power Politics”, *Swiss Political Science Review*, 19(3), (2013), 299.

⁵⁰¹ European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations: Denmark, *European Commission*, https://ec.europa.eu/echo/what/civil-protection/national-disaster-management-system/denmark_en (žiūrėta 2022 04 16).

Vienas iš tokių nestabilumo šaltinių – agresyvus Rusijos veikimas tarptautinėje arenoje. Pastebėtina, kad Danijos atveju Rusijos grėsmė traktuojama daugiau per NATO ar net tarptautinį kontekstą. Priešiški Rusijos veiksmai, visų pirma, matomi kaip iš Rytų kylantis pavojus NATO⁵⁰². Danijos užsienio politikos ir saugumo strategijoje pabrėžiama, kad Rusijos intencijos pakeisti Europos saugumo architektūrą suponuoja rimtą pavojų aljansui⁵⁰³. Pabrėžiama, kad tiesioginio karinio išpuolio prieš Daniją tikimybė yra maža, nes Rusija vengtų tiesioginio karinio konflikto su NATO ar jos narėmis⁵⁰⁴. Tačiau tuo pat metu atkreipiamas dėmesys, kad po 2014 m. Krymo aneksijos Rusija toliau vykdo įvairių formų agresyviuosius veiksmus NATO kaimynystėje ir Baltijos jūros regione, kurie gali daryti įtaką Danijai ir jos visuomenei⁵⁰⁵. Šalies saugumo tarnybų atliktame grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime pabrėžiama, kad „Danija be didesnių išankstinių ženklų, gali tapti vienu iš taikinių Rusijos vykdomose saugumo operacijose“⁵⁰⁶.

Atkreipiamas dėmesys, kad tokios operacijos gali apimti labai platų nekonvencinių veiksmų spektrą. Kaip vienas iš pavyzdžių pateikiamas ir galimas kišimasis į visuomenės demokratinius procesus⁵⁰⁷. Toks destruktivus veikimas gali paveikti pirminio referento – visuomenės ir valstybės – sklandų funkcionavimą. Taip pat pastebima, kad didėjant įvairių provokacijų iš Rusijos pusės rizikai, pavojus iš dalies kyla ir fiziniam visuomenės saugumui. Pavyzdžiui, agresyvus Rusijos veikimas Arkties regione gali nulemti civilinio transporto incidentus, kas ne tik sutrikdytų įprastą visuomenės gyvenimą, bet ir galėtų baigtis piliečių sužeidimais ar kitu sveikatos sutrikdymu⁵⁰⁸.

Kita išorinė tendencija, į kurią atkreipiamas dėmesys Danijos saugumo politikos kontekste, – kibernetiniai incidentai ir priešiškas veikimas virtualioje erdvėje. Tai, visų pirma, vertinama kaip grėsmė sklandžiam visuomenės ir valstybės funkcionavimui. Pastebima, kad dėl aukšto skaitmenizacijos lygio, Danijos institucijos, verslas ir pati visuomenė yra labai paveikti kibernetinėms atakoms ir kitai priešiškai veiklai, susijusiai su ryšiais bei informacinių sistemų infrastruktūra: „Danija yra viena labiausiai skaitmenizuotų visuomenių pasaulyje. Valdžios institucijos ir privačios

---

⁵⁰² *Agreement of Danish Defence 2018-2023*, 1

⁵⁰³ *Foreign and Security Policy Strategy 2019-2020*, 13.

⁵⁰⁴ *National Risk Profile of Denmark*, 2017, 143.

⁵⁰⁵ *Foreign and Security Policy Strategy 2019-2020*, 12.

⁵⁰⁶ Danish Defence Intelligence Service, *Risk Assessment 2019*, 8, https://www.fe-ddis.dk/en/produkter/Risk_assessment/riskassessment/risk-assessment-2019/ (žiūrėta 2021 11 16).

⁵⁰⁷ *Foreign and Security Policy Strategy 2019-2020*, 13.

⁵⁰⁸ *National Risk Profile of Denmark*, 2017, 144.

įmonės yra glaudžiai susijusios skaitmeniniu būdu – tiek tarpusavyje, tiek su likusiu pasauliu. Ši tendencija išliks ir ateityje. Tačiau visuomenei tampant labiau priklausoma nuo didėjančio skaitmeninių sprendimų skaičiaus, mes taip pat tampame vis labiau pažeidžiami kibernetinių atakų⁵⁰⁹.

Pabrėžiama, kad nusikaltimus šioje srityje gali vykdyti tiek kitos valstybės, tiek nusikalstamos grupuotės. Priešiškas veikimas gali būti kelių formų – nuo kibernetinių atakų, šnipinėjimo iki dezinformacijos kampanijų. Pagal Danijos saugumo tarnybos informaciją, pastaraisiais metais kibernetinius išpuolius daugiausiai vykdo Rusija, Kinija, Iranas ir Šiaurės Korėja⁵¹⁰. Atkreipiamas dėmesys, kad kibernetiniai išpuoliai gali daryti kompleksinę neigiamą poveikį pirminiam referentui – gali tiesiogiai paveikti tiek visuomenę, tiek valstybę ir atskiras ar bendras jų funkcijas. Danijos gynybos susitarime pabrėžiama, kad vykdant nusikaltimus virtualioje erdvėje (pavyzdžiui, šnipinėjimą), gali būti mėginama manipuliuoti valstybės politiniais ir ekonominiais procesais. Taip pat akcentuojamas ir socioekonominis kibernetinių išpuolių aspektas, kai pasinaudojant dezinformacijos mechanizmais ar kitomis priemonėmis menkinamas visuomenės pasitikėjimas institucijomis ar net demokratine santvarka⁵¹¹. Danijos kibernetinio saugumo strategijoje taip pat pastebima, kad kibernetinių nusikaltimų kontekste visuomenė, viena vertus, yra labiausiai nukentėti galinis veikėjas, tačiau tuo pat metu yra ir pažeidžiamoji grandis, dėl kurios aplaidumo gali būti padaryta žala valstybei⁵¹².

Su galima įtaka visuomenei ir atskiroms jos grupėms siejama ir terorizmo grėsmė. Ji, visų pirma, kildinama iš Sirijos, Irako ir Islamo valstybės. Danijos užsienio ir saugumo politikos strategijoje atkreipiamas dėmesys, kad nepaisant to, kad Islamo valstybės, kaip karinio veikėjo vaidmuo, pastaraisiais metais sumenko, ši teroristinė organizacija vis dar yra pajėgi skleisti įtaką visame pasaulyje, skatinant atskirų asmenų ar grupių radikalizacijos⁵¹³. Todėl terorizmo grėsmė Danijoje vertinama kaip reali, pabrėžiant galimą jos reikimosi poveikį žmonių sveikatai, gyvybei ir ekonomikai⁵¹⁴. Apie tai liudija praeities įvykiai. 2015 m. šalis nukentėjo nuo

---

⁵⁰⁹ *Agreement of Danish Defence 2018-2023*, 8.

⁵¹⁰ *Foreign and Security Policy Strategy 2019-2020*, 13.

⁵¹¹ *Agreement of Danish Defence 2018-2023*, 8-9.

⁵¹² The Danish Government, „*Danish Cyber and Information Security Strategy*”, 2018,8,https://en.digst.dk/media/17189/danish_cyber_and_information_security_strategy_pdf.pdf. (žiūrėta 2021 11 19).

⁵¹³ *Foreign and Security Policy Strategy 2019-2020*, 13.

⁵¹⁴ *National Risk Profile of Denmark*, 2017, 125.

teroristinio išpuolio, kai buvo du nušauti ir keli nukentėję piliečiai⁵¹⁵. O 2019 m. Kopenhagoje buvo vykdomi sulaikymai, kurių metu buvo suimta apie 20 asmenų, siejamų su Islamo valstybe⁵¹⁶.

a) Natūralūs procesai ir tendencijos

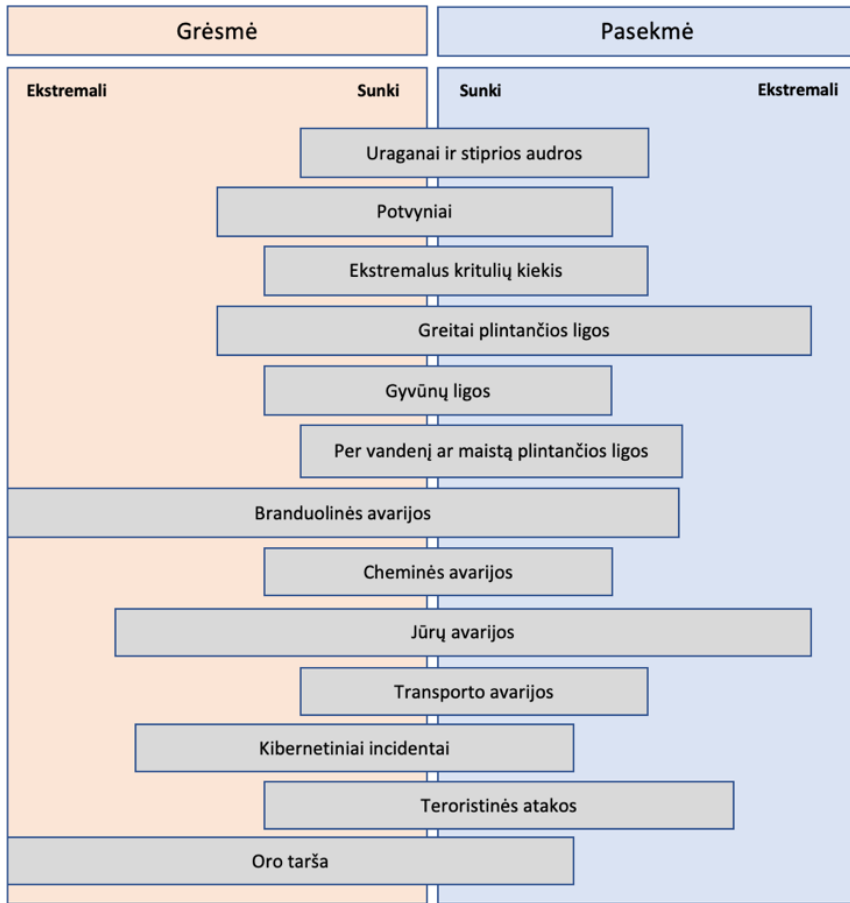
Danijos saugumo politikos kontekste tiesiogiai su visuomene siejamos dvi natūralios, išores veikėjų neišprovokuotos grėsmė / procesai. Tai gamtinės grėsmės ir su tuo susiję reiškiniai bei migracijos procesai. Kaip pastebi Danijos krizių valdymo agentūros vadovas Henning'as Thiesen'as, nepaisant to, kad sklandus Danijos visuomenės veikimas yra užtikrintas ir piliečiai gali džiaugtis geru sveikatos apsaugos lygiu, nenutrūkstamu prekių ir paslaugų tiekimu bei gera infrastruktūra, tai neapsaugo nuo netikėtų ar natūralių priežasčių nulemtų katastrofų ar pavienių incidentų⁵¹⁷. Nacionaliniame Danijos rizikų vertinime išskiriami incidentų tipai, kurie yra aktualūs šaliai. Visų jų poveikis detaliai įvertintas pagal galimą įtaką piliečių gyvybei, sveikatai, aplinkai, ekonomikai, turtui ir pagrindinių visuomenės funkcijų užtikrinimui. Remiantis tokiu vertinimu, buvo išgryninti trylikos rūšių incidentai, kurie yra tikėtini Danijoje.

---

⁵¹⁵ „Terror Attack by a Native Son Rock Denmark“, *The New York Times*, 2015, <https://www.nytimes.com/2015/02/16/world/europe/copenhagen-attacks-suspect-is-killed-police-say.html> , (žiūrėta 2021 11 21).

⁵¹⁶ „Islamist terrorism suspects arrested in raids across Denmark“, *The Guardian*, 2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/dec/11/islamist-terrorism-suspects-arrested-in-raids-across-denmark> (žiūrėta 2021 11 21).

⁵¹⁷ *National Risk Profile of Denmark*, 4.

12 paveikslas. Incidentai aktualūs Danijai ⁵¹⁸.

Galima pastebėti, kad dalis numatomų incidentų yra susiję su geografine Danijos padėtimi ir galima klimato kaitos įtaka. Kaip tikėtini ir galintys daryti neigiamą poveikį visuomenei įvardijami šie gamtos reiškiniai: uraganai ir didelės liūtys, potvyniai ir audros. Taip pat išskiriami ir su užkrečiamomis ligomis ir jų keliamais pavojais susiję incidentai. Danijos saugumo susitarime taip pat pabrėžiama: „Danijai dabar daugiau iššūkių kelia, inter alia, su klimatu susiję įvykiai. Reaguojant į šiuos pokyčius, reikia stiprinti nacionalinį pasirengimą ekstremalioms situacijoms. Visuomenė suinteresuota, kad Danija turėtų tvirtą pasirengimą ekstremalioms situacijoms,

⁵¹⁸ Ibid, 140.

galinčią užkirsti kelią nelaimėms ir reaguoti į jas tiek savo šalyje, tiek užsienyje“⁵¹⁹.

Migracijos procesai matomi kaip dar vieni nestabilumo veiksniai. Danijos saugumo politikos kontekste jie, visų pirma, yra siejami su pastarųjų metų situacija Sirijoje, Irake, Afganistane ir šiuurinėje Afrikos dalyje. 2015 m. Danija, kaip ir visa Europa, patyrė didelį žmonių iš minėtų regionų antplūdį. Vieni jų bėgo nuo karo nusikaltimų, kiti buvo ekonominiai migrantai ar prieglobsčio siekėjai. Visi jie įvardijami kaip nelegalūs ir netipiniai (angl. Iregular) imigrantai, siekiantys patekti į šalį išeinant iš įprastų procesų ribų⁵²⁰. Danijos saugumo kontekste šie imigracijos procesai matomi kaip tam tikra grėsmė vidinei šalies tvarkai, o tiksliau – mažos valstybės aparatui. Atkreipiamas dėmesys, kad staigus gyventojų skaičiaus didėjimas yra rimtas valstybės aparato funkcionalumo išbandymas ir pasirengimo reaguoti į krizes testas: iškyla apgyvendinimo, aprūpinimo, saugumo užtikrinimo bei papildomo administravimo klausimai⁵²¹. Nors, kaip pastebėjo Danijos vystomojo bendradarbiavimo ministrė Ulla Tørnæs, šalis sugebėjo susitvarkyti su pabėgėlių ir migrantų banga 2015 m., svarbu ieškoti ilgalaikių situacijos sprendimų⁵²². Kaip pagrindinės kryptys šiai grėsmei sumažinti Danijos užsienio ir saugumo politikos strategijoje išskiriamos dvi: bendradarbiavimas ES formate, teikiant paramą vadinamosioms tranzitinėms šalims; šakninių priežasčių sprendimas, aktyviai veikiant nestabiliuose regionuose⁵²³. Tačiau svarbu pastebėti, kad nelegalios imigracijos nereikėtų vertinti tik kaip globalios grėsmės ar papildomos naštos pagrindinių valstybės institucijų funkcionavimui. Danijos migracijos politika ir elgesys su pabėgėliais tapo itin plačiai ir nevienareikšmiškai aptariama tema visuomenėje, kuri potencialiai gali lemti tam tikrą koliziją tarp atskirų grupių. Pavyzdžiui, pastaruoju metu daliai visuomenės nepasitenkinimą kelia valstybės vykdomi Sirijos piliečių deportavimai iš šalies⁵²⁴.

Išanalizavus Danijos grėsmes, sietinas su visuomene, galima daryti šiuos apibendrinimus:

---

⁵¹⁹ *Agreement of Danish Defence 2018-2023*, 8.

⁵²⁰ *National Risk Profile of Denmark*, 2017, 151.

⁵²¹ *Ibid.*

⁵²² „Danish minister pledges to continue humanitarian assistance to South Sudan“, *reliefweb.int*, 2017, <https://reliefweb.int/report/south-sudan/danish-minister-pledges-continue-humanitarian-assistance-south-sudan> (žiūrėta 2021 11 05).

⁵²³ *Foreign and Security Policy Strategy 2019-2020*, 2018, 18.

⁵²⁴ Nikolaj Skydsgaard, „Denmark firm on returning refugees to war-torn Syria“, *Reuters*, 2021, <https://www.reuters.com/world/europe/denmark-firm-returning-refugees-war-torn-syria-2021-04-27/> (žiūrėta 2021 10 17).

- dominuojant visų grėsmių požiūriui ir esant lygiavertei valstybės ir visuomenės, kaip referento pozicijai, konkrečias grėsmes visuomenei identifikuoti yra itin sudėtinga. Tai galima nustatyti nebent per grėsmės reikšimosi efektą (pvz., sveikatos ar viešųjų paslaugų teikimo sutrikdymas);
- tiesioginiai su Danijos visuomene nėra siejamos išorinės grėsmės – jos labiau vertinamos kaip tam tikras veiksnys, galintis pakenkti stabilumui, įprastam valstybės ir visuomenės mechanizmų veikimui ir nusistovėjusiai tvarkai. Pavyzdžiui, identifikuojama, kad priešiškas Rusijos veikimas, vykdant provokacijas ir sukeltas įvairius incidentus (nekarinius), gali neigiamai paveikti įprastą civilių gyvenimą ir atskirais atvejais net gali grėsti civilių sveikatos sutrikdymu. Kibernetinių incidentų atveju akcentuojamas galimas neigiamas poveikis viešųjų paslaugų teikimui;
- tiesiogiai su Danijos visuomene siejamos natūralių procesų / tendencijų nulemtos grėsmės: gamtiniai reiškiniai ir migracijos procesai. Pirmuoju atveju pabrėžiamas galimas neigiamas poveikis visuomenės sveikatai, o antruoju – referuojama į sklandų valstybinių ir visuomeninių institucijų veikimą, pajėgumą;
- taigi, galima teigti, kad Danijos atveju, visuomenės lygmenyje daugiau akcentuojamas socioekonominio pobūdžio grėsmės ir funkcionalumo aspektas. Tapatybės ar sanglaudos dėmuo kaip Estijos atveju, čia neišryškėja.

3.2.3.3. Danijos visuomeninio saugumo užtikrinimo strategija

Visa Danijos saugumo strategija yra paremta daugiašališkumu ir aktyvumu. Pagrindiniu šalies gynybos ramsčiu yra laikoma narystė NATO. Kaip papildomi garantai ir naudingi formatai saugumo klausimams spręsti matoma ES ir JT⁵²⁵. Taip pat itin vertinama ir strateginė partnerystė su JAV, Jungtine Karalyste ir Prancūzija. Galima matyti, kad Danija, panašiai kaip ir Estija, formuoja mažosioms valstybėms būdingą saugumo pastogę, grįstą narystėmis aljansuose ir strategine partneryste. Tačiau svarbu pastebėti, kad ši maža valstybė deklaruoja itin dideles saugumo politikos ambicijas, kurias susijusios su pačiu grėsmių traktavimu: „mes užtikrinsime Danijos saugumą kai pasirūpinsime pasauliu“⁵²⁶. Nepaisant to, analitikai pastebi, kad pastarąjį dešimtmetį globalus vaidmuo bendroje strategijoje imtas kvestionuoti ir

⁵²⁵ *Agreement of Danish Defence 2018-2023*, 2.

⁵²⁶ *Foreign and Security Policy Strategy 2019-2020*, 7.

daugiau dėmesio skiriama išryškėjusioms nekonvencinėms grėsmėms⁵²⁷. Tobias'as Liebetrau pastebi, kad jei seniau Danijos saugumo politika buvo suprantama kaip apsaugos užtikrinimas, tai šiuo metu ji yra vertinama kaip instrumentas, padedantis naviguoti neapibrėžtume⁵²⁸. Atsižvelgiant į tai formuojama visapusiška nacionalinio saugumo strategija, kurioje visuomenės vaidmuo išryškėja dviem formomis: kaip įrankio ir kaip objekto.

Siekiant apsaugoti pirminį referentą, konstruojama Danijos gynybos sistema, apimanti visos valstybės (ang. whole-of-government) ir visos visuomenės (ang. whole-of-society) įsitraukimo elementus⁵²⁹. Visuomenė šiame kontekste tampa tam tikru resursu, kuris šalia karinių ir kitų pajėgumų, gali būti pasitelktas valstybės apsaugai. Danijos gynybos susitarime užfiksuota, kad Danija ir toliau stiprins karinį saugumą prisidėdama prie NATO kolektyvinės gynybos ir atgrasymo bei atgaivins savo visuotinės gynybos (ang. Total Defence) pajėgumus⁵³⁰. Visuotinė gynyba pasižymi tuo, kad į valstybės apsaugos mechanizmą yra įtraukiami visi visuomenės sektoriai ir jie turi priskirtus vaidmenis bei uždavinius.

Visuomenės, kaip saugotino objekto, vaidmuo išryškėja formuojant vidinį buferį, kuris turi apsaugoti visuomenę nuo įvairių sukrėtimų ar krizių. Danijos gynybos susitarime pabrėžiama, kad šalis privalo būti pasirengusi užkirsti kelią skaudiems incidentų padariniams, o tai galima padaryti stiprinant ginkluotųjų pajėgų, vidaus apsaugos ir nepaprastųjų situacijų valdymo agentūros bendradarbiavimą⁵³¹. Šiame kontekste itin aktualiais tampa krizių valdymo, rizikų vertinimo, viešojo saugumo ir kiti panašūs modeliai⁵³². Danijos atveju, galima matyti, kad kuriamas labai kompleksiškas vidinio buferio mechanizmas su siekiu sukurti nacionalinio masto gebėjimą tinkamai pasiruošti, greitai sureaguoti ir gebėti atsistatyti po bet kokio tipo sukrėtimų ar krizių. Šiame kontekste grėsmės šaltinis tampa nesvarbiu veiksniu (pavyzdžiui, neaktualu ar ryšiai sutriko dėl kibernetinės atakos, ar gamtinių reiškinių): koncentruojamasi į patį atsaką. Galima pastebėti, kad bendro mechanizmo centre, kaip tam tikras koordinuojantis organas, atsiduria Danijos nepaprastųjų situacijų valdymo agentūra (The

---

⁵²⁷ Banke Hjørsthoj, *Denmark: Societal Security in a Times of Upheaval*, 14.

⁵²⁸ Tobias Liebetrau, „Conceptual and practical changes to security in Denmark: Expect the unexpected, decide the undecidable“, kn. *Nordic Societal Security: Convergence and Divergence*, sud. Sebastian Larsson, Mark Rhinard, (Routledge, 2020), 109.

⁵²⁹ Banke Hjørsthoj, *Denmark: Societal Security in a Times of Upheaval*, 17.

⁵³⁰ *Agreement of Danish Defence 2018-2023*, 8.

⁵³¹ Ibid.

⁵³² Larsson, Rhinard, *Introduction: Comparing and Conceptualising Nordic Societal Security*, 3.

Danish Emergency Management Agency (DEMA). Šis Danijos krašto ministerijai pavaldus organas atlieka bendrojo modelio kūrimo ir kontrolės užtikrinimo vaidmenį. Pagrindinis šiai organizacijai keliamas tikslas – paruošti visuomenę tinkamam apsaugojimui, atsistatymui ir reakcijai į krizes, incidentus ir katastrofas⁵³³. Agentūra šioje srityje atlieka daugbę svarbių darbų: bendradarbiaudama su kitomis šalies institucijomis atlieka nacionalinį rizikų vertinimą, rengia svarbius rizikų valdymo planus, inicijuoja civilių pasiruošimą ir mokymą, vykdo visuomenės atsparumo stiprinimo iniciatyvas, svarbioms viešosioms bei verslo organizacijoms padeda rengti veiklos tęstinumo planus, kuruoja išankstinio įspėjimo sistemą, rengia pratybas ir t. t.⁵³⁴. Konstruojant vidinį buferį daug dėmesio taip pat skiriama kibernetinių grėsmių užkardymui. Pabrėžiama, kad gynyba kibernetinėje srityje turi būti grįsta visuomenės, viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimu⁵³⁵. Šios kompleksinės veiklos koordinavimui Danijos vyriausybė įsteigė ir finansuoja kibernetinio saugumo centrą⁵³⁶. Centras atlieka kibernetinės erdvės stebėseną, rengia grėsmių vertinimus, teikia rekomendacijas institucijoms ir verslui, glaudžiai bendradarbiauja su šalies žvalgyba⁵³⁷. Danija, siekdama sukurti bendras normas ir taisykles, taikytinas IT infrastruktūrai ir kibernetinei erdvei, šioje srityje taip pat aktyviai veikia per tarptautinius formatus (ypač ES ir NATO)⁵³⁸. Taip bent iš dalies pasinaudojama išoriniais apsaugos garantais. Svarbu atkreipti dėmesį, kad nors konstruojamas vidinis buferis tarsi siekia apsaugoti visuomenės interesus, jo struktūruoja figūruoja ir pačios visuomenės vaidmuo / atsakomybės⁵³⁹. Todėl galima matyti, kad šiame kontekste visuomenė tampa tiek ginamu objektu, tiek įrankiu.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Danija (taip pat kaip Islandija) visuomeninio saugumo srityje bendradarbiauja su kitomis Šiaurės regiono šalimis. Taip tarsi vėl įsiterpia išorinės apsaugos elementas. Bendradarbiavimas daugiausiai vyksta remianti Šiaurės tarybos formatu ir bendrai įsteigtu Šiaurės šalių atsparumo ir visuomeninio saugumo

---

⁵³³ Danish Emergency Management Agency, *About us*, brs.dk, <https://www.brs.dk/en/about/> (žiūrėta 2021 08 14).

⁵³⁴ European Civil Protection and humanitarian Aid Operations: Denmark, *European Commission*, https://ec.europa.eu/echo/what/civil-protection/national-disaster-management-system/denmark_en (žiūrėta 2021 08 14).

⁵³⁵ *Agreement of Danish Defence 2018-2023*, 8.

⁵³⁶ Danish Center for Cyber Security, *About Center for Cyber Security*, cfcs.dk, <https://www.cfcs.dk/en/about-us/about-cfcs/>, (žiūrėta 2021 08 14).

⁵³⁷ *Foreign and Security Policy Strategy 2019-2020*, 13.

⁵³⁸ *Ibid*, 23.

⁵³⁹ *Agreement of Danish Defence 2018-2023*, 1.

kompetencijų centru (Nordic Center of Excellence on Resilience and Societal Security NORDRESS)⁵⁴⁰. Nors bendras veikimas yra nuoseklus ir ilgalaikis (vyksta nuo 2009 m.), tačiau jis daugiausiai apsiriboja bendrais tyrimų projektais, gerosios praktikos pavyzdžių pasidalinimu ir t. t.⁵⁴¹. Kaip jau buvo minėta nagrinėjant Islandijos atvejį, glaudesniai konkrečių veiksmų koordinavimui trukdo pakankamai skirtingas požiūris į visuomeninį saugumą. Nepaisant to, galima matyti, kad veikimas per partnerystes ir jau esamus aljansus tampa tam tikru sustiprinančiuoju Danijos visuomeninio saugumo strategijos veiksmu.

Apibendrinant galima teigti, kad Danija visuomeninio saugumo lygmenyje daugiausiai remiasi kompleksiško vidinio buferio konstravimu. Jo esmė – universalus mechanizmas ir nacionalinio masto gebėjimas greitai reaguoti ir atsistatyti po įvairaus pobūdžio sukrėtimų, nepriklausomai nuo pasireiškusių grėsmės šaltinio ar pobūdžio. Visuomenės ir valstybės funkcionavimui užtikrinti pasitelkiama kompleksinė prieiga, apimanti atsparumo stiprinimą, pasirengimą reaguoti ir atsaką į krizes. Svarbu pabrėžti, kad nors iš strateginių dokumentų gali susidaryti įspūdis, kad siekiamas kompleksiškas jau yra užtikrintas ir praktikoje, tačiau Cecilie‘a Banke ir Anders‘as Hjørsthoj atkreipia dėmesį, kad Danijos institucijoms, kariuomenei ir visuomenei dar reikia geresnio bendro veiksmų koordinavimo ir papildomų išteklių⁵⁴².

3.2.3.4 Visuomeninio saugumo Tipas III: funkcinis visuomeninis saugumas

Trečiasis visuomeninio saugumo formos tipas, išryškėjęs tyrimo metu, – funkcinis visuomeninis saugumas. Jį pagal pirminio referento poziciją galima laikyti tam tikru tarpiniu tipu tarp pirmųjų dviejų: čia visuomenė ir valstybė yra lygiaverčiai referentai. Išskirtini šie tipai būdingi broožai:

- Būdingas visų grėsmių (ang. All-hazard approach) požiūris, kai nėra svarbus grėsmės šaltinis ar pobūdis, o koncentruojamasi į atsaką. Nors vertinami įvairūs veiksniai ir galima jų įtaka referentui, tačiau bendrai kaip pagrindinis pavojus suprantamas pats nestabilumas. Jį sukelti gali tiek natūralūs procesai (klimato kaita, terorizmas, migracija, organizuotas nusikalstamumas ir t. t.), tiek išoriniai veiksniai ar veikėjai. Svarstant įvairių

---

⁵⁴⁰ NCoE “Nordic Societal Security, NORDRESS, nordforsk.org, <https://www.nordforsk.org/projects/nordress> (žiūrėta 2022 03 14).

⁵⁴¹ NORDEN, *Societal Security in Nordic Countries*, 2013, <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:707865/FULLTEXT01.pdf>, (žiūrėta 2021 08 20).

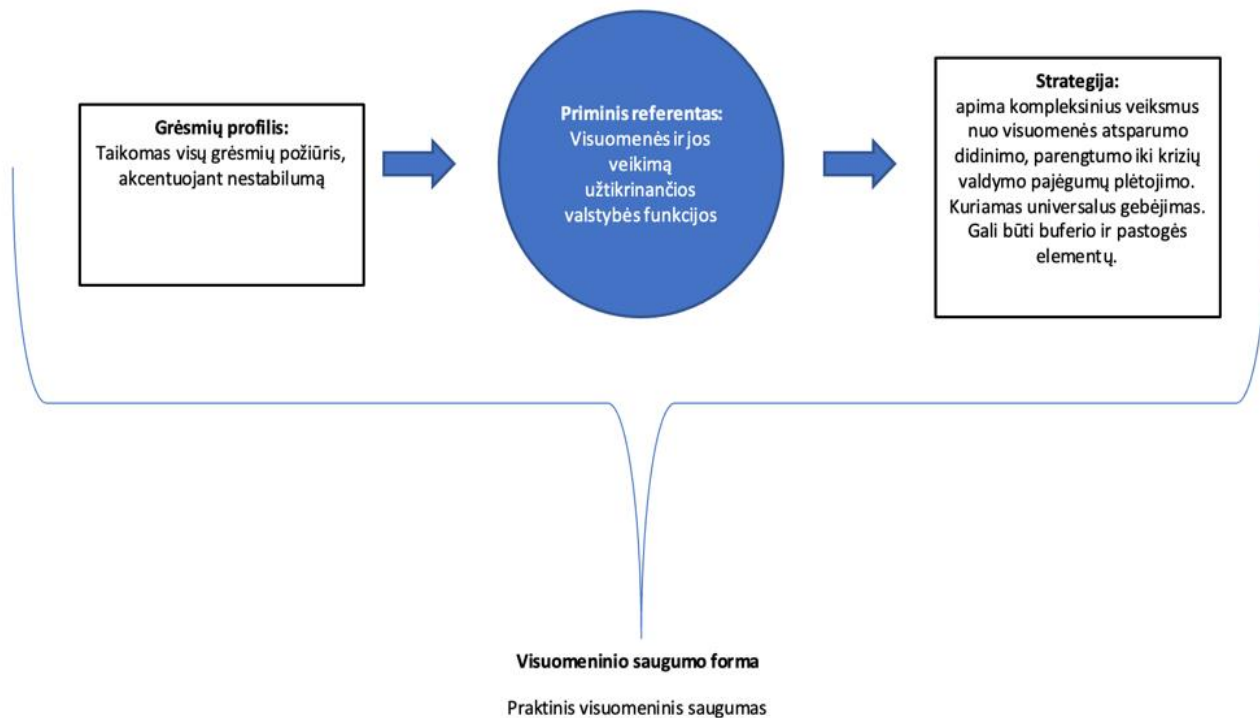
⁵⁴² Banke, Hjørsthoj, *Denmark: Societal Security in a Times of Upheaval*, 20.

grėsmių poveikį pabrėžiamas jų galimas efektas visuomenės sveikatai, įprastam gyvenimo būdui, viešųjų paslaugų prieinamumui. Šiame kontekste, kaip aktualiausi figūruoja socioekonominiai elementai, tapatybinis ar sanglaudos dėmuo neišryškėja.

- Saugumo politikos centre – visuomenės ir valstybės gebėjimas tinkamai funkcionuoti (net ir esant force majeure aplinkybėms). Akcentuojamas valstybės pajėgumas reaguoti į nenumatytus incidentus ar neapibrėžtumą (nesvarbu kokios kilmės ar tipo), kiek įmanoma užtikrinant įprastesnį gyvenimo būdą, greitai atsistatant.

- Atsako strategija yra labai praktiška ir apima kompleksinius veiksmus, daugiausiai plėtojant vidinio buferio elementą. Siekiama sukurti universalų mechanizmą ir nacionalinio masto gebėjimą atsakyti į bet kokio tipo sukrėtimus. Galimybes plėtoti vidinį buferį sudaro ir grėsmių kontekstas, kai nėra identifikuojama tiesioginė egzistencinė grėsmė.

13 paveikslas. Visuomeninio saugumo formos tipas II, schema

Tiriamosios dalies apibendrinimas

- Atliktas tyrimas pademonstravo, kad nors šis saugumo lygmuo yra pakankamai platus ir paveikus konkrečiam kontekstui, jo reikšmę galima nustatyti per pirminio referento, grėsmių ir atsako strategijos kategorijas (toks nustatymo būdas suformuluotas disertacijos teorinėje dalyje).
- Šių kategorijų kombinacija padėjo išgryninti tris visuomeninio saugumo formų tipus, būdingus mažosioms NATO valstybėms, kurie pagal išryškėjusius bruožus, gali būti aktualūs ir kitų regionų ar geostrateginės padėties šalims. Disertacijoje buvo išgryninti šie tipai:

Visuomeninis saugumas kaip saugumo politikos pagrindas (atskleistas per Islandijos atvejį). Šiam tipui būdingas individo poreikių akcentavimas, kai pirminiu referentu tampa piliečiai ir jų pirminiai poreikiai. Toks tipas išryškėja kontekste, kai šalis nejaučia tiesioginių karinių grėsmių, o krašto gynybos ir suvereniteto apsaugos klausimai nėra aktualūs. Atsižvelgiant į tai, visuomenė ir jos individų poreikiai tampa nacionalinės saugumo politikos pagrindu ir pagrindine ašimi. Toks visuomeninio saugumo tipas gali išryškėti mažose išsivysčiusiose salų valstybėse, arba neutraliteto besilaikančiose šalyse. Tipui būdinga atsako strategija – vidinis buferis su galimais prieglobsčio elementais. Dėl akcento į individų poreikius, grėsmės, o taip pat ir atsakas į jas tampa labai specifiniu. Todėl dažniausiai pačios valstybės turi reikiamus pajėgumus ir ekspertizę konkrečioje srityje. (pavyzdžiui Islandijos atveju, žmonių gelbėjimo operacijos atšiauriomis sąlygomis).

Visuomeninis saugumas subordinuotas valstybės poreikiams (atskleistas per Estijos atvejį). Šis tipas gali išryškėti kontekste, kai mažoji valstybė susiduria su tiesiogine karine grėsme, ar aiškiai identifikuoja agresorių (Kaip Estija ar kitos Baltijos valstybės identifikuoja Rusiją). Tokiomis aplinkybėmis nacionalinės saugumo strategijos, o taip pat ir politikos centre atsiduria pati valstybė. Suverenitetas ir teritorinis integralumas tampa pirminiais referentais. Visuomeninio lygmens grėsmės šiame kontekste daugiau vertinamos kaip tam tikri valstybės pažeidimai, į kuriuos gali veikti priešiškos valstybės (pavyzdžiui nepakankama visuomenės sanglauda). Esant tokiai visuomeninio saugumo reikšmei, atsako strategijos imamasi taip pat, visų pirma, prioritetą teikiant valstybės poreikiams. Todėl čia kyla pavojus, kad gali būti ignoruoti realūs visuomenės saugumo poreikiai. Čia taip pat išryškėja vidinio buferio ir

išorinės pastogės kombinacija. Toks tipas gali būti aktualus mažoms valstybės, esančioms revizionistinės didžiosios galios kaimynystėje

Funkcionalistinis visuomeninis saugumas (atskleistas per Danijos atvejį).

Tipas pasižymi visuomeninio saugumo pritaikymu administraciniame/ organizaciniame bendrosios saugumo politikos lygmenyje. Čia pagrindiniu referentu laikomas sklandus visuomenės ir valstybės funkcionavimas net ir esant krizinėms aplinkybėms. Taip pat akcentuojamas gebėjimas greitai atsistatyti. Pastebėtina, kad šiuo atveju taikoma „visų grėsmių“ prieiga, kai grėsmės šaltinis nėra aktualus, o akcentuojamas tam tikras universalus gebėjimas sureaguoti. Šiame kontekste išryškėja atsako strategija, kai visuomenė viena vertus yra ginamasis objektas, tačiau tuo pat metu yra pačios gynybos proceso dalis. Taikomi kompleksiniai veiksmai, kurie apima atsparumą, parengtumą ir atsaką. Toks tipas galibūti aktualus išsivysčiusioms mažosioms valstybėms.

IŠVADOS

Disertacijoje buvo keliamas tikslas – suformuoti analitinį visuomeninio saugumo tyrimo instrumentą ir remiantis juo išanalizuoti, kaip mažosios valstybės konceptualizuoja šį saugumo sektorių. Atlikta teorinio lauko analizė ir empirinis tyrimas leidžia formuoti šias išvadas:

1. Teoriniame visuomeninio saugumo lygmenyje vyrauja ontologinis neapibrėžtumas: nėra vieningo sutarimo kokio objekto ar objektų saugumą turi užtikrinti šis sektorius. Nepaisant to, su sąvoka siejami vis nauji fenomenai savo prasme gerokai nutolstantys nuo pirminių Kopenhagos mokyklos idėjų, paremtų išskirtinai tapatybės elementu. Naujausiuose tyrimuose ryškėja visuomenės funkcionalumo, atsparumo, veikimo bendrame gynybos mechanizme klausimai. Tačiau teorinių svarstymų plotmėje stokojama principinių refleksijų, naujų sąvokų ir analitinių įrankių, kurie galėtų struktūruoti naujus elementus. Atsižvelgiant į tai, disertacijoje buvo suformuotas ir pritaikytas visuomeninio saugumo analizės modelis, apimantis pirminio referento, grėsmių ir atsako strategijos pjūvius. Tyrimas pademonstravo, kad kaip analitinis instrumentas šis modelis yra naudingas keliais aspektais: a) padeda suvaldyti su visuomeniniu saugumu tiesiogiai ar netiesiogiai siejamą turinį (net ir tais atvejais kai visuomeninio saugumo sąvoka nevertojama) b) atsiranda konkretūs analitiniai elementai – kategorijos. Visa tai ne tik padeda identifikuoti visuomeninio saugumo formą konkrečios valstybės atveju, bet ir įgalina atlikti palyginamuosius ar daugybinių atvejų tyrimus (ko paprastai vengiama dėl sektoriaus neapibrėžtumo). Plėtojant šį analizės modelį, būtų naudinga įtraukti istorinio, geopolitinio ir socioekonominio konteksto elementus. Tai padėtų ne tik nustatyti visuomeninio saugumo formą bet ir leistų kalbėti apie ją lemiančius priežastinius ryšius.
2. Atliktas tyrimas atskleidė tris visuomeninio saugumo formas tipus, būdingus NATO mažosioms valstybėms: 1. visuomeninis saugumas kaip saugumo politikos pagrindas; 2. valstybės poreikiams subordinuotas visuomeninis saugumas; 3. funkcionalistinis visuomeninis saugumas. Kiekvienas iš jų pasižymi būdingomis analizuojamų kategorijų (pirminio referento, grėsmių ir atsako strategijos) kombinacijomis. Taip pat išryškėjo ir savita kategorijų sąveika. Ypatingą reikšmę įgyja grėsmių kategorija: ji tampa svarbiu veiksniumi atsako strategijos ir referento

pozicionavimo kategorijų reikšmėms. Galima matyti, kad tais atvejais, kai yra aiškiai išreikšta priešiška (ne natūralių aplinkybių nulemta) išorinė grėsmė (pavyzdžiui konkretūs, aiškiai identifikuojami šalies agresorės veiksmai), pirminiu referentu tampa valstybė, o atsako lygmenyje didžiausias dėmesys skiriamas bendrųjų išorinių apsaugos garantų stiprinimui. Esant tokioms aplinkybėms, kompleksiškas vidinis buferis visuomeninio saugumo srityje nesusiformuoja, o veikiau tampa antriniu/paremiančiu veiksniu valstybės poreikių užtikrinimui. Priešinga tendencija matoma atvejais kai nėra aiškios išorinės egzistencinės grėsmės, o aktualiausios yra vidinės, socioekonominės, gamtinės grėsmės (nulemtos natūralių aplinkybių). Tai sąlygoja pirminio referento pozicijos priartėjimą prie visuomenės. Aplinkybės nereikalauja papildomų pastangų pagrindinių valstybingumo atributų apsaugai, todėl daugiau dėmesio skiriama kompleksiško vidinio visuomeninio saugumo buferio užtikrinimui. Ryškėja konkrečios valstybės poreikiams aktualūs apsaugos mechanizmai ir sprendiniai.

3. Tarptautinių santykių literatūroje mažosios valstybės dažniausiai apibrėžiamos akcentuojant joms būdingą resursų trūkumą, kuris nulemia saugumo problemas. Tačiau disertacijoje atliktas tyrimas leidžia formuoti išvadą, kad ši mažųjų valstybių savybė, palyginus su kitais saugumo sektoriais (pavyzdžiui kariniu), yra mažai aktuali visuomeninio saugumo užtikrinimo lygmenyje. Iš tyrimo apimtyje nagrinėtų atvejų galima pastebėti, kad taikomos visuomeninio saugumo užtikrinimo strategijos reikalauja sąlyginai mažiau resursų (materialių), o savarankiškos pastangos įgyja didesnę reikšmę. Dažniausiai visuomeninis saugumas (nepriklausomai nuo formos tipo), stiprinamas taikant viešojo administravimo, gerosios valdysenos ar ugdymo priemones. Pati visuomenė taip pat gali būti pasitelkiama. Svarbu pastebėti ir tai, kad grėsmės sietinos su visuomene dažnai yra specifinės, reikalaujančios ekspertinių pačios valstybės žinių ir kompetencijų, todėl išoriniai apsaugos garantai gali būti taikomi ir veiksmingi tik iš dalies. Daugumoje analizuotų atvejų visuomeninio saugumo užtikrinimo srityje dominavo arba vidinio buferio, arba vidinio buferio ir išorinės apsaugos kombinacijos strategija. Visa tai leidžia teigi, kad visuomeninio saugumo sektorius gali būti laikomas tam tikra strategine niša mažosioms valstybėms. O plėtojant šio saugumo lygmens studijas verta svarstyti ne tik apie būdingus pažeidimus (kaip įprasta mažųjų valstybių saugumo tyrimuose), bet ir apie tam tikrus pranašumus. Tačiau kaip pademonstravo tyrimas, visuomeninis saugumas bent jau kol kas mažųjų valstybių

saugumo kontekste yra nepakankamai išgrynintas: stokojama kompleksišku sprendinių, daugiausiai apsiribojama pavienėmis iniciatyvomis.

4. Disertacijoje pateikta teorinė analizė ir empirinis tyrimas leidžia kalbėti apie dinamišką visuomeninio saugumo reikšmę, kuri gali kisti esant esminiems sukrėtimams ar tam tikriems lūžiniams momentams. Šiame kontekste vėl išryškėja grėsmių kategorijos svarba. Pastebėta, kad grėsmės gali būti akstinu referencinių objektų kaitai. Tokios potencialios kaitos galimybės išryškėjo analizuojant Estijos atvejį (ir kitus tam pačiam tipui priskiriamus), kai kintant grėsmių pobūdžiui, pavyzdžiui pradedant dominuoti „švelniosios galios“ elementams, iki tol labai tradicinė šalies saugumo politika ima po truputėlį plėstis, įtraukdama su visuomene siejamas grėsmes ir atsaką į jas. Agresoriui vis labiau nekarinėmis priemonėmis taikantis į visuomenės pažeidimus, visuomenė kaip referentas potencialiai gali pakilti referentų hierarchijoje, savo svarba susilygindama su valstybe. Tačiau taip pat galimas ir atvirkštinis variantas, kai iškilus egzistencinei karinei grėsmei, pagrindiniu saugotinu objektu vėl gali tapti valstybė. Trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu, dėl 2022 m. pradžioje Rusijos pradėto karo prieš Ukrainą, panaši dinamika tikėtina Europos mažosiose valstybėse (ypatingai esančiose Rusijos kaimynystėje). Gali būti siekiama sustiprinti karinio saugumo garantus, o dėl pakitusio bendro grėsmių lauko kils poreikis peržiūrėti esamas saugumo strategijas. Tai gali sąlygoti ir visuomeninio saugumo formos transformaciją. Darytina prielaida, kad karo kontekste dėl vėl aktualių teritorinio integralumo ir suvereniteto apsaugos klausimų, visuomeninio saugumo forma, priklausomai nuo konkrečios valstybės atvejo, gali kisti šiomis kryptimis: a) priartėjama prie tipo kai visuomeninis saugumas subordinuojamas valstybės poreikiams, b) judama link kraštutinio funkcionalistinio tipo, kai labai praktiniais būdais didinamas visuomenės potencialas gintis, taip tik dar labiau nutolstant nuo klasikinės tapatybinės visuomeninio saugumo reikšmės. Atsižvelgiant į šias prielaidas, pakartotinis ar retrospektyvus tyrimas, analizuojantis galimą visuomeninio saugumo formų pokytį, galėtų būti viena iš tolimesnių tyrimų krypčių. Visuomeninio saugumo tyrimų lauką taip pat reikšmingai papildytų lyginamoji analizė dydžio aspektu (kai vieno tyrimo apimtyje nagrinėjamos mažosios, vidutinės ir didžiosios valstybės).

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Šaltiniai:

1. “National Security Concept of the Republic of Bulgaria”, 2017, <https://www.newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2019/07/National-Security-Concept-1.pdf>
2. „A Risk Assessment for Iceland: Global, Societal, and Military Factors”, 2009, https://www.stjornarradid.is/media/utanrikisraduneyti-media/media/Skyrslur/A_Risk_Assessment_for_Iceland_-_English_Summary.pdf.
3. „Danish Defence agreement 2018-2023”, <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/forlig/-danish-defence-agreement-2018-2023-pdf-a-2018.pdf>.
4. „Defence Directive of The Republic of Albania“, 2019, <https://www.mod.gov.al/eng/images/PDF/2019/Defence-Directive-2019.pdf>.
5. „Estonian National Security Concept“, 2017, https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/national_security_concept_2017_0.pdf.
6. „Estonian National Security Concept”, 2010, <https://eda.europa.eu/docs/default-source/documents/estonia---national-security-concept-of-estonia-2010.pdf>.
7. „National Security Strategy of the Republic of Bulgaria,” 2011, https://www.me.government.bg/files/useruploads/files/national_strategy_1.pdf.
8. „National Security Strategy of the Republic of Croatia”, 2017, <https://www.soa.hr/files/file/National-Security-Strategy-2017.pdf>.
9. „The National Security Strategy of The Republic of Albania“, 2004, https://www.files.ethz.ch/isn/155586/albania_english-2004.pdf.
10. Bilateral Defence Agreement Between the United States and the Republic of Iceland, May 5, 1951, Preamble, https://avalon.law.yale.edu/20th_century/ice001.asp#art1.
11. Danish Defence Intelligence Service, *Risk Assessment 2019*, https://www.fe-ddis.dk/en/produkter/Risk_assessment/riskassessment/risk-assessment-2019/.
12. Danish Emergency Management Agency, „National Risk Profile for Denmark”, 2018, <https://www.brs.dk/globalassets/brs---beredskabsstyrelsen/dokumenter/krisestyling-og->

- beredskabsplanlagning/2020/-national risk profile for denmark 2017 lowres-.pdf.
13. Department of Civil Protection and Emergency Management, „National Risk Assessment for Iceland”, 2011, [https://www.almannavarnir.is/wp-content/uploads/2016/10/NATIONAL-RISK-ASSESSMENT-FOR-ICELAND .pdf](https://www.almannavarnir.is/wp-content/uploads/2016/10/NATIONAL-RISK-ASSESSMENT-FOR-ICELAND.pdf).
  14. Estonian Foreign Intelligence Service. *International Security and Estonia, 2019*, <https://www.valisluureamet.ee/doc/raport/2019-en.pdf>.
  15. Estonian Ministry of Defence (ordered by), *Public Opinion and National Defence*, 2018, https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/public_opinion_and_national_defence_2018_march_0.pdf
  16. Government of Iceland, *National Security*, [government.is](https://www.government.is/topics/foreign-affairs/national-security/), <https://www.government.is/topics/foreign-affairs/national-security/>,
  17. Joint Statement between the Government of the People’s Republic of China and the Government of Iceland on *Comprehensively Deepening Bilateral Cooperation*, April, 2013, <https://www.government.is/media/forsaetisraduneyti-media/media/frettir1/Joint-statement-of-PMs-Iceland-China-2013.pdf>
  18. Joint understanding, *The Government of the United States of America and the Government of the Republic of Iceland*, 2006, https://www.government.is/library/01-Ministries/Ministry-for-Foreign-Affairs/Joint_Understanding.pdf.
  19. Latvian State Security Service (VDD), *Annual Report for 2020*, 2020, <https://vdd.gov.lv/uploads/materials/8/en/annual-report-2020.pdf>.
  20. Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministerija, „Lietuvos Respublikos Karinė strategija“, 2016, <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/karine-strategija-LT-2016.pdf>.
  21. Lietuvos Respublikos Seimas, *Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo*, „Nacionalinio saugumo strategija“, *Nutarimas Nr. XIV-795 redakcija, gruodžio 16 d., 2021, Vilnius*, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/GqUlwRVDtj>.
  22. Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministerija, „*Baltoji Lietuvos gynybos politikos knyga*“, 2017, <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/Baltoji-knyga-2017.pdf>,
  23. Lietuvos Respublikos Valstybės saugumo departamentas, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2021“, 2021, Vilnius, [https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2021/03/2021-LT-el .pdf](https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2021/03/2021-LT-el.pdf),

24. Lietuvos Respublikos Valstybės saugumo departamentas, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2021“, 2021, Vilnius, https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2021/03/2021-LT-el_.pdf,
25. Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „*The State Defence Concept*“, 2020, https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/Valsts%20aizsardzibas%20konceptija_ENG_0.pdf.
26. Ministry of Defence of The Republic of North Macedonia, „*Defence Strategy of the Republic of North Macedonia*“, Skopje, 2020, <https://www.mod.gov.mk/storage/2021/06/Defence-Strategy-of-the-Republic-of-North-Macedonia.pdf>.
27. Ministry of Defence of the Republic of Slovenia, *Resolution on the National Security Strategy of the Republic of Slovenia (ReSNV-2)*, 2020, <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MO/Dokumenti/ReSNV2.pdf>,
28. Ministry of Defence of the Slovak Republic, „*Defence Strategy of the Slovak Republic*“, 2021, https://www.mosr.sk/data/files/4291_defence-strategy-of-the-slovak-republic-2021.pdf.
29. Ministry of Interior, „*Nacional Icelandic Cyber Security Strategy 2015-2026*“, June 2015, <https://nsarchive.gwu.edu/sites/default/files/documents/3476241/Document-08-Ministry-of-the-Interior-Government.pdf>,
30. National Assembly Decision, No 19/8.03.2011, „National Security Strategy of the Republic of Bulgaria“, 2011, https://www.me.government.bg/files/useruploads/files/national_strategy_1.pdf.
31. „National Security Concept of the Republic of Bulgaria“, 2017, <https://www.newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2019/07/National-Security-Concept-1.pdf>.
32. Nordic Council Strategy on Societal Security, Adopted at Session of Nordic Council, Stockholm, 2019 October 30, <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1362729/FULLTEXT02.pdf>.
33. Norwegian Ministry of Defence, „Norway: Strategic Defence Concept“, 2004, <https://www.files.ethz.ch/isn/157138/Norway%202004.pdf>.
34. Norwegian Ministry of Foreign Affairs, „Setting the course for Norwegian foreign and security policy“, Report to the Storting (White paper), 2016-2017, <https://www.regjeringen.no/contentassets/0688496c2b764f029955cc6e2f27799c/en-gb/pdfs/stm201620170036000engpdfs.pdf>.
35. Parliamentary Resolution on a National Security Policy for Iceland, Parliamentary document 1166-case 327, 2016,

- <https://www.government.is/media/utanrikisraduneyti-media/media/Varnarmal/National-Security-Policy-ENS.pdf>.
36. Report to the Ministry of Defence, „Public Opinion on National Defence”, September 2020, https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/public_opinion_on_national_defence_2020_autumn.pdf
  37. Republic of Estonia Ministry of Economic Affairs and Communication, *Estonia's Digital Agenda 2030*, 2021, https://www.google.com/search?q=mkm+digital+agenda+2020&rlz=1C5CHFA_enLT941LT947&oq=mkm+digital+agenda+2020&aqs=chrome..69i57.11830j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8#:~:text=Estonia%27s%20Digital%20Agenda,%E2%80%BA%20media%20%E2%80%BA%20download.
  38. Republic of Estonia, Information System Authority, *Cyber Security in Estonia 2021*, https://www.ria.ee/sites/default/files/content-editors/kuberturve/kuberturvalisuse_aastaraamat_2021_eng_final.pdf.
  39. Saeima of the Republic of Latvia, „*National security Concept of Latvia*”, Report of Saeima, Riga, 2019, <https://likumi.lv/ta/en/en/id/309647-on-approval-of-the-national-security-concept>.
  40. The Danish Government, „*Danish Cyber and Information Security Strategy*”, 2018, https://en.digst.dk/media/17189/danish_cyber_and_information_security_strategy_pdf.pdf.
  41. The Danish Government, „Foreign and Security Policy Strategy 2019-2020”, 2018, https://www.dsn.gob.es/sites/dsn/files/2018_Denmark%20Foreign%20and%20security%20policy%20strategy%202019-2020.pdf.
  42. The Government of Hungary, „*Hungary's National Security strategy*”, Government resolution 1163/2020, 2020, <https://honvedelem.hu/hirek/government-resolution-1163-2020-21st-april.html>.
  43. The Government of the Grand Duchy of Luxembourg, Ministry of Foreign and European Affairs, „*Luxembourg Defence Guidelines for 2025 and Beyond*”, 2017 <https://defense.gouvernement.lu/dam-assets/la-defense/luxembourg-defence-guidelines-for-2025-and-beyond.pdf>.
  44. The Government of the Grand Duchy of Luxembourg, Ministry of Foreign and European Affairs, „*Luxembourg Cyber Defence Strategy*”, 2021, <https://defense.gouvernement.lu/dam-assets/la-defense/Luxembourg-Cyber-Defence-Strategy.pdf>.

45. The Luxembourg Government, „State Intelligence Service”, *sre.gouvernement.lu*, <https://sre.gouvernement.lu/en/activites.html>
46. The Norwegian Police Security Service, „National Threat Assessment for 2022”, 2022, <https://pst.no/globalassets/ntv/2022/nasjonal-trusselvurdering-2022-pa-engelsk.pdf>.
47. The Slovak Information Service (SIS), „SIS 2020 Annual Report“, 2021, <https://www.sis.gov.sk/for-you/sis-annual-report.html#bezpecnostna-oblast>.

Straipsniai ir knygos:

1. Agius Christine, Karen Devine, „Neutrality, A Really Dead Concept? A reprise,” *Cooperation and Conflict*, 46(3), (2011): 115-139, https://www.academia.edu/837893/Neutrality_A_really_dead_concept_A_reprise_with_Karen_Devine_2011_Cooperation_and_Conflict_46_3.
2. Bailes Alyson, Baldur Thorhallsson, „Iceland and The European Security and Defence Policy”, kn. *The Nordic Countries and the European Security*, sud. Alyson Bailes, Gunilla Herlof, Bengt Sundelius, (SIPRI and Oxford University Press, 2005).
3. Bailes Alyson J. K. and Carolina Sandö, *Nordic Cooperation on Civil Security: The “Haga” process 2009-2014*, FOI, 2014, <https://www.cogitatiopress.com/politicsandgovernance/article/download/3338/3338>.
4. Bailes Alyson J. K., „Introduction: A World of Risk” *SIPRI Yearbook, Arms, Armaments, Disarmament and International Security*, (Oxford: Oxford University Press, 2007), <https://www.sipri.org/sites/default/files/YB07%20001%20Intro.pdf>.
5. Bailes Alyson J. K., „Societal Security and Small States,” kn. *Small States and International Security: Europe and Beyond*, sud. Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel, (Routledge, 2014).
6. Bailes Alyson J. K., Baldur Thorhallsson, „Instrumentalizing the European Union in Small State Strategies.” *Journal of European Integration*, 35(2), (2013): 1-17, https://www.researchgate.net/publication/254230707_Instrumentalizing_the_European_Union_in_Small_State_Strategies.
7. Bailes Alyson J. K., Bradley A. Thayer, Baldur Thorhallsson, “Alliance theory and alliance ‘Shelter’: the complexities of small state alliance behavior.” *Third World Thematics: A TWQ Journal*, (1)1, (2015): 9-26, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/23802014.2016.1189806>.

8. Bailes Alyson, Jean-Marc Rickli, Baldur Thorhallsson, „Small States, Survival and Strategy,“. kn. *Small States and International Security: Europe and Beyond*, sud. Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel (Routledge, 2014).
9. Bailes Alyson, Orri Johannsson, „Food Security in Iceland“, *Icelandic Review of Politics and Administration*, 7 (2), 2011, http://www.irpa.is/article/view/b.2011.7.2.1/pdf_217.
10. Baldacchino Godfrey, Anders Wivel, „Small States: Concepts and Theories“, kn. *Handbook on the Politics of Small States*, sud. Godfrey Baldacchino, Anders Wivel (Cheltenham: Edward Elgar, 2020).
11. Baldwin Davido A., „The Concept of Security“, *Review of International Studies*, 23, (1997): 5-26, <https://www.tau.ac.il/~daniel/pdf/37.pdf>.
12. Banke Cecline F. S. , Anders M. Hjørsthoj, „Denmark: Societal Security in a Times of Upheaval“, kn., *Societal Security in the Baltic Sea region: Expertise Mapping and Raising Policy Relevance*, sud., Andris Sprūds, Elizabete Vizgunova, (Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2018).
13. Bienefeld Manfred, „Assessing current development trends: reflections on Keith Griffin’s Global prospects for development and human society [sic]“, *Canadian Journal of Development Studies*, 16(3) (1995): 371–384.
14. Bilgin Pinar, „Individual and Societal Dimension of Security“. *International Studies Review*, No. 2, (2003): 203–222, <https://www.jstor.org/stable/3186403>.
15. Bladaitė Neringa, Margarita Šešelgytė, „Building a multiple “security shelter” in Baltic states after the EU and NATO accession“, *Europe-Asia Studies* , 72 (6), Hybridisation of Political Order and Contemporary Revisionism, (2020): 1010-1032.
16. Booth Ken, *Theory of World Security*, (United Kingdom: Cambridge University, 2007).
17. Bourbeau Philippe, „Resilience, Security, and World Politics“, rankraštis knygai, *Handbook of International Resilience: Policies, Theories, and Practices*, sud. Chandler, David and Jon Coaffee, (London: Routledge, 2013), http://www.philippebourbeau.net/wp-content/uploads/2017/03/PB_Resilience_Handbook_Routledge.pdf.
18. Brady Anne-Marie, „Magic Weapons: China’s political influence activities under Xi Jinping“ (pranešimas konferencijoje „The corrosion of democracy under China’s global influence“ Arlington, Virginia, JAV, 2017, rugsėjo 16-17 d.), <https://protorp.org/wp->

content/uploads/2018/03/magicweaponsanne-mariebradyseptember162017.pdf.

19. Brady Anne-Marie, Baldur Thorhallsson, „Small States and the Turning Point in Global Politics,” kn. *Small States and New Security Environment*, sud. Anne-Marie Brady, Baldur Thorhallsson (Switzerland: Springer Nature, 2021).
20. Browning, Christopher S. „Small, Smart and Salient? Rethinking Identity in the Small States Literature”, *Cambridge Review of International Affairs*, 19, (4), (2006): 669-684.
21. Buzan Barry, „New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century”, *International Affairs*, 67 (3), (1991): 431-451.
22. Buzan Barry, Ole Waver, Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, (London: Lynne Rienner Publishers, 1998).
23. Buzan Barry, *Žmonės, valstybės ir baimė. Tarptautinio saugumo studijos po Šaltojo karo*, (Eugrimas, 1997).
24. Cheng-Chwee Kuik, „The Essence of Hedging: Malaysia and Singapore’s Response to Rising China.“ *Contemporary Southeast Asia*, 30 (2), (2008): 159-185.
25. Chifu Iulian, „Identity and Multiculturalism, Diversity and Societal Cohesion,” kn. *From Misunderstanding towards openness and collaboration in multicultural societies*, sud. Pontos, Chisinau, (2005): 230-245.
26. Chifu Iulian, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko, „*Societal Security in the Trilateral Region of Romania-Ukraine-Republic of Moldova*,” *Editura Curtea Veche*, 2008.
27. Chifu Iulian, *Societal Security: An agenda for the Eastern Europe*, 2009, 2, http://www.cpc-ew.ro/pdfs/societal_security.pdf.
28. Chivvis Chirstopher S, *Understanding Russian “Hybrid Warfare” And What Can Be Done About it*, Testimony, (RAND Corporation, 2017). https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/CT400/CT468/RAND_CT468.pdf.
29. Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel sud., *Small States and International Security: Europe and Beyond*, (Routledge, 2014).
30. Daugėlienė Rasa, Rita Marcinkevičienė, „Brain Circulation: Theoretical Consideration”, *Engineering Economics* (3), (2009): 49-57.
31. Eriksson Johan, „Observers or Advocates? On the Political Role of Security Analysts”, *Cooperation and Conflict*, 34(3), (1999): 311–330.
32. Erk Jan, and Wouter Veenendaal, „Is small really beautiful? The microstate mistake,” *Journal of Democracy*, 25(4), (2014):135-148.

33. Fox Bkers A., „The Power of Small States: Diplomacy in World War II,” kn. *Small States in International Relations*, sud. Christine Ingebritsen, Iver Neumann, Sieglinde Gstohl, Jessica Beyer, (Seattle: University of Wasington Press, 2006).
34. Galtung Johan, „Violence, Peace, and Peace Research”. *Journal of Peace Research*, 6(3), (1969): 167–192, http://www2.kobe-u.ac.jp/~alexroni/IPD%202015%20readings/IPD%202015_7/Galtung_Violence,%20Peace,%20and%20Peace%20Research.pdf.
35. Godfrey Baldacchino, Anders Wivel, „Small States: Concepts and Theories,” kn. *Handbook on the Politics of Small States*, sud. Godfrey Baldacchino, Anders Wivel (Cheltenham: Edward Elgar, 2020).
36. Gray Carmen, „Fearing Russian Influence, Estonia Trust to the Arts,” New York Times, November 1, 2019, <https://www.nytimes.com/2019/01/11/arts/estonia-russia-narva.html>.
37. Håkan Wiberg, „The Security of Small Nations: Challenges and Defences“, *Journal of Peace Research* 24 (4), (1987), <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/002234338702400403>.
38. Håkan Wiberg, „The Security of Small Nations: Challenges and Defences“, *Journal of Peace Research*, (24)4 , (1987): 339-363.
39. Hampson Fen Osler, „Human Security”, kn. *Security Studies: An Introduction*, sud., Paul D. Williams, (Routledge, 2008).
40. Handel Michael, „Weak States in International System,” *Small States in International Relations*, (2006): 149-193.
41. Hartley Jean, „Case study research,” kn, *Essential guide to qualitative methods in organizational research*, sud. Catherine Cassell, Gillian Symon (London: Sage, 2004), 323-333, <https://smpncilebak2011.files.wordpress.com/2011/11/essential-guide-to-qualitative-in-organizational-research.pdf>.
42. Hey Jeanne A. K., „Introducing Small State Foreign Policy,” kn. *Small States in World Politics*, sud. Jeanne A. K. Hey, (Boulder, co, 2003).
43. Hjortshoj Malle, „Denmark: Societal Security in a Time of Upheaval,” kn., *Societal Security in the Baltic Sea region: Expertise Mapping and Raising Policy Relevance*, sud., Andris Sprūds, Elizabete Vizgunova, (Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2018), 13-26.
44. Hough Peter, *Understanding Global Security*, (London and New York: Routledge, 2004), 106-123.
45. Humbert Clemence, Jonathan Joseph, Introduction: the politics of resilience: prblematising current approach, *International Policies*,

- Practices and discourses, (7)3. (2019): 215-223, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21693293.2019.1613738>
46. Ikenberry John G., *After victory: Institutions, strategic restraint and the rebuilding of order after major wars*, (Princeton: Princeton University Press, 2001).
  47. Ingebritsen Christine, „Norm Entrepreneurs: Scandinavia’s Role in World Politics“, *Cooperation and Conflict*, 37 (11), (2002): 11–23, <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.865.5054&rep=rep1&type=pdf>.
  48. Ingebritsen Christine, *The Nordic states and European unity*, (Ithaca: Cornell University Press, 1998).
  49. Jakniūnaitė Dovilė „Changes in Security Policy and Perceptions of Baltic States“ *Journal on Baltic Security*, 2(1), 2016.
  50. Jame W. Lamoraux, „Acting small in a large State’s World: Russia and Baltic state“, *European Security*, 23, 2014, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09662839.2014.948862?tab=permissions&scroll=top>.
  51. Jarmalavičius Tomas, Piret Pernik, Martin Hurt, *Comprehensive Security and Integrated Defence,: Challenges implementing whole-of-government and whole-of-society approaches*, International Center for Defence Studies (RKK), 2014, https://icds.ee/wp-content/uploads/2013/ICDS_Report-Comprehensive_Security_and_Integrated_Defence-10_February_2014.pdf.
  52. Johnson Dave, „Russia’s Approach to Conflict –Implications for NATO’s Deterrence and Defence” Research Paper, No. 111, (Rome: NATO Defence College, 2015), https://www.files.ethz.ch/isn/190782/rp_111.pdf.
  53. Josh Rubin, „NATO Fears That This Town Will Be the Epicenter of Conflict With Russia,” *The Atlantic*, January 24, 2019, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/01/narva-scenario-nato-conflict-russia-estonia/581089/>.
  54. Jurkynas Mindaugas, „Security Concerns of the Baltic States in the Twenty-First Century”, kn. *Small States and International Security: Europe and Beyond*, sud., Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel sud., (Routledge, 2014).
  55. Juurvee Ivo, „Estonia’s Approach to Societal Security,” kn., *Societal Security in the Baltic Sea region: Expertise Mapping and Raising Policy Relevance*, sud., Andris Sprūds, Elizabete Vizgunova, (Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2018).

56. Kalell Rainer, Tiina Randma, Tarmo Kalvet, „Small States Administrative Capacity”, kn. *Innovation in the Public Sector: Linkin Capacity and Leadership*, sud. Victor Bekkers, Jurian Edelenbos, Bram Steijn, (Palgrave mecmillan, 2011), 61-68.
57. Keohane Robert O., „Lilliputians ‘Dilemmas: Small States in International Politics,” *Small States in International Relations*, (2006): 55-77.
58. Khonje Wonderful Hope, *Migration and Development: Perspective for Small States*, (The Commonwealth, 2015), <https://sscoe.thecommonwealth.org/wp-content/uploads/2018/11/MigrationandDevelopmentPerspectivesfromSmallStates.pdf> 24.
59. Knudsen Olav Fagelund. „Analysing Small-State Security: The Role of External Factors" kn, *Small States and the Security Challenge in the New Europe*, sud. Werner Bauwens, Armand Clesse, Olav F. Knudsen (Brassey’s Atlantic Commentaries No. 8, 1996), 3-20.
60. Kohlbacher Florian, „The Use of Qualitative Content Analysis in Case Study Research, Philipp Mayring’s approach” *Forum Qualitative Sozialforschung*, 2006, <https://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/75/153#g31>.
61. Lake David A., *Hierarchy in International Relations* (Ithaca: Cornell University Press, 2009).
62. Liebetau Tobias, „Conceptual and practical changes to security in Denmark:
63. Lucas Edward, Peter Pomeranzev, *Wining the Information War: Techniques and Counter-strategies to Russian Propaganda in Central and Eastern Europe*, A report by CEPA’s Information Warfare Project in Partnership with the Legatum Institute, 2016, https://cepa.org/cepa_files/2016-CEPA-report-Winning the Information War.pdf.
64. MacFarlane Neil S., „Georgia: National Security Concept versus National Security“, *Russia and Eurasia Programme Paper REP PP 2012/01*, (Chathamn house, 2012), http://css.ge/wp-content/uploads/2019/07/neil_security_eng.pdf.
65. Mainwaring Cetta „Small States and Nonmaterial Power: Creating Crises and Shaping Migration Policies in Malta, Cyprus, and the European Union,” *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, (12) 2, (2014): 103-122, <http://dx.doi.org/10.1080/15562948.2014.909076>.
66. Miniotaitė Gražina, „The Baltic States: in Search of Security Identit”, kn. *Almost NATO: Partners and Players in Central and Eastern*

- European Security*, sud. Carles Krupnick, (Lanham, MD, Rowman & Littlefield, 2003).
67. Mitzen Jennifer, „Ontological Security in World Politics: State Identity and Security Dilemma,” *European Journal of International Relations* 12(3), (2006): 342-370, https://www.researchgate.net/publication/241065178_Ontological_Security_in_World_Politics_State_Identity_and_the_Security_Dilemma.
  68. Mouritzen Hans, Anders Wivel, *The geopolitics of Euro-Atlantic integration*. (New York, NY: Routledge, 2005).
  69. Naurin Daniel, Rutger Lindahl, „Out in the cold? Flexible integration and the political status of Euro opt-outs,” *European Union Politics*, 11(4), (2010): 485–509.
  70. Neuman Lawrence, *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*, 1997), <http://letrunghieutvu.yolasite.com/resources/w-lawrence-neuman-social-research-methods-qualitative-and-quantitative-approaches-pearson-education-limited-2013.pdf>.
  71. Neumann Iver B., Sieglinde Gstohl, „Lilliputians in Gulliver’s World? Small States in International Relations,” *Working Paper - I*, Center for Small State Studies, 2004, <https://rafhladan.is/bitstream/handle/10802/5122/Lilliputians%20Endanlegt%202004.pdf?sequence=1>.
  72. Omarsdottir Silja Bara, „Iceland’s Financial Crisis and Level of Living Consequences”, Social Research Centre, University of Iceland, Working Paper No. 3, 2011, https://thjodmalastofnun.hi.is/sites/thjodmalastofnun.hi.is/files/skrar/ice_lands_financial_crisis_and_level_of_living.pdf.
  73. Omarsdottir Silja Bara, „Sfety and Security -What’s in a word? Societal Security in Iceland”, kn., *Societal Security in the Baltic Sea region: Expertise Mapping and Raising Policy Relevance*, sud., Andris Sprūds, Elizabete Vizgunova, (Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2018).
  74. Omarsdottir Silja Bara, *Pragmatic and Wary to Change: Icelanders’ view on International Cooperation*, Institute of International Affairs, University of Iceland, 2021, <https://www.kas.de/documents/272774/272823/Pragmatic+and+wary+of+Change.+Icelanders+Views+on+International+Cooperation.pdf/2519c782-35ce-e913-7710-4fea5729571c?version=1.0&t=1616523637117>.
  75. Ozoliņa Žaneta sud., *Societal Security. Inclusion-Exclusion Dilemma, A Portrait of Russian-Speaking Community*, Riga, 2016.

76. Potjomkina Diana, Elizabete Vizgunova, „Societal Security in Latvia: New Wine in Old Bottles?” kn., *Societal Security in the Baltic Sea region: Expertise Mapping and Raising Policy Relevance*, sud., Andris Sprūds, Elizabete Vizgunova, (Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2018), 118-143.
77. Purju Alari, *Economic and Social Development in the Baltic States: Estonia*, European Economic and Social Committee, 2013, <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/qe-30-12-149-en-c.pdf>.
78. Rhinard Mark, „Societal Security in theory and practice”, kn. *Nordic Societal Security: Convergence and Divergence*, sud. Sebastian Larsson, Mark Rhinard, (London and New York: Routledge, 2021), https://library.oopen.org/bitstream/handle/20.500.12657/40049/9780367492922_text.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
79. Rhinard Mark, „Societal security: an emerging role for the European Union”, European Policy Center Working Paper No. 27, *Building Societal Security in Europe: the EU’s role in managing emergencies*, *European Security and Global Governance*, (2007): 8-22, https://www.files.ethz.ch/isn/30660/EPC_WP_27.pdf.
80. Rickli Jean-Marc, „European Small States” Military Policies After Cold War: From Territorial to Niche Strategies”, *Cmbridge Review of Internationa Affairs*, (21)3, (2008): 307-325.
81. Robertson Roland, „Glocalization: Time-space and Homogeneity-Heterogeneity, “, kn. *Global Modernities* (London: Sage Publications), 1995), <https://warwick.ac.uk/fac/arts/history/students/modules/hi31v/syllabus/week18/robertson-1995.pdf>.
82. Roe Paul, „Societal Security” Kn, *Contemporary Security Studies*, sud. Alan Collins (Oxford University Press, 2007) 164-182.
83. Roe Paul, *Ethnic Violence and the Societal Security Dilemma*, (London: Routledge), 2005.
84. Roe Paul, *Ethnic Violence and the Societal Security Dilemma*, (Routledge series in nationalism and Ethnicity, 2005).
85. Rothstein Robert L., „Alliances and Small Powers”, (New York and London: Columbia University Press, 1968).
86. Sando Caroline, Alyson Bails. *Nordic cooperation on Civil Security: The Haga Process 2009-2014*, Institute of International Affairs, University of Iceland, 2014.
87. Šešelgytė Margarita, „A Midget Warrior: Security Choice of Lithuania“ kn. *Defence and Security for the Small: Perspective from Baltic States*,

- sud. Raimonds Rubovskis, Margarita Šešelgytė, Riina Kaljurand, Center for Small State Studies, 2013, https://rafhladan.is/bitstream/handle/10802/5106/defence_and_security_-_layout3.pdf?sequence=1.
88. Šešelgytė Margarita, Neringa Bladaitė, „How to Defend Society?: Baltic Response to Hybrid Threats” kn. *Small States in the New Security Environment*, sud. Anne-Marie Brady, Baldur Thorhallsson, (Springer, 2021), 73-87.
  89. Smed Ulrik Tolle, Anders Wivel, „Vulnerability without capabilities Small state strategy and the international counter piracy agenda,” *EUROPEAN SECURITY*, 2017 26(1), (2017): 79–98.
  90. Snyder Glenn H., „The Security Dilemma in Alliance Politics“, *World Politics*, (36) 4, (1984): 461-495.
  91. Sprūds Andris, Elizabete Vizgunova, sud., *Societal Security in the Baltic Sea region: Expertise Mapping and Raising Policy Relevance*, (Riga: Latvian Institute of International Affairs), 2018., https://liia.lv/en/publications/societal-security-in-the-baltic-sea-region-expertise-mapping-and-raising-policy-relevance-716?get_file=1.
  92. Stake Robert E., „Case studies” kn. *Handbook of qualitative research*, sud. Norman K. Denzin, Yvonna S. Lincoln, (Thousand Oaks: Sage, 2000), 435-453, <http://www.daneshnamehicsa.ir/userfiles/files/1/9-%20The%20SAGE%20Handbook%20of%20Qualitative%20Research.pdf>.
  93. Steele Brent J., *Ontological Security in International Relations – Self-Identity and IR States*, (USA, Canada: Routledge, 2008), 2-3.
  94. Stoltenberg Thorvald, *Nordic cooperation on Foreign and Security Policy*, 2009, <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/nordicreport.pdf>.
  95. Sundelius Bengt, „A Brief on Embedded Societal Security“, *Information & Security: An International Journal*, Vol., 17, (2005): 23-37, https://procon.bg/system/files/17.02_Sundelius.pdf.
  96. Svenson Sofia, „Russia and the Baltic States: Why Language Matters,” *Inkstick*, 2018, <https://inkstickmedia.com/russia-baltic-states-language-matters/>.
  97. Szymanski Piotr, *New Ideas for Total Defence: Comprehensive Security in Finland and Estonia*, (OSOW 2020), http://aei.pitt.edu/103309/1/OSW-Report_New-ideas-for-total-defence_net_0.pdf.

98. Thorhallsson Baldur, „Studying Small States: A Review“, *Small States & Territories Journal*, 1(1), (2018): 13-34.
99. Thorhallsson Baldur, „A Small States in World Politics: Iceland Search for a Shelter“, *Icelandic Review of Politics and Administration*, (2018): 61-82, <https://uni.hi.is/baldurt/files/2018/07/A-Small-State-in-World-Politics-Iceland-Search-for-Shelter-by-Thorhallsson-20183906.pdf>
100. Thorhallsson Baldur, „Do Small States Need Shelter? The Economic and Political Turmoil in Iceland“, kn. *Small States in the Modern World: Vulnerabilities and*
101. Thorhallsson Baldur, „Domestic Buffer versus external shelter: viability of small states in Globalised conomy“, *European Political Science Symposium*, (2011):1-13, https://uni.hi.is/baldurt/files/2012/10/09.Thorhallsson_Domestic-Buffer-versus-External-Shelter.pdf.
102. Thorhallsson Baldur, „Small States in the UN Security Council: Means of Influence?“, *The Hague Journal of Diplomacy* 7 (2), (2012): 135–160, https://www.researchgate.net/publication/268368231_Small_States_in_the_UN_Security_Council_Means_of_Influence.
103. Thorhallsson Baldur, „The Role of Small States in European Union“, *Small States in International Relations*, sud. Beyer Jessica, Christine Ingebritsen, Sieglinde Gstohl, Iver B. Neumann, (Washington: University of Washington Press, 2006), 218–230.
104. Thorhallsson Baldur, Alyson Bailes „Do Small States Need ‘Alliance Shelter’? Scoland and the Nordic Nations” kn. *Security and Small Nations*, sud. Andrew W. Neal, (Open Book Publishers, 2017), <https://www.jstor.org/stable/pdf/j.ctt1sq5v42.7.pdf>.
105. Thorhallsson Baldur, P. Kirby, „Financial Crises in Iceland and Ireland: Does European Union and Euro Membership Matter?”, *Journal of Common Marcet*, 50(5), (2012): 801-818, https://www.researchgate.net/publication/254393299_Financial_Crises_in_Iceland_and_Ireland_Does_European_Union_and_Euro_Membership_Matter.
106. Thorhallsson Baldur, Sverrir Steinsson, „Small State Foreign Policy.” *Oxford Research Encyclopedia of Politics*, (2017), <https://uni.hi.is/baldurt/files/2018/09/Small-State-Foreign-Policy-5404.pdf>.
107. Vital David, *The inequality of states: a study of the small power in international relations* (Oxford: Clarendon Press, 1967).
108. Vitkus Gediminas, *Changing Security regime in Baltic Sea Region*, Working paper, NATO Euro-Atlantic Partnership Council Individual

- Research Fellowship 2000-2002 Programme, 2002, <https://www.nato.int/acad/fellow/99-01/Vitkus.pdf>.
109. Wæver Ole, „Securitization and desecuritization", kn. *On Security*, sud. Ronnie D. Lipschutz, (New York, NY: Columbia University Press, 1995), 46–86, https://d11.cuni.cz/pluginfile.php/872615/mod_resource/content/1/Waever.pdf.
110. Wæver Ole, „Societal Security: The Concept," *In Identity, Migration, and the New Security Agenda in Europe*, sud. Ole Waever, Barry Buzan, Morten Kelstrup, and Pierre Lemaitre. (London: Pinter, 1993).
111. Waever Ole, „The Changing Agenda of Societal Security“, *Globalization and Environment Challenges: Reconceptualizing Security in the 21st Century*, sud. Hans Gunter, Ursula Oswald Spring, Czeslaw Mesjasz et al. (Springer, 2008): 581-593.
112. Walker Christopher, Shanthi Kalathil, Jessica Ludwig, „*The Cutting Edge of Sharp Power*," *Journal of Democracy*, 31, No1, (2020): 124-137, <https://muse.jhu.edu/article/745959/pdf>.
113. Williams Easterly, „Small States, Small Problems? Income, Growth, and Volatility in Small States," *World Development*, 28(11), (2000): 2013-2027.
114. Wivel Anders, „From Peacemaker to Warmonger? Explaining Denmark’s Great Power Politics”, *Swiss Political Science Review*, 19(3), (2013).
115. Wivel Anders, „The Security Challenge of Small EU Member States: Interests, Identity and the Development of the EU as a Security Actor“, *Journal of Commons Markets* 43 (2), (2005): 393–412, https://www.academia.edu/30680696/The_Security_Challenge_of_Small_EU_Member_States_Interests_Identity_and_the_Development_of_the_EU_as_a_Security_Actor .
116. Wivel Anders, Alyson J.K. Bailes, Clive Archer, „Setting the scene: Small stated and international security," kn. *Small States and International Security: Europe and Beyond*, sud. Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel (Routledge, 2014).
117. Wivel Anders, Baldur Thorhallsson, „Brexit and Small States in Europe: Hedging, Hiding or Seeking Shelter", kn. *The Routledge Handbook of the Politics of Brexit*, sud. Patric Diamond, Peter Nedergaard, Ben Rosamond, (London: Routledge, 2019), <https://uni.hi.is/baldurt/files/2018/04/WivelThorhallssonBrexitandsmallstatesFinalDraft.pdf>.

118. Wivel Anders, Robert Steinmetz, *Small states in Europe: challenges and opportunities*, (London: Routledge, 2010).
119. Yin Robert K., „A (Very) Brief Refresh on the Case Study Method”, *Case study research*, sud. Robert K. Yin, 2003, https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/41407_1.pdf.
120. Yin Robert K., *Case study research, design and methods* (3rd ed., vol. 5). London: Sage Publications 2003), https://iwansuharyanto.files.wordpress.com/2013/04/robert_k_y_in_case_study_research_design_and_mebookfi-org.pdf.

Žiniasklaidos pranešimai/internetiniai šaltiniai:

1. „Danish minister pledges to continue humanitarian assistance to South Sudan“, *reliefweb.int*, 2017, <https://reliefweb.int/report/south-sudan/danish-minister-pledges-continue-humanitarian-assistance-south-sudan>.
2. „Estonian President office move to Narva for 1 month in 2018“, *The Baltic Times*, 2017, <https://www.baltictimes.com/estonian-president-office-to-move-to-narva-for-1-month-in-2018/>.
3. „Islamist terrorism suspects arrested in raids across Denmark“, *The Guardian*, 2019, [khttps://www.theguardian.com/world/2019/dec/11/islamist-terrorism-suspects-arrested-in-raids-across-denmark](https://www.theguardian.com/world/2019/dec/11/islamist-terrorism-suspects-arrested-in-raids-across-denmark).
4. „Terror Attack by a Native Son Rock Denmark“, *The New York Times*, 2015, <https://www.nytimes.com/2015/02/16/world/europe/copenhagen-attacks-suspect-is-killed-police-say.html>.
5. „Welcome to E-stonia, the world’s most digitally advanced society“, 2016, WIRED.co.uk, <https://www.wired.co.uk/article/digital-estonia>.
6. Conscript service, *mil.ee*, <https://mil.ee/en/defence-forces/compulsory-military-service/>.
7. Danish Center for Cyber Security, *About Center for Cyber Security*, cfcs.dk, <https://www.cfcs.dk/en/about-us/about-cfcs/>.
8. Danish Emergency Management Agency, *About us*, brs.dk, <https://www.brs.dk/en/about/>.
9. Emergency Appeal, *raudikrossinn.is*, <https://www.raudikrossinn.is/english>.

10. Emergency Response Plans, *Infocrise.public.lu*, <https://infocrise.public.lu/en/eau-potable/plan-gouvernemental/plan-intervention-urgence-en-cas-de-rupture-en-eau-potable.html>.
11. PWC, *Estonia- the Digital Republic Secured by Blockchain*, <https://www.pwc.com/gx/en/services/legal/tech/assets/estonia-the-digital-republic-secured-by-blockchain.pdf>.
12. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations: Denmark, *European Commission*, https://ec.europa.eu/echo/what/civil-protection/national-disaster-management-system/denmark_en.
13. European Commission, „Estonia: New Russian-language TV channel will be called ETV+”, 2015, https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/estonia-new-russian-language-tv-channel-will-be-called-etv_en.
14. European Parliament, „Democratic Transition and Linguistic Minorities in Estonia and Latvia,” *In-depth Analysis*, 2018, <http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/604952/>.
15. European Civil Protection and humanitarian Aid Operations: Denmark, *European Commission*, https://ec.europa.eu/echo/what/civil-protection/national-disaster-management-system/denmark_en.
16. Government of the Republic of Estonia, „The government approved a comprehensive approach towards developing civil protection“, 2018, *www.valitsus.ee*, <https://www.valitsus.ee/en/news/government-approved-comprehensive-approach-towards-developing-civil-protection>.
17. United Nations, Human Development Report 2020, The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene - Iceland, 2020, <https://hdr.undp.org/sites/default/files/Country-Profiles/ISL.pdf>
18. Icelandic association for search, rescue & injury prevention, *landsbjorg.is*, <http://www.icesar.com/association>.
19. Iceland's Eyjafjallajökull volcano, *BBC Case study*, <https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/zvnbkqt/revision/4>.
20. NATO- North Atlantic Treaty Organization, *countryeconomy.com*, <https://countryeconomy.com/countries/groups/nato>.
21. NCoE “Nordic Societal Security, NORDRESS, *nordforsk.org*, <https://www.nordforsk.org/projects/nordress>.
22. Nikolaj Skydsgaard, „Denmark firm on returning refugees to war-torn Syria,” *Reuters*, 2021, <https://www.reuters.com/world/europe/denmark-firm-returning-refugees-war-torn-syria-2021-04-27/>.

23. NORDEN, *Societal Security in Nordic Countries*, 2013, <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:707865/FULLTEXT01.pdf>.
24. State Intelligence Service, *sre.government.lu*, <https://sre.gouvernement.lu/en/activites.html>.
25. Statistics Estonia, „Average monthly gross income per employee increased last year, News Release,” 2019, <https://www.stat.ee/en/uudised/news-release-2019-055>.
26. The concept of Common security, *Bulletin of Peace Proposals*, No. 17, (1986): 395-408, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/096701068601700325?journalCode=sdia>.
27. The World Bank, GDP per capita, PPP- Iceland, 1995-2021, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=IS>.
28. Understanding Functionalist Theory, *ThoughtCo.com*, <https://www.thoughtco.com/functionalist-perspective-3026625>.
29. United Nations, *Human Development Report* (1994), <https://www.undp.org/publications/human-development-report-1994>.

Disertacijos:

1. Martynas Zapolskis, „Mažųjų NATO šalių naštos pasidalijimo elgesys 2007-2012 metais” (Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2015) 53-55.
2. Omarsdottir Silja Bara, „The Security Imaginaries of an Unarmed People: Popular and Elite Security Discourses in Iceland” (Daktaro disertacija, National University of Ireland, Cork, 2018).

PRIEDAI

1 priedas. Tyrimo analizuoti dokumentai pagal šalis

Nr	Šalis	Pagrindiniai strateginiai saugumo dokumentai	Susiję, antriniai strateginiai dokumentai
1	Albanija	<p>The National Security strategy of the Republic of Albania, 2004</p> <p>https://www.files.ethz.ch/isn/155586/albania_english-2004.pdf</p> <p>Defence directive, 2019</p> <p>https://www.mod.gov.al/eng/images/PDF/2019/Defence-Directive-2019.pdf</p>	<p>Albania National Strategy Countering Violent Extremism, 2018</p> <p>https://cve.gov.al/wp-content/uploads/2018/11/strategy-ia-2018-me-ndryshime.pdf</p>
2	Bulgarija	<p>National Security Concept of Republic of Bulgaria, 2018</p> <p>https://www.newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2019/07/National-Security-Concept-1.pdf</p> <p>National Security Strategy of the Republic of Bulgaria, 2011</p> <p>https://www.me.government.bg/files/useruploads/files/national_strategy1.pdf</p>	<p>National Security Strategy of the Republic of Bulgaria, 2011</p> <p>https://www.me.government.bg/files/useruploads/files/national_strategy1.pdf</p>
3	Kroatija	<p>The Republic of Croatia National Security Strategy, 2018</p> <p>https://www.morh.hr/wp-content/uploads/2018/04/strategy_18012018.pdf</p>	<p>Security-Intelligence Agency Public report, 2020/21</p> <p>https://www.soa.hr/files/file/Public-Report-2020-en.pdf</p>
4	Danija	<p>Danish Ministry of Defence, Agreement of Danish Defence 2018-2023, Available at:</p> <p>https://fmn.dk/eng/allabout/Pages/danish-defence-agreement.aspx</p> <p>Foreign and Security Policy Strategy 2019-2020</p> <p>https://www.dsn.gob.es/sites/dsn/files/2018_Denmark%20Foreign%20and%20security%20policy%20strategy%202019-2020.pdf</p>	<p>National Risk Profile of Denmark, 2017</p> <p>https://brs.dk/globalassets/brs---beredskabsstyrelsen/dokumenter/krisestyring-og-beredskabsplanlagning/2020/-national_risk_profile_for_denmark_2017_lowres-.pdf</p> <p>The Danish Government, Danish Cyber and Information Security Strategy, 2018. Available at:</p> <p>https://en.dgst.dk/media/17189/danish_cyber_and_information_security_strategy_pdf.pdf</p>

			<p>Danish Defence Intelligence Service, Intelligence Risk Assessment 2019</p> <p>https://www.fe-ddis.dk/en/produkter/Risk_assessment/</p>
5	Estija	<p>National Security Concept</p> <p>https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/national_security_concept_2017_0.pdf</p> <p>National Defence Act, 2015</p> <p>https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/513072016005/consolide/current</p> <p>Estonian Military Defence 2026,</p> <p>https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/sisulehed/eesmargid_tegevused/rkak2026-a6-spreads_eng-v6.pdf</p>	<p>Cyber Security Strategy Republic of Estonia 2019-2022</p> <p>https://www.dataguidance.com/legal-research/cybersecurity-strategy-republic-estonia-2019</p> <p>International Security and Estonia, 2021, Estonian Foreign Intelligence Service</p> <p>https://www.valisluureamet.ee/doc/raport/2021-en.pdf</p>
6	Vengrija	<p>Hungary's National Security Strategy, 2020</p> <p>https://honvedelem.hu/hirek/government-resolution-1163-2020-21st-april.html</p>	<p>National Cyber Security Strategy of Hungary</p> <p>https://nsarchive.gwu.edu/document/16333-government-hungary-national-cyber-security</p>
7	Islandija	<p>Parlament of Iceland, Parliamentary Resolution on National Security Policy of Iceland, 2016</p> <p>https://www.government.is/media/utanriki_sraduneyti-media/media/Varnarmal/National-Security-Policy-ENS.pdf</p>	<p>Interdisciplinary Commission, Risk Assessment for Iceland: Global, Societal and Military factors, 2009</p> <p>https://www.stjornarradid.is/media/utanrikisraduneyti-media/media/Skyrslur/A_Risk_Assessment_for_Iceland_-_English_Summary.pdf</p> <p>National Risk Assessment for Iceland, 2011</p> <p>https://www.almannavarnir.is/wp-content/uploads/2016/10/NATIONAL-RISK-ASSESSMENT-FOR-ICELAND.pdf</p>

			<p>Ministry of Interior, Nacional Icelandic Cyber Security Strategy 2015-2026, June 2015</p> <p>https://nsarchive.gwu.edu/sites/default/files/documents/3476241/Document-08-Ministry-of-the-Interior-Government.pdf</p> <p>Su civiline apsauga siejami dokumentai prieinami tik islandų kalba, todėl disertacijos tyrime remamasi antriniais šaltiniais. Taip pat buvo konsultuojamasi su islandų mokslininke Silja Bara Omarsdottir dėl atskirų dokumentų turinio patikslinimo. Dokumentai prieinami islandų kalba:</p> <p>Ríkislögreglustjórnin: Almannavarnadeild, <i>Almannavarnir og áfallaþol íslensks samfélags</i> [Civil protection and the resilience of Icelandic society], 2005, https://www.stjornarradid.is/media/innanrikis-raduneyti-media/media/erindi/Almannavarnir_og_afallatol_islensks_samfelags.pdf</p> <p><i>Policy on civil protection and security for the state 2015-2017</i> Innanrikisráðuneytið, Almannavarna- og öryggismálaráð, “Stefna í almannavarna- og öryggismálum ríkisins 2015-2017”</p>
8	Latvija	<p>National Security Concept, 2019</p> <p>https://likumi.lv/ta/en/en/id/309647-on-approval-of-the-national-security-concept</p> <p>The State Defence Concept 2020</p> <p>https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/Valsts%20aizsardzibas%20konceptija_ENG_0.pdf</p>	<p>Latvian State Security Service Annual Report for 2020</p> <p>https://vdd.gov.lv/uploads/materials/8/en/annual-report-2020.pdf</p>

9	Lietuva	<p>Nacionalinio saugumo strategija, 2021</p> <p>https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/GqUlWRVDtj</p> <p>Baltoji Lietuvos Gynybos Politikos knyga, 2017</p> <p>https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/Baltoji-knyga-2017.pdf</p>	<p>Lietuvos Respublikos karinė Strategija, 2016</p> <p>https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/karine-strategija-LT-2016.pdf</p> <p>Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas, 2021</p> <p>https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2021/03/2021-LT-el_.pdf</p>
10	Liuksemburgas	<p>Luxembourg Defence Guidelines for 2025 and Beyond</p> <p>https://defense.gouvernement.lu/dam-assets/la-defense/luxembourg-defence-guidelines-for-2025-and-beyond.pdf</p>	<p>State Intelligence Service</p> <p>https://sre.gouvernement.lu/en/activities.html</p> <p>Foreign Policy Address</p> <p>https://maee.gouvernement.lu/content/dam/gouv_maee/minist%C3%A8re/d%C3%A9clarations-de-politique-%C3%A9trang%C3%A8re/2020/EN-2020-Declaration-politique-etrangere.pdf</p> <p>National Contingency Plans</p> <p>https://infocrise.public.lu/en/eau-potable/plan-gouvernemental/plan-intervention-urgence-en-cas-de-rupture-en-eau-potable.html</p> <p>Crisis management</p> <p>https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800cddf2</p> <p>https://hcpn.gouvernement.lu/en/service/domaines.html</p>

11	Norvegija	<p>Strategic Defence Concept</p> <p>https://www.files.ethz.ch/isn/157138/Norway%202004.pdf</p> <p>White Paper Meld. St. 36: Setting the Course for Norwegian Foreign and Security Policy</p> <p>https://www.regjeringen.no/contentassets/0688496c2b764f029955cc6e2f27799c/en-gb/pdfs/stm201620170036000engpdfs.pdf</p> <p>Security policy</p> <p>https://www.regjeringen.no/en/topics/foreign-affairs/security-policy/sikkerhetspolitikk/id86753/</p>	<p>Norwegian Intelligence Service Report: Focus 2021</p> <p>https://www.forsvaret.no/en/organisation/norwegian-intelligence-service/focus/Focus2021-english.pdf/_/attachment/inline/a437a870-375e-4b4b-a007-b8c4492e4f9a:21c5241a06c489fa1608472c3c8ab855c0ac3511/Focus2021-english.pdf</p> <p>National Threat Assessment for 2022</p> <p>https://pst.no/globalassets/ntv/2022/nasjonal-trusselvurdering-2022-pa-engelsk.pdf</p>
12	Slovakija	<p>Defence Strategy of the Slovak Republic, 2021</p> <p>https://www.mosr.sk/data/files/4291_defence-strategy-of-the-slovak-republic-2021.pdf</p> <p>White Paper on Defence of the Slovak Republic, 2016</p> <p>https://www.mosr.sk/data/WPDSR2016_LQ.pdf</p>	<p>The National Cybersecurity Strategy 2021-2025</p> <p>https://www.nbu.gov.sk/wp-content/uploads/cybersecurity/National_cybersecurity_strategy_2021.pdf</p> <p>SIS Annual Report, 2021</p> <p>https://www.sis.gov.sk/for-you/sis-annual-report.html</p>
13	Slovènija	<p>National Security Strategy of the Republic of Slovenia, 2019</p> <p>https://www.gov.si/assets/ministrstva/MO/Dokumenti/ReSNV2.pdf</p> <p>Defence White Papers of the Republic of Slovenia, 2020</p> <p>https://www.gov.si/assets/ministrstva/MO/Dokumenti/ReSNV2.pdf</p>	<p>Digital Slovenia 2020-Development Strategy for Information Society</p> <p>https://www.gov.si/assets/ministrstva/MJU/DID/Digital-Slovenia-2020-Development-Strategy-for-the-Information-Society-until-2020.pdf</p>
14	Šiaurės Makedonija	<p>Defence Strategy of the Republic of North Macedonia, 2020</p> <p>https://www.mod.gov.mk/storage/2021/06/Defence-Strategy-of-the-Republic-of-North-Macedonia.pdf</p> <p>Strategic Defence Review 2018</p> <p>https://www.mod.gov.mk/storage/2021/06/SDR-Paper-dated-05-July-2018.pdf</p>	<p>Long- term Defence Capability Development Plan 2018-2028</p> <p>https://www.mod.gov.mk/storage/2021/06/LTDCDP-2019-2028-finalna-verzija.pdf</p>

2 priedas. Atvejų ataskaitos

Atvejo ataskaita: Albanija		
I Kategorija Pirminio referento pozicija	II Kategorija Grėsmės	III Kategorija Atsako strategija
<p>Pirminio referento pozicija: Valstybė ir demokratinė santvarka</p>	<p>Pagrindinės nacionalinio masto grėsmės/bruožai: Tarptautinis nestabilumas</p>	<p>Pagrindinė atsako į visuomenines grėsmes strategija: Išorinės apsaugos ir vidinio buferio kombinacija. Krizės valdymo veiklose visuomenė užima svarbų vaidmenį, turi savo rolę.</p>
<p>Turinio pavyzdžiai: „Valstybės interesai reikalauja saugoti konstituciją, šalies suverenitetą ir teritorinį vientisumą, tobulinti demokratiją ir stiprinti teisinę valstybę, ginti piliečių gyvybę ir privačią nuosavybę bei plėtoti laisvos rinkos ekonomiką ir saugumą“.⁵⁴⁴</p>	<p>Turinio pavyzdžiai: „Regioninė destabilizacija, nacionalizmas ir etniniai konfliktai kelia pavojų Albanijos Respublikai“.⁵⁴⁵</p>	<p>Turinio pavyzdžiai: „Albanijos Respublikos nacionalinio saugumo strategija grindžiama siekiu per daugiamates ir laipsniškas reformas įsitvirtinti Europos ir euroatlantinės erdvės kolektyvinio saugumo struktūrose, ypatingą dėmesį skiriant ES ir NATO [...]“.⁵⁴³</p>
<p>Referentas visuomeninio saugumo lygmenyje: Tapatybė</p>	<p>Tiesiogiai su visuomene siejamos grėsmės: Dezinformacija, migracija.</p>	<p>„Siekiant užtikrinti piliečių gyvybę, kuo labiau sumažinti materialinius nuostolius, žalą turtui, kultūros paveldui ir aplinkai, civilinių ekstremalių situacijų srityje turėtų būti tobulinama civilinės saugos sistemos teisinė ir struktūrinė bazė bei vykdomas jos modernizavimas“.⁵⁴⁶</p>
<p>Turinio pavyzdžiai: „Idealų ir nacionalinės tapatybės apsauga bei ugdymas yra itin svarbūs Albanijos ateičiai. Visuomenės švietimas, istorinių, kultūrinių,</p>	<p>Turinio pavyzdžiai: „Nepakankama švietimo, mokslo ir kultūros plėtra daro neigiamą poveikį Albanijos Respublikos saugumui. Pagrindinė tautinio tapatumo</p>	

⁵⁴³ *The National Security Strategy of The Republic of Albania*, 2004, 4.

⁵⁴⁴ *Ibid*, 3.

⁵⁴⁵ *Ibid*, 12.

⁵⁴⁶ „Defence Directive of The Republic of Albania,“ 2019, 7, <https://www.mod.gov.al/eng/images/PDF/2019/Defence-Directive-2019.pdf>, (žiūrėta 2021 02 19).

<p>dorovinių ir dvasinių vertybių sklaida ugdo tautos orumą“.⁵⁴⁷</p>	<p>ugdymo, klestėjimo ir apsaugos sąlyga yra žmogiškieji ištekliai, moksliniai gebėjimai ir mūsų kultūros bei tradicijų palaikymas“.⁵⁴⁸</p> <p>„Visuomenės klaidinimas skatina destabilizaciją. Netiksli informacija, norima ar ne, sukuria nesaugumo, baimės ir nereikalingos įtampos aplinką ir labai dažnai iššaukiama neigiamas visuomenės reakcija į valdžios sprendimus. Tokia dezinformacija kelia pavojų Albanijos Respublikos saugumui“.⁵⁴⁹</p> <p>„[...] nelegali Albanijos piliečių migracija į kitas šalis kelia pavojų albanų tautai, šalies vystymuisi ir saugumui. Ši nekontroliuojamas reiškinys lemia, visuomenės senėjimą, noro dirbti praradimą ir skatina išvykti iš tėvynės.“⁵⁵⁰</p>	
---	--	--

Atvejo ataskaita: Liuksemburgas		
I Kategorija Pirminio referento pozicija	II Kategorija Grėsmės	III Kategorija Atsako strategija
<p>Pirminio referento pozicija: Valstybės ir visuomenės funkcionavimas</p>	<p>Pagrindinės nacionalinio masto grėsmės/bruožai: Tarptautinis nestabilumas</p>	<p>Pagrindinė atsako į visuomenines grėsmes strategija: Išorinės apsaugos ir vidinio buferio kombinacija. Krizės</p>

⁵⁴⁷ *The National Security Strategy of The Republic of Albania*, 2004, 3.

⁵⁴⁸ *Ibid*, 1.

⁵⁴⁹ *Ibid*, 12, 11.

⁵⁵⁰ *Ibid*, 11

<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„[...] esminiai saugumo interesai ir šalies bei jos gyventojų gyvenamosios aplinkos pagrindai: - Liuksemburgo teritorinio vientisumo, nepriklausomybės ir suvereniteto išsaugojimas; - gyventojų laisvė ir saugumo užtikrinimas stabilioje, atviroje ir dinamiškoje visuomenėje [...]“.⁵⁵²</p>	<p>Turinio pavyzdžiai</p> <p>„Mes susiduriame su naujais iššūkiais dėl nuolatinio ir plačiai paplitusio priešiško veikimo iki konflikto ribos, tai reikalauja platesnio požiūrio į saugumo ir gynybos politiką, apimančio pasaulinius aplinkos pokyčius ir hibridines grėsmes“.⁵⁵³</p>	<p>valdymo veiklose visuomenė užima svarbų vaidmenį, turi savo rolę.</p> <p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„[<i>Jungtinės Tautos, NATO, ES ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija. – N. B.</i>] Šie daugiašaliai forumai suteikia formalų pagrindą ir būtinas garantijas, kad būtų apsaugoti mūsų gyvybiniai interesai, ypač mūsų ekonominiai ir saugumo [...] Taigi Liuksemburgas remia nacionalines ir tarptautines taikos ir stabilumo pastangas laikydamasis holistinio ir nuoseklaus požiūrio, kuriame derinama diplomatija, vystomasis bendradarbiavimas ir gynyba (žinoma kaip „3D metodas““.⁵⁵¹</p>
<p>Referentas visuomeninio saugumo lygmenyje:</p> <p>Valstybės ir visuomenės funkcionavimas</p>	<p>Tiesiogiai su visuomene siejamos grėsmės:</p> <p>Hibridinės grėsmės, kibernetiniai nusikaltimai</p>	<p>Nacionaliniai veiklos tęstinumo planai skirtingiems scenarijams.⁵⁵⁴</p>

⁵⁵² Ibid.

⁵⁵³ Luxembourg Cyber Defence Strategy, 2021, 3.

⁵⁵¹ Luxembourg Defence Guidelines for 2025 and Beyond, 2017, 14.

⁵⁵⁴ Emergency Response Plans, Infocrise.public.lu, <https://infocrise.public.lu/en/eau-potable/plan-gouvernemental/plan-intervention-urgence-en-cas-de-rupture-en-eau-potable.html>, (žiūrėta 2021 02 20).

<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Atsparumas apima visą spektrą priemonių, reikalingų siekiant užtikrinti, kad institucijos ir viešosios paslaugos ir toliau veiktų bet kokiomis aplinkybėmis ir kad būtų apsaugoti gyventojai ir ypatingos svarbos infrastruktūra“. ⁵⁵⁵</p>	<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Didėja susirūpinimas dėl vadinamųjų hibridinių grėsmių iš priešišku valstybių, siekiančių susilpninti demokratinę visuomenę ir pakenkti tarptautiniam stabilumui, naudojant tokias priemones kaip propaganda, šnipinėjimas ir dezinformacijos sklaida per socialinius tinklus“. ⁵⁵⁶</p>	
---	--	--

Atvejo ataskaita: Bulgarija		
I Kategorija Pirminio referento pozicija	II Kategorija Grėsmės	III Kategorija Atsako strategija
<p>Pirminio referento pozicija:</p> <p>Valstybė ir demokratinė santvarka</p>	<p>Pagrindinės nacionalinio masto grėsmės/bruožai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tarptautinis ir regioninis nestabilumas 	<p>Pagrindinė atsako į visuomenines grėsmes strategija:</p> <p>Išorinės apsaugos ir vidinio buferio kombinacija. Krizės valdymo veiklose visuomenė užima svarbų vaidmenį, turi savo rolę.</p>
<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Apie nacionalinį saugumą galime kalbėti tada, kai saugomos pagrindinės Bulgarijos piliečių teisės ir laisvės, taip pat valstybės sienos, šalies teritorinis</p>	<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Asimetrinės grėsmės, ypač terorizmas ir branduolinių ginklų platinimas, regioniniai konfliktai, kibernetinės</p>	<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Bulgarija negali pati užtikrinti savo saugumo arba siekti saugumo pasitelkdama neutralumą dėl nepakankamo finansinio, ekonominio ir karinio potencialo. Naujos</p>

⁵⁵⁵ Luxembourg Cyber Defence Strategy, 2021, 7.

⁵⁵⁶ State Intelligence Service, [sre.government.lu](https://sre.gouvernement.lu/en/activites.html), <https://sre.gouvernement.lu/en/activites.html>, (žiūrėta 2021 02 20).

<p>vientisumas ir nepriklausomybė, kai nėra ginkluoto užpuolimo pavojaus, užtikrinama konstitucinė tvarka“.⁵⁵⁷</p>	<p>atakos, organizuotas tarptautinis nusikalstamumas yra veiksniai neigiamai veikiantys regiono ir globalų saugumą“.⁵⁵⁸</p>	<p>realybės sąlygoja šalies poreikį prisijungti prie efektyvių kolektyvinių saugumo ir ekonomikos plėtros sistemų“.⁵⁵⁹</p> <p>„Civilinių ekstremalių situacijų valdymo srityje turėtų būti tobulinama civilinės saugos sistemos teisinė ir struktūrinė bazė bei vykdomas modernizavimas, siekiant užtikrinti piliečių gyvybę, kuo labiau sumažinti materialinius nuostolius, žalą turtui, kultūros paveldui ir aplinkai.“⁵⁶⁰</p>
<p>Referentas visuomeninio saugumo lygmenyje: Demokratinės teisės, stabilumas</p>	<p>Tiesiogiai su visuomene siejamos grėsmės: Korupcija, prasta valdysena</p>	
<p>Turinio pavyzdžiai: „Visuomenės interesai yra užtikrinta demokratinė tvarka, institucijų kontrolė ir laisvė burtis į asociacijas, religinių, etninių ir mažumų grupių teisės, tautinių dvasinių ir kultūrinių vertybių bei tradicijų išsaugojimas“.⁵⁶²</p> <p>„Bulgarijos piliečių interesai išreiškiami realiu konstitucinių teisių ir laisvių užtikrinimu, asmens saugumu, gyvenimo kokybės ir lygio pakėlimu, socialiniu ir sveikatos draudimu“.⁵⁶³</p>	<p>Turinio pavyzdžiai: “Korupcija ir aukštas jos lygis išlieka labai didele modernios Bulgarijos visuomenės problema. [...] Korupcijos reiškinys kelia grėsmę nusistovėjusioms socialinėms, teisinėms ir moralinėms normoms, sudaro palankią terpę organizuotam nusikalstamumui, menkina institucijų autoritetą, menkina galimą vykdomų reformų efektą.“⁵⁶⁴</p>	<p>„Išsaugomas Bulgarijos teritorinis ir nacionalinis vientisumas, atsižvelgiant į skirtingų etninių ir religinių bendruomenių teises ir laisves. Sukurtas Bulgarijos, kaip visų bulgarų tėvynės šalies viduje ir už jos ribų, įvaizdis. Ginamos jų dvasinės vertybės ir pilietinės teisės“.⁵⁶¹</p>

⁵⁵⁷ „National Security Strategy of the Republic of Bulgaria,” 2011, 4, https://www.me.government.bg/files/useruploads/files/national_strategy1.pdf, (žiūrėta 2021 05 10).

⁵⁵⁸ Ibid, 5.

⁵⁵⁹ “National Security Concept of the Republic of Bulgaria”, 2017, 3, <https://www.newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2019/07/National-Security-Concept-1.pdf> (žiūrėta 2021 05 10).

⁵⁶⁰ *National Security Strategy of the Republic of Bulgaria*, 2011, 7.

⁵⁶¹ *National Security Concept of the Republic of Bulgaria*, 2017, 5.

⁵⁶² *National Security Concept of the Republic of Bulgaria*, 2017, 4.

⁵⁶³ Ibid.

⁵⁶⁴ *National Security Strategy of the Republic of Bulgaria*, 2011, 7.

	<p>„Bendrasis nusikalstamumas kelia grėsmę kasdieniam piliečių gyvenimui: didesnio rizikingumo zonos susiformuoja konkrečiose vietovėse [...]. Be to [...] saugumas ir interesai yra neigiamai veikiami blogos valdysenos, piktnaudžiavimo galia, prasto valstybės ir savivaldos turto ir nuosavybės valdymo“.⁵⁶⁵</p>	
--	--	--

Atvejo ataskaita: Kroatija		
I Kategorija Pirminio referento pozicija	II Kategorija Grėsmės	III Kategorija Atsako strategija
<p>Pirminio referento pozicija: Populiacijos ir teritorinio vientisumo bei suvereniteto apsauga.</p>	<p>Pagrindinės nacionalinio masto grėsmės/bruožai: - Tarptautinis ir regioninis nestabilumas</p>	<p>Pagrindinė atsako į visuomenines grėsmes strategija: Išorinės apsaugos ir buferio kombinacija. Atskiroms grėsmėms suformuojama atsako kryptis.</p>
<p>Turinio pavyzdžiai: “Kroatijos Respublikos gyventojų saugumas ir teritorinis vientisumas bei suverenitetas yra pagrindinės prielaidos valstybės egzistavimui atliekant visas jos funkcijas”.⁵⁶⁷</p> <p>“Kroatijos Respublikos vizija – visapusiškai ir</p>	<p>Turinio pavyzdžiai: „Politinis nestabilumas, nepakankamai išvystyta valstybės institucijų veikla, aukštas korupcijos ir nedarbo lygis, socialinės ir tarptautinės įtampos kaimyninėse šalyse, kenkia Kroatijos ir</p>	<p>Turinio pavyzdžiai: „[...] Kroatijos Respublika siekia sukurti veiksmingą mechanizmą, kaip reaguoti į nenusipėjamą saugumo iššūkius [...] užtikrinant galimybę valdyti visų rūšių krizines situacijas. Taip pat bus</p>

⁵⁶⁵ Ibid.

⁵⁶⁷ *National Security Strategy of the Republic of Croatia*, 2017, 6.

<p>koordinuotai vystytis kaip demokratiškai ir laisvai šaliai, galinčiai apsaugoti savo piliečiu, teritoriją ir suverenitetą, nacionalinę tapatybę, aukščiausias konstitucines vertybes, žmogaus teises ir laisves”.⁵⁶⁸</p>	<p>jos piliečių saugumo interesams“.⁵⁶⁹ „Tarpusavyje susisaistęs pasaulis siūlo daugybę galimybių pasiekti gerovę ir saugumą, tačiau tuo pat metu jis tampa vis sudėtingesnis ir nesaugesnis, greitai keičiasi ir susiduria su naujais iššūkiais. Prie to prisideda su klimato kaita susijusios tendencijos, demografinė padėtis, gyventojų migracija, naujų technologijų plėtra [...]“.⁵⁷⁰</p>	<p>kuriama visų rūšių pajėgumų sinergija ir integracija tarp valstybės, visuomenės, privataus sektoriaus, regioninių formatų. Kroatija turi būti pasirengusi bet kuriuo metu ir bet kokiomis sąlygomis tinkamai, greitai ir atsakingai apsaugoti savo piliečių ir teritorijos saugumą“.⁵⁶⁶</p>
<p>Referentas visuomeninio saugumo lygmenyje: Tapatybė, demokatinės vertybė</p>	<p>Tiesiogiai su visuomene siejamos grėsmes: Demografinės problemos, migracija ekstremizmas, socialinė nelygybė, nepakankamas saugumas kibernetinėje erdvėje</p>	<p>„Kroatijos Respublika ir jos piliečiai turi patirties ir yra susipažinę su visapusiškos gynybos koncepcija, kuri buvo tiesiogiai taikoma Tėvynės kare, kai civilinis, karinis, diplomatinis, ekonominis ir politinis potencialas veikė kartu, kad užtikrintų laisvę, nepriklausomybę ir Kroatijos Respublikos suverenitetą. Tokia patirtis leidžia kurti sistemas, kurios koordinuos visų valstybės organų veiksmus, taip pat į saugumo politikos kūrimą ir įgyvendinimą įtrauks visą visuomenę. Visapusiškas ir įtraukus požiūris į saugumą yra</p>
<p>Turinio pavyzdžiai: „Kroatijos tautinė ir kultūrinė tapatybė yra Kroatijos valstybės ir visuomenės pamatas. Ypatingas dėmesys bus skiriamas kroatų kalbos, kaip svarbiausio kroatų nacionalinės tapatybės elemento, išsaugojimui“.⁵⁷³ „[...] tautinė tapatybė yra mus vienijantis ir mūsų atpažįstamumą tarp</p>	<p>Turinio pavyzdžiai: „Socialinėms sąlygoms būdingas skurdo didėjimas, socialinė nelygybė, piliečių finansinis įsiskolinimas ir struktūrinis nedarbas. Kroatijos Respublika turi neigiamą demografinę struktūrą ir tendencijas [Visa tai – N.B.] padidins Kroatijos visuomenės iššūkius, tokius kaip darbo jėgos trūkumas, netolygiai apgyvendinta žemė ir socialinis bei ekonominis</p>	<p>požiūris į saugumą yra</p>

⁵⁶⁸ Ibid, 5.

⁵⁶⁹ Ibid, 8.

⁵⁷⁰ Ibid, 6.

⁵⁶⁶ Ibid, 4.

⁵⁷³ *National Security Strategy of the Republic of Croatia*, 2017, 22.

<p>Europos ir pasaulio tautų didinantis veiksnys“.⁵⁷⁴</p> <p>Pagrindinė visuomenės saugumo funkcija – sukurti tinkamą gyvenimo lygį ir sudaryti palankias sąlygas darbui ir veiklai bei tvariam visos visuomenės vystymuisi. Saugiai visuomenei būtina gyvybės, nuosavybė bei svarbiausios infrastruktūros apsauga⁵⁷⁵</p>	<p>spaudimas valstybei [...]“.⁵⁷⁶</p> <p>„Viešojo sektoriaus korupcija yra vienas iš svarbių Kroatijos Respublikos iššūkių, darančių neigiamą įtaką laisvosios rinkos funkcionavimui, ekonomikos augimui, nepriklausomumui, viešųjų ir valstybės funkcijų efektyvumui ir rezultatyvumui bei sumažėjusiam pasitikėjimui valstybės institucijomis“.⁵⁷⁷</p> <p>„Ekstremizmas taip pat pastebimas kai kuriuose sporto gerbėjų grupėse. Smurtas, ekstremistinė retorika ir simboliai, kuriuos naudoja sporto aistruoliai ir kitos grupės, kenkia saugumo padėčiai Kroatijos Respublikoje ir jos tarptautinei reputacijai“.⁵⁷⁸</p> <p>„Kai kurių sistemų netinkamas veikimas gali turėti skaudžių pasekmių valstybės funkcionavimui: dėl to gali būti prarasta gyvybė, pakenkta sveikatai, gali būti padaryta didelė materialinė žala, užteršta aplinka ir sutrikdytos kitos</p>	<p>būtina tvaraus socialinio ir ekonominio vystymosi ir atsparumo [...] sąlyga“.⁵⁷¹</p> <p>„Švietimas atlieka vieną iš svarbiausių vaidmenų išsaugant Kroatijos tautinę tapatybę, todėl ir toliau bus plėtojamos mokymo programos, kuriose tinkamai atskleidžiamas Kroatijos istorinis, kultūrinis, kalbinis, architektūrinis, gamtinis ir kitas palikimas bei paveldas“.⁵⁷²</p>
---	---	--

⁵⁷⁴ Ibid, 4.

⁵⁷⁵ Ibid, 11.

⁵⁷⁶ Ibid, 10.

⁵⁷⁷ Ibid, 9.

⁵⁷⁸ Ibid, 9.

⁵⁷¹ Ibid, 5.

⁵⁷² Ibid, 22.

	visos visuomenės funkcionavimui būtinos veiklos“. ⁵⁷⁹	
--	--	--

Atvejo ataskaita: Vengrija		
I Kategorija Pirminio referento pozicija	II Kategorija Grėsmės	III Kategorija Atsako strategija
Pirminio referento pozicija: Suvereniteto ir teritorinio vientisumo apsauga	Pagrindinės nacionalinio masto grėsmės/bruožai: Besikeičianti tarptautinė sistema, nestabilumas	Pagrindinė atsako į visuomenines grėsmes strategija: Išorinės apsaugos ir buferio kombinacija. Su visuomene siejamos grėsmės valdomos daugiausiai vidinėmis pastangomis.
Turinio pavyzdžiai: „Mūsų nacionalinis suverenitetas yra neabejotina pamatinė vertybė, kuri yra natūralus tiek Vengrijos užsienio, tiek vidaus politikos tikstas. Mūsų pagrindinis saugumo politikos interesas yra ginti, išsaugoti ir stiprinti Vengrijos valstybės apsisprendimą ir veikimo laisvę [...]“. ⁵⁸¹	Turinio pavyzdžiai: „Besikeičiantis iššūkių pobūdis ir tam tikros tendencijos saugumo aplinkoje numato laipsnišką blogėjimą, kuriam būdingas nenusipėjamumas, nepastovumas, sudėtingumas, konkurencija tarp galios centrų, klimato kaita, geostrateginiai iššūkiai, [...] Mūsų saugumo aplinkos pokyčiai yra tokie greitai, radikalūs ir esminiai, kad gali lemti naujos pasaulio tvarkos atsiradimą“. ⁵⁸²	Turinio pavyzdžiai: „Narystė NATO ir Europos Sąjungoje iš esmės sustiprina mūsų tautos saugumą ir galimybes atstovauti savo interesus tarptautiniu lygmeniu, ženkliai išplečia galimybes“. ⁵⁸⁰

⁵⁷⁹ *The National Security Strategy of the Republic of Croatia*, 2017, 3.

⁵⁸⁰ *Hungary's National Security strategy*, 2020, past. 22.

⁵⁸¹ *Ibid*, past. 8.

⁵⁸² *Hungary's National Security strategy*, 2020, past. 44-45.

<p>Referentas visuomeninio saugumo lygmenyje: Tapatybės elementai, religija</p>	<p>Tiesiogiai su visuomene siejamos grėsmės: Depopuliacija, migrantų antplūdis.</p>	<p>„Mūsų atsparumą hibridiniams išpuoliams stiprina tautinė vienybė, mūsų demokratijos stiprybė, bendra kalba, pagreitintas sprendimų priėmimo procesas, glaudus ginkluotųjų pajėgų ir teisėsaugos bendradarbiavimas – tiek tarpusavyje, tiek su civiliais. Tačiau, atsižvelgiant į naujus saugumo iššūkius, mūsų gynyba nuo informacinio ir kibernetinio karo turi būti nuolat tobulinama“.⁵⁸³</p>
<p>Turinio pavyzdžiai: „Vengrija, turinti tvirtus, nacionalinius pagrindus, garantuoja vengrų tautos išlikimą ir yra mūsų nacionalinės egzistencijos pagrindas. Mūsų tūkstantmetis valstybingumas, mūsų kalba ir kultūra, mūsų istorija ir tradicijos bei vertybių sistema, pagrįsta mūsų krikščionišku paveldu, yra vertingas indėlis į Europos įvairovę. Mes gerbiame skirtingas kultūras, bet visada pabrėžiame savo vengrų tapatybės“.⁵⁸⁶</p> <p>„Mūsų tikslas – išsaugoti ir stiprinti mūsų tautinę kultūrą, kurios šaknys yra krikščionybė, paremta vakarietiškomis demokratinėmis vertybėmis, imli pasauliui“.⁵⁸⁷</p>	<p>Turinio pavyzdžiai: „Vengrijos gyventojų skaičius mažėja dešimtmečius, o vidutinis visuomenės amžius didėja. Siekiame užkirsti kelią nuolatiniam gyventojų mažėjimui [...]“.⁵⁸⁸</p> <p>„Masinės migracijos sukelta krizė turi esminį poveikį Vengrijos saugumui. Krizė aiškiai parodė, kad netikėta, nekontroliuojama neteisėta masinė migracija yra naujo tipo iššūkis, galintis pakenkti Europos žemyno saugumui ir stabilumui ir kartu sukelti daugybę pavojų nacionaliniam saugumui, visuomenės saugumui ir visuomenės sveikatai“.⁵⁸⁹</p>	<p>„Vengrija įgyvendina sąmoningą ir tvirtą demografinę politiką, skatinančią vaikų gimstamumą šeimose“.⁵⁸⁴</p> <p>„Vengrijos saugumo garantavimas neįsivaizduojamas be aktyvaus Vengrijos piliečių dalyvavimo, patriotinio įsipareigojimo ir pasirengimo aukotis. Todėl yra visuotinis interesas ugdyti piliečių patriotizmą, patriotinį pareigos jausmą ir saugumo klausimų suvokimą“.⁵⁸⁵</p>

⁵⁸³ Ibid, past. 31.

⁵⁸⁴ Ibid, past.41.

⁵⁸⁵ Ibid, past.126.

⁵⁸⁶ Ibid, past. 7.

⁵⁸⁷ *Hungary's National Security strategy*, 2020, past. 104.

⁵⁸⁸ Ibid, past. 41.

⁵⁸⁹ Ibid, past. 57.

Atvejo ataskaita: Latvija		
I Kategorija Pirminio referento pozicija	II Kategorija Grėsmė	III Kategorija Atsako strategija
<p>Pirminio referento pozicija:</p> <p>Valstybė ir jos suverenitetas</p>	<p>Pagrindinė nacionalinio masto grėsmė/bruožas:</p> <p>Dominuoja priešiško Rusijos veikimo grėsmė, kuri yra traktuojama kaip egzistencinė. Vienodai pabrėžiamas karinis ir nekarinis veikimas, veiksmų kompleksiskumas.</p>	<p>Pagrindinė atsako į visuomenines grėsmes strategija:</p> <p>Išorinės apsaugos ir buferio kombinacija. Atsakant į su visuomene susijusias grėsmes, dominuoja vidinės pastangos</p>
<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Mūsų tautai praicityje ne kartą teko susidurti su egzistencinėmis grėsmėmis ir mes jas sėkmingai įveikėme. Štai kodėl valstybės gynyba yra pats kertinis Latvijos valstybės ir tautos tęstinumo pagrindas”.⁵⁹²</p> <p>„Valstybės gynybos tikslas – užkirsti kelią ir pašalinti galimas grėsmes nacionaliniam saugumui, apsaugant suverenitetą, užtikrinant, kad vyriausybė ir jos institucijos galėtų veikti, apginti žmones ir garantuoti, kad kiekvienas Latvijos</p>	<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Grėsmė nacionaliniam saugumui yra susijusios su situacijos tarptautinio saugumo aplinkoje raida, su Rusijos karine veikla prie Latvijos sienų [...] Grėsmės kelia ir atskirų užsienio valstybių bandymai daryti įtaką Latvijos valstybei, jos visuomenei ir vertybėms, dabartinei į Vakarų orientuotai valstybės užsienio politikos kryptį, taip pat kenkiant vidaus politiniam stabilumui, pasitelkiant politines humanitarinę, informacines ir ekonomines priemones“.⁵⁹⁴</p>	<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Latvijos dalyvavimas Šiaurės Atlanto sutarties organizacijoje (toliau – NATO) ir Europos Sąjungoje (toliau – ES) yra svarbus pamatinis Latvijos nacionalinio saugumo elementas, papildantis nacionalines pastangas spręsti su nacionaliniu saugumu ir gynyba susijusius klausimus“.⁵⁹⁰</p> <p>„Kadangi Latvijos saugumas grindžiamas glaudžiu euroatlantiniu ryšiu tarp Europos ir JAV</p>

⁵⁹⁰ *National security Concept of Latvia*, 2019, poskyr. 2.

⁵⁹² Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „The State Defence Concept”, 2020, 5, https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/Valsts%20aizsardzibas%20konceptija_ENG_0.pdf, (žiūrėta 2021 09 25).

⁵⁹⁴ *National security Concept of Latvia*, 2019, poskyr. 1.

<p>pilietis jaustūsi atsakingas už valstybę ir jo saugumas“.⁵⁹³</p>		<p>sąjungininkų bei Kanados [...]”.⁵⁹¹</p>
<p>Referentas visuomeninio saugumo lygmenyje: Sanglaudos elementas</p>	<p>Tiesiogiai su visuomene siejamos grėsmės: Nekarinis priešiškas Rusijos veikimas (propaganda, tėvynainių politika ir t.t), socioekonominė fragmentacija.</p>	<p>„Latvijos nacionalinis saugumas ir gynyba pasižymi visos visuomenės ir valstybės pasirengimu atremti grėsmes, atsparumu išorės poveikiui, taip pat gebėjimu atsistatyti ir atsinaujinti po iššūkių ir krizių.“.⁵⁹⁵</p>
<p>Turinio pavyzdžiai: „Vienas pagrindinių vidaus saugumo elementų – darni ir stipri pilietinė visuomenė, bendrai suvokianti pamatines vertybes ir geopolitinę valstybės orientaciją. Latvijos visuomenė yra etniškai įvairi, jos vienybei įtakos turi skirtinga gyventojų istorinė patirtis ir vertybinės orientacijos”.⁵⁹⁸ „Kultūrinė erdvė, visuomenės socialinė ir istorinė atmintis vaidina svarbų vaidmenį</p>	<p>Turinio pavyzdžiai: „Neabejotinai didžiausią grėsmę šioje srityje kelia Rusijos nekarinės veikla. Jos tikslas yra sugriauti Latvijos gyventojų pasitikėjimą valstybės konstitucine santvarka, pagrindiniais demokratijos principais, Latvijos valstybingumo teisėtumu ir jos egzistavimo galimybėmis ateityje, taip pat jos sąjungininkais – NATO ir ES“.⁶⁰⁰ „Rusija naudoja tėvynainių politiką kaip instrumentą tautiečių įtraukimui į Rusijos įtakos veiklą,</p>	<p>„Visuomenės švietimas nacionalinio saugumo srityje yra vienas iš prioritetų įgyvendinant nacionalinio saugumo politiką“.⁵⁹⁶ Nacionalinio saugumo koncepte 2019, Išskiriamos veikimo kryptys stiprinant visuomenės sanglaudą (švietimas, mažumų integracija) ir informacinės erdvės apsaugą (informacinės erdvės stebėseną, švietimas, naujų žiniasklaidos priemonių steigimas).⁵⁹⁷</p>

⁵⁹³ Ibid, 5.

⁵⁹¹ Ibid, poskyr. 3.

⁵⁹⁵ Ibid, 2.

⁵⁹⁶ Ibid, poskyr. 2.

⁵⁹⁷ Ibid, poskyr. 7 - 8.

⁵⁹⁸ Ibid, poskyr. 7.

⁶⁰⁰ Latvian State Security Service (VDD), *Annual Report for 2020*, 2020, 17, <https://vdd.gov.lv/uploads/materials/8/en/annual-report-2020.pdf>, (žiūrėta 2021 02 04).

formuojant darnią visuomenę [...] ⁵⁹⁹	nukreiptą prieš Latvijos nacionalinį saugumą“. ⁶⁰¹ „Latvijos visuomenėje didėja socialinė nelygybė, dalis gyventojų nesijaučia saugūs dėl savo materialinės būklės ir finansinių galimybių ateityje [...] regionuose vis didėja socialiniai ir ekonominiai kontrastams“. ⁶⁰²	
--	---	--

Atvejo ataskaita: Lietuva		
I Kategorija Pirminio referento pozicija	II Kategorija Grėsmės	III Kategorija Atsako strategija
Pirminio referento pozicija: Valstybės suverenitetas ir teritorinis integralumas	Pagrindinės nacionalinio masto grėsmės/bruožai: Dominuoja Rusijos keliamos grėsmės (karinės ir nekarinės), kurios suprantamos kaip egzistencinės.	Pagrindinė atsako į visuomenines grėsmes strategija: Vyrauja išorinė apsauga, tačiau stiprinant visuomenės atsparumą, pasitelkiami buferio elementai
Turinio pavyzdžiai: Turinio pavyzdžiai: „Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo interesai yra [...] valstybės suverenumas, teritorijos vientisumas ir demokratinė konstitucinė	Turinio pavyzdžiai: „Didžiausia grėsmė Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui ir nacionalinių interesų užtikrinimui kyla iš augančio Rusijos Federacijos valdžios autoritarizmo, agresyvumo ir	Turinio pavyzdžiai: „Lietuvos Respubliką stiprina narystė NATO ir ES bei Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) karinis ir politinis buvimas Europoje ir regione. NATO išlieka vienintelė ir esminė kolektyvinės gynybos organizacija, todėl NATO

⁵⁹⁹ Ibid, poskyr. 7.

⁶⁰¹ *National security Concept of Latvia*, 2019, poskyr. 7.

⁶⁰² Ibid, poskyr. 7.

<p><i>santvarka</i>. Lietuvos Respublikos piliečių teisė laisvai rinkti savo politinius atstovus laikantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatų užtikrina gyvybingą demokratinę konstitucinę santvarką, žmogaus teisių bei laisvių apsaugą, valstybės suverenumą, teritorijos vientisumą ir nepriklausomybę bei yra valstybės raidos ir piliečių gerovės kūrimo pagrindas“.⁶⁰⁴</p>	<p>imperialistinių ambicijų įgyvendinimo karinėmis ir kitomis, nekonvencinėmis hibridinėmis priemonėmis. Vis dažniau ignoruodama ne tik tarptautinės bendruomenės nuomonę, bet ir pažeidžiamą tarptautinę teisę, Rusijos Federacijos valdžia kelia egzistencinę grėsmę Lietuvos Respublikai ir kartu visos euroatlantinės bendrijos saugumui“.⁶⁰⁵</p> <p>„Pirmas ir svarbiausias iššūkis – Rusijos nepasitenkinimas po Šaltojo karo pabaigos nusistovėjusia tarptautine tvarka ir jos siekis atkurti didžiosios galios statusą, pažeidžiant tarptautines normas ir griauinant taisyklėmis pagrįstą Europos saugumo sistemą“.⁶⁰⁶</p>	<p>atgrasymo ir kolektyvinės gynybos stiprinimas, užtikrinant nuolatinį ir tvirtą NATO ir sąjungininkų karinį buvimą regione, yra kertinė Lietuvos Respublikos saugumo garantija. ES plėtoja bendrą saugumo ir gynybos politiką, kurioje dalyvaudama Lietuvos Respublika stiprina savo saugumą ir pajėgumus. ES remia Lietuvos Respublikos ir kitų regiono šalių infrastruktūros projektus, didinančius Baltijos valstybių ekonominį ir energetinį saugumą. ES ir NATO gyvybingumas ir vieningumas, visų euroatlantinės bendrijos valstybių saugumas ir solidarumas yra reikšminga Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo interesų užtikrinimo sąlyga“.⁶⁰³</p>
<p>Referentas visuomeninio saugumo lygmenyje: Visuomenės snaglauda, tvari raida, atsparumas</p>	<p>Tiesiogiai su visuomene siejamos grėsmės: Nekarinis Rusijos veikimas, vidinės socioekonominės problemos</p>	<p>„Nacionalinio saugumo prioritetai ir uždaviniai grupuojami pagal tris ramsčius: valstybės gynybos; valstybės ir visuomenės atsparumo; Lietuvos Respublikos interesus</p>

⁶⁰⁴ Ibid. skr. 2, 11.1.

⁶⁰⁵ *Nacionalinio saugumo strategija*, 2021, skr. 3. 14.

⁶⁰⁶ Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministerija, „*Baltoji Lietuvos gynybos politikos knyga*“, 2017, 7, <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/Baltoji-knyga-2017.pdf>, (žiūrėta 2020 09 13).

⁶⁰³ *Nacionalinio saugumo strategija*, skr. 2, 11.3.

<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Lietuvos Respublika brangina ir saugo [...] per daugelį amžių susikūrusią valstybingumo tradiciją, kuri buvo išlaikyta Europą vienijančios krikščioniškosios kultūros pagrindu, nepriklausomos Lietuvos valstybės istorinę atmintį, lietuvių tautos kultūrinę tapatybę ir kalbą[...].“⁶¹⁰</p> <p>„Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui yra būtina jos vidaus gyvenimo sričių pažanga, užtikrinanti tvarią demografinę ir ekonominę raidą, visuomenės saugumą ir sveikatą, socialinės atskirties ir pajamų nelygybės, visuomenės poliarizacijos mažinimą, teroro ir smurtinio ekstremizmo prevenciją, kritinės infrastruktūros apsaugą ir atsparumą, energijos ir kitų išteklių saugą bei nepertraukiamą tiekimą ir reikiamo valstybės atsargų rezervo užtikrinimą, viešąjį, informacinį ir kibernetinį saugumą, atsparumą korupcijai,</p>	<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Rusija, kai kurios kitos valstybės ir nevalstybiniai veikėjai vis agresyviau skleidžia nepagrįstą ir klaidinamąją informaciją, kryptingai formuoja Lietuvos viešąją nuomonę nacionalinio saugumo klausimais“.⁶¹³</p> <p>„Lietuvos gyventojai 2020 m. susidūrė su intensyviu priešiškos informacijos srautu, kurį sudarė ir pavienės melagingos naujienos, ir ilgą laiką tikslingai platinami prieš Lietuvą nukreipti naratyvai. [...] platinama melaginga informacija, siekiama sumenkinti Lietuvos, jos institucijų bei sąjungininkų reputaciją ir susilpninti visuomenės pasitikėjimą. [...] Operacijų įgyvendintojai išbando naujus veikimo būdus, tačiau jų strategija ir tikslai nesikeičia: siekiama silpninti transatlantinius ryšius, skaldyti visuomenę ir skatinti jos</p>	<p>atitinkančios tarptautinės saugumo sistemos“.⁶⁰⁷</p> <p>„Valstybės ir visuomenės atsparumas prisideda prie atgrasymo nuo agresijos ir yra pirmoji gynybos linija. Atsparumas sumažina priešiškų jėgų galimybes daryti neigiamą poveikį valstybei ir visuomenei bei sukuria tvirtesnę pagrindą tvariam valstybės vystymuisi. Gebėjimas be didelių pasekmių atlaikyti bet koki valstybės ar visuomenės sutrikdymą, kuo greičiau po jo grįžti į pirminę būklę arba greitai prisitaikyti prie pakitusių aplinkybių yra trys pagrindiniai atsparumo kriterijai. Atsparumo didinimas yra nuolatinis procesas, turintis apimti visas valstybės gyvenimo sritis“.⁶⁰⁸</p> <p>„Visuomenės poliarizacijos mažinimo uždaviniai: stiprinti nacionalinį identitetą, skatinantį pagarbą pamatinėms Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintoms vertybėms, piliečių įsipareigojimą išsaugoti ir stiprinti valstybę, visuomenės pilietinį ir patriotinį sąmoningumą,</p>
---	---	---

⁶¹⁰ Ibid, skr. 2, 9.2.

⁶¹³ Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministerija, „Lietuvos Respublikos Karinė strategija“, 2016, 5, <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/karine-strategija-LT-2016.pdf> (žiūrėta 2020 03 29).

⁶⁰⁷ Ibid, skr. 4.

⁶⁰⁸ Nacionalinio saugumo strategija, 2021, skr. 4, 35.

<p>koordinuotą valstybės pasirengimą valdyti krizes, švairią gamtinę aplinką ir jos tvarumą“.⁶¹¹</p> <p>„Pilietiška ir patriotiška visuomenė, pasižyminti valia ginti savo šalį, turinti reikalingus įgūdžius ir žinių, yra vienas tvirčiausių valstybės nepriklausomybės garantų“.⁶¹²</p>	<p>nepasitikėjimą institucijomis“.⁶¹⁴</p>	<p>puoselėti istorinę atmintį, lietuvių kalbą ir kurti gyvybingą pilietinę visuomenę; didinti informacijos prieinamumą neįgaliesiems, tautinių bendrijų atstovams, kitoms informacinę atskirtį patiriančioms visuomenės grupėms; mažinti pajamų nelygybę ir skurdo rizikos lygį [...] mažinti autoritarinių valstybių galimybę daryti neigiamą įtaką minkštosios galios priemonėmis [...] stiprinti pilietinę visuomenę“.⁶⁰⁹</p>
--	--	---

Atvejo ataskaita: Slovakija		
I Kategorija Pirminio referento pozicija	II Kategorija Grėsmės	III Kategorija Atsako strategija
<p>Pirminio referento pozicija:</p> <p>Suverenitetas ir teritorinis integralumas</p>	<p>Pagrindinės nacionalinio masto grėsmės/bruožai:</p> <p>Tarptautinis nestabilumas, kintantis grėsmių pobūdis, priešiškas Rusijos veikimas regione.</p>	<p>Pagrindinė atsako į visuomenines grėsmes strategija:</p> <p>Vyrauja išorinės apsaugos mechanizmas, vidiniu buferiu kliaujamasi įtraukiant visuomenę į saugumą/gynybą.</p>

⁶¹¹ *Nacionalinio saugumo strategija*, 2021, skr. 2, 11.2.

⁶¹² *Baltoji Lietuvos gynybos politikos knyga*, 2017, 13.

⁶¹⁴ Lietuvos Respublikos Valstybės saugumo departamentas, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2021“, 2021, Vilnius, 59 <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2021/03/2021-LT-el.pdf>, (žiūrėta 2021 03 30).

⁶⁰⁹ *Nacionalinio saugumo strategija*, 2021, skr. 45.

<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Pagrindinis Slovakijos Respublikos gynybos politikos tikslas yra išsaugoti jos suverenitetą, teritorinį vientisumą ir sienų neliečiamumą – visa tai būtina jos saugumo sąlyga“.⁶¹⁶</p>	<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„ [...]konkurencijos tarp valstybių eskalavimas, tarptautinės teisės pažeidimai, nuolatinis karinės jėgos naudojimas tarptautiniuose santykiuose [...]“.⁶¹⁷</p> <p>„ [...] grėsmių, susijusių su kibernetinė erdve ir kosmosu, kaip veiklos sritimis, augimas [...]pablogėjusi saugumo aplinka Europoje [...] masinė nelegali migracija [...]“.⁶¹⁸</p>	<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Aukščiausias Slovakijos Respublikos saugumo lygis yra pasiekiamas per jos gynybinių pajėgumų ir kitų NATO ir ES valstybių narių gynybinių pajėgumų sinergiją, taip pat šių organizacijų funkcionalumą ir vidinę darną“.⁶¹⁵</p>
<p>Referentas visuomeninio saugumo lygmenyje:</p> <p>Visuomenė kaip valstybės saugotoja</p>	<p>Tiesiogiai su visuomene siejamos grėsmės:</p> <p>Propaganda, informacinės operacijos, migracija, ekstremizmas.</p>	<p>„[...] Slovakijos Respublika lanksčiai naudoja Slovakijos Respublikos ginkluotąsias pajėgas [...] ir kitus gynybos pajėgumus kaip dalį visos visuomenės pastangų išlaikyti savo saugumą, taip pat ir iškilus nekarinei grėsmei“.⁶¹⁹</p>
<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Slovakijos Respublikos gynyba yra jos piliečių pareiga ir garbės reikalas. Didėja piliečių supratimas apie gynybą ir jų dalyvavimas“.⁶²¹</p>	<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„ [...] propaganda ir dezinformacijos skleidimas, gali daryti neigiamą įtaką NATO ir ES sanglaudai bei jų gebėjimui veikti ir nacionaliniu lygmeniu [...]“.⁶²²</p> <p>„Prorusiškų aktyvistų veikla nukreipta į naratyvų, skirtų poliarizuoti Slovakijos</p>	<p>„Visuomenės pasirusimo gynybai srityje siekiama didinti jos parengtumą teikiant objektyvią informaciją apie gynybos užtikrinimą, formuojant krizinėse situacijose reikalingas žinias ir įgūdžius bei didinant piliečių gynybinį</p>

⁶¹⁶ Ibid, 12.

⁶¹⁷ Ibid, 9.

⁶¹⁸ Ibid.

⁶¹⁵ *Defence Strategy of the Slovak Republic*, 2021, 8,

⁶¹⁹ Ibid, 8.

⁶²¹ Ibid, 12.

⁶²² Ibid, 9.

	<p>visuomenę vertybiniu ir politiniu pagrindu, sklaidą. Virtualioje erdvėje nagrinėjamu laikotarpiu pastebimas prorusiškų naratyvų sklaidos suaktyvėjimas“.⁶²³</p> <p>Nelegali migracija, ekstremizmas, kibernetiniai nusikaltimai, taip pat išskiriami kaip aktualios grėsmės.⁶²⁴</p>	sąmoningumą ir praktinį pasirengimą“. ⁶²⁰
--	--	--

Atvejo ataskaita: Slovėnija		
I Kategorija Pirminio referento pozicija	II Kategorija Grėsmės	III Kategorija Atsako strategija
<p>Pirminio referento pozicija:</p> <p>Valstybės nepriklausomybė, suvereniteto ir teritorinio vientisumo apsauga</p>	<p>Pagrindinės nacionalinio masto grėsmės/bruožai:</p> <p>Tarptautinės sistemos pokyčiai, kintantis grėsmių pobūdis (nekarinių priemonių reikšmės iškilimas), nestabilumas regione</p>	<p>Pagrindinė atsako į visuomenines grėsmes strategija:</p> <p>Vyrauja išorinės apsaugos ramsčiau, tačiau visuomenės atsparumo didinimo plotmėje akcentuojamos vidinės pastangos.</p>
<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Nuolatiniai ir gyvybiškai svarbūs Slovėnijos Respublikos interesai yra išlaikyti valstybės nepriklausomybę,</p>	<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„ [...] pagrindiniai veiksniai yra daugiapoliškumas; platus grėsmių ir grėsmės subjektų spektras, sustiprintas nevalstybinių</p>	<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„ Dalyvavimas kolektyvinėje gynyboje NATO, stipresnis bendradarbiavimas ir Europos Sąjungos integracija yra</p>

⁶²³ The Slovak Information Service (SIS), „SIS 2020 Annual Report“, 2021, 2.3, <https://www.sis.gov.sk/for-you/sis-annual-report.html#bezpecnostna-oblast>, (žiūrėta 2021 05 05).

⁶²⁴ Ibid, 2.3.

⁶²⁰ Ibid, 23.

<p>suverenitetą ir teritorinį vientisumą [...]”.⁶²⁶</p> <p>„ [...] gerbti tarptautiniu mastu pripažintų šalies sienų ir jos nacionalinės teritorijos neliečiamumą [...]”.⁶²⁷</p>	<p>veikėjų vaidmuo; nestabilumas kaimynystėje; visuotinės demokratinių vertybių ir žmogaus teisių erozija; daugiašališkumas; vienašališki interesai; ir riboti tarptautinės pasaulinės bendruomenės reagavimo pajėgumai“.⁶²⁸</p>	<p>pagrindiniai ir esminiai vienas kitą papildantys veiksniai užtikrinant nacionalinį saugumą ir gynybą“.⁶²⁵</p>
<p>Referentas visuomeninio saugumo lygmenyje:</p> <p>Tapatybės elementų apsauga, tvari demokratinė tvarka</p>	<p>Tiesiogiai su visuomene siejamos grėsmės:</p> <p>Hibridinio poveikio priemonės nukreiptos prieš visuomenę: propaganda, nasantaikos kurstymas, kibernetinės atakos</p>	<p>„ Gynybos sistemos plėtra bus grindžiama dviem svarbiomis prielaidomis: kad valstybės ir visuomenės pastangos yra būtinos tinkamai organizuoti ir pasirengti Slovėnijos Respublikos krašto apsaugai”.⁶²⁹</p>
<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„ [...] išlaikyti slovėnų tautos nacionalinį tapatumą, kultūrą ir autentiškumą tarptautiniu mastu [...]”.⁶³¹</p> <p>„Slovėnijos Respublikos strateginiai interesai yra [...] demokratinės parlamentinės politinės sistemos veikimas; pagarba žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms; teisinės ir socialinės valstybės stiprinimas; žmonių gerovės ir visapusiško visuomenės</p>	<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Veikėjai savo hibridiniais metodais, dezinformacija, melagienomis ir įsitraukimu į demokratinius procesus, daro neigiamą įtaką demokratiškai išrinktos valdžios struktūroms, konstitucinei ir socialinei santvarkai bei tarptautinių institucijų stabilumui. [...] Jie sukelia radikalėjimą ir kraštutinius judėjimus bei veikia viešąją nuomonę“.⁶³³</p>	<p>„ Slovėnijos Respublika hibridines grėsmes ir susijusias rizikas spręs taikydama visapusišką ministerijų ir vyriausybinių požiūrį, įtraukdama visus valstybės ir visuomenės lygius. Atsparių valstybės ir visuomenės sistemų atnaujinimas ir kūrimas yra labai svarbūs siekiant aptikti, reaguoti, apsaugoti nuo įvairių hibridinių operacijų formų”.⁶³⁰</p>

⁶²⁶ *National Security Strategy of the Republic of Slovenia*, 2020, 4.

⁶²⁷ *Ibid*, 5.

⁶²⁸ *Ibid*, 9.

⁶²⁵ *Ibid*, 33.

⁶²⁹ *Ibid*, 7.

⁶³⁰ *Ibid*, 39.

⁶³¹ *Ibid*, 5.

⁶³³ *Ibid*, 14.

<p>raidos užtikrinimas; gyvybės apsauga ir aukštas visų formų žmonių saugumo lygis; Slovėnijos vietinių etninių bendruomenių kaimyninėse šalyse teisių ir gerovės apsauga; taika, saugumas ir stabilumas pasaulyje; ir Slovėnijos Respublikos aplinkos bei gamtos išteklių išsaugojimas”.⁶³²</p>	<p>„Nepalankios ilgalaikės demografinės tendencijos Europoje ir Slovėnijos Respublikoje (senėjanti visuomenė, mažėjantis gimstamumas, gyventojų skaičiaus mažėjimas ir darbo jėgos trūkumas) lemia sveikatos ir socialinės priežiūros išlaidų didėjimą. [...]”.⁶³⁴</p>	
---	---	--

Atvejo ataskaita: Norvegija		
I Kategorija Pirminio referento pozicija	II Kategorija Grėsmės	III Kategorija Atsako strategija
<p>Pirminio referento pozicija: Valstybingumas, pilnavertiškas funkcionavimas</p>	<p>Pagrindinės nacionalinio masto grėsmės/bruožai: Vyrauja visų grėsmių/rizikų požiūris, kai nėra akcentuojamas konkrečios grėsmės šaltinis ar pasireiškimo aplinkybės. Analizuojamas bendras grėsmių kontekstas, tendencijos. Išskiriama kitų valstybių žvalgybinė veikla.</p>	<p>Pagrindinė atsako į visuomenines grėsmes strategija: Bendroji strategija remiasi kolektyvine gynyba (išorinė narystės aljanse apsauga), tačiau daug dėmesio skiriama savarankiškam krizių valdymo mechanizmui. Jis apima daug šalies institucijų, įtraukia visuomenę ir yra orientuotas į gebėjimą atsakyti į įvairaus pobūdžio sukrėtimus.</p>
<p>Turinio pavyzdžiai: „Pagrindinis Norvegijos saugumo politikos tikslas yra apsaugoti Norvegijos suverenitetą, teritorinį vientisumą,</p>	<p>Turinio pavyzdžiai: „Neįmanoma numatyti, su kokiais konkrečiais saugumo iššūkiais Norvegija susidurs ateityje. Todėl naudinga stebėti pasaulines tendencijas. Atskirose pasaulio dalyse</p>	<p>Turinio pavyzdžiai:</p>

⁶³² Ibid, 5.

⁶³⁴ Ibid, 26.

<p>veiksmų laisvę, vertybes ir interesus”.⁶³⁷</p> <p>„Valstybės saugumas yra esminis saugumo reikalavimas, kuris, valstybei iškilus egzistencinei grėsmei, gali įteisinti visų turimų išteklių panaudojimą”.⁶³⁸</p>	<p>jos gali būti skirtingos, vienu metu gali atsirasti prieštaraujančių tendencijų ir taip susidarytų sudėtinga situacija“.⁶³⁹</p>	<p>„Narystė NATO ir toliau bus labai svarbi Norvegijos gynybai ir mūsų gebėjimui atgrasyti išpuolius ir užkirsti kelią konfliktams”.⁶³⁵</p> <p>„Didėja veiksmingo krizių valdymo ir koordinavimo nacionaliniu lygmeniu poreikis. Krizinės situacijos gali kilti staiga ir be įspėjimo”.⁶³⁶</p>
<p>Referentas visuomeninio saugumo lygmenyje: Pilnavertiškas visuomenės funkcionavimas, užtikrinant gyvybinius poreikius, žmogaus teises ir ekonominį gerbūvį, net ir esant sukrėtimams.</p>	<p>Tiesiogiai su visuomene siejamos grėsmės: Dėl vyraujančio visų grėsmių požiūrio, konkrečios grėsmės sietinos su visuomene neišskiriamos, tačiau pastebima, kad dauguma jų gali turėti neigiamą poveikį visuomenei. Kas metus atliekamas vertinimas, siekiant identifikuoti aktualiausias tendencijas.</p>	<p>„Visuomenės saugumas užtikrinamas: (1) užkertant kelią veiklai ar įvykiams, galintiems turėti stiprių neigiamų pasekmių, (2) kovojant su veikėjais, keliančiais grėsmę visuomenės saugumui, ir (3) ribojant įvykusios atakos ar katastrofos pasekmes. Už visuomenės saugumą pirmiausia atsako policija</p>

⁶³⁷ Security Policy, *Government.no*, <https://www.regjeringen.no/en/topics/foreign-affairs/security-policy/sikkerhetspolitikk/id86753/>, (žiūrėta 2022 03 20).

⁶³⁸ Norway: *Strategic Defence Concept*, 2004, 16.

⁶³⁹ Ibid, 29.

⁶³⁵ Security Policy, *Government.no*.

⁶³⁶ Norwegian Ministry of Foreign Affairs, „Setting the course for Norwegian foreign and security policy“, Report to the Storting (White paper), 2016-2017, 43, <https://www.regjeringen.no/contentassets/0688496c2b764f029955cc6e2f27799c/en-gb/pdfs/stm201620170036000engpdfs.pdf>, (žiūrėta 2022 03 23).

<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Visuomeninis saugumas yra susijęs su gyventojų apsauga ir pagrindinių visuomenės funkcijų bei svarbios infrastruktūros apsauga nuo atakų ir kitokios žalos tais atvejais, kai nekyla grėsmė valstybės egzistavimui”.⁶⁴²</p> <p>„Tuo pat metu didesnis dėmesys buvo skiriamas žmonių saugumui. Žmonių saugumas yra svarbi visuomenės saugumo dalis, kuria siekiama apsaugoti asmenį žmogaus teisių atžvilgiu, ypač pabrėžiant teisę į gyvybę ir asmeninį saugumą”.⁶⁴³</p> <p>„Aplinkos apsauga, Norvegijos žmonių gerovė ir ekonominis saugumas yra vienas iš svarbiausių Norvegijos saugumo interesų, tai dalis vis daugiau dėmesio sulaukiančio visuomenės ir žmonių saugumo“.⁶⁴⁴</p>	<p>Turinio pavyzdžiai:</p> <p>„Galimybė išnaudoti įvairius šiuolaikinės visuomenės pažeidimus ar silpnąsias vietas yra rimtas saugumo iššūkis, ypač Norvegijos visuomenės saugumui”.⁶⁴⁵</p> <p>„[...] ypatingas dėmesys skiriamas Rusijos ir Kinijos žvalgybos naudojamam prekybos aparatui, operacijoms prieš Norvegijos kompiuterių tinklus, karinių technologijų plitimui, strateginiams įsigijimams ir įtakos operacijoms, taip pat antivyriausybinių ir ekstremistinių grupių atsiradimui“.⁶⁴⁶</p>	<p>ir kitos civilinės valdžios institucijos”.⁶⁴⁰</p> <p>[...] Todėl Vyriausybė ir toliau stiprins Norvegijos nacionalinį pasirengimą reaguoti į saugumo krizes. [...] Turime kuo geriau panaudoti visus Norvegijos išteklius, jei norime veiksmingai valdyti grėsmes visuomenės ir valstybės saugumui. Vyriausybė stiprins bendrus Norvegijos gynybinius pajėgumus. Siekdama padidinti svarbiausių visuomenės funkcijų atsparumą, Vyriausybė siūlys naujus teisės aktus, susijusius su prevenciniu nacionaliniu saugumu. Tai bus pritaikyta šiandienos saugumo iššūkiams.⁶⁴¹</p>
---	--	--

⁶⁴² Norway: *Strategic Defence Concept*, 2004, 16.

⁶⁴³ Ibid, 16.

⁶⁴⁴ Ibid, 17.

⁶⁴⁵ Ibid, 24.

⁶⁴⁶ The Norwegian Police Security Service, „National Threat Assessment for 2022, 2022, 1, <https://pst.no/globalassets/ntv/2022/nasjonal-trusselvurdering-2022-pa-engelsk.pdf>, (žiūrėta 2022 03 23).

⁶⁴⁰ Ibid, 16.

⁶⁴¹ *Setting the course for Norwegian foreign and security policy, 2016-2017*, 43.

Atvejo ataskaita: Šiaurės Makedonija		
I Kategorija Pirminio referento pozicija	II Kategorija Grėsmės	III Kategorija Atsako strategija
<p>Pirminio referento pozicija: Nepriklausomybės, teritorinio integralumo užtikrinimas.</p>	<p>Pagrindinės nacionalinio masto grėsmės/bruožai: Hibridinių grėsmių kontekstas, nestabilumas regione.</p>	<p>Pagrindinė atsako į visuomenines grėsmes strategija: Daugiausiai remiamasi išorinės apsaugos garantais ir jų siekiu įvairiose gynybos srityse.</p>
<p>Turinio pavyzdžiai: „Pagrindiniai gynybos interesai, apibrėžiantys gynybos misijas ir uždavinius: □ nepriklausomybės, teritorinio vientisumo ir tarptautiniu mastu pripažintų valstybės sienų neliečiamumo apsauga; □ tinkamo lygio gynybos pajėgumų suteikimas krašto apsaugai užtikrinti mūsų piliečių laisvę ir saugumą [...]“.⁶⁴⁸</p>	<p>Turinio pavyzdžiai: „Didžiausias pavojus, su kuriuo susiduriame, kyla dėl asimetrinių, hibridinių ir kibernetinių grėsmių bei kitų nekarinių grėsmių, įskaitant nevalstybinių veikėjų keliamas grėsmes, stichinės nelaimės, technologinės nelaimės, epidemijos ir klimato kaita“.⁶⁴⁹ „Nors regiono saugumo aplinka gerokai pagerėjo, santykiai Balkanuose ir toliau yra jautrūs. Nacionalinio, etninio, religinio ir kultūrinio pobūdžio skirtumai bei prieštaraujantys tikslai ir interesai vis dar gali kelti</p>	<p>Turinio pavyzdžiai: „Mūsų gynybinių pajėgumų plėtra bus grindžiama kooperacinės ir kolektyvinės gynybos bei sustiprintos sąveikos ir standartizacijos su NATO principais. Toliau nagrinėsime tolesnio bendradarbiavimo su kaimynais, regiono valstybėmis ir kitais partneriais galimybes [...]“.⁶⁴⁷</p>

⁶⁴⁷ Ibid, 4.

⁶⁴⁸ Ministry of Defence of The Republic of North Macedonia, „Defence Strategy of the Republic of North Macedonia“, Skopje, 2020, 10, <https://www.mod.gov.mk/storage/2021/06/Defence-Strategy-of-the-Republic-of-North-Macedonia.pdf>, (žiūrėta 2022 05 06)

⁶⁴⁹ Ibid, 8.

	iššūkį regiono saugumui ir stabilumui“. ⁶⁵⁰	
Referentas visuomeninio saugumo lygmenyje: Visuomenės gebėjimas prisidėti prie valstybės apsaugos.	Tiesiogiai su visuomene siejamos grėsmės: Korupcija, nusikalstamumas, radikalizacija, lėtas ekonomikos augimas ir kiti veiksniai, kurie kelia nestabilumą.	„Įgyvendinant gynybos politiką prioritetas yra gyventojų ir ypatingos svarbos infrastruktūros objektų apsauga krizių, nelaimių, ekstremalių situacijų ir kitų pavojų bei grėsmių atvejais. Tuo tikslu skatinsime atsparumą ir tobulinsime reagavimo sistemą taikydami standartizacijos, tarpinstitucinio sąveikumo ir integracijos su NATO ir ES principus“. ⁶⁵¹
Turinio pavyzdžiai: „Gynybos interesai bus realizuojami įgyvendinant šiuos uždavinius [...] Visuomenės informuotumą apie gynybos sistemas vaidmenį ir reikšmę valstybės saugumui, skatinant ir užtikrinant tautinę ir socialinę sanglaudą“. ⁶⁵³	Turinio pavyzdžiai: „Lėtas ekonomikos augimas, korupcija, organizuotas nusikalstamumas, nepakankamai išplėtoti institucijų pajėgumai, nedarbas, teismų sistemos silpnumas ir demokratiškos institucijų politizavimas išlieka didžiausiu iššūkiu Šiaurės Makedonijos Respublikai ir pagrindiniu socialinių iššūkių priežastimi“. ⁶⁵⁴ „Visų formų (nacionalinis, politinis ir religinis) radikalizmas ir smurtinis ekstremizmas tam tikrais atvejais kyla iš istorinių aplinkybių ir nesutarimų, o juos sustiprina lėta socialinė ir ekonominė regiono raida.	„Civilinių subjektų, dalyvaujančių gynybos sistemoje veikla bus koordinuojama per Šiaurės Makedonijos Respublikos Vyriausybę. Nekarinis gynybos sistemos komponentas turėtų sudaryti tinkamas sąlygas jai veikti ir remti krizės iširtas nacionalines ir sąjungininkų pajėgas“. ⁶⁵²

⁶⁵⁰ Ibid.

⁶⁵¹ *Defence Strategy of the Republic of North Macedonia*, 2020, 6.

⁶⁵² Ibid, 15.

⁶⁵³ Ibid, 11.

⁶⁵⁴ Ibid, 6.

	Užsienio finansuojami nevalstybiniai veikėjai gali pasinaudoti šiais trūkumais, kad sukeltų vidinius, tarptninius nesutarimus ir konfliktus“. ⁶⁵⁵	
--	--	--

---

⁶⁵⁵ *Defence Strategy of the Republic of North Macedonia, 2020, 6.*

SUMMARY

Since the end of the Cold War, small states have become more visible and respected on the international stage than ever before⁶⁵⁶. This was primarily due to the creation and strengthening of international organizations and alliances (United Nations, NATO, EU), the prevalence of international law and norms. International formats have become an enabling factor, due to which small states have gained opportunities to participate in international affairs⁶⁵⁷. However, it is important to emphasize that active participation through alliances or international organizations is primarily associated with ensuring security needs⁶⁵⁸. In contrast to large states, small states are usually not able to accumulate or increase resources to the extent that they can ensure their security independently⁶⁵⁹. In a complex assessment of objective criteria related to size, such as the size of the territory, population, gross domestic product (GDP) and, of course, military capabilities, small states are usually in the role of weak⁶⁶⁰. Therefore, they mostly associate their security with external guarantors of protection (unions with major powers, alliances, international organizations). As A. Lake observes, small states tend to subordinate themselves to hierarchical structures or even choose to sacrifice some of their decision-making freedom in order to ensure external security support and commitments⁶⁶¹.

It can also be noted that due to the security architecture dominated by external actors, small states become dependent on the stability of the international system⁶⁶². In the status quo, these countries are relatively safer: external protection mechanisms are more sustainable, there are favorable

---

⁶⁵⁶ Jeanne A. K. Hey, „Introducing Small State Foreign Policy,” In. *Small States in World Politics*, ed. Jeanne A. K. Hey, (Boulder, co, 2003), 1.

⁶⁵⁷ Anders Wivel, Alyson J.K. Bailes, Clive Archer, „Setting the scene: Small states and international security,” In. *Small States and International Security: Europe and Beyond*, ed. Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel (Routledge, 2014), 3.

⁶⁵⁹ David Vital, *The inequality of states: a study of the small power in international relations* (Oxford: Clarendon Press, 1967), 29.

⁶⁶⁰ Wivel et al., *Setting the scene*, 6-9.

⁶⁶¹ David A. Lake, *Hierarchy in International Relations* (Ithaca: Cornell University Press, 2009), 9.

⁶⁶² Olav Fagelund Knudsen. „Analysing Small-State Security: The Role of External Factors” In, *Small States and the Security Challenge in the New Europe*, ed. Werner Bauwens, Armand Clesse, Olav F. Knudsen (Brassey’s Atlantic Commentaries No. 8, 1996), 3-20.

conditions for active participation through international formats.⁶⁶³ Otherwise - in the event of a change in the balance of power, tension between the large states, emergence of an aggressor - there are risks of autonomy being restricted, ignored (left on their own) or involved in irrelevant/foreign conflicts⁶⁶⁴. Due to the limited capacities of the political, military, economic and administrative system, small states are extremely vulnerable⁶⁶⁵. All this leads to the fact that the security choices of small states are mostly determined by systemic factors that are little dependent on them, and they may still face classic security challenges: issues of political sovereignty and even territorial integrity preservation⁶⁶⁶.

Moreover, the last two decades have seen the development of the concept of security and changes in certain emphases. A complex perception of security began to prevail⁶⁶⁷. The main point of view, from the long-prevailing state, began to descend to the level of society or even the individual⁶⁶⁸. Security has been understood not only as the protection of citizens' lives, but also assuring the quality of life, preventing such threats as: legal/property inequality, human rights violations, discrimination of individual groups, insufficient political representation, etc⁶⁶⁹. However, societal security also gains new relevance in the context of hostile hybrid operations. Russia's actions in the last decade have shown that in modern conflicts, primary means of influencing the state are often aimed directly at the public (*population-centric*)⁶⁷⁰. The primary target is no longer the state and

---

⁶⁶³ Baldacchino Godfrey, Anders Wivel, „Small States: Concepts and Theories,” In. *Handbook on the Politics of Small States*, ed. Godfrey Baldacchino, Anders Wivel (Cheltenham: Edward Elgar, 2020), 7.

⁶⁶⁴ Glenn Snyder, „The Security Dilemma in Alliance Politics“, *World Politics*, 36, (1984), 467.

⁶⁶⁵ Baldacchino Godfrey, Anders Wivel, „Small States: Concepts and Theories, 7.

⁶⁶⁶ Alyson Bailes, Jean-Marc Rickli, Baldur Thorhallsson, „Small States, Survival and Strategy,”. In. *Small States and International Security: Europe and Beyond*, sud. Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel (Routledge, 2014), 26-28.

Also see:

Michael Handel, „Weak States in International System,” *Small States in International Relations*, (2006): 149-193, 150.

Robert O. Keohane, „Lilliputians ‘Dilemmas: Small States in International Politics,” *Small States in International Relations*, (2006): 55-77, 59.

⁶⁶⁷ Easterly Williams, „Small States, Small Problems? Income, Growth, and Volatility in Small States,” *World Development*, 28, No. 11, (2000): 2013-2027, 2013

⁶⁶⁸ Bailes, Rickli, Thorhallsson, *Small States, Survival and Strategy*, 28.

⁶⁶⁹ Ibid.

⁶⁷⁰ Chirstopher S. Chivvis, *Understanding Russian “Hybrid Warfare” And What Can Be Done About it*, Testimony, (RAND Corporation, 2017), 2,

its sovereignty or territory, but the society itself: the aim is to destroy its integrity and organic ties with the state, attempts are made to question or even transform identity, increase the confrontation between different members/groups of society. This creates a favourable context for destruction and the use of military force. It is also important that a qualitatively new level of efficiency has been achieved by applying non-military instruments, which increases the weight and importance of these elements⁶⁷¹. Conventional measures of defences are ineffective against such behaviour⁶⁷².

It has become the state's responsibility to protect the country not only from military, but also from other threats and crises directly related to society. In responding to these threats, the already mentioned characteristic features of the security of small states (limited resources and exposure to external shocks) remain relevant⁶⁷³. Therefore, in the context of the national security strategies of small states, there is a fundamental uncertainty regarding the treatment/positioning of societal security: the boundaries between the needs of the state and societal security become unclear and the setting of priorities becomes problematic. In this context the **problem addressed in this dissertation** emerges:

As the nature of threats changes, society itself becomes more important in the context of national security: on the one hand, it becomes an object to be defended, on the other hand, it presupposes new vulnerabilities for the state (soft power is exercised using propaganda, technology, etc.). However, due to the historically characteristic lack of resources, small states are inclined, above all, to seek, to ensure the protection of the state and its attributes (sovereignty and territorial integrity).

Taking this into account, the main **question of the thesis is formulated**: *how do small states conceptualize societal security?*

Novelty and relevance of the topic (brief literature review)

A more detailed analysis of societal security in the field of studies of small states is encouraged by the already discussed practical relevance, as well as by the existing unfilled niche in the context of theoretical considerations.

---

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/CT400/CT468/RAND_CT468.pdf, (Seen 2019 05 20).

⁶⁷¹ Ibid, 7.

⁶⁷² Ibid.

⁶⁷³ Wivel et al., *Setting the scene*, 4.

I. First of all, there is a lack of analytical instruments that help to perform the analysis of societal security, which can be extremely difficult due to the complexity of the concept and the overlap with other security objects (individuals, the state, etc.).

The origins of the concept of societal security can be found in the debates looking for divisions between the individual and the state, in the context of international security. A number of new actors have entered in the field of debate, among them the society⁶⁷⁴. The first to conceptualize societal security were the Copenhagen School researchers B. Buzan and O. Waever, who in their works (published in 1990-2000) began to talk about the features of the level of security between the state and the individual⁶⁷⁵. B. Buzan distinguished five sectors of national security: military, political, economic, environmental and societal. Each of it defines a certain security problem with internal priorities.⁶⁷⁶ There is consensus among the researchers that the concept of societal security combines non-military threats with non-military solutions when the main object of defence is not the state *per se* or its individuals but society itself⁶⁷⁷. It is emphasized that threats to society can come from both outside and inside the state⁶⁷⁸. In a sense, these statements become fundamental and are repeated in the works of other authors. It is important to note that in the classic approach of the Copenhagen school, identity becomes the central element of societal security⁶⁷⁹. Threats are understood as the danger to the survival of identity when such elements as the harmonious development of traditions, language, culture, religion and

---

⁶⁷⁴ Iulian Chifu, *Societal Security: An agenda for the Eastern Europe*, 2009, 2, http://www.cpc-ew.ro/pdfs/societal_security.pdf, (Seen: 2020 08 04).

⁶⁷⁵ Barry Buzan, *Žmonės, valstybės ir baimė. Tarptautinio saugumo studijos po Šaltojo karo*, (Eugrimas, 1997), 168–169.

Barry Buzan „New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century”, *International Affairs*, 67, No. 3, 1991.

Ole Wæver, „Securitization and desecuritization”, In. *On Security*, sud. Ronnie D. Lipschutz, (New York, NY: Columbia University Press, 1995) (pp. 46–86), https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/872615/mod_resource/content/1/Waever.pdf.

(Seen: 2020 09 14).

Ole Waever, „Societal Security: The Concept,” In. *Identity, Migration, and the New Security Agenda* (New York: St. Martin’s Press, 1993).

⁶⁷⁶ Barry Buzan „New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century”, *International Affairs*, 67, No. 3, (1991), 433.

⁶⁷⁷ Peter Hough, *Understanding Global Security*, (London and New York: Routledge, 2004), 106-123.

⁶⁷⁸ Barry Buzan, *Žmonės, valstybės ir baimė*, 168.

⁶⁷⁹ Barry Buzan, Ole Wæver, Jaap de Wilde ed., *Security: A New Framework for Analysis*, (London: Lynne Rienner Publishers, 1998), 120.

customs are at risk⁶⁸⁰. Analysing the cases of Romania, Ukraine and Moldova, I. Chiufu raises possible problems of cohesion next to the issue of identity⁶⁸¹.

However, it can be observed that the field of issues related to societal security has expanded significantly, and the narratives of this level of security also differ greatly, depending on the cases. This tendency clearly appeared in collective study (*“Societal Security in the Baltic Sea region: Expertise Mapping and Raising Policy Relevance”*), which considers the societal security situation in different states of the Baltic Sea region⁶⁸². It is pointed out here that all the countries of this region are vulnerable in societal security sector and that this can be extremely dangerous in the context of changing threats⁶⁸³. Nevertheless, fundamental differences in the content of societal security emerge. For instance, in the sections discussing the Northern countries, aspects related to the decline of the welfare or insufficient resistance of citizens are outlined as threats to societal security⁶⁸⁴. Meanwhile, in the case of Latvia, this sector of security is usually associated with the issues of minorities⁶⁸⁵.

In this context, a paradoxical situation emerges, when the development of societal security content is observed, however, conceptualizations/instruments for studying this rather complicated phenomenon do not appear. Even in the most recent studies, in which the meaning of societal security moves away from the classical definition, theoretical basis is usually limited to the presentation of the main ideas of B. Buzan and O. Wæver. On the one hand, this is related to the already discussed problematic nature of the concept of societal security, as it is often confused with other security sectors⁶⁸⁶. On the other hand, it can be related to one of the main claims of approach, that societal security and the threats associated with

---

⁶⁸⁰ Barry Buzan, *Žmonēs, valstybēs ir baimē*, 168.

⁶⁸¹ Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko, „*Societal Security in the Trilateral Region of Romania-Ukraine-Republic of Moldova*,” *Editura Curtea Veche*, 2008.

⁶⁸² Andris Sprūds, Elizabete Vizgunova, ed., *Societal Security in the Baltic Sea region: Expertise Mapping and Raising Policy Relevance*, (Riga: Latvian Institute of International Affairs), 2018., https://liia.lv/en/publications/societal-security-in-the-baltic-sea-region-expertise-mapping-and-raising-policy-relevance-716?get_file=1 (Seen 2019 05 01).

⁶⁸³ Ibid.

⁶⁸⁴ Malle Hjortshoj, „Denmark: Societal Security in a Time of Upheaval,” In., *Societal Security in the Baltic Sea region: Expertise Mapping and Raising Policy Relevance*, ed., Andris Sprūds, Elizabete Vizgunova, (Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2018), 13-26.

⁶⁸⁵ Ozoliņa, Žaneta ed., *Societal Security. Inclusion-Exclusion Dilemma, A Portrait of Russian-Speaking Community*, Riga, 2016.

⁶⁸⁶ Buzan, Waver (ed.), *Security: A New Framework for Analysis*, 120.

it can vary greatly depending on the specific actors, historical period and region⁶⁸⁷. Therefore, the main way of looking at societal security remains the analysis of specific cases, examining individual countries and avoiding broader generalizations.

Taking this into account, the **dissertation aims to formulate and apply an analytical instrument for assessing societal security**, which could be applied in the analysis of different contexts or multiple cases. Such an instrument would claim to significantly complement the concept of societal security at the theoretical level. Moreover, since several cases are studied and a more general category of small states is introduced in the dissertation, it also expands the body of existing empirical research.

II. *The issue of societal security, compared to others, is poorly studied in the context of security studies of small states.* As already discussed, small state security studies have evolved alongside the international system and the changing nature of threats⁶⁸⁸. In general, it can be said that for quite a long time, studies examining the mechanisms of sovereignty protection and the development of influence on the international system have dominated⁶⁸⁹. But over the past two decades, the field has expanded rapidly. Due to globalization, a partial decrease in the number of military conflicts and the hybrid activities of hostile countries, unconventional security issues have become more and more relevant. A complex perception of security prevailed⁶⁹⁰. It has become common to assess the security of small states

---

⁶⁸⁷ Ibid., 121.

⁶⁸⁸ Iver B. Neumann, Sieglinde Gstohl, „Lilliputians in Gulliver’s World? Small States in International Relations,“ *Working Paper - I*, Center for Small State Studies, University of Iceland, Institute of international Affairs, 2004, 13, <https://ams.hi.is/wpcontent/uploads/old/Lilliputians%20Endanlegt%202004.pdf>, (Seen: 2019 06 02).

⁶⁸⁹ **Small states in international system**

Jeanne A.K. Hey ed., *Small states in world politics: explaining small state behavior*, (Boulder, CO: Lynne Rienner, 2003);

Andrew F. Cooper, Timothy M. Shaw ed., *The diplomacies of small states: between vulnerability and resilience*, (New York: Palgrave-Macmillan, 2009);

Wiberg Håkan, „The Security of Small Nations: Challenges and Defences“, *Journal of Peace Research*, 24 (4) Dec.(1987), 343.

Laurent Goetschel, „Neutrality, a Really Dead Concept?“, *Cooperation and Conflict*, 32, No. 2, (1999):115-139.

⁶⁹⁰ **Small states as seekers of international status and creators of norms**

William C. Wohlforth, Benjamin de Carvalho, Halvard Leira, Iver B. Neumann, „Moral authority and status in International Relations: Good states and the social dimension of status seeking.“ *Review of International Studies*, 2017,; <https://www.cambridge.org/core/journals/review-of-international->

through the above-mentioned sectors of national security refined by B. Buzan, distinguishing in each of them a characteristic related to the size⁶⁹¹. From the existing literature, it can be observed that societal security, although it is considered relevant for small states, in terms of research can be called a certain *terra incognita*. Common features of small states are not distinguished, as it can be observed in the cases of military, political, economic or environmental security sectors. There is also no consensus on what are the typical vulnerabilities of small states and what are the most typical response strategies that prevail in this sector. However, some attempts at conceptualization can be discerned from the research of A. Bailes. She made perhaps the greatest contribution to the study of small states in the context of societal security. After analysing the cases of Norway and Sweden, she concludes that in these countries societal security is associated with preparedness and the ability to respond to *force majeure* circumstances, while the element of identity does not emerge here⁶⁹². Further considering the possible implications of societal security for small states, she draws attention to the practical applicability of this concept. According to her, a properly refined societal security concept can introduce useful elements into national security strategies of small states⁶⁹³. However, the author does not support these statements with further theoretical considerations or research. B. Thorhallsson introduces another angle into the discussion of societal security by developing *Security Shelter* concept. He suggests assessing the security of small states on three levels: 1. political (including military security), 2. economic, 3. societal⁶⁹⁴. This is probably the

---

[studies/article/moral-authority-and-status-in-international-relations-good-states-and-the-social-dimension-of-status-seeking/FB10606021D9BF21C2157BB3ED66E5C1](https://www.researchgate.net/publication/341111111/studies/article/moral-authority-and-status-in-international-relations-good-states-and-the-social-dimension-of-status-seeking/FB10606021D9BF21C2157BB3ED66E5C1), (Seen: 2020 10 02);

Benjamin de Carvalho, Iver B. Neumann ed., *Small State Status Seeking: Norway's Quest for International Standing*, (Routledge, 2016);

Christine Ingebritsen, „Norm entrepreneurs: Scandinavia's role in world politics,” *Cooperation and Conflict*, 37(1), (2002): 11-23;

Annika Björkdahl, „Norm advocacy: a small state strategy to influence the EU,” *Journal of European Public Policy*, 15(1), (2008):135-154.

⁶⁹¹ Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel sud., *Small States and International Security: Europe and Beyond*, (Routledge, 2014).

⁶⁹² Alyson J. K. Bailes, „Societal Security and Small States,” In. *Small States and International Security: Europe and Beyond*, ed. Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel, (Routledge, 2014). 69-70.

⁶⁹³ *Ibid*, 77.

⁶⁹⁴ Anders, Wivel, Baldur Thorhallsson, „Brexit and Small States in Europe: Hedging, Hiding or Seeking Shelter”, In. *The Routledge Handbook of the Politics of Brexit*, ed. Patric Diamond, Peter Nedergaard, Ben Rosamond, (London: Routledge, 2019), <https://uni.hi.is/baldurt/files/2018/04/WivelThorhallssonBrexitandsmallstatesFinalDRAFT.pdf>, (Seen: 2019 11 02).

only complex model in the field of research of small states, which includes an additional element directly related to society. In this context, societal security is associated with the possible threat of self-isolation of small societies. Accordingly, international integration mechanisms that can ensure access to culture, science and innovation networks are identified as the main means to avoid this⁶⁹⁵. Moreover, from the existing research, a similar trend is evident as in the context of general societal security studies, when multiple meanings are given to this security sector. Therefore, a systematic study covering both theoretical and practical aspects could fill an existing niche in the field of security studies of small states.

Taking into account the already discussed practical context and existing literature, the **aim of the dissertation is** to formulate an analytical instrument for societal security assessment and based on it to analyse how small states conceptualize this security sector.

Objectives of the dissertation:

5. To analyse problematics of the concept of societal security, its origins and development (in the classical form and related theoretical perspectives), identifying the fundamental problems of the concept and coherence with the main features of small states.

6. To form a societal security analysis model that would be applicable in order to identify the form of this security sector in specific cases.

7. Applying a refined model of societal security analysis, to study selected cases in order to determine how societal security is conceptualized in the strategies of small states (general position in the strategy, related threats, response mechanisms).

8. To evaluate the implications of the empirical research, according to the analysis model constructed in the thesis, for the theory of social security.

---

⁶⁹⁵Baldur Thorhallsson, „Studying Small States: A Review“, *Small States & Territories Journal*, 1, No. 1, (2018): 13-34, 27.

Also see:

Baldur Thorhallsson, Alyson J. K. Bailes, „Do Small States Need “Alliance Shelter”? Scotland and the Nordic Nations“, In. *Security in a Small Nation: Scotland, Democracy, Politics*, ed. Andrew W. Neal, (London: Open Book Publishers, 2017); Baldur Thorhallsson, „Do Small States Need Shelter? The Economic and Political Turmoil in Iceland“, In. *Small States in the Modern World: Vulnerabilities and Opportunities*, ed. Harald Baldersheim, Michael Keating, (Edward Elgar, 2016).

Research object and selection of cases

Taking into account the examined problem and the formed aim and objectives, the object of the dissertation research is a form of societal security in the national security strategies of small states. As already mentioned, small states have certain common characteristics, however, this category of states cannot be absolute. There are regional differences that can significantly shape choices of security policy. In order to control the number of possible research cases, two main criteria are outlined in order to select the countries for the research.

- NATO membership

The small states belonging to the alliance share a fundamental similarity: they at least partially solve the characteristic inability to defend themselves against military threats. Participation in the collective defence system fundamentally changes their security policy: the function of defence against external threats is largely transferred from the national level to the interstate structure. Small states begin to directly associate their security with the application of the principle of collective defence, and the alliance becomes the main institutional environment in which their security policy develops⁶⁹⁶. In such circumstances, a specific context is created for the expression of societal security.

- Population is less than 10 million.

The scope of the study includes small NATO states, so there is a need to classify the 28 member countries by size in order to select cases to be included in the research. The definition of size is one of the main and ongoing theoretical debates in the field of studies of small states. There is no consensus on which criteria - objective (quantitative) or subjective (identity, influence) - should be used when defining state as "small". D. Vital distinguishes specific quantitative parameters⁶⁹⁷ such as: GDP, population, territory, size of military forces, number of weapons. However, such an assessment does not fully correspond to the current international environment, when acting through international organizations and other formats, small states can have a disproportionately large (based on objective size criteria) influence on the system. R.O. Keohane drew attention to the intersubjective elements of size perception⁶⁹⁸. A. Wivel observes that the almost five-decade-long debate on the definition of size has established a certain fundamental

---

⁶⁹⁶ Martynas Zapolskis, „Mažųjų NATO šalių naštos pasidalijimo elgesys 2007-2012 metais” (PhD Thesis, Vilniaus universitetas, 2015) 53-55.

⁶⁹⁷ Vital, *The Inequality of states*.

⁶⁹⁸ Keohane O. Robert, *Lilliputians' Dilemma*. 291–310.

ambiguity⁶⁹⁹. This leads to the fact that in the latest studies, certain working definitions of “small size” are formed, which are relevant for the analysis of a specific problem. This approach will be followed in the dissertation as well.

Taking into account the main object of the study - the form of the societal security in national security strategies - the main indicator of “small size” becomes the size of the population. It is noticed in the literature that one of the factors describing the size is small societies and it is relevant in several areas. First of all, in public administration, when the state administrative apparatus must provide the same necessary functions as in large states for a limited number of residents. Factor of small society is also reflected in the socio-cultural context: a considerable part of the population can be bound by personal ties and close communication networks are also noticeable⁷⁰⁰. These specific features of a small society, which are observed in countries with a small population, become relevant when trying to assess the importance of societal security. The dissertation research follows the definition of a small population proposed by D. Vital. According to him, a state is considered small if it has less than 10 million inhabitants.⁷⁰¹

According to the 2020 data, 14 NATO countries have populations below 10 million (Albania, Bulgaria, Croatia, Denmark, Estonia, Hungary, Iceland, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Norway, Slovakia and Slovenia, North Macedonia)⁷⁰². These listed countries are the cases of research in the dissertation.

Research stages and methods

In order to answer the main question of the dissertation - how societal security is conceptualized in the security strategies of small states - case study is conducted in the dissertation. The main method of the research is qualitative content analysis. It is carried out based on the analysis structure and guidelines formed by P. Mayring⁷⁰³. The main feature of Mr. Mayring's approach is categorization. Following the analysis steps, the content of the selected sources and its elements are crystallized into categories according to

---

⁶⁹⁹ Godfrey Baldacchino, Anders Wivel sud., *Handbook on Small States Politics*, (Edward Elgar Publishing, 2020), 3.

⁷⁰⁰ Ibid.

⁷⁰¹ Vital, *The Inequality of states*.

⁷⁰² NATO- North Atlantic Treaty Organization, *countryeconomy.com*, <https://countryeconomy.com/countries/groups/nato>, (Seen: 2021 12 20)

⁷⁰³ Florian Kohlbacher, „The Use of Qualitative Content Analysis in Case Study Research, Philipp Mayring's approach” *Forum Qualitative Sozialforschung*, 2006, 4. 2. 2., <https://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/75/153#g31> (Seen: 2021 03 04).

their nature⁷⁰⁴. The categories are directly related to the chosen theoretical approach. Strategic documents of the selected countries (security strategies, agreements between parties, reports of intelligence institutions, etc.) and contextual information (relevant public surveys, opinion surveys and other statistical information) are considered as the main sources.

The research is conducted in two stages. In the first one, according to the studied categories, the entire sample of cases (14 mentioned states) is analysed. The highlighted societal security meanings are grouped. In order to reveal the characteristic features of each of the groups and the highlighted meanings of the categories, in the second stage of the research a detailed analysis of three cases (which represent the groups/types) is performed. So, the emerging types of social security forms are revealed through the examples of Iceland, Estonia and Denmark.

Theses

- At the theoretical level of societal security, ontological uncertainty prevails, which is expressed through: a) the problem of defining the primary referent b) the problem of identifying threats, so the identification of societal security is extremely difficult both on the theoretical and practical levels.
- The form of societal security in the case of a specific state can be determined by identifying the following elements: the referent, the threats associated with it and the response strategy.
- Small states are characterized by three types of societal security: a) societal security as the basis of security policy; b) societal security is subordinated to the needs of the state; c) functionalist societal security

Structure

The dissertation consists of three main parts. The first part of the work analyses the concept of societal security: its origins, development and problems. The relevance of societal security for small states is also revealed and a possible societal security assessment model (which is later applied in the study) is presented. The second part of the dissertation is devoted to the description of the research methodology. Here, the main research categories

---

⁷⁰⁴ Ibid.

are outlined and their interconnection are explained, as well as the form and scope of the selected methods. The results of the conducted research are presented in the third part of the work, where the emerging types of societal security forms of small states, their logic and features are discussed through selected cases. Finally, the work is summarized in the conclusions, which outline the main findings of the work.

Conclusions

- At the theoretical level of societal security, ontological uncertainty prevails: there is no consensus regarding the object or objects to which this security sector should ensure protection. Nevertheless, new phenomena are associated with the concept of societal security, which in their meaning are far removed from the original ideas of the Copenhagen school (based exclusively on the element of identity). In the latest studies, the questions of society's functionality, resistance, and common defense mechanism are highlighted. Taking this into account, the thesis formed and applied a model of societal security analysis, which includes categories of the primary referent, threats, and response strategy. The study demonstrated that this model is useful as an analytical instrument in several aspects: a) it helps to manage content directly or indirectly related to societal security (even in cases where the definition of societal security is not used) b) specific analytical elements – categories – appear. All this not only helps to identify the form of societal security in the case of a specific country but also enables comparative or multiple case studies (which are usually avoided due to the uncertainty of the sector). In developing this analytical model, it would be useful to include elements of historical, geopolitical, and socioeconomic context. This would not only help determine the form of societal security but also allow us to talk about the causal relations.
- The conducted research revealed three types of form of societal security of NATO's small states: 1. societal security as the basis of security policy; 2. societal security subordinated to the needs of the state; 3. functionalistic social security. Each of it is defined by characteristic combinations of analyzed categories (primary referent, threats, and response strategies). Moreover, peculiar interactions of the analyzed categories also emerged. The threat category acquires special importance: it becomes an important factor for the meanings of the response strategy and referent positioning categories. It can be

seen that in cases where there is a clearly expressed hostile (not determined by natural circumstances) external threat (for example, specific, clearly identifiable actions of the aggressor country), the state becomes the primary referent, and at the response level, the greatest attention is paid to strengthening general external protection guarantors. Under such circumstances, a complex internal buffer in the field of societal security is not formed, but it rather becomes a secondary/supporting factor for ensuring the needs of the state. The opposite trend is seen in cases where there is no clear external existential threat, and the most relevant are internal, socioeconomic, and natural threats (determined by natural circumstances). This leads to the approach where society is the primary referent. Circumstances do not require additional efforts to protect the main attributes of statehood, so more attention is paid to ensuring a complex internal societal security buffer. Protection mechanisms and solutions relevant to the needs of a specific state are emerging.

- In the literature on international relations, small states are usually defined by emphasizing their characteristic lack of resources, which determines security problems. However, the research conducted in the dissertation allows us to conclude that this feature of small states, compared to other security sectors (for example military security), is of little relevance at the level of ensuring societal security. From the cases examined in the scope of the study, it can be observed that the applied strategies for ensuring societal security require relatively fewer resources (material), and independent efforts gain greater importance. In most cases, societal security (regardless of the type of form) is strengthened by applying measures of public administration, good governance, or education. Society itself can also be used. It is also important to note that threats related to society are often specific, requiring expert knowledge and competencies of the state itself, so external protection guarantors can be applied only partially effectively. In most of the analyzed cases, the strategy of either internal buffering or a combination of internal buffering and external protection dominated in ensuring societal security. All this allows saying that the societal security sector can be considered a certain strategic niche for small states. And when developing studies of this level of security, it is worth considering not only the inherent vulnerabilities (as is usual in the security studies of small states) but also certain advantages. However, as the research has shown, societal security is insufficiently

conceptualized: there is a lack of complex solutions, and it is mostly limited to individual initiatives.

- The theoretical analysis and empirical research presented in the dissertation allow stating the dynamic meaning of social security, which can occur in the event of fundamental shocks or certain turning points. In this context, the importance of the threat category again emerges. It has been observed that threats can be an impetus for the change of reference objects. Such potential opportunities for change became apparent when analyzing the case of Estonia (and others of the same type), when the nature of threats changes, for example, elements of "soft power" begin to dominate, the previously very traditional security policy of the country begins to expand, including threats and responses associated with society. As the aggressor increasingly uses non-military means to target society's vulnerabilities, society as a referent can potentially rise in the hierarchy of referents, equaling its importance to the state. However, the reverse option is also possible, when in the event of an existential military threat, the main object to be protected can again become the state. In the short and medium term, due to the Russian war against Ukraine, a similar dynamic is likely in the small states of Europe (especially in Russia's neighborhood). These states may seek to strengthen the guarantees of military security, and the changed overall threat landscape will lead to the need to review existing security strategies. This can lead to the transformation of the form of societal security. It can be assumed that in the context of war, due to the once again relevant issues of territorial integrity and sovereignty protection, the form of societal security, depending on the case of a specific state, may change in the following directions: a) approaching the type where societal security is subordinated to the needs of the state, b) moving towards the extreme functionalistic type when the society's potential to defend itself is increased in very practical ways, thus further moving away from the classical identity meaning of societal security. Considering these assumptions, a repeated or retrospective study analyzing the possible change in the forms of social security could be one of the directions of further research. The field of societal security research would also be significantly supplemented by a comparative analysis in terms of size (when small, medium, and large states are analyzed in the scope of one study).

APIE AUTORE

2010 m. Neringa Bladaitė baigė Alytaus Adolfo Ramanausko – Vanago gimnaziją.

2010-2014 m. studijavo Vilniaus universiteto Istorijos fakultete. Bakalauriniame darbe nagrinėjo Lietuvos ir Belgijos dvišalius santykius tarpukariu.

2014 - 2016 m laikotarpiu studijavo Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institute, tarptautinių santykių ir diplomatijos magistro programoje. Apgynė magistro darbą: „Branduolinio ginklo nenaudojimo norma ir atgrasymas: koncepcijų sąveika JAV atveju“.

2017-2021 m. Politikos mokslų doktorantūros studijos Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institute. Daktaro disertacijos tema: „Visuomeninio saugumo neapibrėžtumas: NATO mažųjų valstybių atvejis“.

ABOUT THE AUTHOR

Neringa Bladaitė graduated from the Alytus Adolfas Ramanauskas-Vanagas gymnasium in 2010.

In 2010-2014, she studied at the Faculty of History of Vilnius University. In bachelor thesis, she analyzed the bilateral relations of Lithuania and Belgium during the period 1918-1940.

In 2014 - 2016, she studied at the Institute of International Relations and Political Sciences of Vilnius University, in the master's program of international relations and diplomacy. Defended master's thesis: "The norm of non-use of nuclear weapons and deterrence: the interplay of concepts in the case of the United States."

In 2017-2021, Doctoral studies in Political science at the Institute of International Relations and Political Sciences of Vilnius University. Doctoral dissertation: "Indeterminacy of societal security: the case of NATO's small states".

PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

1. Neringa Bladaitė, Margarita Šešelgytė, Building a multiple “security shelter” in Baltic states after the EU and NATO accession, *Europe-Asia Studies*, 2020 72(6): Hybridisation of Political Order and Contemporary Revisionism, 1010-1032.

DOI: [10.1080/09668136.2020.1785396](https://doi.org/10.1080/09668136.2020.1785396)

2. Margarita Šešelgytė, Neringa Bladaitė, How to Defend Society?: Baltic Response to Hybrid Threats, kn. *Small States in the New Security Environment*, sud. Anne-Marie Brady, Baldur Thorhallsson, (Springer International Publishing, 2021), 73-87

Nuoroda: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-51529-4_6

3. Neringa Bladaitė, Margarita Šešelgytė, A New Security Provider? Lithuanian-German Security Cooperation, kn. *Perceptions of Germany in the Security of Baltic Sea Region*, sud. Andris Sprūds, Elizabete Vazgunova (Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2018), 115-136.

Nuoroda: https://www.liia.lv/en/publications/perceptions-of-germany-in-the-security-of-the-baltic-sea-region-748?get_file=1

PADĖKA

Prie disertacijos parengimo savo profesine ir moraline pagalba prisidėjo daugybė žmonių. Visų pirma, noriu padėkoti savo darbo vadovei Doc. dr. Margaritai Šešelgytei, kuri per visą doktorantūros studijų laikotarpį skatino pasitikėti savimi ir veikti drąsiai. Ačiū už įkvepiantį pavyzdį. Ypatingai dėkinga esu savo tėvams ir Justui, kurie visą laiką buvo šalia, kantriai išklausė, tikėjo ir palaikė.

Taip pat dėkoju Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto bendruomenei už mokslinę ir administracinę pagalbą. Esu dėkinga Prof. Tomui Janeliūnui ir Prof. Dovilei Jakniūnaitei, kurių konstruktyvi kritika ir idėjos padėjo pasiekti rezultatų. Taip pat ačiū kolegoms doktorantams (ypatingai Ievai Skurdauskaitei, Viktorijai Rimaitei-Beržiūnienei ir Juljan Jachovič) už draugystę ir pagalbą.

Neringa

Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, III rūmai, LT-10222 Vilnius
El. p. info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt
bookshop.vu.lt, journals.vu.lt
Tiražas 15 egz.